กามสฺส อตฺถสฺส วา อนตฺถสฺส วา ปุพฺพนิมิตฺตภูตํ สุปินํ ปสฺสติ โพธิสตฺตมาตา วิย ปุตฺตปฏิลาภนิมิตฺตํ โพธิสตฺโต วิย ปญฺจ มหาสุปิเน โกสลราชา วิย จ โสฬส สุปิเนติ ฯ ตตฺถ ยํ ธาตุกฺโขภโต อนุภูตปุพฺพโต จ สุปินํ ปสฺสติ น ตํ สจฺจํ โหติ ฯ ยํ เทวโตปสํหารโต ปสฺสติ ตํ สจฺจํ วา โหติ อลิกํ วา ฯ กุทฺธา หิ เทวตา อุปาเยน วินาเสตุกามา วิปรีตมฺปิ กตฺวา ทสฺเสนฺติ ฯ ยํ ปน ปุพฺพนิมิตฺตโต ปสฺสติ ตํ เอกนฺตสจฺจเมว โหติ ฯ เอเตสํ จตุนฺนํ มูลการณานํ สํสคฺคเภทโตปิ สุปินเภโท โหติเยว ฯ ตญฺจ ปเนตํ จตุพฺพิธมฺปิ สุปินํ เสกฺขปุถุชฺชนา ว ปสฺสนฺติ อปฺปหีน-วิปลฺลาสตฺตา ฯ อเสกฺขา น ปสฺสนฺติ ปหีนวิปลฺลาสตฺตา ฯ กึ ปเนตํ ปสฺสนฺโต สุตฺโต ปสฺสติ ปฏิพุทฺโธ อุทาหุ เนวสุตฺโต นปฏิพุทฺโธติ ฯ กิญฺเจตฺถ ฯ ยทิ ตาว สุตฺโต ปสฺสติ อภิธมฺม-วิโรโธ อาปชฺชติ ฯ ภวงฺคจิตฺเตน หิ สุปติ ฯ ตํ รูปนิมิตฺตาท-ิอารมฺมณํ ราคาทิสมฺปยุตฺตํ วา น โหติ ฯ สุปินํ ปสฺสนฺตสฺส จ อีทิสานิ จิตฺตานิ อุปฺปชฺชนฺติ ฯ อถ ปฏิพุทฺโธ ปสฺสติ วินย-วิโรโธ อาปชฺชติ ฯ ยํ หิ ปฏิพุทฺโธ ปสฺสติ ตํ สพฺโพหาริก จิตฺเตน ปสฺสติ ฯ สพฺโพหาริกจิตฺเตน จ กเต วีติกฺกเม อนาปตฺติ นาม นตฺถิ ฯ สุปินํ ปสฺสนฺเตน ปน กเต วีติกฺกเม เอกรฺคมนา-เอกนฺตมนาปตฺติเอว ฯ อถ เนวสุตฺโต น ปฏิพุทฺโธ ปสฺสติ น° นาม ปสฺสติ ฯ เอวญฺจ สติ สุปินสฺส อภาโวว อาปชฺชติ ฯ น อภาโว ฯ

๑. อิโต ปรํ โกจีติ ปทํ ภเวยฺย ฯ วิมติ: โก นาม ปสฺสตีติ ฯ

กสฺมา ฯ ยสฺมา กปิมิทฺธปเรโต ปสฺสติ ฯ วุตฺตํ เหตํ กปิมิทฺธ-
ปเรโต โข มหาราช สุปินํ ปสฺสตีติ[๑] ฯ กปิมิทฺธปเรโตติ
มกฺกฏนิทฺทาย ยุตฺโต ฯ ยถา หิ มกฺกฏสฺส นิทฺทา ลหุปริวตฺตา
โหติ เอวํ ยา นิทฺทา ปุนปฺปุนํ กุสลาทิจิตฺตโวกิณฺณตฺตา
ลหุปริวตฺตา ยสฺสา ปวตฺติยํ ปุนปฺปุนํ ภวงฺคโต อุตฺตรณํ โหติ ตาย
ยุตฺโต สุปินํ ปสฺสติ ฯ เตนายํ สุปิโน กุสโลปิ โหติ อกุสโลปิ
อพฺยากโตปิ ฯ ตตฺถ สุปินนฺเต เจติยวนฺทนธมฺมสฺสวนธมฺมเทสนาทีนิ
กโรนฺตสฺส กุสโล ปาณาติปาตาทีนิ กโรนฺตสฺส อกุสโล ทฺวีหิ
องฺเคหิ มุตฺโต อาวชฺชนตทารมฺมณกฺขเณ อพฺยากโตติ เวทิตพฺโพ ฯ
สฺวายํ ทุพฺพลวตฺถุกตฺตา เจตนาย ปฏิสนฺธึ อากฑฺฒิตุํ อสมตฺโถ
ปวตฺเต ปน อญฺเญหิ กุสลากุสเลหิ อุปตฺถมฺภิโต วิปากํ เทติ ฯ
กิญฺจาปิ วิปากํ เทติ อถโข อวิสเย อุปฺปนฺนตฺตา อพฺโพหาริกาว
สุปินนฺตเจตนา ฯ เตนาห ฐเปตฺวา สุปินนฺตนฺติ ฯ

สงฺฆาทิเสโสติ อิมสฺส อาปตฺตินิกายสฺส นามํ ฯ ตสฺมา ยา
อญฺญตฺร สุปินนฺตา สญฺเจตนิกา สุกฺกวิสฏฺฐิ อยํ สงฺฆาทิเสโส
นาม อาปตฺตินิกาโยติ เอวเมตฺถ สมฺพนฺโธ เวทิตพฺโพ ฯ วจนตฺโถ
ปเนตฺถ สงฺโฆ อาทิมฺหิ เจว เสเส จ อิจฺฉิตพฺโพ อสฺสาติ สงฺฆาทิ-
เสโสติ ฯ กึ วุตฺตํ โหติ ฯ อิมํ อาปตฺตึ อาปชฺชิตฺวา วุฏฺฐาตุ-
กามสฺส ยนฺตํ อาปตฺติวุฏฺฐานํ ตสฺส อาทิมฺหิ เจว ปริวาสนตฺถาย
อาทิโต เสเส มชฺเฌ มานตฺตทานตฺถาย มูลาย ปฏิกสฺสเนน วา
สห มานตฺตทานตฺถาย อวสาเน อพฺภานตฺถาย จ สงฺโฆ อิจฺฉิตพฺโพ ฯ

๑. นย. มิลินฺทปญฺหา. ๓๗๙.

น เหตุถ เอกมฺปิ กมฺมํ วินา สงฺเฆน สกฺกา กาตุนฺติ ฯ สงฺโฆ อาทิมฺหิ เจว เสเส จ อิจฺฉิตพฺโพ อสฺสาติ สงฺฆาทิเสโส ฯ พฺยญฺชนํ ปน อนาทยิตฺวา อตฺถเมว ทสฺเสตุํ สงฺโฆว ตสฺสา อาปตฺติยา ปริวาสํ เทติ มูลาย ปฏิกสฺสติ มานตฺตํ เทติ อพฺเภติ น สมฺพหุลา น เอกปุคฺคโล เตน วุจฺจติ สงฺฆาทิเสโสติ อิทมสฺส ปทภาชนํ ฯ

สงฺฆาทิเสโสติ ยํ วุตฺตํ ตํ สุโณหิ ยถากถํ
สงฺโฆว เทติ ปริวาสํ มูลาย ปฏิกสฺสติ
มานตฺตํ เทติ อพฺเภติ เตเนตํ อิติ วุจฺจตีติ[๑]

ปริวาเร วจนการณญฺจ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ จ ปริวาสทานาทีนิ สมุจฺจยกฺขนฺธเก วิตฺถารโต อาคตานิ ฯ ตตฺเถว เนสํ วณฺณนํ กริสฺสาม ฯ ตสฺเสว วา อาปตฺตินิกายสฺสาติ ตสฺส เอว อาปตฺติสมูหสฺส ฯ ตตฺถ กิญฺจาปิ อยํ เอกาว อาปตฺติ รุฬฺหิสทฺเทน ปน อวยเว สมูหโวหาเรน วา นิกาโย วุตฺโต เอโก เวทนากฺขนฺโธ เอโก วิญฺญาณกฺขนฺโธติ อาทีสุ วิย ฯ

เอวํ อุทฺทิฏฺฐสิกฺขาปทํ ปทานุกฺกเมน วิภชิตฺวา อิทานิ อิมํ สุกฺกวิสฏฺฐึ อาปชฺชนฺตสฺส อุปายญฺจ กาลญฺจ อธิปฺปายญฺจ อธิปฺปายวตฺถุญฺจ ทสฺเสตุํ อชฺฌตฺตรูเป โมเจตีติ อาทิมาห ฯ เอตฺถ หิ อชฺฌตฺตรูปาทีหิ จตูหิ ปเทหิ อุปาโย ทสฺสิโต ฯ อชฺฌตฺตรูเป หิ วา โมเจยฺย พหิทฺธารูเป วา อุภยตฺถ วา อากาเส วา กฏึ กมฺเปนฺโต ฯ อิโต ปรํ อญฺโญ อุปาโย นตฺถิ ฯ ตตฺถ รูเป ฆฏฺเฏตฺวา โมเจนฺโตปิ รูเปน ฆฏฺเฏตฺวา โมเจนฺโตปิ รูเป โมเจติจฺเจว

๑. ปริวาร. วิ. ๘/๓๖๘.

เวทิตพฺโพ ฯ รูเป หิ สติ โส โมเจติ น รูปํ อลภิตฺวาติ ฯ ราคูปตฺถมฺภาทีหิ ปน ปญฺจหิ กาโล ทสฺสิโต ฯ ราคูปตฺถมฺภาทิ-กาเลสุ หิ องฺคชาตํ กมฺมนิยํ โหติ ยสฺส กมฺมนิยตฺเต สติ โมเจติ ฯ อิโต ปรํ อญฺโญ กาโล นตฺถิ ฯ น หิ วินา ราคูปตฺถมฺภาทีหิ ปุพฺพณฺหาทโย กาลเภทา โมจเน นิมิตฺตา โหนฺติ ฯ อาโรคฺยตฺถายาติ อาทีหิ ทสหิ อธิปฺปาโย ทสฺสิโต ฯ เอวรูเปน หิ อธิปฺปายเภเทน โมเจติ น อญฺญถา ฯ นีลาทีหิ ปน ทสหิ นวมสฺส อธิปฺปายสฺส วตฺถุ ทสฺสิตํ ฯ วีมํสนฺโต หิ. นีลาทีสุ อญฺญตรวเสน วีมํสติ น เตหิ วินิมุตฺตนฺติ ฯ อิโต ปรํ อิเมสํเยว อชฺฌตฺตรูปาทีนํ ปทานํ ปกาสนตฺถํ อชฺฌตฺตรูเปติ อชฺฌตฺตอุปาทินฺน-รูเปติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ อชฺฌตฺตอุปาทินฺนรูเปติ อตฺตโน หตฺถาทิเภเท รูเป ฯ พหิทฺธาอุปาทินฺเนติ ปรสฺส ตาทิเสเยว ฯ อนุปาทินฺเนติ ตาลจฺฉิทฺทาทิเภเท ฯ ตทุภเยติ อตฺตโน จ ปรสฺส จ รูเป ฯ อุภยฆฏฺฏนวเสเนตํ วุตฺตํ ฯ อตฺตโน รูเปน จ อนุปาทินฺน-รูเปน จ เอกโต ฆฏฺฏเนปิ ลพฺภติ ฯ อากาเส วายมนฺตสฺสาติ เกนจิ รูเปน อฆฏฺเฏตฺวา อากาเสเยว กฏิกมฺปนปฺปโยเคน องฺคชาตํ จาเลนฺตสฺส ฯ ราคูปตฺถมฺเภติ ราคสฺส พลวภาเวน ราเคน วา องฺคชาตสฺส อุปตฺถมฺเภ ฯ ถทฺธภาเว สญฺชาเตติ วุตฺตํ โหติ ฯ กมฺมนิยํ โหตีติ โมจนกมฺมกฺขมํ อชฺฌตฺตรูปาทีสุ อุปกฺกมารหํ โหติ ฯ อุจฺจาลิงฺคปาณกทฏฺฐูปตฺถมฺเภติ อุจฺจาลิงฺคปาณกทฏฺเฐน องฺคชาเต อุปตฺถทฺเธ ฯ อุจฺจาลิงฺคปาณกา นาม โลมสปาณกา

โหนฺติ เตสํ โลเมหิ ผุฏฺฐํ องฺคชาตํ กณฺฑฺ คเหตฺวา ถทฺธํ โหติ ฯ ตตฺถ ยสฺมา ตานิ โลมานิ องฺคชาตํ ฑํสนฺตานิ วิย อิชฺฌนฺติ ตสฺมา อุจฺจาลิงฺคปาณกทฏฺเฐนาติ วุตฺตํ ฯ อตฺถโต ปน อุจฺจาลิงฺคปาณกโลมเวธเนนาติ วุตฺตํ โหติ ฯ อโรโค ภวิสฺสามีติ โมเจตฺวา อโรโค ภวิสฺสามิ ฯ สุขเวทนํ อุปฺปาเทสฺสามีติ โมจเนน มุจฺจนุปฺปตฺติยา มุตฺตปจฺจยา จ ยา สุขา เวทนา โหติ ตํ อุปฺปาเทสฺสามีติ อตฺโถ ฯ เภสชฺชํ ภวิสฺสตีติ อิทํ เม โมจิตํ กิญฺจิเทว เภสชฺชํ ภวิสฺสติ ฯ ทานํ ทสฺสามีติ โมเจตฺวา กีฏกิปีลิกาทีนํ ปาณานํ ทานํ ทสฺสามิ ฯ ปุญฺญํ ภวิสฺสตีติ โมเจตฺวา กีฏาทีนํ เทนฺตสฺส ปุญฺญํ ภวิสฺสติ ฯ ยญฺญํ ยชิสฺสามีติ โมเจตฺวา กีฏาทีนํ ยญฺญํ ยชิสฺสามิ ฯ กิญฺจิ กิญฺจิ มนฺตปทํ วตฺวา ทสฺสามีติ วุตฺตํ โหติ ฯ สคฺคํ คมิสฺสามีติ โมเจตฺวา กีฏาทีนํ ทินฺนทาเนน วา ปุญฺเญน วา ยญฺเญน วา สคฺคํ คมิสฺสามิ ฯ วีชํ ภวิสฺสตีติ กุลวํสงฺกุรสฺส ทารกสฺส วีชํ ภวิสฺสติ ฯ อิมินา เม วีเชน ปุตฺโต นิพฺพตฺติตฺสตีติ อิมินา อธิปฺปาเยน โมเจตีติ อตฺโถ ฯ วีมํสตฺถายาติ ชานนตฺถาย ฯ นีลํ ภวิสฺสตีติ อาทีสุ ชานิสฺสามิ ตาว กึ เม โมจิตํ นีลํ ภวิสฺสติ ปีตกาทีสุ อญฺญตรวณฺณนฺติ เอวมตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ ขิฑฺฑาธิปฺปาโยติ ขิฑฺฑาปสุโต ฯ เตน เตน อธิปฺปาเยน กีฬนฺโต โมเจตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ

อิทานิ ยทิทํ อชฺฌตฺตรูเป โมเจตีติ อาทิ วุตฺตํ ตตฺถ ยถา โมเจนฺโต อาปตฺตึ อาปชฺชติ เตสญฺจ ปทานํ วเสน ยตฺตโก

อาปตฺติเภโท โหติ ตํ สพฺพํ ทสฺเสนฺโต อชฺฌตฺตรูเป เจเตติ อุปกฺกมติ มุจฺจติ อาปตฺติ สงฺฆาทิเสสสฺสาติ อาทิมาห ฯ ตตฺถ เจเตตีติ โมจนสฺสาทสมฺปตฺตาย เจตนาย มุจฺจตูติ เจเตติ ฯ อุปกฺกมตีติ ตทนุรูปํ วายามํ กโรติ ฯ มุจฺจตีติ เอวํ เจเตนฺตสฺส ตทนุรูเปน วายาเมน วายมโต สุกฺกํ ฐานา จวติ ฯ อาปตฺติ สงฺฆาทิเสสสฺสาติ อิเมหิ ตีหิ องฺเคหิ อสฺส ปุคฺคลสฺส สงฺฆาทิเสโส นาม อาปตฺติ โหตีติ อตฺโถ ฯ เอส นโย พหิทฺธารูเปติ อาทีสุปิ อวเสเสสุ อฏฺฐวีสติยา ปเทสุ ฯ เอตฺถ ปน เทฺว อาปตฺติสหสฺสานิ นีหริตฺวา ทสฺเสตพฺพานิ ฯ กถํ ฯ อชฺฌตฺตรูเป ตาว ราคูปตฺถมฺเภ อาโรคฺยตฺถาย นีลํ โมเจนฺตสฺส เอกา อาปตฺติ อชฺฌตฺตรูเปเยว ราคูปตฺถมฺเภ อาโรคฺยตฺถาย ปีตกาทีนํ โมจนวเสน อปรา นวาติ ทส ฯ ยถา จ อาโรคฺยตฺถาย ทส เอวํ สุขาทีนํ นวนฺนํ ปทานํ อตฺถาย เอเกกปเทน ทส ทส กตฺวา นวุติ ฯ อิติ อิมา จ นวุติ ปุริมา จ ทสาติ ราคูปตฺถมฺเภ ตาว สตํ ฯ ยถา ปน ราคูปตฺถมฺเภ เอวํ วจฺจูปตฺถมฺภาทีสุปิ จตูสุ เอเกกสฺมึ อุปตฺถมฺเภ สตํ สตํ กตฺวา จตฺตาริ สตานิ ฯ อิติ อิมานิ จตฺตาริ ปุริมญฺจ เอกํ อชฺฌตฺตรูเป ตาว ปญฺจนฺนํ อุปตฺถมฺภานํ วเสน ปญฺจ สตานิ ฯ ยถา จ อชฺฌตฺตรูเป ปญฺจ เอวํ พหิทฺธารูเป ปญฺจ อชฺฌตฺตพหิทฺธารูเป ปญฺจ อากาเส กฏึ กมฺเปนฺตสฺส ปญฺจาติ สพฺพานิปิ จตุนฺนํ ปญฺจกานํ วเสน เทฺว อาปตฺติสหสฺสานิ เวทิตพฺพานิ ฯ

อิทานิ อาโรคฺยตฺถายาติ อาทีสุ ตาว ทสสุ ปเทสุ ปฏิปาฏิยา

วา อุปฺปฏิปาฏิยา วา เหฏฺฐา วา คเหตฺวา อุปริ คณฺหนฺตสฺส อุปริ วา คเหตฺวา เหฏฺฐา คณฺหนฺตสฺส อุภโต วา คเหตฺวา มชฺเฌ ฐเปนฺตสฺส มชฺเฌ วา คเหตฺวา อุภโต หรนฺตสฺส สพฺพมูลกํ วา กตฺวา คณฺหนฺตสฺส เจตนูปกฺกมโมจเน สติ วิสํเกโต นาม นตฺถีติ ทสฺเสตุํ อาโรคฺยตฺถญฺจ สุขตฺถญฺจาติ ขณฺฑจกฺกพทฺธจกฺกาทิเภทวิจิตฺตํ ปาลิมาห ฯ ตตฺถ อาโรคฺยตฺถญฺจ สุขตฺถญฺจ อาโรคฺยตฺถญฺจ เภสชฺชตฺถญฺจาติ เอวํ อาโรคฺยปทํ สพฺพปเทหิ โยเชตฺวา วุตฺตเมกํ ขณฺฑจกฺกํ ฯ สุขปทาทีนิ สพฺพปเทหิ โยเชตฺวา ยาว อตฺตโน อตฺตโน อตีตานนฺตรํ ปทํ ตาว อาเนตฺวา วุตฺตานิ นว พทฺธจกฺกานีติ เอวํ เอกมูลกานิ ทส จกฺกานิ โหนฺติ ฯ ตานิ ทุมูลกาทีหิ สทฺธึ อสมฺโมหโต วิตฺถาเรตฺวา เวทิตพฺพานิ ฯ อตฺโถ ปเนตฺถ ปากโฏเยว ฯ ยถา จ อาโรคฺยตฺถายาติ อาทีสุ ทสสุ ปเทสุ เอวํ นีลาทีสุปิ นีลญฺจ ปีตกญฺจ เจเตติ อุปกฺกมตีติ อาทินา นเยน จกฺกานิ วุตฺตานิ ฯ ตานิปิ อสมฺโมหโต วิตฺถาเรตฺวา เวทิตพฺพานิ ฯ อตฺโถ ปเนตฺถาปิ ปากโฏเยว ฯ ปุน อาโรคฺยตฺถญฺจ นีลญฺจ อาโรคฺยตฺถญฺจ สุขตฺถญฺจ นีลญฺจ ปีตกญฺจาติ เอเกเนกํ ทฺวีหิ เทฺว ฯเปฯ ทสหิ ทสาติ เอวํ ปุริมปเทหิ สทฺธึ ปจฺฉิมปทานิ โยเชตฺวา เอกํ มิสฺสกจกฺกํ วุตฺตํ ฯ อิทานิ ยสฺมา นีลํ โมเจสฺสามีติ เจเตตฺวา อุปกฺกมนฺตสฺส ปีตกาทีสุปิ มุตฺเตสุ ปีตกาทิวเสน เจเตตฺวา อุปกฺกมนฺตสฺส อิตเรสุ มุตฺเตสุปิ เนวตฺถิ วิสํเกโต ตสฺมา เอตมฺปิ นยํ ทสฺเสตุํ นีลํ โมเจสฺสามีติ เจเตติ อุปกฺกมติ ปีตกํ มุจฺจตีติ อาทินา นเยน

จกฺกานิ วุตฺตานิ ฯ ตโต ปรํ สพฺพปจฺฉิมปทํ นีลาทีหิ นวหิ ปเทหิ โยเชตฺวา กุจฺฉิจกฺกนฺนาม วุตฺตํ ฯ ตโต ปีตกาทีนิ นว ปทานิ เอเกน นีลปเทเนว สทฺธึ โยเชตฺวา ปิฏฺฐิจกฺกนฺนาม วุตฺตํ ฯ ตโต โลหิตกาทีนิ นว ปทานิ เอเกน ปีตกปเทเนว สทฺธึ โยเชตฺวา ทุติยํ ปิฏฺฐิจกฺกํ วุตฺตํ ฯ เอวํ โลหิตกปทาทีหิปิ สทฺธึ อิตรานิ นว นว ปทานิ โยเชตฺวา อญฺญานิปิ อฏฺฐ จกฺกานิ วุตฺตานีติ เอวํ ทสกติกํ ปิฏฺฐิจกฺกํ เวทิตพฺพํ ฯ เอวํ ขณฺฑจกฺกาทีนํ อเนเกสํ จกฺกานํ วเสน วิตฺถารโต ครุกาปตฺติเมว ทสฺเสตฺวา องฺควเสเนว ครุกาปตฺติญฺจ ลหุกาปตฺติญฺจ อนาปตฺติญฺจ ทสฺเสตุํ เจเตติ อุปกฺกมติ มุจฺจตีติ อาทิมาห ฯ ตตฺถ ปุริมนเยเนว อชฺฌตฺตรูปาทีสุ ราคาทิอุปตฺถมฺเภ สติ อาโรคฺยาทีนํ อตฺถาย เจเตนฺตสฺส อุปกฺกมิตฺวา อสุจิโมจเน ติวงฺคสมฺปนฺนา ครุกาปตฺติ วุตฺตา ฯ ทุติยนเยน เจเตนฺตสฺส อุปกฺกมนฺตสฺส จ โมจเน อสติ ทฺววงฺคสมฺปนฺนา ลหุกา ถุลฺลจฺจยาปตฺติ ฯ เจเตติ น อุปกฺกมติ มุจฺจตีติ อาทีหิ ฉหิ นเยหิ อนาปตฺติ ฯ อยํ ปน อาปตฺตานาปตฺติเภโท สณฺโห สุขุโม ตสฺมา สุฏฺฐุ สลฺลกฺเขตพฺโพ ฯ สุฏฺฐุ สลฺลกฺเขตฺวา กุกฺกุจฺจํ ปุจฺฉิเตน อาปตฺติ วา อนาปตฺติ วา อาจิกฺขิตพฺพา ฯ วินยกมฺมํ วา กาตพฺพํ ฯ อสลฺลกฺเขตฺวา กโรนฺโต หิ โรคนิทานํ อชานิตฺวา เภสชฺชํ กโรนฺโต เวชฺโช วิย วิฆาตญฺจ อาปชฺชติ น จ ตํ ปุคฺคลํ ติกิจฺฉิตุํ สมตฺโถ โหติ ฯ ตตฺรายํ สลฺลกฺขณวิธิ ฯ กุกฺกุจฺเจน อาคโต ภิกฺขุ ยาวตติยํ ปุจฺฉิตพฺโพ กตเมน ปโยเคน กตเรน ราเคน อาปนฺ-โนสีติ ฯ สเจ ปฐมํ อญฺญํ วตฺวา ปจฺฉา อญฺญํ วเทติ น เอกมคฺเคน

กเถติ โส วตฺตพฺโพ ตฺวํ น เอกมคฺเคน กเถสิ ปริหรสิ น สกฺกา ตว วินยกมฺมํ กาตุํ คจฺฉ โสตฺถึ คเวสาติ ฯ สเจ ปน ติกฺขตฺตุมฺปิ เอกมคฺเคเนว กเถติ ยถาภูตํ อตฺตานํ อาวิกโรติ อถสฺส อาปตฺตานาปตฺติครุกลหุกาปตฺติวินิจฺฉยตฺถํ เอกาทสนฺนํ ราคานํ วเสน เอกาทส ปโยคา สมเวกฺขิตพฺพา ฯ ตตฺรีเม เอกาทส ราคา โมจนสฺสาโท มุจฺจนสฺสาโท มุตฺตสฺสาโท เมถุนสฺสาโท ผสฺสสฺสาโท กณฺฑวนสฺสาโท ทสฺสนสฺสาโท นิสชฺชสฺสาโท วาจสฺสาโท เคหสิตปฺเปมํ วนภงฺคิยนฺติ ฯ ตตฺถ โมเจตุํ อสฺสาโท โมจนสฺสาโท ฯ มุจฺจเน อสฺสาโท มุจฺจนสฺสาโท ฯ มุตฺเต อสฺสาโท มุตฺตสฺสาโท ฯ เมถุเน อสฺสาโท เมถุนสฺสาโท ฯ ผสฺเส อสฺสาโท ผสฺสสฺสาโท ฯ กณฺฑวเน อสฺสาโท กณฺฑวนสฺสาโท ฯ ทสฺสเน อสฺสาโท ทสฺสนสฺสาโท ฯ นิสชฺชาย อสฺสาโท นิสชฺชสฺสาโท ฯ วาจาย อสฺสาโท วาจสฺสาโท ฯ เคหสิตํ เปมํ เคหสิตปฺเปมํ ฯ วนภงฺคิยนฺติ ยงฺกิญฺจิ ปุปฺผผลาทิ วนโต ภญฺชิตฺวา อาภฏํ ฯ เอตฺถ จ นวหิ ปเทหิ สมฺปยุตฺต-อสฺสาทสีเสน ราโค วุตฺโต ฯ เอเกน ปเทน สรูเปเนว เอเกน ปเทน วตฺถุนา วุตฺโต ฯ วนภงฺโค หิ ราคสฺส วตฺถุ น ราโคเยว ฯ เอเตสํ ปน ราคานํ วเสน เอวํ ปโยคา สมเวกฺขิตพฺพา ฯ โมจนสฺสาเท ฯ โมจนสฺสาทเจตนาย เจเตนฺโต เจว อสฺสาเทนฺโต จ อุปกฺกมติ มุจฺจติ สงฺฆาทิเสโส ฯ ตเถว เจเตนฺโต จ อสฺสาเทนฺโต จ อุปกฺกมติ น มุจฺจติ ถุลฺลจฺจยํ ฯ สเจ ปน สยนกาเล ราค-ปริยุฏฺฐิโต หุตฺวา อูรุนา วา มุฏฺฐินา วา องฺคชาตํ คาฬฺหํ ปีเฬตฺวา

โมจนตฺถาย สอุสฺสาโหว สุปติ ฯ สุปนฺตสฺส จสฺส อสุจิ มุจฺจติ สงฺฆาทิเสโส ฯ สเจ ราคาปริยุฏฺฐานํ อสุภมนสิกาเรน วูปสเมตฺวาสุทฺธจิตฺโต สุปติ สุปนฺตสฺส มุตฺเตปิ อนาปตฺติ ฯ มุจฺจนสฺสาเท ฯ อตฺตโน ธมฺมตาย มุจฺจมานํ อสฺสาเทติ น อุปกฺกมติ มุจฺจติ อนาปตฺติ ฯ สเจ ปน มุจฺจมานํ อสฺสาเทนฺโต อุปกฺกมติ เตน อุปกฺกเมน มุตฺเต สงฺฆาทิเสโส ฯ อตฺตโน ธมฺมตาย มุจฺจมาเน มา กาสาวํ วา เสนาสนํ วา ทุสฺสีติ องฺคชาตํ คเหตฺวา ชฆคนตฺถาย อุทกฏฺฐานํ คจฺฉติ วฏฺฏตีติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ มุตฺตสฺสาเท ฯ อตฺตโน ธมฺมตาย มุตฺเต ฐานา จุเต อสุจิมฺหิ ปจฺฉา อสฺสาเทนฺตสฺส วินา อุปกฺกเมน มุจฺจติ อนาปตฺติ ฯ สเจ อสฺสาเทตฺวา ปุน โมจนตฺถาย นิมิตฺเต อุปกฺกมิตฺวา โมเจติ สงฺฆาทิเสโส ฯ เมถุนสฺสาเท ฯ เมถุนราเคน มาตุคามํ คณฺหาติ ฯ เตน ปโยเคน อสุจิ มุจฺจติ อนาปตฺติ ฯ เมถุนธมฺมสฺส ปโยคตฺตา ปน ตาทิเส คหเณ ทุกฺกฏํ ฯ สีสํ ปตฺเต ปาราชิกํ ฯ สเจ เมถุนราเคน รตฺโต ปุน อสฺสาเทตฺวา โมจนตฺถาย นิมิตฺเต อุปกฺกมิตฺวา โมเจติ สงฺฆาทิเสโส ฯ ผสฺสสฺสาเท ฯ ทุวิโธ ผสฺโส อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ฯ อชฺฌตฺติเก ตาว ฯ อตฺตโน นิมิตฺตํ ถทฺธํ มุทุกนฺติ ชานิสฺสามีติ วา โลลภาเวน วา กีฬาปยโต อสุจิ มุจฺจติ อนาปตฺติ ฯ สเจ กีฬาเปนฺโต อสฺสาเทตฺวา โมจนตฺถาย นิมิตฺเต อุปกฺกมิตฺวา โมเจติ สงฺฆาทิเสโส ฯ พาหิรผสฺเส ปน ฯ กายสํสคฺคราเคน มาตุคามสฺส องฺคมงฺคานิ ปรามสโต เจว อาลิงฺคโต จ อสุจิ มุจฺจติ อนาปตฺติ ฯ กายสํสคฺคสงฺฆาทิเสสํ

ปน อาปชฺชติ ฯ สเจ กายสํสคฺคราเคน รตฺโต ปุน อสฺสาเทตฺวา โมจนตฺถาย นิมิตฺเต อุปกฺกมิตฺวา โมเจติ วิสฏฺฐิปจฺจยาปิ สงฺฆาทิ-ิเสโส ฯ กณฺฑวนสฺสาเท ฯ ททฺทุกจฺฉุปีฬกาปาณกาทีนํ อญฺญตร-วเสน กณฺฑวมานํ นิมิตฺตํ กณฺฑวนสฺสาเทเนว กณฺฑวโต อสุจิ มุจฺจติ อนาปตฺติ ฯ กณฺฑวนสฺสาเทน รตฺโต ปุน อสฺสาเทตฺวา โมจนตฺถาย นิมิตฺเต อุปกฺกมิตฺวา โมเจติ สงฺฆาทิเสโส ฯ ทสฺสนสฺ-สาเท ฯ ทสฺสนสฺสาเทน ปุนปฺปุนํ มาตุคามสฺส อโนกาสํ อุป-นิชฺฌายโต อสุจิ มุจฺจติ อนาปตฺติ ฯ มาตุคามสฺส อโนกาสูปนิชฺ-ฌาเน ปน ทุกฺกฏํ ฯ สเจ ทสฺสนสฺสาเทน รตฺโต ปุน อสฺสาเทตฺวา โมจนตฺถาย นิมิตฺเต อุปกฺกมิตฺวา โมเจติ สงฺฆาทิเสโส ฯ นิสชฺชสฺ-สาเท ฯ มาตุคาเมน สทฺธึ รโหนิสชฺชสฺสาทราเคน นิสินฺนสฺส อสุจิ มุจฺจติ อนาปตฺติ ฯ รโหนิสชฺชปจฺจยา ปน อาปนฺนาย อาปตฺติยา กาเรตพฺโพ ฯ สเจ นิสชฺชสฺสาเทน รตฺโต ปุน อสฺสาเทตฺวา โมจนตฺถาย นิมิตฺเต อุปกฺกมิตฺวา โมเจติ สงฺฆาทิเสโส ฯ วาจสฺสาเท ฯ วาจสฺส-าทราเคน มาตุคามํ เมถุนสนฺนิสฺสิตาหิ วาจาหิ โอภาสนฺตสฺส อสุจิ มุจฺจติ อนาปตฺติ ฯ ทุฏฺฐุลฺลวาจาสงฺฆาทิเสสํ ปน อาปชฺชติ ฯ สเจ วาจสฺสาเทน รตฺโต ปุน อสฺสาเทตฺวา ปุน โมจนตฺถาย นิมิตฺเต อุปกฺกมิตฺวา โมเจติ สงฺฆาทิเสโส ฯ เคหสิตปฺเปเม ฯ มาตรํ วา มาตุปฺเปเมน ภคินึ วา ภคินิปฺเปเมน ปุนปฺปุนํ ปรามสโต เจว อาลิงฺคโต จ อสุจิ มุจฺจติ อนาปตฺติ ฯ เคหสิตปฺเปเมน ผุสนปจฺจยา ทุกฺกฏํ ฯ สเจ เคหสิตปฺเปเมน รตฺโต ปุน อสฺสาเทตฺวา โมจนตฺถาย

นิมิตฺเต อุปกฺกมิตฺวา โมเจติ สงฺฆาทิเสโส ฯ วนภงฺเค ฯ อิตฺถีปุริสา อญฺญมญฺญํ กิญฺจิเทว ตมฺพูลคนฺธปุปฺผวาสาทิปฺปการํ ปณฺณาการํ มิตฺตสนฺถวภาวสฺส ทฬฺหภาวตฺถาย เปเสนฺติ อยํ วนภงฺโค นาม ฯ ตญฺเจ มาตุคาโม กสฺสจิ สํสฏฺฐวิหาริกสฺส กุลูปกภิกฺขุโน เปเสติ ตสฺส จ อสุกาย นาม อิทํ เปสิตนฺติ สารตฺตสฺส ปุนปฺปุนํ หตฺเถหิ ตํ วนภงฺคํ กีฬาปยโต อสุจิ มุจฺจติ อนาปตฺติ ฯ สเจ วนภงฺเค สารตฺโต ปุน อสฺสาเทตฺวา โมจนตฺถาย นิมิตฺเต อุปกฺกมิตฺวา โมเจติ สงฺฆาทิเสโส ฯ สเจ อุปกฺกมนฺเตปิ น มุจฺจติ ถุลฺลจฺจยํ ฯ เอวเมเตสํ เอกาทสนฺนํ ราคานํ วเสน อิเม เอกาทส ปโยเค สมเวกฺขิตฺวา อาปตฺติ วา อนาปตฺติ วา สลฺลกฺเขตพฺพา ฯ สลฺลกฺเขตฺวา สเจ ครุกา โหติ ครุกาติ อาจิกฺขิตพฺพา ฯ สเจ ลหุกา โหติ ลหุกาติ อาจิกฺขิตพฺพา ฯ ตทนุรูปญฺจ วินยกมฺมํ กาตพฺพํ ฯ เอวํ หิ กตํ สุกตํ โหติ โรคนิทานํ ญตฺวา เวชฺเชน กตํ เภสชฺชมิว ฯ ตสฺส จ ปุคฺคลสฺส โสตฺถิภาวาย สํวตฺตติ ฯ

เจเตติ น อุปกฺกมตีติ อาทีสุ ฯ โมจนสฺสาทเจตนาย เจเตติ น อุปกฺกมติ มุจฺจติ อนาปตฺติ ฯ โมจนสฺสาทปีฬิโต อโห วต มุจฺเจยฺยาติ เจเตติ น อุปกฺกมติ น มุจฺจติ อนาปตฺติ ฯ โมจนสฺสาเทน น เจเตติ ผสฺสสฺสาเทน กณฺฑุวนสฺสาเทน วา อุปกฺกมติ มุจฺจติ อนาปตฺติ ฯ ตเถว น เจเตติ อุปกฺกมติ น มุจฺจติ อนาปตฺติ ฯ กามวิตกฺกํ วิตกฺเกนฺโต โมจนตฺถาย น เจเตติ น อุปกฺกมติ มุจฺจติ อนาปตฺติ ฯ สเจ ปนสฺส

วิตกฺกยโตปิ น มุจฺจติ ฯ อิทํ อาคตเมว โหติ น เจเตติ น อุปกฺกมติ น มุจฺจติ อนาปตฺตีติ ฯ อนาปตฺติ สุปินนฺเตนาติ สุตฺตสฺส สุปิเน เมถุนธมฺมํ ปฏิเสวนฺตสฺส วิย กายสํสคฺคาทีนิ อาปชฺชนฺตสฺส วิย สุปินนฺเตว การเณน ยสฺส อสุจิ มุจฺจติ ตสฺส อนาปตฺติ ฯ สุปิเน ปน อุปฺปนฺนาย อสฺสาทเจตนาย สจสฺส วิสโย โหติ นิจฺจเลน ภวิตพฺพํ น หตฺเถน นิมิตฺตํ กีฬาเปตพฺพํ ฯ กาสาวปจฺจตฺถรณรกฺขณตฺถํ ปน หตฺถปุเฏน คเหตฺวา ชคฺคนตฺถาย อุทกฏฺฐานํ คนฺตุํ วฏฺฏติ ฯ นโมจนาธิปฺปายสฺสาติ ยสฺส เภสชฺเชน วา นิมิตฺตํ อาลิมฺเปนฺตสฺส อุจฺจาราทีนิ วา กโรนฺตสฺส นโมจนาธิปฺปายสฺส มุจฺจติ ตสฺสาปิ อนาปตฺติ ฯ อุมฺมตฺตกสฺส ทุวิธสฺสาปิ อนาปตฺติ ฯ อิธ เสยฺยสโก อาทิกมฺมิโก ฯ ตสฺส อนาปตฺติ อาทิกมฺมิกสฺสาติ ฯ

ปทภาชนียวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

สมุฏฺฐานาทีสุ ฯ อิทํ สิกฺขาปทํ ปฐมปาราชิกสมุฏฺฐานํ กายจิตฺตโต สมุฏฺฐาติ กิริยา สญฺญาวิโมกขํ สจิตฺตกํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ อกุสลจิตฺตํ ทฺเวทนํ สุขมชฺฌตฺตทฺวเยนาติ ฯ

วินีตวตฺถูสุ สุปินวตฺถุ อนุปฺปญฺญตฺติยํ วุตฺตนยเมว ฯ อุจฺจารปสฺสาววตฺถูนิ อุตฺตานตฺถาเนว ฯ วิตกฺกวตฺถุสฺมึ กามวิตกฺกนฺติ เคหสิตกามวิตกฺกํ ฯ ตตฺถ กิญฺจาปิ อนาปตฺติ วุตฺตา อถโข วิตกฺกคติเกน น ภวิตพฺพํ ฯ อุณฺโหทกวตฺถุ ปฐมํ อุตฺตานเมว ฯ ทุติเย โส ภิกฺขุ โมเจตุกาโม อุณฺโหทเกน นิมิตฺตํ ปหริตฺวา

ปหริตฺวา นหายิ ฯ เตนสฺส อาปตฺติ วุตฺตา ฯ ตติเย อุปกฺกมสฺส อตฺถิตาย ถุลฺลจฺจยํ ฯ เภสชฺชกณฺฑวนวตฺถูนิ อุตฺตานตฺถาเนว ฯ มคฺควตฺถูสุ ปจมสฺส ถูลอูรุสฺส มคฺคํ คจฺฉนฺตสฺส สมฺพาธฏฺฐาเน ฆฏฺฏนาย อสุจิ มุจฺจิ ฯ ตสฺส นโมจนาธิปฺปายตฺตา อนาปตฺติ ฯ ทุติยสฺส ตเถว มุจฺจิ โมจนาธิปฺปายตฺตา ปน สงฺฆาทิเสโส ฯ ตติยสฺสุ น มุจฺจิ อุปกฺกมสมฺภวโต ปน ถุลฺลจฺจยํ ฯ ตสฺมา มคฺคํ คจฺฉนฺเตน อุปฺปนฺเน ปริฬาเห น คนฺตพฺพํ ฯ คมนํ อุปจฺฉินฺทิตฺวา อสุภาทิ-มนสิกาเรน จิตฺตํ วูปสเมตฺวา สุทฺธจิตฺเตน กมฺมฏฺฐานํ อาทาย คนฺตพฺพํ ฯ สเจ ฐิโต วิโนเทตุํ น สกฺโกติ มคฺคา โอกฺกมฺม นิสีทิตฺวา วิโนเทตฺวา กมฺมฏฺฐานํ อาทาย สุทฺธจิตฺเตเนว คนฺตพฺพํ ฯ วตฺถิวตฺถูสุ เต ภิกฺขู วตฺถึ ทฬฺหํ คเหตฺวา ปูเรตฺวา ปูเรตวา คามทารกา วิย ปสฺสาวมกํสุ ฯ ชนฺตาฆรวตฺถุสฺมึ อุทรนฺตาเปนฺตสฺส โมจนาธิปฺปายสฺสาปิ อโมจนาธิปฺปายสฺสาปิ มุตฺเต อนาปตฺติเยว ฯ ปริกมฺมํ กโรนฺตสฺส นิมิตฺตจาลนวเสน อสุจิ มุจฺจติ ฯ ตสฺมา อาปตฺติฏฺ-ฐาเน อาปตฺติ วุตฺตา ฯ อูรุฆฏฺฏาปนวตฺถูสุ เยสํ อาปตฺติ วุตฺตา เต องฺคชาตสามนฺตา ฆฏฺเฏนฺตา ตํ องฺคชาตํ ผุสาเปสุนติ เวทิตพฺพาติ เอวํ กุรุนฺทฏฺฐกถายํ วุตฺตํ ฯ สามเณราทิวตฺถูนิ อุตฺตานตฺถาเนว ฯ กายตฺถมฺภนวตฺถุสฺมึ กายํ ถมฺเภนฺตสฺสาติ จิรํ นิสีทิตฺวา วา นิปชฺชิตฺวา วา นวกมฺมํ วา กตฺวา อาลสิยํ วิโมจนตฺถํ วิตฺถมฺเภนฺตสฺส ฯ อุปนิชฺฌายวตฺถุสฺมึ สเจปิ ปฏสตํ นิวตฺถา โหติ ปุรโต วา ปจฺฉโต วา ฐตฺวา อิมสฺมึ นาโมกาเส นิมิตฺตนฺติ

อุปนิชฺฌายนฺตสฺส ทุกฺกฏเมว ฯ อนิวตฺถคามทาริกานํ นิมิตฺตํ อุปนิชฺฌายนฺตสฺส ปน กิเมว วตฺตพฺพํ ฯ ติรจฺฉานคตานมฺปิ นิมิตฺเต เอเสว นโย ฯ อิโตจีโตจ อวิโลเกตฺวา ปน ทิวสมฺปิ เอกปฺปโยเคน อุปนิชฺฌายนฺตสฺส เอกเมว ทุกฺกฏํ ฯ อิโตจีโตจ วิโลเกตฺวา ปุนปฺปุนํ อุปนิชฺฌายนฺตสฺส ปโยเค ปโยเค ทุกฺกฏํ ฯ อุมฺมีลนนิมีลนวเสน น กาตพฺโพ ฯ สหสา อุปนิชฺฌายิตฺวา ปุน ปฏิสงฺขา สํวเร ติฏฺจโต อนาปตฺติ ฯ ตํ สํวรํ ปหาย ปุน อุปนิชฺฌายโต ทุกฺกฏเมว ฯ ตาลจฺฉิทฺทาทิวตฺถูนิ อุตฺตานตฺถาเนว ฯ นหานวตฺถูสุ เย อุทกโสตํ นิมิตฺเตน ปหรึสุ เตสํ อาปตฺติ วุตฺตา ฯ อุทฺญชลวตฺถูสุปิ เอเสว นโย ฯ เอตฺถ จ อุทฺญลนฺติ อุทกจิกฺขลฺโล วุจฺจติ ฯ เอเตเนว อุปาเยน อิโต ปรานิ สพฺพาเนว วตฺถูสุปิ เอเสว นโย ฯ เอตฺถ จ อุทฺญชลนฺติ อุทกจิกฺขลฺโล วุจฺจติ ฯ เอเตเนว อุปาเยน อิโต ปรานิ สพฺพาเนว อุทเก ธาวนาทิวตฺถูนิ เวทิตพฺพานิ ฯ อยํ ปน วิเสโส ปุปฺผาวลิยวตฺถูสุ ฯ สเจ นโมจนาธิปฺปายสฺส อนาปตฺติ ฯ กีฬนปจฺจยา ปน ทุกฺกฏํ โหตีติ ฯ

สมนฺตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณนาย สุกฺกวิสฏฺฐิสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺจิตา ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ กายสํสคฺคสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺรายํ อนุตฺตานปทวณฺณนา ฯ อรญฺเญ วิหรตีติ น อาเวณิเก อรญฺเญ เชตวนวิหารสฺเสว ปจฺจนฺเต เอกปสฺเส ฯ มชฺเฌ คพฺโภติ ตสฺส จสฺส วิหารสฺส มชฺเฌ คพฺโภ โหติ ฯ สมนฺตา ปริยาคาโรติ สมนฺตา ปนสฺส มณฺฑลมาลปริกฺเขโป โหติ ฯ โส กิร มชฺเฌ จตุรสฺสํ คพฺภํ

กตฺวา พหิ มณฺฑลมาลปริกฺเขปน กโต ยถา สกฺกา โหติ อนฺโตเยว อาวิชฺฌนฺเตหิ วิจริตุํ ฯ สุปฺปญฺญตฺตนฺติ สุฏฺฐุ ฐปิตํ ฯ ยถา ยถา ยสฺมิญฺจ ยสฺมิญฺจ โอกาเส ฐปิตํ ปาสาทิกํ โหติ โลกรญฺชิตํ ตถา ตถา ตสฺมึ ตสฺมึ โอกาเส ฐปิตํ ฯ วตฺตสีเสน หิ โส เอกกิจฺจมฺปิ น กโรติ ฯ เอกจฺเจ วาตปาเนติ เยสุ วิวเฏสุ อนฺธกาโร โหติ ตานิ วิวรนฺโต เยสุ วิวเฏสุ อาโลโก โหติ ตานิ ถเกนฺโต ฯ เอวํ วุตฺเต สา พฺราหฺมณี ตํ พฺราหฺมณํ เอตทโวจาติ เอวํ เตน พฺราหฺมเณน ปสํสิตฺวา วุตฺเต สา พฺราหฺมณี ปสนฺโน อยํ พฺราหฺมโณ ปพฺพชิตุกาโม มญฺเญติ สลฺลกฺเขตฺวา นิคูหิตพฺพมฺปิ ตํ อตฺตโน วิปฺปการํ ปกาเสนฺตี เกวลํ ตสฺส สทฺธาวิฆาตาเปกฺขา หุตฺวา เอตํ กุโต ตสฺส อุฬารตฺตตาติ อาทิวจนมโวจ ฯ ตตฺถ อุฬาโร อตฺตา อสฺสาติ อุฬารตฺตา ฯ อุฬารตฺตโน ภาโว อุฬารตฺตตา ฯ กุลิตฺถีหีติ อาทีสุ กุลิตฺถิโย นาม ฆรสามินิโย ฯ กุลธีตา นาม ปุริสนฺตรคตา กุลธีตโร ฯ กุลกุมาริโย นาม อนิวิฏฺฐา วุจฺจนฺติ ฯ กุลสุณฺหา นาม ปรกุลโต อานีตา กุลทารกานํ วธุโย ฯ

โอติณฺโณติ ยกฺขาทีหิ วิย สตฺตา อนฺโต อุปฺปชฺชนฺเตน ราเคน โอติณฺโณ ฯ กูปาทีนิ วิย สตฺตา อสมเวกฺขิตฺวา รชนีเย ฐาเน รชนฺโต สยํ วา ราคํ โอติณฺโณ ฯ ยสฺมา ปน อุภยถาปิ ราคสมงฺคิสฺเสเวตํ อธิวจนํ ตสฺมา โอติณฺโณ นาม สารตฺโต อเปกฺขวา ปฏิพทฺธจิตฺโตติ เอวมสฺส ปทภาชนํ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ สารตฺโตติ กายสํสคฺคราเคน สุฏฺฐุ รตฺโต ฯ อเปกฺขวาติ กายสํสคฺคา-

เปกฺขาย อเปกฺขวา ฯ ปฏิพทฺธจิตฺโตติ กายสํสคฺคราเคเนว ตสฺมึ วตฺถุสฺมึ ปฏิพทฺธจิตฺโต ฯ วิปริณเตนาติ ปริสุทฺธภวงฺคสนฺตติสงฺขาตํ ปกตึ ชหิตฺวา อญฺญถา ปวตฺเตน วิรูปํ วา ปริณเตน วิรูปํ ปริวตฺเตน ฯ ยถา ปริวตฺตมานํ วิรูปํ โหติ เอวํ ปริวตฺเตตฺวา ฐิเตนาติ อธิปฺปาโย ฯ ยสฺมา ปน ตํ ราคาทีหิ สมฺปโยคํ นาติวตฺตติ ตสฺมา วิปริณตนฺติ รตฺตมฺปิ จิตฺตนฺติ อาทินา นเยน ตสฺส ปทภาชนํ วตฺวา อนฺเต อิธาธิปฺเปตมตฺถํ ทสฺเสนฺโต อปิจ รตฺตํ จิตฺตํ อิมสฺมึ อตฺเถ อธิปฺเปตํ วิปริณตนฺติ อาห ฯ ตทหุชาตาติ ตํ ทิวสํ ชาตา ชาตมตฺตา อลฺลมํสเปสีวณฺณา ฯ เอวรูปายปิ หิ สทฺธึ กายสํสคฺเค สงฺฆาทิเสโส เมถุนวีติกฺกเม ปาราชิกํ รโหนิสชฺชสฺสาเท ปาจิตฺติยญฺจ โหติ ฯ ปเควาติ ปฐมเมว ฯ กายสํสคฺคํ สมาปชฺเชยฺยาติ หตฺถคฺคหณาทิกายสมฺปโยคํ กายสมฺมิสฺสีภาวํ สมาปชฺเชยฺย ฯ ยสฺมา ปเนตํ สมาปชฺชนฺตสฺส โย โส กายสํสคฺโค นาม โส อตฺถโต อชฺฌาจาโร โหติ ราควเสน อภิภวิตฺวา สญฺญมเวลํ อาจาโร ตสฺมาสฺส สงฺเขเปนตฺถํ ทสฺเสนฺโต อชฺฌาจาโร วุจฺจตีติ ปทภาชนมาห ฯ หตฺถคฺคาหํ วาติ อาทิเภทํ ปนสฺส วิตฺถาเรนตฺถ ทสฺสนํ[๑] ฯ ตตฺถ หตฺถาทีนํ วิภาคทสฺสนตฺถํ หตฺโถ นาม กุปฺปรํ[๒] อุปาทายาติ อาทิมาห ฯ ตตฺถ กุปฺปรํ อุปาทายาติ ทุติยมหาสนฺธึ อุปาทาย ฯ อญฺญตฺถ ปน มณิพนฺธโต ยาว อคฺคนขา

๑. อาทิ เภทํ...ทสฺสิตนฺติ โยชนาปาโฐ ฯ ๒. สพฺพโปตฺถเกสุ กปฺปูรนฺติ ทิสฺสติ ฯ ตญฺจ โข เอกจฺจสฺส สสิเลสรุกฺขสฺส วา ตสฺส วา สิเลสสฺส เภสชฺชตฺถาย วิจุณฺณกตสฺส อตฺถวาจกํ โหติ ฯ

หตฺโถ ฯ อิธ สทฺธึ อคฺคนขาย[๑] กุปฺปรโต ปฏฺฐาย อธิปฺเปโต ฯ
สุทฺธเกสานํ วาติ สุตฺตาทีหิ อมิสฺสานํ สุทฺธานํ เกสานํเยว[๒] ฯ
เวณีติ ตีหิ เกสวฏฺฏีหิ วินทฺธิตฺวา กตเกสกลาปสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ
สุตฺตมิสฺสาติ ปญฺจวณฺเณน สุตฺเตน เกเส มิสฺเสตฺวา กตา ฯ
มาลามิสฺสาติ วสฺสิกปุปฺผาทีหิ มิสฺเสตฺวา ตีหิ เกสวฏฺฏีหิ วินทฺธิตฺวา
วา กตา ฯ อวินทฺโธปิ วา เกวลํ ปุปฺผมิสฺสโก เกสกลาโป อิธ เวณีติ
เวทิตพฺโพ ฯ หิรญฺญมิสฺสาติ กหาปณมาลาย มิสฺเสตฺวา กตา ฯ
สุวณฺณมิสฺสาติ สุวณฺณจิรเกหิ วา ปามงฺคาทีหิ วา มิสฺเสตฺวา
กตา ฯ มุตฺตามิสฺสาติ มุตฺตาวลีหิ มิสฺเสตฺวา กตา ฯ มณิมิสฺสาติ
สุตฺตารุฬฺเหหิ มณีหิ มิสฺเสตฺวา กตา ฯ เอตาสุ หิ ยงฺกิญฺจิ เวณึ
คณฺหนฺตสฺส สงฺฆาทิเสโสเยว ฯ อหํ มิสฺสกเวณึ อคฺคเหสินฺติ วทนฺตสฺส
โมกฺโข นตฺถิ ฯ เวณิคฺคหเณน เจตฺถ เกสา คหิตา ว โหนฺติ
ตสฺมา โยปิ เอกํ เกสํ คณฺหาติ ตสฺสาปิ อาปตฺติเยว ฯ หตฺถญฺจ
เวณิญฺจ ธเปตฺวาติ อิธ วุตฺตลกฺขณํ หตฺถญฺจ สพฺพปฺปการญฺจ
เวณึ ธเปตฺวา อวเสสํ สรีรํ องฺคนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ เอวํ ปริจฺฉินฺเนสุ
หตฺถาทีสุ หตฺถสฺส คหณํ หตฺถคฺคาโห ฯ เวณิยา คหณํ เวณิคฺคาโห ฯ
อวเสสสฺส สรีรสฺส ปรามสนํ อญฺญตรสฺส วา อญฺญตรสฺส วา
องฺคสฺส ปรามสนํ ฯ โย ตํ หตฺถคฺคาหํ วา เวณิคฺคาหํ วา
อญฺญตรสฺส วา อญฺญตรสฺส วา องฺคสฺส ปรามสนํ สมาปชฺเชยฺย
ตสฺส สงฺฆาทิเสโส นาม อาปตฺตินิกาโย โหตีติ อยํ สิกฺขาปทสฺส

๑. อคฺคนเขน ฯ ๒. เวณิ นาม สุทฺธเกสา วาติ ปาลิ ฯ

อตฺโถ ฯ

ยสฺมา ปน โย จ หตฺถคฺคาโห โย จ เวณิคฺคาโห ยญฺจ อวเสสสฺส องฺคสฺส ปรามสนํ ตํ สพฺพมฺปิ เภทโต ทฺวาทสวิธํ โหติ ตสฺมา ตํ เภทํ ทสฺเสตุํ อามสนา ปรามสนาติ อาทินา นเยน ตสฺส ปทภาชนํ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ ยญฺจ วุตฺตํ อามสนา นาม อามฏฺฐมตฺตา ยญฺจ ฉุปนนฺนาม ผุฏฺฐมตฺตนฺติ อิเมสํ อยํ วิเสโส ฯ อามสนาติ อาปชฺชนา ผุฏฺโฐกาสํ อนติกฺกมิตฺวาปิ ตตฺเถว สงฺฆฏฺฏนา ฯ อยํ หิ อามฏฺฐมตฺตาติ วุจฺจติ ฯ ฉุปนนฺติ อสงฺฆฏฺเฏตฺวา ผุฏฺฐมตฺตํ ฯ ยมฺปิ อุมฺมสนาย จ อุลฺลงฺฆนาย จ นิทฺเทเส อุทฺธํ อุจฺจารณาติ เอกเมว ปทํ วุตฺตํ ตตฺราปิ อยํ วิเสโส ฯ ปฐมํ อตฺตโน กายสฺส อิตฺถิยา กาเย อุทฺธํ ผุสนวเสน วุตฺตํ ฯ ทุติยํ อิตฺถิยา กายํ อุกฺขิปนวเสน ฯ เสสํ ปากฏเมว ฯ อิทานิ ยฺวายํ โอติณฺโณ วิปริณเตน จิตฺเตน กายสํสคฺคํ สมาปชฺชติ ตสฺส เอเตสํ ปทานํ วเสน วิตฺถารโต อาปตฺติเภทํ ทสฺเสนฺโต อิตฺถี จ โหติ อิตฺถีสญฺญี สารตฺโต จ ภิกฺขุ จ นํ อิตฺถิยา กาเยน กายนฺติ อาทิมาห ฯ ตตฺถ ภิกฺขุ จ นํ อิตฺถิยา กาเยน กายนฺติ โส สารตฺโต จ อิตฺถีสญฺญี จ ภิกฺขุ อตฺตโน กาเยน ฯ นนฺติ นิปาตมตฺตํ ฯ อถวา ฯ เอตํ ตสฺสา อิตฺถิยา หตฺถาทิเภทํ กายํ ฯ อามสติ ปรามสตีติ เอเตสุ เจว เอเกนาปิ อากาเรน อชฺฌาจรติ อาปตฺติ สงฺฆาทิเสสสฺส ฯ ตตฺถ สกึ อามสโต เอกา อาปตฺติ ปุนปฺปุนํ อามสโต ปโยเค ปโยเค สงฺฆาทิเสโส ฯ

ปรามสนฺโตปิ สเจ กายโต อโมเจตฺวา ว อิโตจีโตจ อตฺตโน หตฺถํ วา กายํ วา สญฺโจเปติ หรติ เปเสติ ทิวสมฺปิ ปรามสโต เอกา ว อาปตฺติ ฯ สเจ กายโต โมเจตฺวา โมเจตฺวา ปรามสติ ปโยเค ปโยเค อาปตฺติ ฯ โอมสนฺโตปิ สเจ กายโต อโมเจตฺวา ว อิตฺถิยา มตฺถกโต ปฏฺฐาย ยาว ปาทปิฏฺฐึ โอมสติ เอกา ว อาปตฺติ ฯ สเจ ปน อุทราทีสุ ตํ ตํ ฐานํ ปตฺวา มุญฺจิตฺวา โอมสติ ปโยเค ปโยเค อาปตฺติ ฯ อุมฺมสนายปิ ปาทโต ปฏฺฐาย ยาว สีสํ อุมฺมสนฺตสฺส เอเสว นโย ฯ โอลงฺฆนาย มาตุคามํ เกเสสุ คเหตฺวา โอนาเมตฺวา จุมฺพนาทีสุ ยํ อชฺฌาจารํ อิจฺฉติ ตํ กตฺวา มุญฺจโต เอกา อาปตฺติ ฯ อุฏฺฐิตํ ปุนปฺปุนํ นามยโต[๑] ปโยเค ปโยเค อาปตฺติ ฯ อุลฺลงฺฆนายปิ เกเสสุ วา หตฺเถสุ วา คเหตฺวา อุฏฺฐาปยโต เอเสว นโย ฯ อากฑฺฒนาย อตฺตโน อภิมุขํ อากฑฺฒนฺโต ยาว น มุญฺจติ เอกา ว อาปตฺติ ฯ มุญฺจิตฺวา มุญฺจิตฺวา ปุนปิ อากฑฺฒนฺตสฺส ปโยเค ปโยเค อาปตฺติ ฯ ปฏิกฑฺฒนายปิ ปรมฺมุขํ ปิฏฺฐิยํ คเหตฺวา ปฏิปฺปณามยโต จ เอเสว นโย ฯ อภินิคฺคณฺหนาย หตฺเถ วา พาหาย วา ทฬฺหํ คเหตฺวา โยชนมฺปิ คจฺฉโต เอกาว อาปตฺติ ฯ มุญฺจิตฺวา มุญฺจิตฺวา คณฺหโต ปโยเค ปโยเค อาปตฺติ ฯ อมุญฺจิตฺวา ปุนปฺปุนํ ผุสโต จ อาลิงฺคโต จ ปโยเค ปโยเค อาปตฺตีติ มหาสุมตฺเถโร อาห ฯ มหาปทุมตฺเถโร ปนาห มูลคฺคหณเมว ปมาณํ ตสฺมา ยาว

๑. โอนามยโต ฯ

น มุญฺจติ ตาว เอกา ว อาปตฺติ ฯ อภินิปฺปีฬนาย วตฺเถน วา อาภรเณน วา สทฺธึ นิปฺปีฬยโต องฺคํ อผุสนฺตสฺส ถุลฺลจฺจยํ ผุสนฺตสฺส สงฺฆาทิเสโส ฯ เอกปฺปโยเคน เอกา อาปตฺติ นานาปโยเคน นานา ฯ คหณจฺฉุปเนสุ อญฺญํ กิญฺจิ วิการํ อกโรนฺโตปิ คหิตมตฺต-ผุฏฺฐมตฺเตนาปิ อาปตฺตึ อาปชฺชติ ฯ

เอวเมเตสุ อามสนาทีสุ เอเกนาปิ อากาเรน อชฺฌาจรโต อิตฺถิยา อิตฺถีสญฺญิสฺส สงฺฆาทิเสโส ฯ เวมติกสฺส ถุลฺลจฺจยํ ฯ ปณฺฑกปุริสติรจฺฉานคตสญฺญิสฺสาปิ ถุลฺลจฺจยเมว ฯ ปณฺฑเก ปณฺฑกสญฺญิสฺส ถุลฺลจฺจยํ ฯ เวมติกสฺส ทุกฺกฏํ ฯ ปุริสติรจฺฉานคต-อิตฺถีสญฺญิสฺส ทุกฺกฏเมว ฯ ปุริเส ปุริสสญฺญิสฺสาปิ เวมติกสฺสาปิ อิตฺถีปณฺฑกติรจฺฉานคตสญฺญิสฺสาปิ ทุกฺกฏเมว ฯ ติรจฺฉานคเตปิ สพฺพากาเรน ทุกฺกฏเมวาติ ฯ อิมา เอกมูลกนเย วุตฺตา อาปตฺติโย สลฺลกฺเขตฺวา อิมินา จ อุปาเยน เทฺว อิตฺถิโย ทฺวินฺนํ อิตฺถีนนฺติ อาทิวเสน วุตฺเต ทฺวิมูลกนเยปิ ทฺวิคุณา อาปตฺติโย เวทิตพฺพา ฯ ยถา จ ทฺวีสุ อิตฺถีสุ เทฺว สงฺฆาทิเสสา เอวํ สมฺพหุลาสุ สมฺพหุลา เวทิตพฺพา ฯ โย หิ เอกโต ฐิตา สมฺพหุลา อิตฺถิโย พาหาหิ ปริกฺขิปิตฺวา คณฺหาติ โส ยตฺตกา อิตฺถิโย ผุฏฺฐา ตาสํ คณนาย สงฺฆาทิเสเส อาปชฺชติ ฯ มชฺฌคตานํ คณนาย ถุลฺลจฺจเย ฯ ตา หิ เตน กายปฏิพทฺเธน อามฏฺฐา โหนฺติ ฯ โย ปน สมฺพหุลานํ องฺคุลิโย วา เกเส วา เอกโต กตฺวา คณฺหาติ โส องฺคุลิโย จ เกเส จ อคเณตฺวา อิตฺถิโย คเณตฺวา สงฺฆาทิเสเสหิ กาเรตพฺโพ ฯ

ยาสญฺจ อิตฺถีนํ องฺคุลิโย วา เกสา วา มชฺฌคตา โหนฺติ ตาสํ คณนาย ถุลฺลจฺจเย อาปชฺชติ ฯ ตา หิ เตน กายปฏิพทฺเธน อามฏฺฐา โหนฺติ ฯ สมฺพหุลา ปน อิตฺถิโย กายปฏิพทฺเธหิ รชฺชุวตฺถาทีหิ ปริกฺขิปิตฺวา คณฺหนฺโต สพฺพาสํเยว อนฺโตปริกฺเขปคตานํ คณนาย ถุลฺลจฺจเย อาปชฺชติ ฯ มหาปจฺจริยํ อผุฏฺฐาสุ ทุกฺกฏํ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ ยสฺมา ปาลิยํ กายปฏิพทฺธํ กายปฏิพทฺเธน อามสนนฺนาม นตฺถิ ตสฺมา สพฺพมฺปิ กายปฏิพทฺธํ กายปฏิพทฺเธเนว สงฺคณฺหิตฺวา มหาอฏฺฐกถายญฺจ กุรุนฺทิยญฺจ วุตฺโต ปุริมนโย เจตฺถ ยุตฺตตโร ทิสฺสติ ฯ โย หิ หตฺเถน หตฺถํ คเหตฺวา ปฏิปาฏิยา ฐิตาสุ อิตฺถีสุ สมสาราโค เอกํ หตฺเถ คณฺหาติ โส คหิติตฺถิยา วเสน เอกํ สงฺฆาทิเสสํ อาปชฺชติ อิตราสํ คณนาย ปุริมนเยเนว ถุลฺลจฺจเย ฯ สเจ โส ตํ กายปฏิพทฺเธ วตฺเถ วา ปุปฺเผ วา คณฺหาติ สพฺพาสํ คณนาย ถุลฺลจฺจเย อาปชฺชติ ฯ ยเถว หิ รชฺชุวตฺถาทีหิ ปริกฺขิปนฺเตน สพฺพาปิ กายปฏิพทฺเธน อามฏฺฐา โหนฺติ ตถา อิธาปิ สพฺพา กายปฏิพทฺเธน อามฏฺฐา โหนฺตีติ ฯ สเจ ปน ตา อิตฺถิโย อญฺญมญฺญํ วตฺถโกฏิยํ คเหตฺวา ฐิตา โหนฺติ ตตฺร เจโส ปุริมนเยเนว ปฐมํ อิตฺถึ หตฺเถ คณฺหาติ คหิตาย วเสน สงฺฆาทิเสสํ อาปชฺชติ อิตราสํ คณนาย ทุกฺกฏานิ ฯ สพฺพาสํ หิ ตาสํ เตน ปุริมนเยเนว กายปฏิพทฺเธน กายปฏิพทฺธํ อามฏฺฐํ โหติ ฯ สเจ ปน โสปิ ตํ กายปฏิพทฺเธเยว คณฺหาติ ตสฺสา วเสน ถุลฺลจฺจยํ อาปชฺชติ อิตราสํ คณนาย อนนฺตรนเยเนว ทุกฺกฏานิ ฯ โย ปน ฆนวตฺถนิวตฺถํ

อิตฺถึ กายสํสคฺคราเคน วตฺเถ สงฺฆมฏฺเฏติ ถุลฺลจฺจยํ ฯ วิรลวตฺถนิวตฺถํ สงฺฆมฏฺเฏติ ตตฺร เจ วตฺถนฺตเรหิ อิตฺถิยา วา นิกฺขนฺตโลมานิ ภิกฺขุํ ภิกฺขุโน วา ปฏิฏฺฐจโลมานิ อิตฺถึ ผุสนฺติ อุภินฺนํ โลมานิเยว วา โลมานิ ผุสนฺติ สงฺฆาทิเสโส ฯ อุปาทินฺนเกน หิ กมฺมชรูเปน อุปาทินฺนกํ วา อนุปาทินฺนกํ วา อนุปาทินฺนเกนปิ เกสาทินา อุปาทินฺนกํ วา อนุปาทินฺนกํ วา ผุสนฺโตปิ สงฺฆาทิเสสํ อาปชฺชติเยว ฯ ตตฺถ กุรุนฺทิยํ โลมานิ คเณตฺวา สงฺฆาทิเสโสติ วุตฺตํ ฯ มหาอฏฺฐกถายํ ปน โลมานิ คเณตฺวา อาปตฺติยา น กาเรตพฺโพ เอกเมว สงฺฆาทิเสสํ อาปชฺชติ สงฺฆมิเก มณฺเฑ ปน อปจฺจตฺถริตฺวา นิปนฺโน โลมานิ คเณตฺวา กาเรตพฺโพติ วุตฺตํ ฯ ตเทว ยุตฺตํ ฯ อิตฺถีวเสน หิ อยํ อาปตฺติ น โกฏฺฐาสวเสนาติ ฯ เอตฺถาห โย ปน กายปฏิพทฺธํ คณฺหิสฺสามีติ กายํ คณฺหาติ กายํ วา คณฺหิสฺสามีติ กายปฏิพทฺธํ คณฺหาติ โส กึ อาปชฺชตีติ ฯ มหาสุมตฺเถโร ตาว ยถาวตฺถุกเมวาติ วทติ ฯ อยํ กิรสฺส ลทฺธิ

วตฺถุ สญฺญา จ ราโค จ ผสฺสปฏิวิชานนา
ยถานิทฺทิฏฺฐนิทฺเทเส ครุกนฺเตน การเยติ ฯ

เอตฺถ วตฺถูติ อิตฺถี ฯ สญฺญาติ อิตฺถีสญฺญา ฯ ราโคติ กายสํสคฺคราโค ฯ ผสฺสปฏิวิชานนาติ กายสํสคฺคผสฺสชานนา ฯ ตสฺมา โย อิตฺถีสญฺญี กายสํสคฺคราเคน กายปฏิพทฺธํ คเหสฺสามีติ ปวตฺโตปิ กายํ ผุสติ[๑] ครุกํ สงฺฆาทิเสสํเยว อาปชฺชติ อิตโรปิ ถุลฺลจฺจยนฺติ ฯ

๑. อิโต ปรํ โสติ ปทํ ภเวยฺย ฯ

มหาปทุมตฺเถโร ปนาห

สญฺญาย วิราคิตมฺหิ คหเณ จ วิราคิเต
ยถานิทฺทิฏฺจนิทฺเทเส ครุกํ ตตฺถ น ทิสฺสตีติ ฯ

อสฺสาปายํ ลทฺธิ อิตฺถิยา อิตฺถีสญฺญิโน หิ สงฺฆาทิเสโส วุตฺโต อิมินา จ อิตฺถีสญฺญา วิราคิตา กายปฏิพทฺเธ กายปฏิพทฺธสญฺญา อุปฺปาทิตา ตํ คณฺหนฺตสฺส ปน ถุลฺลจฺจยํ วุตฺตํ ฯ อิมินา จ คหณมฺปิ วิราคิตํ ตํ อคฺคเหตฺวา อิตฺถึ คหิตา ตสฺมา เอตฺถ อิตฺถีสญฺญาย อภาวโต สงฺฆาทิเสโส น ทิสฺสติ กายปฏิพทฺธสฺส อคฺคหิตตฺตา ถุลฺลจฺจยํ น ทิสฺสติ กายสํสคฺคราเคน ผุฏฺจตฺตา ปน ทุกฺกฏํ กายสํสคฺคราเคน หิ อิมนฺนาม วตฺถุํ ผุสโต อนาปตฺตีติ นตฺถิ ตสฺมา ทุกฺกฏเมวาติ ฯ อิทญฺจ ปน วตฺวา อิมํ จตุกฺกมาห สารตฺตํ คณฺหิสฺสามีติ สารตฺตํ คณฺหิ สงฺฆาทิเสโส วิรตฺตํ คณฺหิสฺสามีติ วิรตฺตํ คณฺหิ ทุกฺกฏํ สารตฺตํ คณฺหิสฺสามีติ วิรตฺตํ คณฺหิ ทุกฺกฏํ วิรตฺตํ คณฺหิสฺสามีติ สารตฺตํ คณฺหิ ทุกฺกฏเมวาติ ฯ กิญฺจาปิ เอวมาห อถโข มหาสุมตฺเถรวาโทเยว เจตฺถ อิตฺถี จ โหติ อิตฺถีสญฺญี สารตฺโต จ ภิกฺขุ จ นํ อิตฺถิยา กาเยน กายปฏิพทฺธํ อามสติ ปรามสติ คณฺหาติ ฉุปติ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺสาติ อิมาย ปาลิยา โย หิ เอกโต จิตา สมฺพหุลา อิตฺถิโย พาหาหิ ปริกฺขิปิตฺวา คณฺหาติ โส ยตฺตกา อิตฺถิโย ผุฏฺฐา ตาสํ คณนาย สงฺฆาทิเสเส อาปชฺชติ มชฺฌคตานํ ถุลฺลจฺจเยติ อาทีหิ อฏฺจกถาวินิจฺฉเยหิ จ สเมติ ฯ ยทิ หิ สญฺญาทิวิราเคน วิราคิตํ นาม ภเวยฺย

ปณฺฑโก จ โหติ อิตฺถีสญฺญีติ อาทีสุ วิย กายปฏิพทฺธญฺจ โหติ กายสญฺญี จาติ อาทินา จ นเยน ปาลิยา วิเสสํ วเทยฺย ฯ ยสฺมา ปน โส น วุตฺโต ตสฺมา อิตฺถิยา อิตฺถีสญฺญาย สติ อิตฺถึ อามสนฺตสฺส สงฺฆาทิเสโส กายปฏิพทฺธํ อามสนฺตสฺส ถุลฺลจฺจยนฺติ ยถาวตฺถุกเมว ยุชฺชติ ฯ มหาปจฺจริยมฺปิ เจตํ วุตฺตํ นีลํ ปารุปิตฺวา สยิตาย กาฬิตฺถิยา กายํ ฆฏฺเฏสฺสามีติ กายํ ฆฏฺเฏติ สงฺฆาทิเสโส กายํ ฆฏฺเฏสฺสามีติ นีลํ ฆฏฺเฏติ ถุลฺลจฺจยํ นีลํ ฆฏฺเฏสฺสามีติ กายํ ฆฏฺเฏติ สงฺฆาทิเสโส นีลํ ฆฏฺเฏสฺสามีติ นีลํ ฆฏฺเฏติ ถุลฺลจฺจยนฺติ ฯ โย จายํ อิตฺถี จ ปณฺฑโก จาติ อาทินา นเยน วตฺถุมิสฺสกนโย วุตฺโต ตสฺมิมฺปิ วตฺถุสญฺญาวิมติวเสน วุตฺตา อาปตฺติโย ปาลิยํ อสมฺมุยฺหนฺเตน เวทิตพฺพา ฯ กาเยน กายปฏิพทฺธวาเร ปน อิตฺถิยา อิตฺถีสญฺญิสฺส กายปฏิพทฺธํ คณฺหโต ถุลฺลจฺจยํ เสเส สพฺพตฺถ ทุกฺกฏํ กายปฏิพทฺเธน กายวาเรปิ เอเสว นโย ฯ กายปฏิพทฺเธน กายปฏิพทฺธวาเร จ นิสฺสคฺคิเยน กายวาราทีสุ จสฺส สพฺพตฺถ ทุกฺกฏ-เมว ฯ อิตฺถี จ โหติ อิตฺถีสญฺญี สารตฺโต จ อิตฺถี จ นํ ภิกฺขุสฺส กาเยน กายนฺติ อาทิวาโร ปน ภิกฺขุมฺหิ มาตุคามสฺส สาราควเสน วุตฺโต ฯ ตตฺถ อิตฺถี จ นํ ภิกฺขุสฺส กาเยน กายนฺติ ภิกฺขุมฺหิ สารตฺตา อิตฺถี ตสฺส นิสินฺโนกาสํ วา นิปฺปนฺโนกาสํ วา คนฺตฺวา อตฺตโน กาเยน ตํ ภิกฺขุสฺส กายํ อามสติ ฉุปติ ฯ เสวนาธิปฺปาโย กาเยน วายมติ ผสฺสํ ปฏิวิชานาตีติ เอวํ ตาย อามฏฺโฐ วา ฉุปิโต วา เสวนาธิปฺปาโย หุตฺวา สเจ ผสฺสํ ปฏิวิชานนตฺถํ อีสกมฺปิ กายํ

จาเลติผนฺเทติ สงฺฆาทิเสสํ อาปชฺชติ ฯ เทฺว อิตฺถิโยติ เอตฺก เทฺว สงฺฆาทิเสเส อาปชฺชติ ฯ อิตฺถิยา จ ปณฺฑเก จ สงฺฆาทิเสเสน สห ทุกฺกฏํ ฯ เอเตน อุปาเยน ยาว นิสฺสคฺคิเยน นิสฺสคฺคิยํ อามสติ เสวนาธิปฺปาโย กาเยน วายมติ น จ ผสฺสํ ปฏิวิชานาติ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ ตาว ปุริมนเยเนว อาปตฺติเภโท เวทิตพฺโพ ฯ เอตฺถ จ กาเยน วายมติ น จ ผสฺสํ ปฏิวิชานาตีติ อตฺตนา นิสฺสฏฺฐํ ปุปฺผํ วา ผลํ วา อิตฺถึ อตฺตโน นิสฺสคฺคิเยน ปุปฺเผน วา ผเลน วา ปหรนฺตึ ทิสฺวา กาเยน วิการํ กโรติ องฺคุลึ วา จาเลติ ภมุกํ วา อุกฺขิปติ อกฺขึ วา นิขนติ อญฺญํ วา เอวรูปํ วิการํ กโรติ อยํ วุจฺจติ กาเยน วายมติ น จ ผสฺสํ ปฏิวิชานาตีติ ฯ อยมฺปิ กาเยน วายมิตตฺตา ทุกฺกฏํ อาปชฺชติ ฯ ทวีสุ อิตฺถีสุ เทฺว ปณฺฑกอิตฺถีสุ เทฺวเอว ทุกฺกเฏ อาปชฺชติ ฯ

เอวํ วตฺถุวเสน วิตฺถารโต อาปตฺติเภทํ ทสฺเสตฺวา อิทานิ ลกฺขณวเสน สงฺเขปโต อาปตฺติเภทญฺจ อนาปตฺติญฺจ ทสฺเสนฺโต เสวนาธิปฺปาโยติ อาทิมาห ฯ ตตฺถ ปุริมนเย อิตฺถิยา ผุฏฺโฐ สมาโน เสวนาธิปฺปาโย กาเยน วายมติ ผสฺสํ ปฏิวิชานาติ ติวงฺค-สมฺปตฺติยา สงฺฆาทิเสโส ฯ ทุติเย นิสฺสคฺคิเยน นิสฺสคฺคิยามสเน วิย วายมิตฺวา อจฺฉุปเน วิย จ ผสฺสสฺส อปฏิวิชานนโต ทุวงฺคสมฺปตฺติยา ทุกฺกฏํ ฯ ตติเย กาเยน อวายมโต อนาปตฺติ ฯ โย หิ เสวนาธิปฺปาโย นิจฺจเลน กาเยน เกวลํ ผสฺสํ ปฏิวิชานาติ สาทิยติ อนุโภติ ตสฺส จิตฺตุปฺปาทมตฺเต อาปตฺติยา อภาวโต

อนาปตฺติ ฯ จตุตฺเถ ปน นิสฺสคฺคิเยน นิสฺสคฺคิยามสเน วิย ผสฺสํ ปฏิวิชานนาปิ นตฺถิ เกวลํ จิตฺตุปฺปาทมตฺตเมว ตสฺมา อนาปตฺติ ฯ โมกฺขาธิปฺปายสฺส สพฺพากาเรสุ อนาปตฺติ ฯ เอตฺถ ปน โย อิตฺถิยา คหิโต ตํ อตฺตโน สรีรา โมเจตุกาโม ปฏิปฺปณาเมติ วา ปหรติ วา อยํ กาเยน วายมติ ผสฺสํ ปฏิวิชานาติ ฯ โย อาคจฺฉนฺตึ ทิสฺวา ตโต มุจฺจิตุกาโม อุตฺตาเสตฺวา ปลาเปติ อยํ กาเยน วายมติ น จ ผสฺสํ ปฏิวิชานาติ ฯ โย ตาทิสํ ทีฆชาติกํ กาเย อารุฬฺหํ ทิสฺวา สณิกํ คจฺฉตุ ฆฏฺฏิยมานา อนตฺถาย สํวตฺเตยฺยาติ น ฆฏฺเฏติ อิตฺถิเมว วา องฺคํ ผุสมานํ ญตฺวา เอสา อนตฺถิโก อยํ มยาติ สยเมว ปกฺกมิสฺสตีติ อชานนฺโต วิย นิจฺจโล โหติ พลวิตฺถิยา วา คาฬฺหํ อาลิงฺคิตฺวา คหิโต ทหรภิกฺขุ ปลายิตุกาโมปิ สุฏฺฐุ คหิตตฺตา นิจฺจโล โหติ อยํ จ น กาเยน วายมติ ผสฺสํ ปฏิวิชานาติ ฯ โย ปน อาคจฺฉนฺตึ ทิสฺวา อาคจฺฉตุ ตาว ตโต ตํ ปหริตฺวา วา ปณาเมตฺวา วา ปกฺกมิสฺสามีติ นิจฺจโล โหติ อยํ โมกฺขาธิปฺปาโย น จ กาเยน วายมติ น จ ผสฺสํ ปฏิวิชานาตีติ เวทิตพฺโพ ฯ อสญฺจิจฺจาติ อิมินา อุปาเยน อิมํ ผุสฺสิสฺสามีติ อเจเตตฺวา ฯ เอวํ หิ อเจเตตฺวา ปตฺตปฏิคฺคหณาทีสุ มาตุคามสฺส องฺเค ผุฏฺเฐปิ อนาปตฺติ ฯ อสติยาติ อญฺญาวิหิโต โหติ มาตุคามํ ผุสามีติ สติ นตฺถิ เอวํ อสติยา หตฺถปาทปฺปสารณาทิกาเล ผุสนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ อชานนฺตสฺสาติ ทารกเวเสน ฐิตํ ทาริกํ ทิสฺวา อิตฺถีติ อชานนฺโต

เกนจิเทว กรณีเยน ผุสติ เอวํ อิตฺถีติ อชานนฺตสฺส ผุสโต อนาปตฺติ ฯ อสาทิยนฺตสฺสาติ กายสํสคฺคํ อสาทิยนฺตสฺส พาหาปรมฺปราย นีตภิกฺขุสฺส วิย อนาปตฺติ ฯ อุมฺมตฺตกาทโย วุตฺตนยาเอว ฯ อิธ ปน อุทายิตฺเถโร อาทิกมฺมิโก ตสฺส อนาปตฺติ อาทิกมฺมิกสฺสาติ ฯ

ปทภาชนียวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

สมุฏฺฐานาทีสุ อิทํ สิกฺขาปทํ ปฐมปาราชิกสมุฏฺฐานํ กายจิตฺตโต สมุฏฺฐาติ กิริยา สญฺญาวิโมกฺขํ สจิตฺตกํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ อกุสลจิตฺตํ ทฺวิเวทนํ สุขมชฺฌตฺตทฺวเยนาติ ฯ

วินีตวตฺถูสุ ฯ มาตุยา มาตุปฺเปเมนาติ มาตุปฺเปเมน มาตุยา กายํ อามสติ ฯ เอส นโย ธีตุภคินีวตฺถูสุ ฯ ตตฺถ ยสฺมา มาตา วา โหตุ ธีตา วา อิตฺถี นาม สพฺพาปิ พฺรหฺมจริยสฺส ปาริปนฺถิกาว ตสฺมา อยํ เม มาตา อยํ ธีตา อยํ ภคินีติ เคหสิตปฺเปเมน อามสโต ทุกฺกฏเมว วุตฺตํ ฯ

อิมํ ปน ภควโต อาณมนุสฺสรนฺเตน สเจปิ นทีโสเตน วุยฺหมานํ มาตรํ ปสฺสติ เนว หตฺเถน ปรามสิตพฺพา ฯ ปณฺฑิเตน ปน ภิกฺขุนา นาวา วา ผลกํ วา กทลิกฺขนฺโธ วา ทารุขณฺฑํ วา อุปสํหริตพฺพํ ตสฺมึ อสติ กาสาวมฺปิ อุปสํหริตฺวา ปุรโต ฐเปตพฺพํ เอตฺถ คณฺหาหีติ ปน น วตฺตพฺพา ฯ คหิเต ปริกฺขารํ กฑฺฒามีติ กฑฺฒนฺเตน คนฺตพฺพํ ฯ สเจ ปน ภายติ ปุรโต ปุรโต คนฺตฺวา มา ภายีติ สมสฺสาเสตพฺพา ฯ สเจ วุยฺหมานา ปุตฺตสฺส สหสา

ขนฺเธ วา อภิรุหติ หตฺเถ วา คณฺหาติ น อเปหิ มหลฺลิเกติ นิทฺธูนิตพฺพา ถลํ ปาเปตพฺพา ฯ กทฺทเม ลคฺคายปิ กูเป ปติตายปิ เอเสว นโย ฯ ตตฺราปิ หิ โยตฺตํ วา วตฺถํ วา ปกฺขิปิตฺวา หตฺเถน คหิตภาวํ ญตฺวา อุทฺธริตพฺพา น เตฺวว อามสิตพฺพา ฯ

น เกวลญฺจ มาตุคามสฺส สรีรเมว อนามาสํ นิวาสนปารุปนมฺปิ อาภรณภณฺฑมฺปิ ติณณฺฑูปกํ วา ตาลปณฺณมุทฺทิกํ วา อุปาทาย อนามาสเมว ฯ ตญฺจ โข นิวาสนปารุปนํ ปิลนฺธนตฺถาย ฐปิตเมว ฯ สเจ ปน นิวาสนํ วา ปารุปนํ วา ปริวตฺเตตฺวา จีวรตฺถาย ปาทมูเล ฐเปติ วฏฺฏติ ฯ อาภรณภณฺเฑสุ ปน สีสปฺปสาธนก- ทนฺตสูจิอาทิกปฺปิยภณฺฑํ อิมํ ภนฺเต ตุมฺเห คณฺหาถาติ ทียมานํ สิปาฏิกาสูจิอาทิอุปกรณตฺถาย คเหตพฺพํ ฯ สุวณฺณรชตมุตฺตาทิมยํ ปน อนามาสเมว ทียมานมฺปิ น คเหตพฺพํ ฯ

น เกวลญฺจ เอตาสํ สรีรูปคเมว อนามาสํ อิตฺถีสณฺฐาเนน กตํ กฏฺฐรูปมฺปิ ทนฺตรูปมฺปิ อยรูปมฺปิ โลหรูปมฺปิ ติปุรูปมฺปิ โปตฺถกรูปมฺปิ สพฺพรตนรูปมฺปิ อนฺตมโส ปิฏฺฐมยํ รูปมฺปิ อนามาสเมว ฯ ปริโภคตฺถาย ปน อิทํ ตุมฺหากํ โหตูติ ลภิตฺวา ฐเปตฺวา สพฺพรตนมยํ อวเสสํ ภินฺทิตฺวา อุปกรณารหํ อุปกรเณ ปริโภคารหํ จ ปริโภเค อุปเนตุํ วฏฺฏติ ฯ

ยถา จ อิตฺถีรูปกํ เอวํ สตฺตวิธํ ธญฺญมฺปิ อนามาสํ ฯ ตสฺมา เขตฺตมชฺเฌน คจฺฉตา ตตฺถ ชาตกมฺปิ ธญฺญผลํ อนามสนฺเตน คนฺตพฺพํ ฯ สเจ ฆรทฺวาเร วา มคฺเค วา ธญฺญํ ปสาริตํ โหติ

ปสฺเสน จ มคฺโค อตฺถิ น มทฺทนฺเตน คนฺตพฺพํ ฯ คมนมคฺเค อสติ มคฺคํ อธิฏฺฐาย คนฺตพฺพํ ฯ อนฺตรฆเร ธญฺญสฺส อุปริ อาสนํ ปญฺญาเปตฺวา เทนฺติ นิสีทิตุํ วฏฺฏติ ฯ เกจิ อาสนสาลาย ธญฺญํ อากีรนฺติ ฯ สเจ สกฺกา โหติ หราเปตุํ หราเปตพฺพํ ฯ โน เจ เอกมนฺตํ ธญฺญํ อมทฺทนฺเตน ปีฐกํ ปญฺญาเปตฺวา นิสีทิตพฺพํ ฯ สเจ โอกาโส น โหติ มนุสฺสา ธญฺญมชฺเฌเยว ปญฺญาเปตฺวา เทนฺติ นิสีทิตพฺพํ ฯ นาวฏฺเฐสุปิ เอเสว นโย ฯ ตตฺถ ชาตกานิ มุคฺคมาสาทีนิ อปรนฺนานิปิ ตาลปนสาทีนิ วา ผลานิ กีฬนฺเตน น อามสิตพฺพานิ ฯ มนุสฺเสหิ ราสิกเตสุปิ เอเสว นโย ฯ อรญฺเญ ปน รุกฺขโต ปติตานิ ผลานิ อนุปสมฺปนฺนานํ ทสฺสามีติ คณฺหิตุํ วฏฺฏติ ฯ

มุตฺตา มณิ เวฬุริโย สงฺโข สิลา ปวาฬํ รชตํ ชาตรูปํ โลหิตโก มสารคลฺลนฺติ อิเมสุ ทสสุ รตเนสุ มุตฺตา อโธตวิทฺธา ยถาชาตา ว อามสิตุํ วฏฺฏติ ฯ เสสา อนามาสาติ วทนฺติ มหาปจฺจริยํ ปน มุตฺตา โธตาปิ อโธตาปิ อนามาสา ภณฺฑมูลตฺถาย จ สมฺปฏิจฺฉิตุํ น วฏฺฏติ กุฏฺฐโรคสฺส เภสชฺชาย ปน วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ อนฺตมโส ชาติผลิกํ อุปาทาย สพฺโพปิ นีลปีตาทิวณฺณเภโท มณิ โธตวิทฺธ-วฏฺฏิโต อนามาโส ฯ ยถาชาโต ปน อากรมุตฺโต ปตฺตาทิภณฺฑมูลตฺถํ สมฺปฏิจฺฉิตุํ วฏฺฏตีติ วุตฺโต ฯ โสปิ มหาปจฺจริยํ ปฏิกฺขิตฺโต ฯ ปจิตฺวา กโต กาจมณิเยเวโก วฏฺฏตีติ วุตฺโต ฯ เวฬุริเยปิ มณิ-สทิโส ว วินิจฺฉโย ฯ สงฺโข ธมนสงฺโข จ โธตวิทฺโธ จ รตนมิสฺโส จ[๑]

๑. อติเรโก มญฺเญ ฯ

อนามาโส ฯ ปานียสงฺโข โธโตปิ อโธโตปิ อามาโสว ฯ เสสญฺจ อญฺชนาทิเภสชฺชตฺถายปิ ภณฺฑมูลตฺถายปิ สมฺปฏิจฺฉิตุํ วฏฺฏติ ฯ สิลา โธตวิทฺธา รตนสํยุตฺตา มุคฺควณฺณา ว อนามาสา ฯ เสสา สตฺถกนิสทาทิอตฺถาย คณฺหิตุํ วฏฺฏติ ฯ เอตฺถ จ รตนสํยุตฺตาติ สุวณฺเณน สทฺธึ โยเชตฺวา ปจิตฺวา กตาติ วทนฺติ ฯ ปพาฬํ โธตวิทฺธํ อนามาสํ ฯ เสสํ อามาสญฺจ ภณฺฑมูลตฺถญฺจ สมฺปฏิจฺฉิตุํ วฏฺฏติ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน โธตมฺปิ อโธตมฺปิ สพฺพํ อนามาสญฺจ น จ สมฺปฏิจฺฉิตุํ วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ รชตญฺจ ชาตรูปญฺจ กตภณฺฑมฺปิ สพฺเพน สพฺพํ วีชโต ปฏฺฐาย อนามาสญฺจ อสมฺปฏิจฺฉิยญฺจ ฯ อุตฺตรราปุตฺโต กิร สุวณฺณเจติยํ กาเรตฺวา มหาปทุมตฺเถรสฺส เปเสสิ ฯ เถโร น กปฺปตีติ ปฏิกฺขิปิ ฯ เจติยฆเร สุวณฺณปทุมสุวณฺณพุพฺพุฬกาทีนิ โหนฺติ เอตานิปิ อนามาสานิ ฯ เจติยฆรโคปกา ปน รูปิยฉฑฺฑกฏฺฐาเน ฐิตา ตสฺมา เตสํ เกฬายิตุํ วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ กุรุนฺทิยํ ปน ตํ ปฏิกฺขิตฺตํ ฯ สุวณฺณเจติเย กจวรเมว หริตุํ วฏฺฏตีติ เอตฺตกเมว อนุญฺญาตํ ฯ อารกูฏโลหมฺปิ ชาตรูปคติกเมว อนามาสนฺติ สพฺพอฏฺฐกถาสุ วุตฺตํ ฯ เสนาสนปริโภโค ปน สพฺโพ กปฺปิโย ตสฺมา ชาตรูปรชตมยา สพฺเพปิ เสนาสนปริกฺขารา อามาสา ฯ ภิกฺขูนํ ธมฺมวินยวณฺณนฏฺฐาเน รตนมณฺฑเป กโรนฺติ ผลิกตฺถมฺเภ รตนทามปฏิมณฺฑิเต ตตฺถ สพฺพูปกรณานิ ภิกฺขูนํ ปฏิชคฺคิตุํ วฏฺฏติ ฯ โลหิตกมสารคลฺลา โธตวิทฺธา อนามาสา ฯ อิตเร อามาสา ภณฺฑมูลตฺถาย จ วฏฺฏตีติ วุตฺตา ฯ มหาปจฺจริยํ ปน โธตาปิ

อนามาโส ฯ ปานียสงฺโข โธโตปิ อโธโตปิ อามาโสว ฯ เสสญฺจ อญฺชนาทิเภสชฺชตฺถายปิ ภณฺฑมูลตฺถายปิ สมฺปฏิจฺฉิตุํ วฏฺฏติ ฯ สิลา โธตวิทฺธา รตนสํยุตฺตา มุคฺควณฺณา ว อนามาสา ฯ เสสา สตฺถกนิสทาทิอตฺถาย คณฺหิตุํ วฏฺฏติ ฯ เอตฺถ จ รตนสํยุตฺตาติ สุวณฺเณน

สทฺธึ โยเชตฺวา ปจิตฺวา กตาติ วทนฺติ ฯ ปพาฬํ โธตวิทฺธํ อนามาสํ ฯ
เสสํ อามาสญฺจ ภณฺฑมูลตฺถญฺจ สมฺปฏิจฺฉิตุํ วฏฺฏติ ฯ มหาปจฺจริยํ
ปน โธตมฺปิ อโธตมฺปิ สพฺพํ อนามาสญฺจ น จ สมฺปฏิจฺฉิตุํ วฏฺฏตีติ
วุตฺตํ ฯ   รชตญฺจ   ชาตรูปญฺจ   กตภณฺฑมฺปิ   สพฺเพน สพฺพํ วีชโต
ปฏฺฐาย   อนามาสญฺจ   อสมฺปฏิจฺฉิยญฺจ ฯ   อุตฺตรราปุตฺโต   กิร
สุวณฺณเจติยํ   กาเรตฺวา   มหาปทุมตฺเถรสฺส   เปเสสิ ฯ เถโร น
กปฺปตีติ   ปฏิกฺขิปิ ฯ   เจติยฆเร   สุวณฺณปทุมสุวณฺณพุพฺพุฬกาทีนิ
โหนฺติ   เอตานิปิ   อนามาสานิ ฯ   เจติยฆรโคปกา   ปน รูปิยฉฑฺฑกฏฺ-
ฐาเน ฐิตา ตสฺมา เตสํ เกฬายิตุํ วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ กุรุนฺทิยํ
ปน   ตํ   ปฏิกฺขิตฺตํ ฯ   สุวณฺณเจติเย   กจวรเมว   หริตุํ วฏฺฏตีติ
เอตฺตกเมว อนุญฺญาตํ ฯ อารกูฏโลหมฺปิ ชาตรูปคติกเมว อนามาสนฺติ
สพฺพอฏฺฐกถาสุ วุตฺตํ ฯ เสนาสนปริโภโค ปน สพฺโพ กปฺปิโย ตสฺมา
ชาตรูปรชตมยา   สพฺเพปิ   เสนาสนปริกฺขารา   อามาสา ฯ ภิกฺขูนํ
ธมฺมวินยวณฺณนฏฺฐาเน   รตนมณฺฑเป   กโรนฺติ   ผลิกตฺถมฺเภ รตน-
ทามปฏิมณฺฑิเต   ตตฺถ   สพฺพูปกรณานิ ภิกฺขูนํ ปฏิชคฺคิตุํ วฏฺฏติ ฯ
โลหิตกมสารคลฺลา   โธตวิทฺธา   อนามาสา ฯ   อิตเร   อามาสา
ภณฺฑมูลตฺถาย   จ   วฏฺฏตีติ   วุตฺตา ฯ   มหาปจฺจริยํ ปน โธตาปิ

อโธตาปิ สพฺพโส อนามาสา น จ สมฺปฏิจฺฉิตุํ วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ

สพฺพํ อาวุธภณฺฑํ อนามาสํ ภณฺฑมูลตฺถาย ทียมานมฺปิ น สมฺปฏิจฺฉิตพฺพํ ฯ สตฺถวณิชฺชา นาม น วฏฺฏติ ฯ สุทฺธธนุทณฺโฑปิ ธนุชิยาปิ ปโฏโทปิ องฺกุโสปิ อนฺตมโส วาสีผรสุอาทีนิปิ อาวุธสงฺเขเปน กตานิ อนามาสานิ ฯ สเจ เกนจิ วิหาเร สตฺติ วา โตมโร วา ฐปิโต โหติ วิหารํ ชคฺคนฺเตน หรนฺตูติ สามิกานํ เปเสตพฺพํ ฯ สเจ น หรนฺติ ตํ อจาเลนฺเตน วิหาโร ปฏิชคฺคิตพฺโพ ฯ ยุทฺธภูมิยํ ปติตํ อสึ วา สตฺตึ วา โตมรํ วา ทิสฺวา ปาสาเณน วา เกนจิ วา อสึ ภินฺทิตฺวา สตฺถกตฺถาย คเหตุํ วฏฺฏติ ฯ อิตรานิปิ วิโยเชตฺวา กิญฺจิ สตฺถกตฺถาย กิญฺจิ กตฺตรทณฺฑาทิอตฺถาย คเหตุํ วฏฺฏติ ฯ อิทํ คณฺหาถาติ ทียมานํ ปน วินาเสตฺวา กปฺปิยภณฺฑํ กริสฺสามีติ สพฺพมฺปิ สมฺปฏิจฺฉิตุํ วฏฺฏติ ฯ

มจฺฉชาลปกฺขิชาลาทีนิปิ ผลกชาลิกาทีนิ สรปริตฺตาณานิปิ สพฺพานิ อนามาสานิ ฯ ปริโภคตฺถาย ลพฺภมาเนสุ ปน ชาลนฺตาว อาสนสฺส วา เจติยสฺส วา อุปริ พนฺธิสฺสามิ ฉตฺตํ วา เวจิสฺสามีติ คเหตุํ วฏฺฏติ ฯ สรปริตฺตาณํ สพฺพมฺปิ ภณฺฑมูลตฺถาย สมฺปฏิจฺฉิตุํ วฏฺฏติ ฯ ปรูปโรธนิวารณํ หิ เอตํ น อุปโรธกรนฺติ ฯ ผลกํ ทนฺตกฏฺฐภาชนํ กริสฺสามีติ คเหตุํ วฏฺฏติ ฯ

จมฺมวินทฺธานิ วีณาเภรีอาทีนิ อนามาสานิ ฯ กุรุนฺทิยํ ปน เภรีสงฺฆาโฏปิ วีณาสงฺฆาโฏปิ ตุจฺฉโปกฺขรมฺปิ มุขวฏฺฏิยํ อาโรปิตจมฺมมฺปิ วีณาทณฺฑโกปิ สพฺพํปิ อนามาสนฺติ วุตฺตํ ฯ โอนหิตุํ วา

โอนหาเปตุํ วา วาเทตุํ วา วาทาเปตุํ วา น ลพฺภติเยว ฯ เจติยงฺคเณ ปูชํ กตฺวา มนุสฺเสหิ ฉฑฺฑิตํ ทิสฺวาปิ อจาเลตฺวา ว อนฺตรนฺตเร สมฺมชฺชิตพฺพํ ฯ กจวรฉฑฺฑนกาเล ปน กจวรนิยเมเนว หริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตุํ วฏฺฏตีติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ ภณฺฑมูลตฺถาย สมฺปฏิจฺฉิตุมฺปิ วฏฺฏติ ฯ ปริโภคตฺถาย ลพฺภมาเนสุ ปน วีณา-โทณิกญฺจ เภรีโปกฺขรญฺจ ทนฺตกฏฺฐภาชนํ กริสฺสามิ จมฺมํ สตฺถก-โกสกนฺติ เอวํ ตสฺส ตสฺส ปริกฺขารสฺส กรณตฺถาย คเหตฺวา ตถา ตถา กาตุํ วฏฺฏติ ฯ

ปุราณทุติยิกาวตฺถุ อุตฺตานตฺถเมว ฯ ยกฺขินีวตฺถุสฺมึ สเจปิ ปรนิมฺมิตวสวตฺติเทวิยา กายสํสคฺคํ สมาปชฺชติ ถุลฺลจฺจยเมว ฯ ปณฺฑกวตฺถุ สุตฺติตฺถีวตฺถุ จ ปากฏเมว ฯ มติตฺถีวตฺถุสฺมึ ปาราชิกปฺ-ปโหนกกาเล ถุลฺลจฺจยํ ตโต ปรํ ทุกฺกฏํ ฯ ติรจฺฉานคต-วตฺถุสฺมึ นาคมาณวิกายปิ สุปณฺณมาณวิกายปิ กินฺนริยาปิ คาวิยาปิ ทุกฺกฏเมว ฯ ทารุธิตลิกวตฺถุสฺมึ น เกวลํ ทารุนา เอว อนฺตมโส จิตฺตกมฺมลิขิเตปิ อิตฺถีรูเป ทุกฺกฏเมว ฯ สมฺปีฬนวตฺถุ อุตฺตานตฺถ-เมว ฯ สงฺกมวตฺถุสฺมึ เอกปทิกสงฺกโม วา โหตุ สกฏมคฺค-สงฺกโม วา จาเลสฺสามีติ ปโยเค กตมตฺเต จาเลตุ วา มา วา ทุกฺกฏํ ฯ มคฺควตฺถุ ปากฏเมว ฯ รุกฺขวตฺถุสฺมึ รุกฺโข มหนฺโต วา โหตุ มหาชมฺพุปฺปมาโณ ขุทฺทโก วา ตํ จาเลตุํ สกฺโกตุ วา มา วา ปโยคมตฺเตน ทุกฺกฏํ ฯ นาวาวตฺถุสฺมึปิ เอส นโย ฯ รชฺชุวตฺถุสฺมึ ยํ รชฺชุ อาวิญฺฉนฺโต ฐานา จาเลตุํ สกฺโกติ ตตฺถ

ถุลฺลจฺจยํ ฯ ยา มหารชฺชุ โหติ อีสกํปิ ฐานา น จลติ ตตฺถ ทุกฺกฏํ ฯ ทณฺฑเกปิ เอเสว นโย ฯ ภูมิยํ ปติตมหารุกฺโขปิ หิ ทณฺฑคฺคหเณเนว อิธ คหิโต ฯ ปตฺตวตฺถุ ปากฏเมว ฯ วนฺทน-วตฺถุสฺมึ อิตฺถี ปาเท สมฺพาหิตฺวา วนฺทิตุกามา วาเรตพฺพา ปาทา วา ปฏิจฺฉาเทตพฺพา นิจฺจเลน วา ภวิตพฺพํ ฯ นิจฺจลสฺส หิ จิตฺเตน สาทิยโตปิ อนาปตฺติ ฯ อวสาเน วตฺถุ ปากฏเมว ฯ

อิติ สมนฺตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณนาย กายสํสคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ ทุฏฺฐุลฺลวาจสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ อาทิสฺสาติ อปทิสิตฺวา ฯ วณฺณมฺปิ ภณตีติ อาทีนิ ปรโต อาวิภวิสฺสนฺติ ฯ ฉินฺนกาติ ฉินฺนโอตฺตปฺปา ฯ ธุตฺติกาติ สฐา ฯ อหิริกาโยติ นิลฺลชฺชา ฯ โอหสนฺตีติ สิตํ กตฺวา มนฺทหสิตํ หสนฺติ ฯ อุลฺลปนฺตีติ อโห อยฺโยติ อาทินา นเยน อุจฺจกรณึ นานาวิธํ ปโลภนกถํ กเถนฺติ ฯ อุชฺชคฺฆนฺตีติ มหาหสิตํ หสนฺติ ฯ อุปฺผณฺเฑนฺตีติ ปณฺฑโก อยํ นายํ ปุริโสติ อาทินา นเยน ปริหาสํ กโรนฺติ ฯ

สารตฺโตติ ทุฏฺฐุลฺลวาจสฺสาทราเคน สารตฺโต ฯ อเปกฺขวา ปฏิพทฺธจิตฺโตติ วุตฺตนยเมว ฯ เกวลํ อิธ วาจสฺสาทราโค โยเชตพฺโพ ฯ มาตุคามํ ทุฏฺฐุลฺลาหิ วาจาหีติ เอตฺถ อธิปฺเปตํ มาตุคามํ ทสฺเสนฺโต มาตุคาโมติ อาทิมาห ฯ ตตฺถ วิญฺญู ปฏิพลา สุภาสิตทุพฺภาสิตํ ทุฏฺฐุลฺลาทุฏฺฐุลฺลํ อาชานิตุนฺติ ยา ปณฺฑิตา

สาตฺถกนิรตฺถกกถํ อสทฺธมฺมสทฺธมฺมปฏิสํยุตฺตํ กถญฺจ ชานิตุํ ปฏิพลา อยํ อิธ อธิปฺเปตา ยา ปน มหลฺลิกาปิ พาลา เอฬมูคา อยํ อิธ อนธิปฺเปตาติ ทสฺเสติ ฯ โอภาเสยฺยาติ อวภาเสยฺย นานปฺปการํ อสทฺธมฺมวจนํ วเทยฺย ฯ ยสฺมา ปน เอวํ โอภาสนฺตสฺส โย โส โอภาโส นาม โส อตฺถโต อชฺฌาจาโร โหติ ราควเสน อภิภวิตฺวา สญฺญมเวลํ อาจาโร ตสฺมา ตมตฺถํ ทสฺเสนฺโต โอภาเสยฺยาติ อชฺฌาจาโร วุจฺจตีติ อาห ฯ ยถาตนฺติ เอตฺถ ตนฺติ นิปาตมตฺตํ ฯ ยถา ยุวา ยุวตินฺติ อตฺโถ ฯ

เทฺว มคฺเค อาทิสฺสาติ อาทิ เยนากาเรน โอภาสโต สงฺฆาทิ. เสโส โหติ ตํ ทสฺเสตุํ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ เทฺว มคฺเคติ วจฺจมคฺคญฺจ ปสฺสาวมคฺคญฺจ ฯ เสสํ อุทฺเทเส ตาว ปากฏเมว ฯ นิทฺเทเส ปน โถเมตีติ อิตฺถีลกฺขเณน สุภลกฺขเณน สมนฺนาคตาสีติ วทติ น ตาว สีสํ เอติ ฯ ตว วจฺจมคฺโค จ ปสฺสาวมคฺโค จ อีทิโส เตน นาม อีทิเสน อิตฺถีลกฺขเณน สุภลกฺขเณน สมนฺนาคตาสีติ วทติ สีสํ เอติ สงฺฆาทิเสโส ฯ วณฺเณติ ปสํสตีติ อิมานิ ปน โถมนปทสฺส เววจนานิ ฯ ขเสตีติ วาจาปโฏเทน ฆฏฺเฏติ ฯ วมฺเภตีติ อปสาเทติ ฯ ครหตีติ โทสํ วเทติ ฯ ปรโต ปน ปาลิยา อาคเตหิ อนิมิตฺตาสีติ อาทีหิ เอกาทสหิ ปเทหิ อฆฏฺฏิเต สีสํ น เอติ ฆฏฺฏิเตปิ เตสุ สิขิรณีสิ สมฺภินฺนาสิ อุภโตพฺยญฺชนาสีติ อิเมหิ ตีหิ ฆฏฺฏิเตเยว สงฺฆาทิเสโส ฯ เทติ เมติ ยาจนายปิ เอตฺตเกเนว สีสํ น เอติ ฯ เมถุนธมฺมํ เทหีติ เอวํ เมถุนธมฺเมน ฆฏฺฏิเตเอว

สงฺฆาทิเสโส ฯ กทา เต มาตา ปสีทิสฺสตีติ อาทีสุ อายาจน-
วจเนสุปิ เอตฺตเกเนว สีสํ น เอติ ฯ กทา เต มาตา ปสีทิสฺสติ
กทา เต เมถุนํ ธมฺมํ ลภิสฺสามีติ วา ตว มาตริ ปสนฺนาย
เมถุนํ ธมฺมํ ลภิสฺสามีติ วา อาทินา ปน นเยน เมถุนธมฺเมน
ฆฏิเตเยว สงฺฆาทิเสโส ฯ กถํ ตฺวํ สามิกสฺส เทสีติ อาทีสุ ปุจฺฉา-
วจเนสุปิ เมถุนธมฺมนฺติ วุตฺเตเยว สงฺฆาทิเสโส น อิตรถา ฯ เอวํ
กิร ตฺวํ สามิกสฺส เทสีติ ปฏิปุจฺฉาวจเนสุปิ เอเสว นโย ฯ
อาจิกฺขนาย ปุฏฺโฐ ภณตีติ กถํ ททมานา สามิกสฺส ปิยา โหตีติ เอวํ
ปุฏฺโฐ อาจิกฺขติ ฯ เอตฺถ จ เอวํ เทหิ เอวํ ททมานาติ วุตฺเตปิ สีสํ
น เอติ เมถุนธมฺมํ เอวํ เทหิ อุปเนหิ เอวํ เมถุนธมฺมํ ททมานา
อุปนยมานา ปิยา โหตีติ อาทินา ปน นเยน เมถุนธมฺเมน ฆฏิเต-
เยว สงฺฆาทิเสโส ฯ อนุสาสนวจเนสุปิ เอเสว นโย ฯ อกฺโกส-
นิทฺเทเส อนิมิตฺตาสีติ นิมิตฺตรหิตาสิ ฯ กุญฺจิยปนาพิยมตฺตเมว ตว
อุทกโสตนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ นิมิตฺตมตฺตาสีติ ตว อิตฺถีนิมิตฺตํ
อปริปุณฺณํ สญฺญามตฺตเมวาติ วุตฺตํ โหติ ฯ อโลหิตาติ สุกฺข-
โสตา ฯ ธุวโลหิตาติ นิจฺจโลหิตกิลินฺนโสตา ฯ ธุวโจลาติ นิจฺจํ
ปกฺขิตฺตาณิโจลา สทา อาณิโจลกํ เสวสีติ วุตฺตํ โหติ ฯ
ปคฺฆรนฺตีติ สวนฺติ สทา เต มุตฺตํ สวตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ สิขิรณีติ
พหินิกฺขนฺตอาณิมํสา ฯ อิตฺถีปณฺฑกาติ อนิมิตฺตาว วุจฺจติ ฯ
เวปุริสิกาติ สมสฺสุทาฒิกา ปุริสรูปา อิตฺถี ฯ สมฺภินฺนาติ
สมฺภินฺนวจฺจมคฺคปสฺสาวมคฺคา ฯ อุภโตพฺยญฺชนกาติ อิตฺถีนิมิตฺเตน จ

ปุริสนิมิตฺเตน จาติ อุภโตพฺยญฺชนเกหิ สมนฺนาคตา ฯ อิเมสุ ปน เอกาทสสุ ปเทสุ สิขิรณีสิ สมฺภินฺนาสิ อุภโตพฺยญฺชนกาสีติ อิมานิ ตีณิเยว ปทานิ สุทฺธานิ สีสํ เอนฺติ ฯ อิติ อิมานิ จ ตีณิ ปุริมานิ จ วจฺจมคฺคปสฺสาวมคฺคเมถุนธมฺมปทานิ ตีณิ ฉปฺปทานิ สุทฺธานิ อาปตฺติกรานิ ฯ เสสานิ อนิมิตฺตาสีติ อาทีนิ อนิมิตฺเต เมถุนธมฺมํ เม เทหีติ วา อนิมิตฺตาสิ เมถุนธมฺมํ เม เทหีติ วา อาทินา นเยน เมถุนธมฺเมน ฆฏิตาเนว อาปตฺติกรานิ โหนฺตีติ เวทิตพฺพานิ ฯ

อิทานิ ยฺวายํ โอติณฺโณ วิปริณเตน จิตฺเตน โอภาสติ ตสฺส วจฺจมคฺคปสฺสาวมคฺเค อาทิสฺส เอเตสํ วณฺณภณนาทีนํ วเสน วิตฺถารโต อาปตฺติเภทํ ทสฺเสนฺโต อิตฺถี จ โหติ อิตฺถีสญฺญีติ อาทิมาห ฯ เตสํ อตฺโถ กายสํสคฺเค วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพ ฯ อยํ ปน วิเสโส ฯ อธกฺขกนฺติ อกฺขกโต ปฏฺฐาย อโธ ฯ อุพฺภชานุมณฺฑลนฺติ ชานุมณฺฑลโต ปฏฺฐาย อุทฺธํ ฯ อุพฺภกฺขกนฺติ อกฺขกโต ปฏฺฐาย อุทฺธํ ฯ อโธชานุมณฺฑลนฺติ ชานุมณฺฑลโต ปฏฺฐาย อโธ ฯ อกฺขกํ ปน ชานุมณฺฑลญฺจ เอตฺเถว ทุกฺกฏกฺเขตฺเต สงฺคหํ คจฺฉติ ภิกฺขุนิยา กายสํสคฺเค วิย ฯ น หิ พุทฺธา ครุกาปตฺตึ สาวเสสํ ปญฺญาเปนฺตีติ ฯ กายปฏิพทฺธนฺติ วตฺถํ วา ปุปฺผํ วา อาภรณํ วา ฯ

อตฺถปฺปุเรกฺขารสฺสาติ อนิมิตฺตาสีติ อาทีนํ ปทานํ อตฺถํ กเถนฺตสฺส อฏฺฐกถํ วา สชฺฌายํ กโรนฺตสฺส ฯ ธมฺมปุเรกฺขารสฺสาติ

ปาลึ วาเจนฺตสฺส วา สชฺฌายนฺตสฺส วา ฯ เอวํ อตฺถญฺจ ธมฺมญฺจ ปุรกฺขิตฺวา ภณนฺตสฺส อตฺถปุเรกฺขารสฺส จ ธมฺมปุเรกฺขารสฺส จ อนาปตฺติ ฯ อนุสาสนีปุเรกฺขารสฺสาติ อิทานิปิ อนิมิตฺตาสิ อุภโตพฺยญฺชนกาสิ อปฺปมาทํ ทานิ กเรยฺยาสิ ยถา อายติมฺปิ เอวรูปา มาโหสีติ เอวํ อนุสิฏฺฐึ ปุรกฺขิตฺวา ภณนฺตสฺส อนุสาสนี-ปุเรกฺขารสฺส อนาปตฺติ ฯ โย ปน ภิกฺขุนีนํ ปาลึ วาเจนฺโต ปกติวาจนามคฺคํ ปหาย หสนฺโต หสนฺโต สิขิรณีสิ สมฺภินฺนาสิ อุภโตพฺยญฺชนกาสีติ ปุนปฺปุนํ ภณติ ตสฺส อาปตฺติเยว ฯ อุมฺมตฺตกสฺส อนาปตฺติ ฯ อิธ อาทิกมฺมิโก อุทายิตฺเถโร ตสฺส อนาปตฺติ อาทิกมฺมิกสฺสาติ ฯ

ปทภาชนียวณฺณนา นิฏฺฐิตา

สมุฏฺฐานาทีสุ อิทํ สิกฺขาปทํ ติสมุฏฺฐานํ กายจิตฺตโต วาจาจิตฺตโต กายวาจาจิตฺตโต จ สมุฏฺฐาติ กิริยา สญฺญาวิโมกฺขํ สจิตฺตกํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ อกุสลจิตฺตํ ทฺวิเวทนนฺติ ฯ

วินีตวตฺถูสุ โลหิตวตฺถุสฺมึ โส ภิกฺขุ อิตฺถิยา โลหิตกํ นิมิตฺตํ สนฺธายาห อิตรา น อญฺญาสิ ตสฺมา ทุกฺกฏํ ฯ กกฺกสโลมนฺติ รสฺสโลเมหิ พหุโลมํ ฯ อากิณฺณโลมนฺติ ชฏิตโลมํ ฯ ขรโลมนฺติ ถทฺธโลมํ ฯ ทีฆโลมนฺติ อรสฺสโลมํ ฯ สพฺพํ อิตฺถีนิมิตฺตเมว สนฺธาย วุตฺตํ ฯ วาปิตํ โข เตติ อสทฺธมฺมํ สนฺธายาห ฯ สา อสลฺลกฺเขตฺวา โน จ โข ปฏิวุตฺตนฺติ อาห ฯ ปฏิวุตฺตํ นาม อุทกวปฺเป วีเชหิ อปฺปติฏฺฐิโตกาเส ปาณเกหิ วินาสิตวีเช วา

โอกาเส ปุน วีชํ ปติฏฺฐาเปตฺวา อุทเกน อาสิตฺตํ ถลวปฺเป วิสมวิสมปติตานํ วีชานํ สมกรณตฺถาย ปุน อฏฺฐทนฺตเกน สมีกตํ ฯ เตสุ อญฺญตรํ สนฺธาย เอสา อาห ฯ มคฺควตฺถุสฺมึ มคฺโค สํสรตีติ องฺคชาตมคฺคํ สนฺธายาห ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

สมนฺตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณนาย ทุฏฺฐุลฺลวาจสิกฺขาปท-วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ อตฺตกามปาริจริยสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ กุลูปโกติ กุลปยิรุปาสนโก จตุนฺนํ ปจฺจยานํ อตฺถาย กุลูปสงฺกมเน นิจฺจปฺปยุตฺโต ฯ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลาน-ปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารนฺติ จีวรญฺจ ปิณฺฑปาตญฺจ เสนาสนญฺจ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารญฺจ ฯ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารนฺติ เจตฺถ ปฏิกรณฏฺเฐน ปจฺจโย ฯ ยสฺสกสฺสจิ สปฺปายสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ ภิสกฺกสฺส กมฺมนฺเตน อนุญฺญาตตฺตาติ เภสชฺชํ ฯ คิลานปจฺจโย จ เภสชฺชญฺจ คิลานปจฺจยเภสชฺชํ ฯ ยงฺกิญฺจิ คิลานสฺส สปฺปายํ ภิสกฺกสฺส กมฺมนฺเตลมธุผาณิตาทีติ วุตฺตํ โหติ ฯ ปริกฺขาโรติ ปน สตฺตหิ นครปริกฺขาเรหิ สุปริกฺขิตฺตํ โหตีติ[1] อาทีสุ ปริวาโร วุจฺจติ ฯ รโถ เสตปริกฺขาโร ฌานกฺโข จกฺกวิริโยติ[2] อาทีสุ อลงฺกาโร ฯ เยปิเม ปพฺพชิเตน ชีวิตปริกฺขารา สมุทาเนตพฺพาติ[3] อาทีสุ สมฺภาโร ฯ อิธ ปน สมฺภาโรปิ ปริวาโรปิ วฏฺฏติ ฯ ตํ หิ คิลานปจฺจยเภสชฺชํ ชีวิตสฺส ปริวาโรปิ โหติ ชีวิตวินาสกา-พาธุปฺปตฺติยา อนฺตรํ อทตฺวา รกฺขณโต สมฺภาโรปิ ยถา จิรํ

๑. องฺ. สตฺตก. ๒๓/๑๐๗ ฯ ๒. สํ. มหาวาร. ๑๙/๗ ฯ ๓. ม. มู. ๑๒/๒๑๒ ฯ

ปวตฺตติ เอวมสฺส การณภาวโต ตสฺมา ปริกฺขาโรติ วุจฺจติ ฯ เอวํ คิลานปจฺจยเภสชฺชญฺจ ตํ ปริกฺขาโร จาติ คิลานปจฺจย-เภสชฺชปริกฺขาโร ฯ ตํ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารนฺติ เอวมตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ วสลนฺติ หีนํ ลามกํ ฯ อถวา วสฺสตีติ วสโล ฯ ปคฺฆรตีติ อตฺโถ ฯ ตํ วสลํ ฯ อสุจิปคฺฆรณกนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ นฏฺฐุหิตฺวาติ เขฬํ ปาเตตฺวา ฯ กิสฺสาหํ เกน หายามีติ อหํ กิสฺสา อญฺญิสฺสา อิตฺถิยา เกน โภเคน วา อลงฺกาเรน วา รูเปน วา ปริหายามิ กา นาม มยา อุตฺตริตราติ ทีเปติ ฯ

สนฺติเกติ อุปจาเร ฐตฺวา สามนฺตา อวิทูเร ฯ ปทภาชเนนปิ อยเมวตฺโถ ทีปิโต ฯ อตฺตกามปาริจริยายาติ เมถุนธมฺมสงฺขาเตน กาเมน ปาริจริยา กามปาริจริยา ฯ อตฺตโน อตฺถาย กามปาริจริยา อตฺตกามปาริจริยา ฯ อตฺตนา วา กามิตา อิจฺฉิตาติ อตฺตกามา ฯ สยํ เมถุนราควเสน ปฏฺฐิตาติ อตฺโถ ฯ อตฺตกามา จ สา ปาริจริยา จาติ อตฺตกามปาริจริยา ฯ ตสฺสา อตฺตกามปาริจริยาย ฯ วณฺณํ ภาเสยฺยาติ คุณํ อานิสํสํ ปกาเสยฺย ฯ ตตฺร ยสฺมา อตฺตโน อตฺถาย กามปาริจริยาติ อิมสฺมึ อตฺถวิกปฺเป กาโมเจว เหตุ จ ปาริจริยา จาติ อตฺโถ เสสํ พฺยญฺชนํ อตฺตกามา จ สา ปาริจริยา จ อตฺตกามปาริจริยาติ อิมสฺมึ อตฺถวิกปฺเป อธิปฺปาโย เจว ปาริจริยา จาติ อตฺโถ เสสํ พฺยญฺชนํ ตสฺมา พฺยญฺชเน อาทรํ อกตฺวา อตฺถมตฺตเมว ทสฺเสตุํ อตฺตโน กามํ อตฺตโน เหตุํ อตฺตโน อธิปฺปายํ อตฺตโน ปาริจริยนฺติ ปทภาชนํ วุตฺตํ ฯ อตฺตโน

กามํ อตฺตโน เหตุํ อตฺตโน ปาริจริยนฺติ หิ วุตฺเต ชานิสฺสนฺติ ปณฺฑิตา เอตฺตาวตา อตฺตโน อตฺถาย กามปาริจริยา วุตฺตาติ ฯ อตฺตโน อธิปฺปายํ อตฺตโน ปาริจริยนฺติ วุตฺเตปิ ชานิสฺสนฺติ เอตฺตาวตา อตฺตนา อิจฺฉิตกามิตฏฺเฐน อตฺตกามปาริจริยา วุตฺตาติ ฯ อิทานิ ตสฺสา อตฺตกามปาริจริยาย วณฺณภาสนาการํ ทสฺเสนฺโต เอตทคฺคนฺติ อาทิมาห ฯ ตํ อุทฺเทสโตปิ นิทฺเทสโตปิ อุตฺตานตฺถเมว ฯ อยํ ปเนตฺถ ปทสมฺพนฺโธ จ อาปตฺติวินิจฺฉโย จ เอตทคฺคํ ฯ เป ฯ ปริจเรยฺยาติ ยา มาทิสํ สีลวนฺตํ กลฺยาณธมฺมํ พฺรหฺมจารึ เอเตน ธมฺเมน ปริจเรยฺย ตสฺสา เอวํ มาทิสํ ปริจรนฺติยา ยา อยํ ปาริจริยา นาม เอตทคฺคํ ปาริจริยานนฺติ ฯ เมถุนูปสํหิเตน สงฺฆาทิเสโสติ เอวํ อตฺตกามปาริจริยาย วณฺณํ ภาเสนฺโต[๑] เมถุนูปสํหิเตเนว เมถุนธมฺมปฏิสํยุตฺเตเนว วจเนน โย ภาเสยฺย ตสฺส สงฺฆาทิเสโสติ ฯ อิทานิ ยสฺมา เมถุนูปสํหิเตเนว ภาสนฺตสฺส สงฺฆาทิเสโส วุตฺโต ตสฺมา อหํปิ ขตฺติโย ตฺวมฺปิ ขตฺติยา อรหติ ขตฺติยา ขตฺติยสฺส ทาตุํ สมชาติกตฺตาติ เอวมาทีหิ วจเนหิ ปาริจริยาย วณฺณํ ภาสมานสฺสาปิ สงฺฆาทิเสโส นตฺถิ ฯ อหมฺปิ ขตฺติโย ตฺวํปิ ขตฺติยาติ อาทิเก ปน พหูปิ ปริยาเย วตฺวา อรหสิ ตฺวํ มยฺหํ เมถุนธมฺมํ ทาตุนฺติ เอวํ เมถุนปฏิสํยุตฺเตเนว ภาสมานสฺส สงฺฆาทิเสโส ฯ อิตฺถี จ โหตีติ อาทิ ปุพฺเพ วุตฺตนยเมว ฯ อิธ อุทายิตฺเถโร อาทิกมฺมิโก ตสฺส อนาปตฺติ อาทิกมฺมิกสฺสาติ ฯ

ปทภาชนียวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

๑. ภาสนฺโต ฯ

สมุฏฺฐานาทิ สพฺพํ ทุฏฺฐุลฺลวาจสทิสํ ฯ วินีตวตฺถูนิปิ อุตฺตานตฺถาเนวาติ ฯ

จตุตฺถสงฺฆาทิเสสวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ สญฺจริตฺตสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ ปณฺฑิตาติ ปณฺฑิจฺเจน สมนฺนาคตา คติมนฺตา ฯ พฺยตฺตาติ เวยฺยตฺติเยน สมนฺนาคตา อุปายญฺญู วิสารทา ฯ เมธานีติ เมธาย สมนฺนาคตา ทิฏฺฐทิฏฺฐํ กโรติ ฯ ทกฺขาติ เฉกา ฯ อนลสาติ อุฏฺฐานวิริยสมฺปนฺนา ฯ ฉนฺนาติ อนุจฺฉวิกา ฯ กิสฺมึ วิยาติ กิจฺฉํ วิย กิเลโส วิย หิรี วิย อมฺหากํ โหตีติ อธิปฺปาโย ฯ กุมาริกาย วตฺตุนฺติ อิมํ ตุมฺเห คณฺหาถาติ กุมาริกาย การณา วตฺตุํ ฯ อาวาหาทีสุ อาวาโหติ ทารกสฺส ปรกุลโต ทาริกาย อาหรณํ ฯ วิวาโหติ อตฺตโน ทาริกาย ปรกุลเปสนํ ฯ วาเรยฺยานีติ เทถ โน ทารกสฺส ทาริกนฺติ ยาจนํ ทิวสนกฺขตฺตมุหุตฺตปริจฺเฉทกรณํ วา ฯ ปุราณคณกิยาติ เอกสฺส คณกสฺส ภริยา ฯ สา ตสฺมึ ชีวมาเน คณกีติ ปญฺญายิตฺถ ฯ มเต ปน ปุราณคณกีติ สงฺขํ คตา ฯ ติโรคาโมติ พหิคาโม ฯ อญฺโญ คาโมติ อธิปฺปาโย ฯ มนุสฺสาติ อุทายิสฺส อิมํ สญฺจริตฺตกมฺเม ยุตฺตปยุตฺตภาวํ ชานนกมนุสฺสา ฯ สุณิสาโภเคนาติ เยน โภเคน สุณิสา ภุญฺชิตพฺพา โหติ รนฺธาปน-ปจาปนปริเวสาปนาทินา เต นํ ภุญฺชึสุ ฯ ตโต อปเรน ทาสีโภเคนาติ มาสาติกฺกเมน เยน โภเคน ทาสี ภุญฺชิตพฺพา โหติ เขตฺตกมฺมกจวรฉฑฺฑนอุทกาหรณาทินา ปน เต นํ ภุญฺชึสุ ฯ

ทุคฺคตาติ ทลิทฺทา ยตฺถ วา คตา ทุคฺคตา โหติ ตาทิสํ กุลํ คตา ฯ มายฺโย อิมํ กุมาริกนฺติ มา อยฺโย อิมํ กุมาริกํ ฯ อาหารูป-หาโรติ อาหาโร จ อุปหาโร จ คหณญฺจ ทานญฺจ น อมฺเหหิ กิญฺจิ อาภฏํ น อุปหฏํ ตยา กยวิกฺกโย โวหาโร อมฺหากํ นตฺถีติ ทีเปนฺติ ฯ สมเณน ภวิตพฺพํ อพฺยาวเฏน สมโณ อสฺส สุสฺสมโณติ สมเณน นาม อีทิเสสุ กมฺเมสุ อพฺยาวเฏน อพฺยาปาเรน ภวิตพฺพํ เอวํ ภวนฺโต หิ สมโณ สุสฺสมโณ อสฺสาติ เอวนฺตํ อปสาเทตฺวา คจฺฉ ตฺวํ น มยํ ตํ ชานามาติ อาหํสุ ฯ สชฺชิโตติ สพฺพูปกรณสมฺปนฺโน มณฺฑิตปฺปสาธิโต วา ฯ ธุตฺตาติ อิตฺถีธุตฺตา ฯ ปริจาเรนฺตาติ มนาปิเยสุ รูปาทีสุ อิโตจีโตจ สมนฺตา อินฺทฺริยานิ จาเรนฺตา กีฬนฺตา รมนฺตาติ วุตฺตํ โหติ ฯ อพฺภุตมกํสูติ ยทิ กริสฺสติ ตฺวํ เอตฺตกํ ชิโต ยทิ น กริสฺสติ อหํ เอตฺตกนฺติ ปณิตกํ อกํสุ ฯ ภิกฺขูนํ ปน อพฺภุตํ กาตุํ น วฏฺฏติ โย กโรติ ปราชิเตน ทาตพฺพนฺติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ กถํ หิ นาม อยฺโย อุทายิ ตงฺขณิกนฺติ เอตฺถ ตงฺขโณติ อจิรกาโล วุจฺจติ ฯ ตงฺขณิกนฺติ อจิรกาลาธิการิกํ ฯ

สญฺจริตฺตํ สมาปชฺเชยฺยาติ สญฺจรณภาวํ สมาปชฺเชยฺย ฯ ยสฺมา ปน ตํ สมาปชฺชนฺเตน เกนจิ เปสิเตน กตฺถจิ คนฺตพฺพํ โหติ ปรโต ว อิตฺถิยา วา ปุริสมตินฺติ อาทิวจนโต อิธ อิตฺถีปุริสา อธิปฺเปตา ตสฺมา ตมตฺถํ ทสฺเสตุํ อิตฺถิยา วา ปหิโต ปุริสสฺส สนฺติเก คจฺฉติ ปุริเสน วา ปหิโต อิตฺถิยา สนฺติเก คจฺฉตีติ

เอวมสฺส ปทภาชนํ วุตฺตํ ฯ อิตฺถิยา วา ปุริสมตึ ปุริสสฺส วา อิตฺถีมตินฺติ เอตฺถ อาโรเจยฺยาติ ปาจเสโส ทฏฺฐพฺโพ ฯ เตเนวสฺส ปทภาชเน ปุริสสฺส มตึ อิตฺถิยา อาโรเจติ อิตฺถิยา มตึ ปุริสสฺส อาโรเจตีติ วุตฺตํ ฯ อิทานิ ยทตฺถํ เตสํ มตึ อธิปฺปายํ อชฺฌาสยํ ฉนฺทํ รุจึ อาโรเจติ ตํ ทสฺเสนฺโต ชายตฺตเน วา ชารตฺตเน วาติ อาห ฯ ตตฺถ ชายตฺตเนติ ชายภาเว ฯ ชายตฺตเน ชารภาเว ฯ ปุริสสฺส หิ มตึ อิตฺถิยา อาโรเจนฺโต ชายตฺตเน อาโรเจติ อิตฺถิยา มตึ ปุริสสฺส อาโรเจนฺโต ชารตฺตเน อาโรเจติ ฯ อปิจ ปถริสสฺเสว มตึ อิตฺถิยา อาโรเจนฺโร ชายตฺตเน วา อาโรเจติ นิพทฺธภริยาภาเว ชารตฺตเน วา มิจฺฉาจารภาเว ฯ ยสฺมา ปเนตํ อาโรเจนฺเตน ตฺวํ กิร ตสฺส ชายา ภวิสฺสสีติ อาทิ วตฺตพฺพํ โหติ ตสฺมา ตํ วตฺตพฺพตาการํ ทสฺเสตุํ ชายตฺตเน วาติ ชายา ภวิสฺสสิ ชารตฺตเน วาติ ชารี ภวิสฺสสีติ วตฺตพฺพาการโร เวทิตพฺโพ ฯ อนฺตมตฺเต ปฏิสํวสิตพฺพโต อิตฺถิยา มตึ ปุริสสฺส อาโรจเนปิ ปติ ภวิสฺสสิ สามิโก ภวิสสฺสสิ ชาโร ภวิสฺสสีติ วตฺตพฺพาการโร เวทิตพฺโพ ฯ อนฺตมโส ตํขณิกายปีติ สพฺพนฺติเมน ปริจฺเฉเทน ยา อยํ ตํขเณ มุหุตฺตมตฺเต ปฏิสํวสิตพฺพโต ตํขณิกา วุจฺจติ มุหุตฺติกาติ อตฺโถ ตสฺสาปิ มุหุตฺติกา ภวิสฺสสีติ เอวํ ปุริสมตึ อาฏรเจนฺตสฺส สงฺฆาทิเสโส ฯ เอเตเนว อุปาเยน มุหุตฺติโก ภวิสฺสสีติ เอวํ ปุริสสฺส อิตฺถีมตึ อาโรเจนฺโตปิ สงฺฆาทิเสสํ อาปชฺชตีติ เวทิตพฺโพ ฯ

อิทานิ อิตฺถิยา วา ปุริสมตินฺติ เอตฺถ อธิปฺเปตา อิตฺถิโย

ปเภทโต ทสฺเสตฺวา ตาสุ สญฺจริตฺตวเสน อาปตฺติเภทํ ทสฺเสตุํ ทส อิตฺถิโยติ อาทิมาห ฯ ตตฺถ มาตุรกฺขิตาติ มาตรา รกฺขิตา ยถา ปุริเสน สํวาสํ น กปฺเปติ เอวํ มาตรา รกฺขิตา ฯ เตนสฺส ปทภาชนํปิ วุตฺตํ มาตา รกฺขติ โคเปติ อิสฺสริยํ กาเรติ วสํ วตฺเตตีติ ฯ ตตฺถ รกฺขตีติ กตฺถจิ คนฺตุํ น เทติ ฯ โคเปตีติ ยถา อญฺเญ น ปสฺสนฺติ เอวํ คุตฺเต ฐาเน ฐเปติ ฯ อิสฺสริยํ กาเรตีติ เสริวิหารมสฺสา นิเสเธนฺตี อภิภวิตฺวา วตฺตติ ฯ วสํ วตฺเตตีติ อิทํ กโรหิ อิทํ มา อกาสีติ เอวํ อตฺตโน วสํ ตสฺสา อุปริ วตฺเตติ ฯ เอเตนุปาเยน ปิตุรกฺขิตาทโยปิ ญาตพฺพา ฯ โคตฺตํ วา ธมฺโม วา น รกฺขติ สโคตฺเตหิ ปน สหธมฺมิเกหิ จ เอกํ สตฺถารํ อุทฺทิสฺส ปพฺพชิเตหิ เอกคณปริยาปนฺเนหิ จ รกฺขิตา โคตฺตรกฺขิตา ธมฺม-รกฺขิตาติ วุจฺจติ ฯ ตสฺมา เตสํ ปทานํ สโคตฺตา รกฺขนฺตีติ อาทินา นเยน ปทภาชนํ วุตฺตํ ฯ สห อารกฺเขน สารกฺขา สหปริทณฺเฑน สปริทณฺฑา ฯ ตาสํ นิทฺเทสา ปากฏาว ฯ อิมาสุ ทสสุ ปจฺฉิมานํ ทฺวินฺนเมว ปุริสนฺตรํ คจฺฉนฺตีนํ มิจฺฉาจาโร โหติ น อิตราสํ ฯ ธนกฺกีตาทีสุ อปฺเปน วา พหุนา วา ธเนน กีตา ธนกฺกีตา ฯ ยสฺมา ปน สา น ธนกฺกีตมตฺตาเยว ภริยา สํวาสตฺถาย ปน กีตตฺตา ภริยา ตสฺมาสฺส นิทฺเทเส ธเนน กีณิตฺวา วาเสตีติ วุตฺตํ ฯ ฉนฺเทน อตฺตโน รุจิยา วสตีติ ฉนฺทวาสินี ฯ ยสฺมา ปน สา น อตฺตโน ฉนฺทมตฺเตเนว ภริยา โหติ ปุริเสน ปน สมฺปฏิจฺฉิตตฺตา ตสฺมาสฺส นิทฺเทเส ปิโย ปิยํ วาเสตีติ วุตฺตํ ฯ

โภเคน วสตีติ โภควาสินี ฯ อุทุกฺขลมุสลาทิฆรูปกรณํ ลภิตฺวา ภริยาภาวํ คจฺฉนฺติยา ชนปทิตฺถิยา เอตํ อธิวจนํ ฯ ปเฏน วสตีติ ปฏวาสินี ฯ นิวาสนมตฺตํปิ ปาปุรณมตฺตํปิ ลภิตฺวา ภริยาภาวํ อุปคจฺฉนฺติยา ทลิทฺทิตฺถิยา เอตํ อธิวจนํ ฯ โอทปตฺตกินีติ อุภินฺนํ เอกิสฺสา อุทกปาติยา หตฺเถ โอตาเรตฺวา อิทํ อุทกํ วิย สํสฏฺฐา อเภชฺชา โหถาติ วตฺวา ปริคฺคหิตาย โวหารนามเมตํ ฯ นิทฺเทเส-ปิสฺส ตาย สห อุทกปตฺตํ อามสิตฺวา ตํ วาเสตีติ เอวมตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ โอภฏํ โอโรปิตํ จุมฺพฏมสฺสาติ โอภฏจุมฺพฏา กฏฺฐหาริกาทีนํ อญฺญตรา ฯ ยสฺสา สีสโต จุมฺพฏํ โอโรเปตฺวา ฆเร วาเสติ ตสฺสา เอตํ อธิวจนํ ฯ ทาสี จาติ อตฺตโนเยว ทาสี จ โหติ ภริยา จ ฯ กมฺมการี นาม เคเห ภติยา กมฺมํ กโรติ ตาย สทฺธึ โกจิ ฆราวาสํ กปฺเปติ อตฺตโน ภริยาย อนตฺถิโก หุตฺวา อยํ วุจฺจติ กมฺมการี จ ภริยา จาติ ฯ ธเชน อาหฏา ธชาหฏา ฯ อุสฺสิตธชาย เสนาย คนฺตฺวา ปรวิสยํ วิลุมฺปิตฺวา อานีตาติ วุตฺตํ โหติ ฯ ตํ โกจิ ภริยํ กโรติ อยํ ธชาหฏา นาม ฯ มุหุตฺติกา วุตฺตนยา เอว ฯ เอตาสํ ทสนฺนมฺปิ ปุริสนฺตรคมเน มิจฺฉาจาโร โหติ ฯ ปุริสานํ ปน วีสติยาปิ เอตาสุ มิจฺฉาจาโร ฯ ภิกฺขุโน จ สญฺจริตฺตํ ปน° โหติ ฯ

อิทานิ ปุริโส ภิกฺขุํ ปหิณาตีติ อาทีสุ ฯ ปฏิคฺคณฺหาตีติ โส ภิกฺขุ ตสฺส ปุริสสฺส คจฺฉ ภนฺเต อิตฺถนฺนามํ มาตุรกฺขิตํ

๑. อติเรโก ภเวยฺย ฯ

พฺรูหิ โหหิ กิร อิตฺถนฺนามสฺส ภริยา ธนกฺกีตาติ เอวํ วุตฺตวจนํ สาธุ อุปาสกาติ วา โหตูติ วา อาโรเจสฺสามีติ วา เยน เกนจิ อากาเรน วจีเภทํ กตฺวา วา สีสกมฺปาทีหิ วา สมฺปฏิจฺฉติ ฯ วีมํสตีติ เอวํ ปฏิคฺคณฺหิตฺวา ตสฺสา อิตฺถิยา สนฺติกํ คนฺตฺวา ตํ สาสนํ อาโรเจติ ฯ ปจฺจาหรตีติ เตน อาโรจิเต สา อิตฺถี สาธูติ สมฺปฏิจฺฉตุ วา ปฏิกฺขิปตุ วา ลชฺชาย วา ตุณฺหี โหตุ ปุน อาคนฺตฺวา ตสฺส ปุริสสฺส ตํ ปวุตฺตึ อาโรเจติ ฯ เอตฺตาวตา อิมาย ปฏิคฺคหณา-โรจนปจฺจาหรณสงฺขาตาย ติวงฺคสมฺปตฺติยา สงฺฆาทิเสโส โหติ ฯ สา ปน ตสฺส ภริยา โหตุ วา มา วา อการณเมตํ ฯ สเจ ปน โส มาตุรกฺขิตาย สนฺติกํ เปสิโต ตํ อทิสฺวา ตสฺสา มาตุยา ตํ สาสนํ อาโรเจติ พหิทฺธา วีมฏฺฐนฺนาม โหติ ตสฺมา วิสงฺเกตนฺติ มหาปทุมตฺเถโร อาห ฯ มหาสุมตฺเถโร ปน มาตา วา โหตุ ปิตา วา อนฺตมโส เคหทาสีปิ อญฺโญ วา โย โกจิ ตํ กิริยํ สมฺปาเทสฺสติ ตสฺส วุตฺเตปิ วีมฏฺฐเมว โหตีติ ติวงฺคสมฺปตฺติกาเล อาปตฺติเยว นนุ ยถา พุทฺธํ ปจฺจกฺขามีติ วตฺตุกาโม วิรชฺฌิตฺวา ธมฺมํ ปจฺจกฺขามีติ วเทยฺย ปจฺจกฺขาตาวสฺส สิกฺขา ยถา วา ปฐมํ ฌานํ สมาปชฺชามีติ วตฺตุกาโม วิรชฺฌิตฺวา ทุติยํ ฌานํ สมาปชฺชามีติ วเทยฺย อาปนฺโนวสฺส ปาราชิกํ เอวํ สมฺปทมิทนฺติ ฯ ตํ ปเนตํ ปฏิคฺคณฺหาติ อนุเตวาสึ วีมํสาเปตฺวา อตฺตนา ปจฺจาหรติ อาปตฺติ สงฺฆาทิ-เสสสฺสาติ อิมินา สเมติ ตสฺมา สุภาสิตํ ฯ ยถา มาตุรกฺขิตํ

พฺรูหีติ วุตฺตสฺส คนฺตฺวา ตสฺสา อาโรเจตุํ สมตฺถานํ มาตาทีนมฺปิ
วทโต วิสํเกโต นตฺถิ เอวเมว โหหิ กิร อิตฺถนฺนามสฺส
ภริยา ธนกฺกีตาติ วตฺตพฺเพ โหหิ กิร อิตฺถนฺนามสฺส ภริยา
ฉนฺทวาสินีติ เอวํ ปาลิยํ วุตฺเตสุ ฉนฺทวาสินีติ อาทีสุ วจเนสุ
อญฺญตรวเสน วา อวุตฺเตสุปิ โหหิ กิร อิตฺถนฺนามสฺส ภริยา
ชายา ปชาปตี ปุตฺตมาตา ฆรณี ฆรสามินี ภตฺตรนฺธิกา สุสฺสูสิกา
กามปริจาริกาติ เอวมาทีสุ สํวาสปริทีปเกสุ วจเนสุ อญฺญตรวเสน
วา วทนฺตสฺสาปิ วิสํเกโต นตฺถิ ติวงฺคสมฺปตฺติยา อาปตฺติเยว ฯ
มาตุรกฺขิตํ พฺรูหีติ เปสิตสฺส ปน คนฺตฺวา อญฺญาสุ ปิตุรกฺขิตาทีสุ
อญฺญตรํ วทนฺตสฺส วิสํเกตํ ฯ เอส นโย ปิตุรกฺขิตํ พฺรูหีติ
อาทีสุปิ ฯ เกวลํ เหตฺถ เอกมูลกทฺวิมูลกาทิวเสน ปุริสสฺส มาตา
ภิกฺขุํ ปหิณาติ มาตุรกฺขิตาย มาตา ภิกฺขุํ ปหิณาติ มาตุรกฺขิตา
ภิกฺขุํ ปหิณาตีติ เอวมาทีนํ มูลฏฺฐานญฺจ วเสน เปยฺยาลเภโทเยว
วิเสโส ฯ โส หิ ปุพฺเพ วุตฺตนยตฺตา ปาลิอนุสาเรเนว สกฺกา
ชานิตุนฺติ นาสฺส วิภาคํ ทสฺเสตุํ อาทรํ อกริมฺหา ฯ ปฏิคฺคณฺหาตีติ
อาทีสุ ปน ทฺวีสุ จตุกฺเกสุ ปฐมจตุกฺเก อาทิปเทน
ติวงฺคสมฺปตฺติยา สงฺฆาทิเสโส มชฺเฌ ทฺวีหิ ทฺวงฺคสมฺปตฺติยา
ถุลฺลจฺจยํ อนฺเต เอเกน เอกงฺคสมฺปตฺติยา ทุกฺกฏํ ฯ ทุติยจตุกฺเก
อาทิปเทน ทฺวงฺคสมฺปตฺติยา ถุลฺลจฺจยํ มชฺเฌ ทฺวีหิ เอกงฺคสมฺ-
ปตฺติยา ทุกฺกฏํ อนฺเต เอเกน องฺคาภาวโต อนาปตฺติ ฯ ตตฺถ
ปฏิคฺคณฺหาตีติ อาณาปกสฺส สาสนํ ปฏิคฺคณฺหาติ ฯ วีมํสตีติ

ปหิตฏฺฐานํ คนฺตฺวา ตํ อาโรเจติฯ ปจฺจาหรตีติ ปุน อาคนฺตฺวา มูลฏฺฐสฺส อาโรเจติฯ น ปจฺจาหรตีติ อาโรเจตฺวา เอโตว ปกฺกมติฯ น วีมํสติ ปจฺจาหรตีติ ปุริเสน อิตฺถนฺนามํ คนฺตฺวา พฺรูหีติ วุจฺจมาโน สาธูติ ตสฺส สาสนํ ปฏิคฺคณฺหิตฺวา ตํ ปมุสฺสิตฺวา วา อปฺปมุสฺสิตฺวา วา อญฺเญน กรณีเยน ตสฺสา สนฺติกํ คนฺตฺวา กิญฺจิเทว กถํ กเถนฺโต นิสีทติ เอตฺตาวตา ปฏิคฺคณฺหาติ น วีมํสติ นามาติ วุจฺจติฯ อถ นํ สา อิตฺถี สยเมว วทติ ตุมฺหากํ กิร อุปฏฺฐาโก มํ คเหตุกาโมติ เอวํ วตฺวา อหํ ตสฺส ภริยา ภวิสฺสามีติ น วา ภวิสฺสามีติ วทติฯ โส ตสฺสา วจนํ อนภินนฺทิตฺวา อปฏิกฺโกสิตฺวา ตุณฺหีภูโต ว อุฏฺฐายาสนา ตสฺส ปุริสสฺส สนฺติกํ อาคนฺตฺวา ตํ ปวุตฺตึ อาโรเจติ เอตฺตาวตา น วีมํสติ ปจฺจาหรติ นามาติ วุจฺจติฯ น วีมํสติ น ปจฺจาหรตีติ เกวลํ สาสนาโรจนกาเล ปฏิคฺคณฺหาติเยว อิตรํ ปน ทฺวยํ น กโรติฯ น ปฏิคฺคณฺหาติ วีมํสติ ปจฺจาหรตีติ โกจิ ปุริโส ภิกฺขุสฺส จิตฏฺฐาเน วา นิสินฺนฏฺฐาเน วา ตถารูปึ กถํ กเถติฯ ภิกฺขุ เตน อปหิโตปิ ปหิโต วิย หุตฺวา อิตฺถิยา สนฺติกํ คนฺตฺวา โหหิ กิร อิตฺถนฺนามสฺส ภริยาติ อาทินา นเยน วีมํสิตฺวา ตสฺสา รุจึ วา อรุจึ วา ปุน อาคนฺตฺวา อิมสฺส อาโรเจติฯ เตเนว นเยน วีมํสิตฺวา ปจฺจาหรนฺโต น ปฏิคฺคณฺหาติ วีมํสติ ปจฺจาหรตีติ วุจฺจติฯ เตเนว นเยน คโต อวีมํสิตฺวา ตาย สมุฏฺฐาปิตํ กถํ สุตฺวา ปจฺฉาจตุกฺกสฺส ตติยปเท วุตฺตนเยน

อาคนฺตฺวา อิมสฺส อาโรเจนฺโต น ปฏิคฺคณฺหาติ น วีมํสติ ปจฺจาหรตีติ วุจฺจติ ฯ จตุตฺถํ ปทํ ปากฏเมว ฯ สมฺพหุเล ภิกฺขู อาณาเปตีติ อาทินยา ปากฏาเยว ฯ ยถา ปน สมฺพหุลาปิ เอกวตฺถุสฺมึ อาปชฺชนฺติ เอวํ เอกสฺสปิ สมฺพหุเลสุ วตฺถูสุ สมฺพหุลา อาปตฺติโย เวทิตพฺพา ฯ กถํ ฯ ปุริโส ภิกฺขุํ อาณาเปติ คจฺฉ ภนฺเต อสุกสฺมึ นาม ปาสาเท สฏฺฐิมตฺตา วา สตฺตติมตฺตา วา อิตฺถิโย จิตา ตา วเทหิ โหถ กิร อิตฺถนฺนามสฺส ภริยาโยติ ฯ โส สมฺปฏิจฺฉิตฺวา ตตฺเถว คนฺตฺวา อาโรเจตฺวา ปุน ตํ สาสนํ ปจฺจาหรติ ฯ ยตฺตกา อิตฺถิโย ตตฺตกา อาปตฺติโย อาปชฺชติ ฯ วุตฺตํ เหตํ ปริวาเรปิ

> ปทวีติหารมตฺเตน วาจาย ภณิเตน จ
> สพฺพานิ ครุกานิ สปฏิกมฺมานิ
> จตุสฏฺฐิอาปตฺติโย อาปชฺเชยฺย เอกโต
> ปญฺหาเมสา กุสเลหิ จินฺติตาติ[๑] ฯ

อิมํ กิร อตฺถวสํ ปฏิจฺจ อยํ ปญฺโห วุตฺโต ฯ วจนสิลิฏฺฐตาย เจตฺถ จตุสฏฺฐิอาปตฺติโยติ วุตฺตํ ฯ เอวํ กโรนฺโต ปน สตมฺปิ สหสฺสมฺปิ อาปชฺชตีติ ฯ ยถา จ เอเกน เปสิตสฺส เอกสฺส สมฺพหุลาสุ อิตฺถีสุ สมฺพหุลา อาปตฺติโย เอวํ เอโก ปุริโส สมฺพหุเล ภิกฺขู เอกิสฺสา สนฺติกํ เปเสติ สพฺเพสํ สงฺฆาทิเสโส ฯ เอโก สมฺพหุเล ภิกฺขู สมฺพหุลานํ อิตฺถีนํ สนฺติกํ เปเสติ อิตฺถี-คณนาย สงฺฆาทิเสโส ฯ สมฺพหุลา ปุริสา เอกํ ภิกฺขุํ เอกิสฺสา

๑. วิ. ปริวาร. ๘/๕๓๑.

สนฺติกํ เปเสนฺติ ปุริสคณนาย สงฺฆาทิเสโส ฯ สมฺพหุลา ปุริ สา เอกํ ภิกฺขุํ สมฺพหุลานํ อิตฺถีนํ สนฺติกํ เปเสนฺติ วตฺถุคณนาย สงฺฆาทิเสโส ฯ สมฺพหุลา ปุริสา สมฺพหุลา ภิกฺขู เอกิสฺสา สนฺติกํ เปเสนฺติ วตฺถุคณนาย สงฺฆาทิเสโส ฯ สมฺพหุลา ปุริสา สมฺพหุเล ภิกฺขู สมฺพหุลานํ อิตฺถีนํ สนฺติกํ เปเสนฺติ วตฺถุคณนาย สงฺฆาทิ-เสโส ฯ เอเสว นโย เอกา อิตฺถี เอกํ ภิกฺขุนฺติ อาทีสุปิ ฯ

เอตฺถ จ สภาควิสภาคตา นาม อปฺปมาณํ ฯ มาตาปิตูนมฺปิ ปญฺจสหธมฺมิกานมฺปิ สญฺจริตฺตกมฺมํ กโรนฺตสฺส อาปตฺติเยว ฯ ปุริโส ภิกฺขุํ อาณาเปติ คจฺฉ ภนฺเตติ จตุกฺกํ องฺควเสน อาปตฺติ-เภททสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ ตสฺส ปจฺฉิมปเท ฯ อนฺเตวาสี วีมํสิตฺวา พหิทฺธา ปจฺจาหรตีติ อาคนฺตฺวา อาจริยสฺส อนาโรเจตฺวา เอโตว คนฺตฺวา ตสฺส ปุริสสฺส อาโรเจติ ฯ อาปตฺติ อุภินฺนํ ถุลฺลจฺจ-ยสฺสาติ อาจริยสฺส ปฏิคฺคหิตตฺตา จ วีมํสาปิตตฺตา จ ทฺวีหงฺเคหิ ถุลฺลจฺจยํ ฯ อนฺเตวาสิกสฺส วีมํสิตตฺตา จ ปจฺจาหฏตฺตา จ ทฺวีหงฺเคหิ ถุลฺลจฺจยํ ฯ เสสํ ปากฏเมว ฯ คจฺฉนฺโต สมฺปาเทตีติ ปฏิคฺคณฺหาติ เจว วีมํสติ จ ฯ อาคจฺฉนฺโต วิสํวาเทตีติ น ปจฺจาหรติ ฯ คจฺฉนฺโต วิสํวาเทตีติ น ปฏิคฺคณฺหาติ ฯ อาคจฺฉนฺโต สมฺปาเทตีติ วีมํสติ เจว ปจฺจาหรติ จ ฯ เอวํ อุภยตฺถ ทฺวีหงฺเคหิ ถุลฺลจฺจยํ ฯ ตติยปเท อาปตฺติ จตุตฺเถ อนาปตฺติ ฯ อนาปตฺติ สงฺฆสฺส วา เจติยสฺส วา คิลานสฺส วา กรณีเยน คจฺฉติ อุมฺมตฺตกสฺส อาทิกมฺมิกสฺสาติ เอตฺถ ฯ

ภิกฺขุสงฺฆสฺส อุโปสถาคารํ วา กิญฺจิ วา วิปฺปกตํ โหติ ตตฺถ การกานํ๑ ภตฺตเวตฺตนตฺถาย อุปาสโก วา อุปาสิกาย สนฺติกํ ภิกฺขุํ ปหิเณยฺย อุปาสิกา วา อุปาสกสฺส เอวรูเปน สงฺฆสฺส กรณีเยน คจฺฉนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ เจติยกมฺเม กริยมาเนปิ เอเสว นโย ฯ คิลานสฺส เภสชฺชตฺถายปิ อุปาสเกน วา อุปาสิกาย สนฺติกํ อุปาสิกาย วา อุปาสกสฺส สนฺติกํ ปหิตสฺส คจฺฉโต อนาปตฺติ ฯ อุมฺมตฺตกาทิกมฺมิกา วุตฺตนยาเอว ฯ

สมุฏฺฐานาทีสุ อิทํ สิกฺขาปทํ ฉสฺสมุฏฺฐานํ สีสอุกฺขิปนาทินา กายวิกาเรน สาสนํ คเหตฺวา คนฺตฺวา หตฺถมุทฺธาย วีมํสิตฺวา ปุน อาคนฺตฺวา หตฺถมุทฺธาเยว อาโรเจนฺตสฺส กายโต สมุฏฺฐาติ ฯ อาสนสาลายํ นิสินฺนสฺส อิตฺถนฺนามา อาคมิสฺสติ ตสฺสา จิตฺตํ ชาเนยฺยาถาติ เกนจิ วุตฺเต สาธูติ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา ตํ อาคตํ วตฺวา ตสฺสา คตาย ปุน ตสฺมึ ปุริเส อาคเต อาโรเจนฺตสฺส วาจโต สมุฏฺฐาติ ฯ วาจาย สาธูติ สาสนํ คเหตฺวา อญฺเญน กรณีเยน ตสฺสา ฆรํ คนฺตฺวา อญฺญตฺถ วา คมนกาเล ตํ ทิสฺวา วจีเภเทเนว วีมํสิตฺวา ปุน อญฺเญเนว การเณน ตโต อปกฺกมฺม กทาจิเทว นํ ปุริสํ ทิสฺวา อาโรเจนฺตสฺสาปิ วาจโต จ สมุฏฺฐาติ ฯ ปณฺณตฺตึ อชานนฺตสฺส ปน ขีณาสวสฺสาปิ กายวาจโต จ สมุฏฺฐาติ ฯ กถํ ฯ สเจ หิสฺส มาตาปิตโร กุชฺฌิตฺวา อลํวจนียา โหนฺติ ฯ ตญฺจ ภิกฺขุํ ฆรํ อุปคตํ เถรปิตา วทติ มาตา เต ตาต มํ มหลฺลกํ ฉฑฺเฑตฺวา ญาติกุลํ คตา คจฺฉ นํ มํ อุปฏฺฐาตุํ

๑. สารตฺถทีปนี. ตติย. ๔๗-๔๘ การุกานนฺติ วฑฺฒกีอาทีนํ ฯ ตจฺฉกอโยการตนฺตวายรชกนหาปิตกา ปญฺจ การโว การุกาติ วุจฺจนฺติ.

เปเสหีติ ฯ โส เจ คนฺตฺวา ตํ วตฺวา ปุน ปิตุโน ตสฺสา อาคมนํ วา อนาคมนํ วา อาโรเจติ สงฺฆาทิเสโส ฯ อิมานิ ตีณิ อจิตฺตกสมุฏฺฐานานิ ฯ ปณฺณตฺตึ ปน ชานิตฺวา เอเตเหว ตีหิ นเยหิ สญฺจริตฺตํ สมาปชฺชโต กายจิตฺตโต วาจาจิตฺตโต กายวาจาจิตฺตโต จ สมุฏฺฐาติ ฯ อิมานิ ตีณิ ปณฺณตฺติชานนจิตฺเตน สจิตฺตกสมุฏฺฐานานิ ฯ กิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ กุสลาทิวเสน เจตฺถ ตีณิ จิตฺตานิ สุขาทิวเสน ติสฺโส เวทนาติ ฯ

วินีตวตฺถูสุ อาทิโต วตฺถุปญฺจเก ปฏิคฺคหิตมตฺตตฺตา ทุกฺกฏํ ฯ กลหวตฺถุสฺมึ ฯ สมฺโมทนียํ อกาสีติ ตํ สญฺญาเปตฺวา ปุน เคหํ คมนียํ อกาสิ ฯ นาลํวจนียาติ น ปริจฺจตฺตาติ อตฺโถ ฯ ยา หิ ยถา ยถา เยสุ เยสุ ชนปเทสุ ปริจฺจตฺตาว โหติ ภริยาภาวํ อติกฺกมติ อยํ อลํวจนียาติ วุจฺจติ ฯ เอสา ปน น อลํวจนียา ฯ สา เกนจิเทว การเณน กลหํ กตฺวา คตา ฯ เตเนวตฺถ ภควา อนาปตฺตีติ อาห ฯ ยสฺมา ปน กายสํสคฺเค ยกฺขินิยา ถุลฺลจฺจยํ วุตฺตํ ตสฺมา ทุฏฺฐุลฺลาทีสุปิ ยกฺขีเปติโย ถุลฺลจฺจยวตฺถุเอวาติ เวทิตพฺพา ฯ อฏฺฐกถาสุ ปน เอตํ น วิจาริตํ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานตฺถเมวาติ ฯ

สญฺจริตฺตวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยนาติ กุฏิการสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ อาฬวกาติ อาฬวีรฏฺเฐ ชาตา ทารกา อาฬวกา นาม ฯ เต ปพฺพชิตกาเลปิ

อาฬวกาเตฺวว ปญฺญายึสุ ฯ สนฺธาย วุตฺตํ อาฬวกา ภิกฺขูติ ฯ สญฺญาจิกาโยติ สยํ ยาจิตฺวา คหิตูปกรณาโย ฯ การาเปนฺตีติ กโรนฺติปิ การาเปนฺติปิ ฯ เต กิร สาสเน วิปสฺสนาธุรญฺจ คนฺถธุรญฺจาติ เทฺวปิ ธุรานิ ฉฑฺเฑตฺวา นวกมฺมเมว ธุรํ กตฺวา ปคฺคณฺหึสุ ฯ อสฺสามิกาโยติ อนิสฺสราโย การเรตฺวา ทายเกน วิรหิตาโยติ อตฺโถ ฯ อตฺตุทฺเทสิกาโยติ อตฺตานํ อุทฺทิสฺส อตฺตโน อตฺถาย อารทฺธาโยติ อตฺโถ ฯ อปฺปมาณิกาโยติ เอตฺตเกน นิฏฺฐํ คจฺฉิสฺสนฺตีติ เอวํ ปริจฺฉินฺนปฺปมาณาโย๑ พุฑฺฒิปฺปมาณาโย วา มหปฺปมาณาโยติ อตฺโถ ฯ ยาจนาเยว พหุลา เอเตสํ มนุทํ อญฺญํ กมฺมนฺติ ยาจนพหุลา ฯ เอวํ วิญฺญตฺติพหุลา เวทิตพฺพา ฯ อตฺถโต ปเนตฺถ นานาการณํ นตฺถิ ฯ อเนกกฺขตฺตุํ ปุริสํ เทถ ปุริสตฺถกรํ เทถาติ ยาจนฺตานเมตํ อธิวจนํ ฯ ตตฺถ มูลจฺเฉชฺชาย ปุริสํ ยาจิตุํ น วฏฺฏติ ฯ สหายตฺถาย กมฺมกรณตฺถาย ปุริสํ เทถาติ ยาจิตุํ วฏฺฏติ ฯ ปุริสตฺถกรนฺติ ปุริเสน กาตพฺพํ หตฺถกมฺมํ วุจฺจติ ตํ ยาจิตุํ วฏฺฏติ ฯ

หตฺถกมฺมนฺนาม กิญฺจิ วตฺถุ น โหติ ตสฺมา ตํ ฐเปตฺวา มิคลุทฺธกมจฺฉพนฺธกาทีนํ สกกมฺมํ อวเสสํ สพฺพํ กปฺปิยํ ฯ กึ ภนฺเต อาคตตฺถ เกน กมฺมนฺติ ปุจฺฉิเต วา อปุจฺฉิเต วา ยาจิตุํ วฏฺฏติ ฯ วิญฺญตฺติปจฺจยา โทโส นตฺถิ ฯ ตสฺมา มิคลุทฺธกาทโย สกกมฺมํ น ยาจิตพฺพา ฯ หตฺถกมฺมํ เทถาติ อนิยาเมตฺวาปิ น ยาจิตพฺพา ฯ เอวํ ยาจิตา หิ เต สาธุ ภนฺเตติ ภิกฺขุํ

๑. อปฺปริจฺฉินฺนปฺปมาณาโยติปิ ปาโฐ ฯ

อุยฺโยเชตฺวา มิเคปิ มาเรตฺวา อาหเรยฺยุํ ฯ นิยเมตฺวา ปน วิหาเร กิญฺจิ กาตพฺพํ อตฺถิ ตตฺถ หตฺถกมฺมํ เทถาติ ยาจิตพฺพา ฯ ผาลนงฺคลาทีนิ อุปกรณานิ คเหตฺวา กสิตุํ วา วปิตุํ วา ลายิตุํ วา คจฺฉนฺตํ สกิจฺจปฺปสุตํปิ กสกํ วา อญฺญํ วา กญฺจิ หตฺถกมฺมํ ยาจิตุํ วฏฺฏเตว ฯ โย ปน วิฆาสาโท วา อญฺโญ วา โกจิ นิกฺกมฺโม นิรตฺถกกถํ วา กเถนฺโต นิทฺทายนฺโต วา วิหรติ เอวรูปํ อยาจิตฺวาปิ เอหิ เร อิทํ วา อิทํ วา กโรหีติ ยทิจฺฉิตํ การาเปตุํ วฏฺฏติ ฯ หตฺถกมฺมสฺส ปน สพฺพกปฺปิยภาวทีปนตฺถํ อิมํ นยํ กเถนฺติ ฯ สเจ หิ ภิกฺขุ ปาสาทํ กาเรตุกาโม โหติ ถมฺภตฺถาย ปาสาณโกฏฺฏกานํ ฆรํ คนฺตฺวา วตฺตพฺพํ หตฺถกมฺมํ ลทฺธุํ วฏฺฏติ อุปาสกาติ ฯ กึ กาตพฺพํ ภนฺเตติ ฯ ปาสาณตฺถมฺภา อุทฺธริตฺวา ทาตพฺพาติ ฯ สเจ เต อุทฺธริตฺวา เทนฺติ อุทฺธริตฺวา นิกฺขิตฺเต อตฺตโน ถมฺเภ วา เทนฺติ วฏฺฏติ ฯ อถาปิ วทนฺติ อมฺหากํ ภนฺเต หตฺถกมฺมํ กาตุํ ขโณ นตฺถิ อญฺญํ อุทฺธราเปถ ตสฺส มูลํ ทสฺสามาติ อุทฺธราเปตฺวา ปาสาณตฺถมฺเภ อุทฺธฏมนุสฺสานํ มูลํ เทถาติ วตฺตุํ วฏฺฏติ ฯ เอเตเนว อุปาเยน ปาสาททารูนํ อตฺถาย วฑฺฒกีนํ สนฺติกํ อิฏฺฐกตฺถาย อิฏฺฐกวฑฺฒกีนํ ฉาทนตฺถาย เคหจฺฉาทนกานํ จิตฺตกมฺมตฺถาย จิตฺตการกานนฺติ เยน เยน อตฺโถ โหติ ตสฺส ตสฺส อตฺถาย เตสํ เตสํ สิปฺปการกานํ สนฺติกํ คนฺตฺวา หตฺถกมฺมํ ยาจิตุํ วฏฺฏติ ฯ หตฺถกมฺมยาจนวเสน จ มูลจฺเฉชฺชาย วา ภตฺตเวตฺตนานุปฺปทาเนน วา ลทฺธมฺปิ สพฺพํ คเหตุํ วฏฺฏติ ฯ อรญฺญโต อาหราเปนฺเตน จ

สพฺพํ อนชฺฌาวุฏฺฐกํ อาหราเปตพฺพํ ฯ น เกวลญฺจ ปาสาทํ กาเรตุกาเมน มญฺจปีฐปตฺตปริสฺสาวนธมกรกจีวราทีนิ กาเรตุกาเมนาปิ ทารุโลหสุตฺตาทีนิ ลภิตฺวา เต เต สิปฺปการเก อุปสงฺกมิตฺวา วุตฺตนเยเนว หตฺถกมฺมํ ยาจิตพฺพํ ฯ หตฺถกมฺมยาจนวเสน จ มูลจฺเฉชฺชาย วา ภตฺตเวตฺตนานุปฺปทาเนน วา ลทฺธมฺปิ สพฺพํ คเหตพฺพํ ฯ สเจ ปน กาตุํ น อิจฺฉนฺติ ภตฺตเวตฺตนํ ปจฺจาสึสนฺติ อกปฺปิยํ กหาปณาทิ น ทาตพฺพํ ฯ ภิกฺขาจารวตฺเตน ตณฺฑุลาทีนิ ปริเยสิตฺวา ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ หตฺถกมฺมวเสน ปตฺตํ กาเรตฺวา ตเถว ปาเจตฺวา นวปกฺกสฺส ปตฺตสฺส ปุญฺฉนเตลตฺถาย อนฺโตคามํ ปวิฏฺเฐน ภิกฺขาย อาคโตติ สลฺลกฺเขตฺวา ยาคุยา วา ภตฺเต วา อานีเต หตฺเถน ปตฺโต ปิทหิตพฺโพ ฯ สเจ อุปาสิกา กึ ภนฺเตติ ปุจฺฉติ ฯ นวปกฺโก ปตฺโต ปุญฺฉนเตเลน อตฺโถติ วตฺตพฺพํ ฯ สเจ สา เทหิ ภนฺเตติ ปตฺตํ คเหตฺวา เตเลน ปุญฺฉิตฺวา ยาคุยา วา ภตฺตสฺส วา ปูเรตฺวา เทติ วิญฺญตฺติ นาม น โหติ คเหตุํ วฏฺฏตีติ ฯ ภิกฺขู ปเคว ปิณฺฑาย จริตฺวา อาสนสาลํ คนฺตฺวา อาสนํ อปสฺสนฺตา ติฏฺฐนฺติ ฯ ตตฺร เจ อุปาสิกา ภิกฺขู ฐิเต ทิสฺวา สยเมว อาสนานิ อาหราเปนฺติ ฯ นิสีทิตฺวา คจฺฉนฺเตหิ อาปุจฺฉิตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ อนาปุจฺฉา คตานมฺปิ นฏฺฐํ คีวา น โหติ ฯ อาปุจฺฉิตฺวา คมนํ ปน วตฺตํ ฯ สเจ ภิกฺขูหิ อาสนานิ อาหรถาติ วุตฺเตหิ อาหฏานิ โหนฺติ อาปุจฺฉิตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ อนาปุจฺฉา คตานํ วตฺตเภโท จ นฏฺฐญฺจ คีวาติ ฯ อตฺถรโกชวกาทีสุปิ เอเสว นโย ฯ มจฺฉิกา พหุกา โหนฺติ

มจฺฉิกาวีชนึ อาหรถาติ วตฺตพฺพํ ฯ ปุจฺฉิมนฺทสาขาทีนิ อาหรนฺติ กปฺปิยํ การาเปตฺวา ปฏิคฺคเหตพฺพานิ ฯ อาสนสาลายํ อุทกภาชนํ ริตฺตํ โหติ ธมกรกํ คณฺหาติ น วตฺตพฺพํ ฯ ธมกรกํ หิ ริตฺตภาชเน ปกฺขิปนฺโต ภินฺเทยฺย ฯ นทึ วา ตฬากํ วา คนฺตฺวา ปน อุทกํ อาหราติ วตฺตุํ วฏฺฏติ ฯ เคหโต อาหราติ เนว วตฺตุํ วฏฺฏติ ฯ น อาหฏํ ปริภุญฺชิตพฺพํ ฯ อาสนสาลายํ วา อรญฺญเก วา ภตฺตกิจฺจํ กโรนฺเตหิ ตตฺถ ชาตกํ อนชฺฌาวุฏฺฐกํ ยงฺกิญฺจิ อุตฺตร-ิภงฺคารหํ ปตฺตํ วา ผลํ วา สเจ กิญฺจิ กมฺมํ กโรนฺตํ อาหราเปติ หตฺถกมฺมวเสน อาหราเปตฺวา ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ อลชฺชีหิ ปน ภิกฺขูหิ วา สามเณเรหิ วา หตฺถกมฺมํ น กาเรตพฺพํ ฯ อยํ ตาว ปุริสตฺถกเร นโย ฯ โคณํ ปน อญฺญาตกอปฺปวาริตฏฺฐานโต อาหราเปตุํ น วฏฺฏติ ฯ อาหราเปนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ ญาตกปฺปวาริตฏฺ-ฐานโตปิ มูลจฺเฉชฺชาย ยาจิตุํ น วฏฺฏติ ฯ ตาวกาลิกนเยน สพฺพตฺถ วฏฺฏติ ฯ เอวํ อาหราปิตญฺจ โคณํ รกฺขิตฺวา ชคฺคิตฺวา สามิกา นํ ปฏิจฺฉาเปตพฺพา ฯ สจสฺส ปาโท วา สิงฺคํ วา ภิชฺชติ นสฺสติ วา ตํ สามิกา เจ สมฺปฏิจฺฉนฺติ อิจฺเจตํ กุสลํ โน เจ สมฺปฏิจฺฉิตติ คีวา โหติ ฯ สเจ ตุมฺหากํเยว เทมาติ วทนฺติ น สมฺปฏิจฺฉิตพฺพํ ฯ วิหารสฺส เทมาติ วุตฺเต ปน อารามิกานํ อาจิกฺขถ ชคฺคนตฺถายาติ วตฺตพฺพา ฯ สกฏํ เทถาติปิ อญฺญาตกอปฺปวาริเต วตฺตุํ น วฏฺฏติ ฯ วิญฺญตฺติเยว โหติ ทุกฺกฏํ อาปชฺชติ ฯ ญาตกปฺปวาริตฏฺฐาเน ปน วฏฺฏติ ฯ

ตาวกาลิกํ วฏฺฏติ ฯ กมฺมํ กตฺวา ปุน ทาตพฺพํ ฯ สเจ เนมิอาทีนิ ภิชฺชนฺติ ปากติกานิ กตฺวา ทาตพฺพํ ฯ นฏฺเจ คีวา โหติ ฯ ตุมฺหากเมว เทมาติ วุตฺเต ทารุภณฺฑํ นาม สมฺปฏิจฺฉิตุํ วฏฺฏติ ฯ เอเสว นโย วาสีผรสุกุจารีกุทฺทาลนิขาทเนสุ วลฺลิอาทีสุ จ ปรปริคฺคหิเตสุ ฯ ครุภณฺฑปฺปโหนเกสุเยว จ วลฺลิอาทีสุ วิญฺญตฺติ โหติ น ตโต โอรํ ฯ อนชฺฌาวุฏฺฐกํ ปน ยงฺกิญฺจิ อาหราเปตุํ วฏฺฏติ ฯ รกฺขิตโคปิตฏฺฐาเนเยว หิ วิญฺญตฺติ นาม วุจฺจติ ฯ สา ทฺวีสุ ปจฺจเยสุ สพฺเพน สพฺพํ น วฏฺฏติ ฯ เสนาสนปจฺจเย ปน อาหร เทหีติ วิญฺญตฺติมตฺตเมว น วฏฺฏติ ฯ ปริกโถภาสนิมิตฺตกมฺมานิ วฏฺฏนฺติ ฯ ตตฺถ อุโปสถาคารํ วา โภชนสาลํ วา อญฺญํ วา กิญฺจิ เสนาสนํ อิจฺฉโต อิมสฺมึ วต โอกาเส เอวรูปํ เสนาสนํ กาตุํ วฏฺฏตีติ วา ยุตฺตนฺติ วา อนุรูปนฺติ วา อาทินา นเยน วจนํ ปริกถา นาม ฯ อุปาสกา ตุมฺเห กุหึ วสถาติ ปาสาเท ภนฺเตติ ภิกฺขูนํ ปน อุปาสกา ปาสาโท น วฏฺฏตีติ ฯ เอวมาทิวจนํ โอภาโส นาม ฯ มนุสฺเส ทิสฺวา รชฺชุ ปสาเรติ ขีเล อาโกฏฺฏาเปติ กึ อิทํ ภนฺเตติ วุตฺเต อิธ อาวาสํ กริสฺสามาติ เอวมาทิกรณํ ปน นิมิตฺตกมฺมํ นาม ฯ คิลานปจฺจเย ปน วิญฺญตฺติปิ วฏฺฏติ ปเคว ปริกถาทีนิ ฯ

มนุสฺสา อุปทฺทุตา ยาจนาย อุปทฺทุตา วิญฺญตฺติยาติ เตสํ ภิกฺขูนํ ตาย ยาจนาย วิญฺญตฺติยา จ ปีฬิตา ฯ อุพฺภิชฺชนฺตีปีติ กินฺนุ อาหราเปสฺสนฺตีติ อุพฺเพคํ อิญฺชนํ จลนํ ปฏิลภนฺติ ฯ

อุตฺตสนฺตีปีติ อหึ วิย ทิสฺวา สหสา อุตฺตสิตฺวา อุกฺกมนฺติ ฯ ปลายนฺตีปีติ ทูรโตเยน วา เตน วา ปลายนฺติ ฯ อญฺเญนปิ คจฺฉนฺตีติ ยํ มคฺคํ ปฏิปนฺนา ตํ ปหาย นิวตฺติตฺวา วามํ วา ทกฺขิณํ วา คเหตฺวา คจฺฉนฺติ ฯ ทฺวารํปิ ถเกนฺติ ฯ

ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเวติ อิติ ภควา เต ภิกฺขู ครหิตฺวา ตทนุรูปญฺจ ธมฺมีกถํ กตฺวา ปุนปิ วิญฺญตฺติยา โทสํ ปากฏํ กุรุมาโน อิมานิ ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเวติ อาทินา นเยน ตีณิ วตฺถูนิ ทสฺเสสิ ฯ ตตฺถ มณิกณฺโฐติ โส กิร นาคราชา สพฺพกามททํ มหคฺฆํ มณึ กณฺเฐ ปิลนฺธิตฺวา จรติ ตสฺมา มณิกณฺโฐเตฺวว ปญฺญายิตฺถ ฯ อุปริ-มุทฺธนิ มหนฺตํ ผณํ กริตฺวา อฏฺฐาสีติ โส กิร เตสํ ทฺวินฺนํ อิสีนํ กนิฏฺโฐ อิสิ เมตฺตาวิหารี อโหสิ ตสฺมา โส นาคราชา นทิโต อุตฺตริตฺวา เทววณฺณํ นิมฺมินิตฺวา ตสฺส สนฺติเก นิสีทิตฺวา สมฺโมทนียํ กถํ กตฺวา ตํ เทววณฺณํ ปหาย สกวณฺณเมว อุปคนฺตฺวา ตํ อิสึ ปริกฺขิปิตฺวา ปสนฺนาการํ กโรนฺโต อุปริมุทฺธนิ มหนฺตํ ผณํ กตฺวา ฉตฺตํ วิย ธารยมาโน มุหุตฺตํ ฐตฺวา ปกฺกมติ ฯ เตน วุตฺตํ อุปริมุทฺธนิ มหนฺตํ ผณํ กริตฺวา อฏฺฐาสีติ ฯ มณิมสฺส กณฺเฐ ปิลนฺธนนฺติ มณึ อสฺส กณฺเฐ ปิลนฺธิตํ อามุตฺตนฺติ อตฺโถ ฯ เอกมนฺตํ อฏฺฐาสีติ เตน เทววณฺเณน อาคนฺตฺวา ตาปเสน สทฺธึ สมฺโมทมาโน เอกสฺมึ ปเทเส อฏฺฐาสิ ฯ มมนฺนปานนฺติ มม อนฺนญฺจ ปานญฺจ ฯ วิปุลนฺติ ปหุตํ ฯ อุฬารนฺติ ปณีตํ ฯ อติยาจโกสีติ อติวิย ยาจโก ฯ ปุนปฺปุนํ ยาจโกสีติ วุตฺตํ โหติ ฯ

สุสูติ ตรุโณ ถามสมฺปนฺโน โยพฺพนปฺปตฺตปุริโส ฯ สกฺขราติ วุจฺจติ กาฬสิลา ฯ ตตฺถ โธโต อสิ สกฺขรโธโต นาม วุจฺจติ ฯ สกฺขรโธโต ปาณิมฺหิ อสฺสาติ สกฺขรโธตปาณิ ฯ ปาสาเณ โธตนิสิตขคฺคหตฺโถติ อตฺโถ ฯ ยถา โส อสิหตฺโถ ปุริโส ตาเสยฺย เอวํ ตาเสสิ มํ ฯ เสลํ มํ ยาจมาโนติ มณึ ยาจนฺโตติ อตฺโถ ฯ น ตํ ยาเจติ ตํ น ยาเจยฺย ฯ กตรํ ฯ ยสฺส ปิยํ ชิคึเสติ ยํ อสฺส สตฺตสฺส ปิยนฺติ ชาเนยฺย ฯ กิมงฺคํ ปน มนุสฺสภูตานนฺติ มนุสฺสภูตานํ อมนาปาติ กิเมวตฺถ วตฺตพฺพํ ฯ

สกุณสงฺฆสฺส สทฺเทน อุพฺพาฬฺโหติ โส กิร สกุณสงฺโฆ ปฐมยามญฺจ ปจฺฉิมยามญฺจ นิรนฺตรํ สทฺทเมว กโรติ โส ภิกฺขุ เตน สทฺเทน ปีฬิโต หุตฺวา ภควโต สนฺติกํ อคมาสิ ฯ เตนาห เยนาหํ เตนูปสงฺกมีติ ฯ กุโต จ ตฺวํ ภิกฺขุ อาคจฺฉสีติ เอตฺถ นิสินฺโน โส ภิกฺขุ น อาคจฺฉติ วตฺตมานสมีเป ปน เอวํ วตฺตุํ ลพฺภติ ฯ เตนาห กุโต จ ตฺวํ ภิกฺขุ อาคจฺฉสีติ ฯ กุโต อาคโตสีติ อตฺโถ ฯ ตโต อหํ ภควา อาคจฺฉามีติ เอตฺถาปิ โสเอว นโย ฯ อุพฺพาฬฺโหติ ปีฬิโต อุกฺกณฺฐาปิโต หุตฺวาติ อตฺโถ ฯ โส สกุณสงฺโฆ ภิกฺขุ ปตฺตํ ยาจตีติ เอตฺถ เต สกุณา ภิกฺขุโน วจนํ น ชานนฺติ ภควา ปน อตฺตโน อานุภาเวน ยถา ชานนฺติ ตถา อกาสิ ฯ

อปาหํ เต น ชานามีติ อปิ อหํ เต ชเน เก วา อิเม กสฺส วา อิเมติ น ชานามิ ฯ สงฺคมฺม ยาจนฺตีติ สมาคนฺตฺวา

วคฺควคฺคา หุตฺวา ยาจนฺติ ฯ ยาจโก อปฺปิโย โหตีติ โย ยาจติ โส อปฺปิโย โหติ ฯ ยาจํ อททมปฺปิโยติ ยาจนฺติ ยาจิตํ วุจฺจติ ฯ ยาจิตมตฺถํ อททนฺโตปิ อปฺปิโย โหติ ฯ อถวา ยาจนฺติ ยาจนฺตสฺส ฯ อททมปฺปิโยติ อเทนฺโต อปฺปิโย โหติ ฯ มา เม วิทฺเทสนา อหูติ มา เม อปฺปิยภาโว อหุ ฯ อหํ วา ตว ตฺวํ วา มม เทสฺโส อปฺปิโย มา อโหสีติ อตฺโถ ฯ

ทุสฺสํหรานีติ กสิโครกฺขาทีหิ อุปาเยหิ ทุกฺเขน สํหรณียานิ ฯ

สํยาจิกาย ปน ภิกฺขุนาติ เอตฺถ สํยาจิกา นาม สยํ ปวตฺติตา ยาจนา วุจฺจติ ฯ ตสฺมา สํยาจิกายาติ อตฺตโน ยาจนายาติ วุตฺตํ โหติ ฯ สยํ ยาจิตเกหิ อุปกรเณหีติ อตฺโถ ฯ ยสฺมา ปน สา สยํ ยาจิตเกหิ กยิรมานา สยํ ยาจิตฺวา กยิรมานา โหติ ตสฺมา ตํ อตฺถปริยายํ ทสฺเสตุํ สยํ ยาจิตฺวา ปุริสมฺปีติ เอวมสฺส ปทภาชนํ วุตฺตํ ฯ อุลฺลิตฺตาติ อนฺโตลิตฺตา ฯ อวลิตฺตาติ พหิลิตฺตา ฯ อุลฺลิตฺตาวลิตฺตาติ สนฺตรพาหิรลิตฺตาติ วุตฺตํ โหติ ฯ การยมาเนนาติ อิมสฺส ปทภาชเน การาเปนฺเตนาติ เอตฺตกเมว วตฺตพฺพํ สิยา เอวํ หิ พฺยญฺชนํ สเมติ ยสฺมา ปน สํยาจิกาย กุฏึ การาเปนฺเตนาปิ อิธ วุตฺตนเยเนว ปฏิปชฺชิตพฺพํ ตสฺมา กโรนฺโต วา โหตุ การาเปนฺโต วา อุโภเปเต การย-มาเนนาติ อิมินาว ปเทน สงฺคหิตาติ เอตมตฺถํ ทสฺเสตุํ กโรนฺโต วา การาเปนฺโต วาติ วุตฺตํ ฯ ยทิ ปน กโรนฺเตน วา การา-เปนฺเตน วาติ วเทยฺย พฺยญฺชนํ วิโลมิตํ ภเวยฺย ฯ น หิ

การาเปนฺโต กโรนฺโต นาม โหติ ฯ ตสฺมา อตฺถมตฺตเมเวตฺถ
ทสฺสิตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ อตฺตุทฺเทสนฺติ มยฺหํ เอสาติ เอวํ อตฺตา
อุทฺเทโส อสฺสาติ อตฺตุทฺเทสา ฯ ตํ อตฺตุทฺเทสํ ฯ ยสฺมา ปน
ยสฺสา อตฺตา อุทฺเทโส สา อตฺตโน อตฺถาย โหติ ตสฺมา ตํ
อตฺถปริยายํ ทสฺเสนฺโต อตฺตุทฺเทสนฺติ อตฺตโน อตฺถายาติ อาห ฯ
ปมาณิกา กาเรตพฺพาติ ปมาณยุตฺตา กาเรตพฺพา ฯ ตตฺรีทํ
ปมาณนฺติ ตสฺสา กุฏิยา อิทํ ปมาณํ ฯ สุคตวิทตฺถิยาติ สุคต-
วิทตฺถิ นาม อิทานิ มชฺฌิมสฺส ปุริสสฺส ติสฺโส วิทตฺถิโย วฑฺฒกิหตฺเถน
ทิยฑฺโฒ หตฺโถ โหติ ฯ พาหิริเมน มาเนนาติ กุฏิยา พหิกุฑฺฑ-
มาเนน ทฺวาทส วิทตฺถิโย ฯ นิมนฺเตน ปน สพฺพปจฺฉิมํ ทินฺโน
มหามตฺติกาปริยนฺโต น คเหตพฺโพ ฯ ถุสปิณฺฑปริยนเตน มินิตพฺพํ ฯ
ถุสปิณฺฑสฺสูปริ เสตกมฺมํ อพฺโพหาริกํ ฯ สเจ ถุสปิณเฑน
อนตฺถิโก มหามตฺติกายเอว นิฏฺฐเปติ มหามตฺติกาว ปริจฺเฉโท ฯ
ติริยนฺติ วิตฺถารโต ฯ สตฺตาติ สตฺต สุคตวิทตฺถิโย ฯ อนฺตราติ
อิมสฺส ปน อยํ นิทฺเทโส อพฺภนฺตริเมน มาเนน ฯ กุฑฺฑสฺส
พหิอนฺตํ อคฺคเหตฺวา อพฺภนฺตริเมน อนฺเต มิยมาเน ติริยํ สตฺต
สุคตวิทตฺถิโย ปมาณนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ โย ปน เลสํ โอฑฺเฑนฺโต
ยถาวุตฺตปฺปมาณเมว กริสฺสามีติ ทีฆโต เอกาทส วิทตฺถิโย ติริยํ อฏฺฐ
วิทตฺถิโย ทีฆโต วา เตรส วิทตฺถิโย ติริยํ ฉ วิทตฺถิโย กเรยฺย
น วฏฺฏติ ฯ เอกโตภาเคน อติกฺกนฺตมฺปิ หิ ปมาณํ อติกฺกนฺตเมว
โหติ ฯ ติฏฺฐตุ วิทตฺถิ เกสคฺคมตฺตมฺปิ ทีฆโต หาเปตฺวา ติริยํ

ติริยโต วา หาเปตฺวา ทีฆํ วฑฺเฒตุํ น วฏฺฏติ ฯ โก ปน วาโท อุภโต วฑฺฒเน ฯ วุตฺตํ เหตํ อายามโต วา วิตฺถารโต วา อนฺตมโส เกสคฺคมตฺตมฺปิ อติกฺกมิตฺวา กโรติ วา การาเปติ วา ปโยเค ทุกฺกฏนฺติ อาทิ ฯ ยถาวุตฺตปฺปมาณาเอว ปน วฏฺฏติ ฯ ยา ปน ทีฆโต สฏฺฐิหตฺถาปิ โหติ ติริยํ ติหตฺถา วา อูนกตฺติหตฺถา วา ยตฺถ ปมาณยุตฺโต มญฺโจ อิโตจิโตจ น ปริวตฺตติ อยํ กุฏีติ สงฺขํ น คจฺฉติ ตสฺมา อยมฺปิ วฏฺฏติ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน ปจฺฉิม-โกฏิยา จตูหตฺถวิตฺถารา วุตฺตา ฯ ตโต เหฏฺฐา อกุฏี ฯ ปมาณิกาปิ ปน อเทสิตวตฺถุกา วา สารมฺภา วา อปริกฺกมนา วา น วฏฺฏติ ฯ ปมาณิกา เทสิตวตฺถุกา อนารมฺภา สปริกฺกมนา วฏฺฏติ ฯ ปมาณโต อูนตรมฺปิ จตูหตฺถปญฺจหตฺถมฺปิ กโรนฺเตน เทสิตวตฺถุกา ว กาเรตพฺพา ฯ ปมาณาติกฺกนฺตญฺจ ปน กโรนฺโต เลปปริโยสาเน ครุกํ อาปตฺตึ อาปชฺชติ ฯ ตตฺถ เลโป จ อเลโป จ เลโปกาโส จ อเลโปกาโส จ เวทิตพฺโพ ฯ เสยฺยถีทํ ฯ เลโปติ เทฺว เลปา มตฺติกาเลโป จ สุธาเลโป จ ฯ ฐเปตฺวา ปน อิเม เทฺว เลเป อวเสโส ภสฺมโคมยาทิเภโท อเลโป ฯ สเจปิ กลลเลโป โหติ อเลโป เอว ฯ เลโปกาโสติ ภิตฺติโย เจว ฉทนญฺจ ฯ ฐเปตฺวา ปน ภิตฺติจฺฉทเน อวเสโส ถมฺภตุลาปิฏฺฐิสงฺฆาฏวาตปานธูมจฺฉิทฺทาทิ อเลปารโห โอกาโส สพฺโพปิ อเลโปกาโสติ เวทิตพฺโพ ฯ ภิกฺขู อภิเนตพฺพา วตฺถุเทสนายาติ ยสฺมึ ฐาเน กุฏึ กาเรตุกาโม โหติ ตตฺถ วตฺถุเทสนตฺถาย ภิกฺขู อภิเนตพฺพา ฯ เตน กุฏิการเกนาติ

อาทิ ปน เยน วิธินา เต ภิกฺขู อภิเนตพฺพา ตสฺส ทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ กุฏิวตฺถุํ โสเธตฺวาติ น วิสมํ อรญฺญํ ภิกฺขู คเหตฺวา คนฺตพฺพํ กุฏิวตฺถุํ ปฐมเมว โสเธตฺวา สมตลํ สีมามณฺฑลสทิสํ กตฺวา ปจฺฉา สงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา ยาจิตฺวา เนตพฺพาติ ทสฺเสติ ฯ เอวมสฺส วจนีโยติ สงฺโฆ เอวํ วตฺตพฺโพ อสฺส ฯ ปรโต ปน ทุติยมฺปิ ยาจิตพฺพาติ ภิกฺขู สนฺธาย พหุวจนํ วุตฺตํ ฯ สเจ สพฺโพ สงฺโฆ น อุสฺสหตีติ สเจ สพฺโพ สงฺโฆ น อิจฺฉติ สชฺฌาย-มนสิการาทีสุ อุยฺยุตฺตา เต ภิกฺขู โหนฺติ ฯ สารมฺภํ อนารมฺภนฺติ สอุปทฺทวํ อนุปทฺทวํ ฯ สปริกฺกมนํ อปริกฺกมนนฺติ สอุปจารํ อนุปจารํ ฯ ปตฺตกลฺลนฺติ ปตฺโต กาโล อิมสฺส โอโลกนสฺสาติ ปตฺตกาลํ ฯ ปตฺตกาลเมว ปตฺตกลฺลํ ฯ อิทญฺจ วตฺถุํ โอโลก-นตฺถาย สมฺมติกมฺมสฺสาวนนเยน อปโลเกตฺวาปิ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ ปรโต ปน วตฺถุเทสนากมฺมํ ยถาวุตฺตายเอว ญตฺติยา จ อนุสฺสาวนาย จ กาตพฺพํ ฯ อปโลเกตฺวา กาตุํ น วฏฺฏติ ฯ กิปิลิกานนฺติ รตฺตกาฬปิงฺคลาทิเภทานํ ยาสํ กาสญฺจิ กิปิลิกานํ ฯ กปิลกานนฺติปิ ปาโฐ ฯ อาสโยติ นิพทฺธวสนฏฺฐานํ ฯ ยถา จ กิปิลิกานํ เอวํ อุปจิกาทีนมฺปิ นิพทฺธวสนฏฺฐานํเยว อาสโย เวทิตพฺโพ ฯ ยตฺถ ปน เต โคจรตฺถาย อาคนฺตฺวา คจฺฉนฺติ สพฺเพสมฺปิ ตาทิโส สญฺจรณปฺปเทโส อวาริโต ฯ ตสฺมา ตตฺถ อปเนตฺวา โสเธตฺวา กาตุํ วฏฺฏติ ฯ อิมานิ ตาว ฉฏฺฐานานิ สตฺตานุทยาย ปฏิกฺขิตฺตานิ ฯ หตฺถีนํ วาติ หตฺถีนํ ปน นิพทฺธวสนฏฺฐานํปิ

นิพทฺธโคจรฏฺฐานํปิ น วฏฺฏติ ฯ สีหาทีนํ อาสโย จ โคจราย ปกฺกมนฺตานํ นิพทฺธคมนมคฺโค จ น วฏฺฏติ ฯ เอเตสํ ปน จารภูมิ น คหิตา ฯ เยสํ เกสญฺจีติ อญฺเญสมฺปิ วาฬานํ ติรจฺฉานคตานํ ฯ อิมานิ สตฺตฏฺฐานานิ สปฏิภยานิ ภิกฺขูนํ อาโรคฺยตฺถาย ปฏิกฺขิตฺตานิ ฯ เสสานิ นานาอุปทฺทเวหิ สอุปทฺทวานิ ฯ ตตฺถ ปุพฺพนฺนนิสฺสิตนฺติ ปุพฺพนฺนนิสฺสิตํ สตฺตนฺนํ ธญฺญานํ วิรุหณกฺเขตฺตสฺส สมนฺตา ฐิตํ ฯ เอเสว นโย อปรนฺนนิสฺสิตาทีสุปิ ฯ เอตฺถ ปน อพฺภาฆาตนฺติ การณฆรํ เวริฆรํ โจรานํ มารณตฺถาย กตนฺติ กุรุนฺทิยาทีสุ วุตฺตํ ฯ อาฆาตนฺติ ธมฺมคณฺฑิกา วุจฺจติ ฯ สุสานนฺติ มหาสุสานํ ฯ สํสรณนฺติ อภินิพฺพิชฺฌคมนีโย คตปจฺจาคตมคฺโค วุจฺจติ ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ น สกฺกา โหติ ยถายุตฺเตน สกเฏนาติ ทฺวีหิ พลิวทฺเทหิ ยุตฺเตน สกเฏน เอกํ จกฺกํ นิมฺโพทกปตนฏฺฐาเน เอกํ พหิ กตฺวา อาวิชฺฌิตุํ น สกฺกา โหติ ฯ กุรุนฺทิยํ ปน จตูหิ ยุตฺเตน วาติ วุตฺตํ ฯ สมนฺตา นิสฺเสณิยา อนุปริคนฺตุนฺติ นิสฺเสณิยํ ฐตฺวา เคหํ ฉาเทนฺเตหิ น สกฺกา โหติ สมนฺตา นิสฺเสณิยา อาวิชฺฌิตุํ ฯ อิติ เอวรูเป สารมฺเภ จ อปริกฺกมเน จ ฐาเน น กาเรตพฺพา ฯ อนารมฺเภ ปน สปริกฺกมเน กาเรตพฺพา ฯ ตํ วุตฺตปฏิปกฺขนเยน ปาลิยํ อาคตเมว ฯ ปุน สํยาจิกา นามาติ เอวมาทิ สารมฺเภ เจ ภิกฺขุ วตฺถุสฺมึ อปริกฺกมเน สํยาจิกาย กุฏึ กเรยฺยาติ เอวํ วุตฺตสํยาจิกาทีนํ อตฺถปฺปกาสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ ปโยเค ทุกฺกฏนฺติ เอวํ อเทสิตวตฺถุกํ

วา ปมาณาติกฺกนฺตํ วา กุฏึ กาเรสฺสามีติ อรญฺญโต รุกฺขา-
หรณตฺถาย วาสึ วา ผรสุํ วา นิเสติ ทุกฺกฏํ ฯ อรญฺญํ ปวิสติ
ทุกฺกฏํ ฯ ตตฺถ อลฺลติณานิ ฉินฺทติ ทุกฺกเฏน สทฺธึ ปาจิตฺติยํ ฯ
สุกฺขานิ ฉินฺทติ ทุกฺกฏํ ฯ รุกฺเขสุปิ เอเสว นโย ฯ ภูมึ โสเธติ
ขนติ ปํสุํ อุทฺธรติ มินาตีติ เอวํ ยาว ปาจีรํ พนฺธติ ตาว
ปุพฺพปฺปโยโค นาม โหติ ฯ เอตสฺมึ ปุพฺพปฺปโยเค สพฺพตฺถ
ปาจิตฺติยฏฺฐาเน ทุกฺกเฏน สทฺธึ ปาจิตฺติยํ ทุกฺกฏฏฺฐาเน ทุกฺกฏํ ฯ
ตโต ปฏฺฐาย สหปฺปโยโค นาม ฯ ตตฺถ ฯ ถมฺเภหิ กาตพฺพาย
ตตฺถ ถมฺภํ อุสฺสาเปติ ทุกฺกฏํ ฯ อิฏฺฐกกาหิ จินิตพฺพาย อิฏฺฐกํ
อาจินาติ ทุกฺกฏํ ฯ เอวํ ยํ ยํ อุปกรณํ โยเชติ สพฺพปฺปโยเค
ทุกฺกฏํ ฯ ตจฺเฉนฺตสฺส หตฺถวาเร หตฺถวาเร ตทตฺถาย คจฺฉนฺตสฺส
ปเท ปเท ทุกฺกฏํ ฯ เอวํ กตํ ปน ทารุกุฑฺฑิกํ วา สิลากุฑฺฑิกํ วา
อิฏฺฐกกุฑฺฑิกํ วา อนฺตมโส ปณฺณสาลํปิ สภิตฺติจฺฉทนํ ลิมฺปิสฺสามีติ
สุธาย วา มตฺติกาย วา ลิมฺปนฺตสฺส ปโยเค ปโยเค ทุกฺกฏํ ยาว
ถุลฺลจฺจยํ น โหติ ตาว ทุกฺกฏํ ฯ เอตํ ปน ทุกฺกฏํ มหาเลเปเนว
วฏฺฏติ ฯ เสตรตฺตวณฺณกรเณ วา จิตฺตกมฺเม วา อนาปตฺติ ฯ
เอกํ ปิณฺฑํ อนาคเตติ โย สพฺพปจฺฉิโม เอโก เลปปิณฺโฑ ตํ
เอกํ ปิณฺฑํ อสมฺปตฺเต กุฏิกมฺเม ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ อิทานิ ทฺวีหิ
ปิณฺเฑหิ นิฏฺฐานํ คมิสฺสตีติ เตสุ ปรมปิณฺฑทาเน ถุลฺลจฺจยํ ฯ
ตสฺมึ ปิณฺเฑ อาคเตติ ยํ เอกํ ปิณฺฑํ อนาคเต กุฏิกมฺเม
ถุลฺลจฺจยํ โหติ ตสฺมึ อวสาเน ปิณฺเฑ อาคเต ทินฺเน จปิเต

เลปสฺส ฆฏิตตฺตา อาปตฺติ สงฺฆาทิเสสสฺส ฯ เอวํ ลิมฺปนฺตสฺส จ อนุโตเลเป วา อนุโตเลเปน สทฺธึ ภิตฺติญฺจ ฉทนญฺจ เอกาพทฺธึ กตฺวา ฆฏิเต พหิเลเป วา พหิเลเปน สทฺธึ ฆฏิเต สงฺฆาทิเสโส ฯ สเจ ปน ทฺวารพนฺธํ วา วาตปานํ วา อฏฺฐเปตฺวาว มตฺติกาย ลิมฺปติ ตสฺมึ จ ตสฺโสกาสํ ปุน วฑฺเฒตฺวา วา อวฑฺเฒตฺวา วา ฐปิเต เลโป น ฆฏียติ รกฺขติ ตาว ฯ ปุน เลปนฺตสฺส[๑] ปน ฆฏิตมตฺเต สงฺฆาทิเสโส ฯ สเจ ตํ ฐปิยมานํ ปฐมทินฺนเลเปน สทฺธึ นิรนฺตรเมว หุตฺวา ติฏฺฐติ ปฐมเมว สงฺฆาทิเสโส ฯ อุปจิกาโมจนตฺถํ อฏฺฐงฺคุลมตฺเตน อปฺปตฺตจฺฉทนํ กตฺวา ภิตฺตึ ลิมฺปติ อนาปตฺติ ฯ อุปจิกาโมจนตฺถ- เมว เหฏฺฐา ปาสาณกุฑฺฑํ กตฺวา ตํ อลิมฺปิตฺวา อุปริ ลิมฺปติ เลโป น ฆฏียติ นาม อนาปตฺติเยว ฯ อิฏฺฐกกุฑฺฑิกาย อิฏฺฐกาหิเยว วาตปาเน จ ธูมเนตฺตานิ จ กโรติ เลปฆฏเนเนว อาปตฺติ ฯ ปณฺณสาลํ ลิมฺปติ เลปฆฏิเตเนว อาปตฺติ ฯ ตตฺถ อาโลกตฺถาย อฏฺฐงฺคุลมตฺตํ ฐเปตฺวา ลิมฺปติ เลโป น ฆฏียติ นาม อนาปตฺติเยว ฯ สเจ วาตปานํ ลทฺธา เอตฺถ ฐเปสฺสามีติ กโรติ วาตปาเน ฐปิเต เลปฆฏเนน อาปตฺติ ฯ สเจ มตฺติกาย กุฑฺฑํ กโรติ ฉทนเลเปน สทฺธึ ฆฏเน อาปตฺติ ฯ เอโก เอกปิณฺฑาวเสสํ กตฺวา ฐเปติ อญฺโญ ตํ ทิสฺวา ทุกฺกฏํ อิทนฺติ วตฺตสีเสน ลิมฺปติ อุภินฺนํ อนาปตฺติ ฯ

ภิกฺขุ กุฏึ กโรตีติ เอวมาทีนิ ฉตฺตึส จตุกฺกานิ อาปตฺติ-

๑. ลิมฺปนฺตสฺส.

เภททสฺสนตฺถํ วุตฺตานิ ฯ ตตฺถ สารมฺภาย ทุกฺกฏํ อปริกฺกมนาย ทุกฺกฏํ ปมาณาติกฺกนฺตาย สงฺฆาทิเสโส อเทสิตวตฺถุกาย สงฺฆาทิเสโส เอเตสํ วเสน โอมิสฺสกาปตฺติโย เวทิตพฺพา ฯ อาปตฺติ ทฺวินฺนํ สงฺฆาทิเสสานํ ทฺวินฺนํ ทุกฺกฏานนฺติ อาทีสุ จ ทฺวีหิ สงฺฆาทิเสเสหิ สทฺธึ ทฺวินฺนํ ทุกฺกฏานนฺติ อาทินา นเยน อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ โส เจ วิปฺปกเต อาคจฺฉตีติ อาทีสุ จ อยํ อตฺถวินิจฺฉโย ฯ โสติ สมาทิสิตฺวา ปกฺกนฺตภิกฺขุ ฯ วิปฺปกเตติ อนิฏฺฐิเต กุฏิกมฺเม ฯ อญฺญสฺส วา ทาตพฺพาติ อญฺญสฺส ปุคฺคลสฺส วา สงฺฆสฺส วา จชิตฺวา ทาตพฺพา ฯ ภินฺทิตฺวา วา ปุน กาตพฺพาติ กิตฺตเกน ภินฺนา โหติ ฯ สเจ ถมฺภา ภูมิยํ นิขาตา อุทฺธริตพฺพา ฯ สเจ ปาสาณานํ อุปริ ฐปิตา อปเนตพฺพา ฯ อิฏฺฐกจิตาย ยาว มงฺคลิฏฺฐกา ตาว กุฑฺฑา อปจินิตพฺพา ฯ สงฺเขปโต ภูมิสมํ กตฺวา วินาสิตา ภินฺนา โหติ ฯ ภูมิโต อุปริ จตุรงฺคุลมตฺเตปิ ฐิเต อภินฺนาว ฯ เสสํ สพฺพจตุกฺเกสุ ปากฏเมว ฯ น เหตฺถ อญฺญํ กิญฺจิ อตฺถิ ยํ ปาลิ อนุสาเรเนว ทุวิญฺเญยฺยํ สิยา ฯ อตฺตนา วิปฺปกตนฺติ อาทีสุ ปน อตฺตนา อารทฺธํ กุฏึ อตฺตนา ปริโยสาเปตีติ มหามตฺติกาย วา ถุสมตฺติกาย วา ยาย กตปริโยสิตภาวํ ปาเปตุ-กาโม โหติ ตาย อวสานปิณฺฑํ เทนฺโต ปริโยสาเปติ ฯ ปเรหิ ปริโยสาเปตีติ อตฺตโน อตฺถาย ปเรหิ ปริโยสาเปติ ฯ อตฺตนา วา หิ วิปฺปกตา โหตุ ปเรหิ วา อุภเยหิ วา ตญฺจ อตฺตโน อตฺถาย อตฺตนา วา ปริโยสาเปติ ปเรหิ วา ปริโยสาเปติ อตฺตนา จ

ปเรหิ จาติ ยุคนทฺธํ วา ปริโยสาเปติ สงฺฆาทิเสโสเยวาติ อยเมตฺถ วินิจฺฉโย ฯ กุรุนฺทิยํ ปน วุตฺตํ เทฺว ตโย ภิกฺขู เอกโต วสิสฺสามาติ กโรนฺติ รกฺขติ ตาว อวิภตฺตตฺตา อนาปตฺติ อิทํ ฐานํ ตว อิทํ มมาติ วิภชิตฺวา กโรนฺติ อาปตฺติ สามเณโร จ ภิกฺขุ จ เอกโต กโรนฺติ ยาว อวิภตฺตา ตาว รกฺขติ ปุริมนเยน วิภชิตฺวา กโรนฺติ ภิกฺขุสฺส อาปตฺตีติ ฯ

อนาปตฺติ เลเณติ อาทีสุ เลณํ มหนฺตมฺปิ กโรนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ น เหตฺถ เลโป ฆฏียติ ฯ คุหมฺปิ อิฏฺฐกคุหํ วา สิลาคุหํ วา ทารุคุหํ วา ภูมิคุหํ วา มหนฺตมฺปิ กโรนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ ติณกุฏิกาโยติ สตฺตภูมิโกปิ ปาสาโท ติณปณฺณจฺฉทโน ติณกุฏิกาติ วุจฺจติ ฯ อฏฺฐกถาสุ ปน กุกฺกุฏจฺฉิกเคหนฺติ ฉทนํ ทณฺฑเกหิ ชาลพนฺธํ กตฺวา ติเณหิ วา ปณฺเณหิ วา ฉาทิตกุฏิกาว วุตฺตา ตตฺถ อนาปตฺติ ฯ มหนฺตมฺปิ ติณจฺฉทนเคหํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ อุลฺลิตฺตาทิภาโวเอว หิ กุฏิยา ลกฺขณํ ฯ โส จ ฉทนเมว สนฺธาย วุตฺโตติ เวทิตพฺโพ ฯ จงฺกมนสาลาย ติณปณฺณํ ปริปตติ อนุชานามิ ภิกฺขเว โอกปฺเปตฺวา อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ กาตุนฺติ[๑] อาทีนิ เจตฺถ สาธกานิ ฯ ตสฺมา อุภโตปกฺขํ วา กูฏพทฺธํ วา วฏฺฏํ วา จตุรสฺสํ วา ยํ อิมํ[๒] เอตสฺส เคหสฺส ฉาทนนฺติ ฉทนสํเขเปน กตํ โหติ ตสฺส ภิตฺติเลเปน สทฺธึ เลเป ฆฏฺฏิเต อาปตฺติ ฯ สเจ ปน อุลฺลิตฺตาวลิตฺตจฺฉทนสฺสเคหสฺส เลปรกฺขณตฺถํ อุปริ ติเณน ฉาเทนฺติ น เอตฺตาวตา

๑. วิ. จุลฺลวคฺค. ๗/๒๖. ๒. อิติ.

ติณกุฏี นาม โหติ ฯ กึ ปเนตฺถ อเทสิตวตฺถุกปฺปมาณาติกฺกมน-ปจฺจยาว อนาปตฺติ อุทาหุ สารมฺภอปริกฺกมนปจฺจยาปีติ สพฺพตฺถาปิ อนาปตฺติ ฯ ตถา หิ ตาทิสํ กุฏึ สนฺธาย ปริวาเร วุตฺตํ

ภิกฺขุ สญฺญาจิกาย กุฏึ กโรติ
อเทสิตวตฺถุกํ ปมาณาติกฺกนฺตํ
สารมฺภํ อปริกฺกมนํ อนาปตฺติ
ปญฺหาเมสา กุสเลหิ จินฺติตาติ[๑] ฯ

ยํ ปน อาปตฺติ การกานํ ติณฺณํ ทุกฺกฏานนฺติ อาทิ ปาลิยํ วุตฺตํ ตํ ยถาสมาทิฏฺฐาย อกรณปจฺจยา วุตฺตํ ฯ อญฺญสฺสตฺถายาติ กุฏีลกฺขณปฺปตฺตมฺปิ กุฏึ อญฺญสฺส อุปชฺฌายสฺส วา อาจริยสฺส วา สงฺฆสฺส วา อตฺถาย กโรนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ วาสาคารํ ฐเปตฺวา สพฺพตฺถาติ อตฺตโน วสนตฺถาย อคารํ ฐเปตฺวา อญฺญํ อุโปสถาคารํ วา ชนฺตาฆรํ วา โภชนสาลา วา อคฺคิสาลา วา ภวิสฺสตีติ กาเรติ สพฺพตฺถ อนาปตฺติ ฯ สเจปิสฺส โหติ อุโปสถาคารญฺจ ภวิสฺสติ อหญฺจ วสิสฺสามีติ ชนฺตาฆรญฺจ โภชนสาลา จ อคฺคิสาลา จ ภวิสฺสติ อหญฺจ วสิสฺสามีติ การิเตปิ อาปตฺติเยว ฯ มหาปจฺจริยํ ปน อนาปตฺตีติ วตฺวา อตฺตโน วาสาคารตฺถาย กโรนฺตสฺเสว อาปตฺตีติ วุตฺตํ ฯ อนาปตฺตีติ อุมฺมตฺตกสฺส อาทิกมฺมิกาทีนญฺจ อาฬวกานํ ภิกฺขูนํ อนาปตฺติ ฯ

สมุฏฺฐานาทีสุ ฯ ฉสฺสมุฏฺฐานํ กิริยา จ กิริยากิริยา จ ฯ อิทํ หิ วตฺถุํ เทสาเปตฺวา ปมาณาติกฺกนฺตํ กโรโต กิริยโต สมุฏฺฐาติ

๑. วิ. ปริวาร. ๘/๕๒๙.

วตฺถุํ อเทสาเปตฺวา กโรโต กิริยากิริยโต ฯ โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ

กุฏิการสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยนาติ วิหารการสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ โกสมฺพิยนฺติ เอวํนามเก นคเร ฯ โฆสิตาราเมติ โฆสิตสฺส อาราเม ฯ โฆสิตนามเกน กิร เสฏฺฐินา โส การิโต ตสฺมา โฆสิตาราโมติ วุจฺจติ ฯ ฉนฺนสฺสาติ โพธิสตฺตกาเล อุปฏฺฐากฉนฺนสฺส ฯ วิหารวตฺถุํ ภนฺเต ชานาหีติ วิหารสฺส ปติฏฺฐานฏฺฐานํ ภนฺเต ชานาหิ ฯ เอตฺถ จ วิหาโรติ น สกลวิหาโร เอโก อาวาโส ฯ เตเนวาห อยฺยสฺส วิหารํ การาเปสฺสามีติ ฯ เจติยรุกฺขนฺติ เอตฺถ จิตีกตตฺเถน เจติยํ ฯ ปูชารหานํ เทวฏฺฐานานเมตํ อธิวจนํ ฯ เจติยนฺติ สมฺมตํ รุกฺขํ เจติยรุกฺขํ ฯ คาเมน ปูชิตํ คามสฺส วา ปูชิตนฺติ คามปูชิตํ ฯ เอส นโย เสสปเทสุ ฯ อปิเจตฺถ ชนปโทติ เอกสฺส รญฺโญ รชฺเช เอโก โกฏฺฐาโส ฯ รฏฺฐนฺติ สกลรฏฺฐํ เวทิตพฺพํ ฯ สกลรฏฺฐมฺปิ หิ กทาจิ ตสฺส รุกฺขสฺส ปูชํ กโรติ ฯ เตน วุตฺตํ รฏฺฐปูชิตนฺติ ฯ เอกินฺทฺริยนฺติ กายินฺทฺริยํ สนฺธาย วทนฺติ ฯ ชีวสญฺญิโนติ สตฺต-สญฺญิโน ฯ มหลฺลกนฺติ สสฺสามิกภาเวน สํยาจิกกุฏิโต มหนฺตภาโว เอตสฺส อตฺถีติ มหลฺลโก ฯ ยสฺมา วา วตฺถุํ เทสาเปตฺวา ปมาณาติกฺ-กเมนาปิ กาตุํ วฏฺฏติ ตสฺมา ปมาณมหนฺตตายปิ มหลฺลโก ฯ ตํ มหลฺลกํ ฯ ยสฺมา ปนสฺส ตํ ปมาณมหตฺตํ สสฺสามิกตฺตาว ลพฺภติ ตสฺมา ตทตฺถทสฺสนตฺถํ มหลฺลโก นาม วิหาโร สสฺสามิโก

วุจฺจตีติ ปทภาชนํ วุตฺตํ ฯ เสสํ สพฺพํ กุฏิการสิกฺขาปเท วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ สทฺธึ สมุฏฺฐานาทีหิ ฯ สสฺสามิกภาวมตฺตเมว หิ เอตฺถ กิริยโต สมุฏฺฐานาภาโว ปมาณนิยมาภาโว จ วิเสโส ปมาณ-นิยมาภาวา จ จตุกฺกปริหานีติ ฯ

วิหารการสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ ทุฏฺจโทสสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ เวฬุวเน กลนฺทกนิวาเปติ เวฬุวนนฺติ ตสฺส อุยฺยานสฺส นามํ ฯ ตํ กิร เวฬูหิ จ ปริกฺขิตฺตํ อโหสิ อฏฺฐารสหตฺเถน จ ปาการน โคปุรฏฺฏาลกยุตฺตํ นีโลภาสํ มโนรมํ เตน เวฬุวนนฺติ วุจฺจติ ฯ กลนฺทกานญฺเจตฺถ นิวาปํ อทํสุ เตน กลนฺทกนิวาโปติ วุจฺจติ ฯ ปุพฺเพ กิร อญฺญตโร ราชา ตตฺถ อุยฺยาเน กีฬนตฺถํ อาคโต สุรามเทน มตฺโต ทิวาเสยฺยํ สุปิ ฯ ปริชโนปิสฺส สุตฺโต ราชาติ ปุปฺผผลาทีหิ ปโลภิยมาโน อิโตจีโตจ ปกฺกามิ ฯ อถ สุราคนฺเธน อญฺญตรสฺมา สุสิรรุกฺขา กณฺหสปฺโป นิกฺขมิตฺวา รญฺโญ อภิมุโข อาคจฺฉติ ฯ ตํ ทิสฺวา รุกฺขเทวตา รญฺโญ ชีวิตํ ทมฺมีติ กาฬกเวเสน อาคนฺตฺวา กณฺณมูเล สทฺทมกาสิ ฯ ราชา ปฏิพุชฺฌิ ฯ กณฺหสปฺโป นิวตฺโต ฯ โส ตํ ทิสฺวา อิมาย กาฬกาย มม ชีวิตํ ทินฺนนฺติ กาฬกานํ ตตฺถ นิวาปํ ปฏฺฐเปสิ อภยโฆสนญฺจ โฆสาเปสิ ฯ ตสฺมา ตํ ตโต ปฏฺฐาย กลนฺทกนิวาปนฺติ สงฺขํ คตํ ฯ กลนฺทกาติ หิ กาฬกานํ เอตํ นามํ ฯ ทพฺโพติ ตสฺส เถรสฺส นามํ ฯ มลฺลปุตฺโตติ มลฺลราชสฺส ปุตฺโต ฯ ชาติยา สตฺตวสฺเสน

อรหตฺตํ สจฺฉิกตนฺติ เถโร กิร สตฺตวสฺโสว สํเวคํ ลภิตฺวา ปพฺพชนฺโต ขุรคฺเคเยว อรหตฺตํ ปาปุณีติ เวทิตพฺโพ ฯ ยงฺกิญฺจิ สาวเกน ปตฺตพฺพํ สพฺพํ เตน อนุปฺปตฺตนฺติ สาวเกน ปตฺตพฺพํ นาม ติสฺโส วิชฺชา จตสฺโส ปฏิสมฺภิทา ฉ อภิญฺญา นว โลกุตฺตรธมฺมาติ อิทํ คุณชาตํ ตํ สพฺพํ เตน อนุปฺปตฺตํ โหติ ฯ นตฺถิ จสฺส กิญฺจิ อุตฺตริกรณียนฺติ๑ จตูสุ สจฺเจสุ จตูหิ มคฺเคหิ โสฬสวิธสฺส กิจฺจสฺส กตตฺตา อิทานิสฺส กิญฺจิ อุตฺตรึ กรณียํ นตฺถิ ฯ กตสฺส วา ปฏิจโยติ ตสฺเสว กตสฺส วฑฺฒนมฺปิ นตฺถิ โธตสฺส วิย วตฺถสฺส ปฏิโธวนํ ปิฏฺฐสฺส วิย คนฺธสฺส ปฏิปึสนํ ปุปฺผิตสฺส วิย จ ปุปฺผสฺสํ ปฏิปุปฺผนนฺติ ฯ รโหคตสฺสาติ รหสิ คตสฺส ฯ ปฏิสลฺลีนสฺสาติ ตโต ตโต ปฏิกฺกมิตวา สลฺลีนสฺส ฯ เอกีภาวํ คตสฺสาติ วุตฺตํ โหติ ฯ อถโข อายสฺมโต ทพฺพสฺส มลฺลปุตฺตสฺส เอตทโหสิ ยนฺนูนาหํ สงฺฆสฺส เสนาสนญฺจ ปญฺญาเปยฺยํ ภตฺตานิ จ อุทฺทิเสยฺยนฺติ เถโร กิร อตฺตโน กตกิจฺจภาวํ ทิสฺวา อหํ อิมํ อนฺติมสรีรํ ธาเรมิ ตญฺจ โข วาตมุเข จิตปทีโป วิย อนิจฺจตามุเข ฐิตํ นจิรสฺเสว นิพฺพายนธมฺมํ ยาว น นิพฺพายติ ตาว กึ นุโข อหํ สงฺฆสฺส เวยฺยาวจฺจํ กเรยฺยนฺติ จินฺเตนฺโต อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ ติโรรฏฺเฐสุ พหู กุลปุตฺตา ภควนฺตํ อทิสฺวาว ปพฺพชนฺติ เต ภควนฺตํ ปสฺสิสฺสาม เจว วนฺทิสฺสาม จาติ ทูรโตปิ อาคจฺฉนฺติ ตตฺร เยสํ เสนาสนํ นปฺปโหติ เต สิลาปฏฺฏเกปิ เสยฺยํ กปฺเปนฺติ ปโหมิ โข ปนาหํ อตฺตโน

๑. ปาลิยํ อุตฺตรึ กรณียนฺติ ปททฺวยํ ลิขิตํ.

อานุภาเวน เตสํ พหุกุลปุตฺตานํ อิจฺฉาวเสน ปาสาทวิหารอฑฺฒ-
โยคาทีนิ สมญฺจปีจกตฺถรณานิ เสนาสนานิ นิมฺมินิตฺวา ทาตุํ
ปุนทิวเส เจตฺถ เอกจฺเจ อติวิย กิลนฺตรูปา โหนฺติ เต คารเวน
ภิกฺขูนํ ปุรโต ฐตฺวา ภตฺตานิปิ น อุทฺทิสาเปนฺติ อหํ โข
ปเนเตสํ ภตฺตานิปิ อุทฺทิสิตุํ ปโหมีติ ฯ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขนฺตสฺส
อถโข อายสฺมโต ทพฺพสฺส มลฺลปุตฺตสฺส เอตทโหสิ ยนฺนูนาหํ
สงฺฆสฺส เสนาสนญฺจ ปญฺญาเปยฺยํ ภตฺตานิ จ อุทฺทิเสยฺยนฺติ ฯ
นนุ จ อิมานิ เทฺว ฐานานิ ภสฺสารามตาทิมนุยุตฺตสฺส ยุตฺตานิ
อยญฺจ ขีณาสโว นิปฺปปญฺจาราโม อิมสฺส กสฺมา อิมานิ
ปฏิภํสูติ ฯ ปุพฺพปฏฺฐนาย โจทิตตฺตา ฯ สพฺพพุทฺธานํ กิร อิมํ
ฐานนฺตรํ ปตฺตา สาวกา โหนฺติเยว ฯ อยญฺจ ปทุมุตฺตรสฺส
ภควโต กาเล อญฺญตรสฺมึ กุเล ปจฺฉาชาโต อิมํ ฐานนฺตรํ
ปตฺตสฺส ภิกฺขุโน อานุภาวํ ทิสฺวา อฏฺฐสฏฺฐิยา ภิกฺขุสตสหสฺเสหิ
สทฺธึ ภควนฺตํ สตฺต ทิวสานิ นิมนฺเตตฺวา มหาทานํ ทตฺวา
ปาทมูเล นิปติตฺวา อนาคเต ตุมฺหาทิสสฺส พุทฺธสฺส อุปฺปนฺนกาเล
อหมฺปิ อิตฺถนฺนาโม ตุมฺหากํ สาวโก วิย เสนาสนปญฺญาปโก จ
ภตฺตุทฺเทสโก จ อสฺสนฺติ ปฏฺฐนํ อกาสิ ฯ ภควา อนาคตํสญาณํ
เปเสตฺวา อทฺทส ฯ ทิสฺวา จ อิโต กปฺปสตสหสฺสสฺส อจฺจเยน
โคตโม นาม พุทฺโธ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตทา ตฺวํ ทพฺโพ นาม
มลฺลปุตฺโต หุตฺวา ชาติยา สตฺตวสฺโส นิกฺขมฺม ปพฺพชิตฺวา
อรหตฺตํ สจฺฉิกริสฺสสิ อิมญฺจ ฐานนฺตรํ ลจฺฉสีติ พฺยากาสิ ฯ

โส ตโต ปฏฺฐาย ทานสีลาทีนิ ปูรยมาโน เทวมนุสฺสสมฺปตฺตึ อนุภวิตฺวา อมฺหากํ ภควโต กาเล เตน ภควตา พฺยากตสทิสเมว อรหตฺตํ สจฺฉากาสิ ฯ อถสฺส รโหคตสฺส กึ นุโข อหํ สงฺฆสฺส เวยฺยาวจฺจํ กเรยฺยนฺติ จินฺตยโต ตาย ปุพฺพปฏฺฐนาย โจทิตตฺตา อิมานิ เทฺว ฐานานิ ปฏิภํสูติ ฯ อถสฺส เอตทโหสิ อหํ โข อนิสฺสโร อตฺตนิ สตฺถารา สทฺธึ เอกฏฺฐาเน วสามิ สเจ มํ ภควา อนุชานิสฺสติ อิมานิ เทฺว ฐานานิ สมาทิยิสฺสามีติ ภควโต สนฺติกํ อคมาสิ ฯ เตน วุตฺตํ อถโข อายสฺมา ทพฺโพ มลฺลปุตฺโต ฯ เป ฯ ภตฺตานิ จ อุทฺทิสิตุนฺติ ฯ อถ นํ ภควา สาธุ สาธุ ทพฺพาติ สมฺปหํสิตฺวา ยสฺมา อรหติ เอวรูโป อคติคมนปริพาหิโร ภิกฺขุ อิมานิ เทฺว ฐานานิ วิจาเรตุํ ตสฺมา เตนหิ ตฺวํ ทพฺพ สงฺฆสฺส เสนาสนญฺจ ปญฺญาเปหิ ภตฺตานิ จ อุทฺทิสาหีติ อาห ฯ ภควโต ปจฺจสฺโสสีติ ภควโต วจนํ ปฏิอสฺโสสิ อภิมุโข อสฺโสสอ ฯ สมฺปฏิจฺฉีติ วุตฺตํ โหติ ฯ ปฐมํ ทพฺโพ ยาจิตพฺโพติ กสฺมา ภควา ยาจาเปติ ฯ ครหโมจนตฺถํ ฯ ปสฺสติ หิ ภควา อนาคเต ทพฺพสฺส อิมํ ฐานํ นิสฺสาย เมตฺติยภุมฺมชกานํ วเสน มหาอุปทฺทโว อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺร เกจิ ครหิสฺสนฺติ อยํ ตุณฺหีภูโต อตฺตโน กมฺมํ อกตฺวา กสฺมา อีทิสํ ฐานํ วิจาเรตีติ ตโต อญฺเญ วกฺขนฺติ โก อิมสฺส โทโส เอโส เตเหว ยาจิตฺวา ฐปิโตติ เอวํ ครหโต มุจฺจิสฺสตีติ ฯ เอวํ ครหโมจนตฺถํ ยาจาเปตฺวาปิ ปุน ยสฺมา อสมฺมเต ภิกฺขุสฺมึ สงฺฆมชฺเฌ กิญฺจิ กถิยมาเน ขิยฺยนธมฺโม อุปฺปชฺชติ

อยํ กสฺมา สงฺฆมชฺเฌ อุจฺจาสทฺทํ กโรติ อิสฺสริยํ ทสฺเสตีติ สมฺมเต ปน กเถนฺเต มา อายสฺมนฺโต กิญฺจิ อวจุตฺถ สมฺมโต อยํ กเถตุ ยถาสุขนฺติ วตฺตาโร ภวนฺติ อสมฺมตญฺจ อภูเตน อพฺภาจิกฺขนฺตสฺส ลหุกาปตฺติ โหติ ทุกฺกฏมตฺตา สมฺมตํ ปน อพฺภาจิกฺขโต ครุกตรา ปาจิตฺติยาปตฺติ โหติ อถ สมฺมโต ภิกฺขุ อาปตฺติยา ครุกภาเวน เวริเกหิปิ ทุปฺปทฺธํสิยตโร โหติ ตสฺมา ตํ อายสฺมนฺตํ สมฺมนฺนาเปตุํ พฺยตฺเตน ภิกฺขุนาติ อาทิมาห ฯ กึ ปน เทฺว สมฺมติโย เอกสฺส ทาตุํ วฏฺฏนฺตีติ ฯ น เกวลํ เทฺว สเจ ปโหติ เตรสาปิ ทาตุํ วฏฺฏนฺติ ฯ อปฺปโหนฺตานํ ปน เอกาปิ ทฺวินฺนํ วา ติณฺณํ วา ทาตุํ น วฏฺฏติ ฯ สภาคานนฺติ คุณสภาคานํ น มิตฺตสนฺถวสภาคานํ ฯ เตเนวาห เย เต ภิกฺขู สุตฺตนฺติกา เตสํ เอกชฺฌนฺติอาทึ ฯ ยาวติกา หิ สุตฺตนฺติกา โหนฺติ เต อุจฺจินิตฺวา เอกโต เตสํ อนุรูปเมว เสนาสนํ ปญฺญาเปติ เอวํ เสสานํ ฯ กายทฬฺหีพหุลาติ กายสฺส ทฬฺหภาวกรณพหุลา กายโปสนพหุลาติ อตฺโถ ฯ อิมายปีเม อายสฺมนฺโต รติยาติ อิมาย สคฺคมคฺคสฺส ติรจฺฉานภูตาย ติรจฺฉานกถาย รติยา ฯ อจฺฉิสฺสนฺตีติ วิหริสฺสนฺติ ฯ เตโชธาตุํ สมาปชฺชิตฺวา เตเนวาโลเกนาติ เตโชกสิณจตุตฺถชฺฌานํ สมาปชฺชิตฺวา วุฏฺฐาย อภิญฺญาญาเณน องฺคุลิชฺชลนํ อธิฏฺฐาย เตเนว เตโชธาตุสมาปตฺติยา ชนิเตน องฺคุลิชฺชาลาโลเกนาติ อตฺโถ ฯ อยํ ปน เถรสฺส อานุภาโว น จิรสฺเสว สกลชมฺพูทีเป ปากโฏ อโหสิ ฯ ตํ สุตฺวา อิทฺธิปาฏิหาริยํ

ทฏฺฐุกามา อาคมึสุ ฯ อปิสฺสุ ภิกฺขู สญฺจิจฺจ วิกาเล อาคจฺฉนฺติ ฯ เต สญฺจิจฺจ ทูเร อปทิสนฺตีติ ชานนฺตาว ทูเร อปทิสนฺติ ฯ กถํ ฯ อมฺหากํ อาวุโส ทพฺพ คิชฺฌกูเฏติ อิมินา นเยน ฯ องฺคุลิยา ชลมานาย ปุรโต ปุรโต คจฺฉตีติ สเจ เอโก ภิกฺขุ โหติ สยเมว คจฺฉติ สเจ พหู โหนฺติ พหู อตฺตภาเว นิมฺมินาติ สพฺเพ อตฺตนา สทิเสเอว ฯ เสนาสนํ ปญฺญาเปติ อยํ มญฺโจติ อาทีสุ ปน เถเร อยํ มญฺโจติ วทนฺเต นิมฺมิตาปิ อตฺตโน อตฺตโน คตฏฺฐาเน อยํ มญฺโจติ วทนฺติ ฯ เอวํ สพฺพปเทสุ ฯ อยํ หิ นิมฺมิตานํ ธมฺมตา

เอกสฺมึ ภาสมานสฺมึ สพฺเพ ภาสนฺติ นิมฺมิตา
เอกสฺมึ ตุณฺหิมาสีเน สพฺเพ ตุณฺหี ภวนฺติ เตติ ฯ

ยสฺมึ ปน วิหาเร มญฺจปีฐาทีนิ น ปริปูเรนฺติ อตฺตโน อานุภาเวน ปูเรติ เตน นิมฺมิตานํ อวตฺถุกํ วจนํ น โหติ ฯ เสนาสนํ ปญฺญาเปตฺวา ปุนเทว เวฬุวนํ ปจฺจาคจฺฉตีติ เตหิ สทฺธึ ชนปทกถํ กเถนฺโต น นิสีทติ อตฺตโน วสนฏฺฐานเมว ปจฺจาคจฺฉติ ฯ เมตฺติยภุมฺมชกาติ เมตฺติโย เจว ภุมฺมชโก จ ฉพฺพคฺคิยานํ อคฺคปุริสา เอเต ฯ ลามกานิ จ ภตฺตานีติ เสนาสนานิ ตาว นวกานํ ลามกานิ ปาปุณนฺตีติ อนจฺฉริยเมตํ ฯ ภตฺตานิ ปน สลากาโย ปจฺฉิยํ วา จีวรโภเค วา ปกฺขิปิตฺวา อาโลเลตฺวา เอกเมกํ อุทฺธริตฺวา ปญฺญาเปนฺติ ฯ ตานิปิ เนสํ มนฺทปุญฺญตาย ลามกานิ สพฺพปจฺฉิมาเนว ปาปุณนฺติ ฯ ยมฺปิ เอกจาริกภตฺตํ เอกวาริกภตฺตนฺ-

นาม ปณีตปฺปณีตํ สโมธาเนตฺวา เถรโต ยาว นวกา คาหาเปตพฺพํ ฯ ตมฺปิ เอเตสํ ปตฺตทิวเส ลามกํ วา โหติ เอเต วา ทิสฺวา ว ปณีตํ อทตฺวา ลามกเมว เทนฺติ ฯ อภิสงฺขาริกนฺติ นานาสมฺภาเรหิ อภิสงฺขริตฺวา กตํ สุสชฺชตํ สุสมฺปาทิตนฺติ อตฺโถ ฯ กณาชกนฺติ สกุณฺฑกภตฺตํ ฯ พิลงฺคทุติยนฺติ กญฺชิกทุติยํ ฯ กลฺยาณภตฺติโกติ กลฺยาณํ สุนฺทรํ อติวิย ปณีตํ ภตฺตมสฺสาติ กลฺยาณภตฺติโก ฯ ปณีตทายกตฺตา ภตฺเตเนว ปญฺญาโต ฯ จตุกฺกภตฺตํ เทตีติ จตฺตาริ ภตฺตานิ เทติ ฯ ตทฺธิตโวหาเรน ปน จตุกฺกภตฺตนฺติ วุตฺตํ ฯ อุปติฏฺฐิตฺวา ปริวิสตีติ สพฺพกมฺมนฺเต วิสฺสชฺเชตฺวา มหนฺตํ ปูชาสกฺการํ กตฺวา สมีเป ฐตฺวา ปริวิสติ ฯ โอทเนน ปุจฺฉนฺตีติ โอทนหตฺถา อุปสงฺกมิตฺวา กึ ภนฺเต โอทนํ เทมาติ ปุจฺฉนฺติ ฯ เอวํ กรณตฺเถเยว กรณวจนํ โหติ ฯ เอส นโย สูปาทีสุ ฯ สฺวาตนายาติ เสฺว ภโว ภตฺตปริโภโค สฺวาตโน ฯ ตสฺสตฺถาย สฺวาตนาย ฯ เสฺว กตฺตพฺพสฺส ภตฺตปริโภคสฺสตฺถายาติ วุตฺตํ โหติ ฯ อุทฺทิฏฺฐํ โหตีติ ปาเปตฺวา ทินฺนํ โหติ ฯ เมตฺติยภุมฺมชกานํ โข คหปตีติ อิทํ เถโร อสมนฺนาหริตฺวา อาห ฯ เอวํ พลวตี หิ เตสํ มนฺทปุญฺญตา ยํ สติเวปุลฺลตฺตปฺปตฺตานมฺปิ อสมนฺนาหาโร โหติ ฯ เย เชติ เอตฺถ เชติ ทาสึ อาลปติ ฯ หีโย โข อาวุโส อมฺหากนฺติ รตฺตึ สมฺมนฺตยมานา อตีตํ ทิวสภาคํ สนฺธาย หีโยติ วทนฺติ ฯ น จิตฺตรูปนฺติ น จิตฺตานุรูปํ ฯ ยถา ปุพฺเพ ยตฺตกํ อิจฺฉนฺติ ตตฺตกํ สุปนฺติ น

เอวํ สุปึสุ ฯ อปฺปกเมว สุปึสูติ วุตฺตํ โหติ ฯ พหารามโกฏฺฐเกติ เวฬุวนวิหารสฺส พหิทฺวารโกฏฺฐเก ฯ ปตฺตกฺขนฺธาติ ปติตกฺขนฺธา ขนฺธฏฺฐิกํ นาเมตฺวา นิสินฺนา ฯ ปชฺฌายนฺตาติ ปธูปายนฺตา ฯ ยโต นีวาตํ ตโต ปวาตนฺติ ยตฺถ นิวาตํ อปฺปโกปิ วาโต นตฺถิ ตตฺถ มหาวาโต อุฏฺฐิโตติ อตฺโถ ฯ อุทกํ มญฺเญ อาทิตฺตนฺติ อุทกํ วิย อาทิตฺตํ ฯ สรสิ ตฺวํ ทพฺพ เอวรูปํ กตฺตาติ ตฺวํ ทพฺพ เอวรูปํ กตฺวา สรสิ ฯ อถวา สรสิ ตฺวํ ทพฺพ เอวรูปํ ยถายํ ภิกฺขุนี อาห กตฺตาวาสิ เอวรูปํ ยถายํ ภิกฺขุนี อาหาติ เอวํ โยเขตฺวา เจตฺถ อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ เย ปน กตฺวาติ ปฐนฺติ เตสํ อุชุกเมว ฯ ยถา มํ ภนฺเต ภควา ชานาตีติ เถโร กึ ทสฺเสสิ ฯ ภควา ภนฺเต สพฺพญฺญู อหญฺจ ขีณาสโว นตฺถิ มยฺหํ วตฺถุกามปฏิเสวนา ตํ มํ ภควา ชานาติ ตตฺราหํ กึ วกฺขามิ ยถา มํ ภควา ชานาติ ตเถวาหํ ทฏฺฐพฺโพติ ฯ น โข ทพฺพ ทพฺพา เอวํ นิพฺเพเฐนฺตีติ เอตฺถ น โข ทพฺพ ทพฺพา ปณฺฑิตา ยถา ตฺวํ ปรปจฺจเยน นิพฺเพเฐสิ เอวํ นิพฺเพเฐนฺติ อปิจ โข ยเทว สามํ ญาตํ เตน นิพฺเพเฐนฺตีติ เอวมตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ สเจ ตยา กตนฺติ อิมินา กึ ทสฺเสติ ฯ น หิ สกฺกา ปริสพฺพเลน วา ปกฺขูปตฺถมฺเภน วา อการโก การโก กาตุํ การโก วา อการโก กาตุํ ตสฺมา ยํ สยํ กตํ

๑. กตฺตาติ ปเท ตุปจฺจโย ยถา นาภิชานามิ... สญฺจิจฺจ ปาณํ ชีวิตา โวโรเปตา. สทฺทสตฺเถปิ วากฺยการกํ ปทํ กตฺตาติ วุจฺจติ.

วา อกตํ วา ตเทว วตฺตพฺพนฺติ ทสฺเสติ ฯ กสฺมา ปน ภควา ชานนฺโตปิ อหํ ชานามิ ขีณาสโว ตฺวํ นตฺถิ ตุยฺหํ โทโส อยํ ภิกฺขุนี มุสาวาทินีติ นาโวจาติ ฯ ปรานุทยตาย ฯ สเจ หิ ภควา ยํ ยํ ชานาติ ตํ ตํ วเทยฺย อญฺเญน ปาราชิกํ อาปนฺเนน ปุฏฺเฐน อหํ ชานามิ ตฺวํ ปาราชิโกติ วตฺตพฺพํ ภเวยฺย ตโต โส ปุคฺคโล อยํ ปุพฺเพ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ สุทฺธํ กตฺวา อิทานิ มํ อสุทฺธํ กโรติ กสฺส ทานิ กึ วทามิ ยตฺร สตฺถาปิ สาวเกสุ ฉนฺทาคตึ คจฺฉติ กุโต อิมสฺส สพฺพญฺญุภาโวติ อาฆาตํ พนฺธิตฺวา อปายูปโค ภเวยฺย ฯ ตสฺมา ภควา อิมาย ปรานุทยตาย ชานนฺโตปิ นาโวจ ฯ กิญฺจิ ภิยฺโย อุปวาทปริวชฺชนโต นาโวจ ฯ ยทิ หิ ภควา เอวํ วเทยฺย เอวํ อุปวาโท ภเวยฺย ทพฺพสฺส มลฺลปุตฺตสฺส วุฏฺฐานนฺนาม ภาริยํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ ปน สกฺขึ ลภิตฺวา วุฏฺฐิโตติ ฯ อิทญฺจ วุฏฺฐานลกฺขณํ มญฺญมานา พุทฺธกาเลปิ สกฺขินา สุทฺธิ วา อสุทฺธิ วา โหติ มยํ ชานาม อยํ ปุคฺคโล อสุทฺโธติ เอวํ ปาปภิกฺขู ลชฺชิมฺปิ วินาเสยฺยุนฺติ ฯ อปิจ อนาคเตปิ ภิกฺขู โอติณฺเณ วตฺถุสฺมึ โจเทตฺวา สาเรตฺวา สเจ ตยา กตํ กตนฺติ วเทหีติ ลชฺชีนํ ปฏิญฺญํ คเหตฺวา กมฺมํ กริสฺสนฺตีติ วินยลกฺขเณ ตนฺตึ ฐเปนฺโต อหํ ชานามีติ อวตฺวา สเจ ตยา กตํ กตนฺติ วเทหีติ อาห ฯ นาภิชานามิ สุปินนฺเตนปิ เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวิตาติ สุปินนฺเตนาปิ เมถุนํ ธมฺมํ นาภิชานามิ ฯ น ปฏิเสวิตา อหนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ อถวา ปฏิเสวิตา หุตฺวา สุปินนฺเตนปิ

เมถุนํ ธมฺมํ น ชานามีติ วุตฺตํ โหติ ฯ เย ปน ปฏิเสวิตฺวาติ ปชนฺติ เตสํ อุชุกเมว° ฯ ปเคว ชาคโรติ ชาครนฺโต ปน ปชมํเยว น ชานามีติ ฯ เตนหิ ภิกฺขเว เมตฺติยํ ภิกฺขุนึ นาเสถาติ ยสฺมา ทพฺพสฺส จ อิมิสฺสา จ วจนํ น ฆฏฺติ ตสฺมา เมตฺติยํ ภิกฺขุนึ นาเสถาติ วุตฺตํ โหติ ฯ ตตฺถ ติสฺโส นาสนา ลิงฺคนาสนา สํวาสนาสนา ทณฺฑกมฺมนาสนาติ ฯ ตาสุ ทูสโก นาเสตพฺโพติ อยํ ลิงฺคนาสนา ฯ อาปตฺติยา อทสฺสเน วา อปฏิกมฺเม วา ปาปิกาย ทิฏฺฐิยา อปฏินิสฺสคฺเค วา อุกฺเขปนียกมฺมํ กโรนฺติ อยํ สํวาสนาสนา ฯ จร ปิเร วินสฺสาติ ทณฺฑกมฺมํ กโรนฺติ อยํ ทณฺฑกมฺมนาสนา ฯ อิธ ปน ลิงฺคนาสนํ สนฺธายาห เมตฺติยํ ภิกฺขุนึ นาเสถาติ ฯ อิเม จ ภิกฺขู อนุยุญฺชถาติ อิมินา อิมํ ทีเปติ อยํ ภิกฺขุนี อตฺตโน ธมฺมตาย อการิกา อทฺธา อญฺเญหิ อุยฺโยชิตา ตสฺมา เยหิ อุยฺโยชิตา อิเม ภิกฺขู อนุยุญฺชถ คเวสถ ชานาถาติ ฯ กึ ปน ภควตา เมตฺติยา ภิกฺขุนี ปฏิญฺญาย นาสิตา อปฏิญฺญาย นาสิตาติ ฯ กิญฺเจตฺถ ยทิ ตาว ปฏิญฺญาย นาสิตา เถโร การโก โหติ อถ อปฏิญฺญาย เถโร อการโก โหติ นิทฺโทโส ฯ ภาติยราชกาเลปิ มหาวิหารวาสีนญฺจ อภยคิริวาสีนญฺจ เถรานํ อิมสฺมึเยว วาเท วิวาโท อโหสิ ฯ อภยคิริวาสิโนปิ อตฺตโน สุตฺตํ วตฺวา ตุมฺหากํ วาเท เถโร การโก โหตีติ วทนฺติ ฯ มหาวิหารวาสิโนปิ อตฺตโน สุตฺตํ วตฺวา ตุมฺหากํ วาเท

๑. ปฏิเสวิตาติ ปเทปิ ตุปจฺจโย.

เถโร การโก โหตีติ วทนฺติ ฯ ปญฺโห น ฉิชฺชติ ฯ ราชา สุตฺวา เถเร สนฺนิปาตาเปตฺวา ทีฆการายนํ นาม พฺราหฺมณชาติยํ อมจฺจํ เถรานํ กถํ สุณาหีติ อาณาเปสิ ฯ อมจฺโจ กิร ปณฺฑิโต ภาสนฺตรกุสโล ฯ โส อาห วทนฺตุ ภนฺเต เถรา สุตฺตนฺติ ฯ ตโต อภยคิริตฺเถรา อตฺตโน สุตฺตํ วทึสุ เตนหิ ภิกฺขเว เมตฺติยํ ภิกฺขุนึ สกาย ปฏิญฺญาย นาเสถาติ ฯ อมจฺโจ ภนฺเต ตุมฺหากํ วาเท เถโร การโก โหติ สโทโสติ อาห ฯ มหาวิหารวาสิโนปิ อตฺตโน สุตฺตํ วทึสุ เตนหิ ภิกฺขเว เมตฺติยํ ภิกฺขุนึ นาเสถาติ ฯ อมจฺโจ ภนฺเต ตุมฺหากํ วาเท เถโร อการโก โหติ นิทฺโทโสติ อาห ฯ กิมฺปเนตฺถ ยุตฺตํ ยํ ปจฺฉา วุตฺตํ วิจาริตํ เหตํ อฏฺฐกถาจริเยหิ ฯ ภิกฺขุ ภิกฺขุํ อมูลเกน อนฺติมวตฺถุนา อนุทฺธํเสติ สงฺฆาทิเสโส ภิกฺขุนึ อนุทฺธํเสติ ทุกฺกฏํ ฯ กุรุนฺทิยํ ปน มุสาวาเท ปาจิตฺติยนฺติ วุตฺตํ ฯ ตตฺรายํ วิจารณา ฯ ปุริมนเย ตาว อนุทฺธํสนาธิปฺปายตฺตา ทุกฺกฏเมว ยุชฺชติ ฯ ยถา สติปิ มุสาวาเท ภิกฺขุโน ภิกฺขุสฺมึ สงฺฆาทิเสโส สติปิ จ มุสาวาเท อสุทฺธํ สุทฺธทิฏฺฐิโน อกฺโกสาธิปฺปาเยน วทนฺตสฺส โอมสวาเทเนว ปาจิตฺติยํ น สมฺปชานมุสาวาเทน เอวํ อิธาปิ อนุทฺธํสนาธิปฺปายตฺตา สมฺปชานมุสาวาเท ปาจิตฺติยํ น ยุชฺชติ ทุกฺกฏเมว ยุตฺตํ ฯ ปจฺฉิมนเยปิ มุสาวาทตฺตา ปาจิตฺติยเมว ยุชฺชติ ฯ วจนปฺปมาณโต หิ อนุทฺธํสนาธิปฺปาเยน ภิกฺขุสฺส ภิกฺขุสฺมึ สงฺฆาทิเสโส อกฺโกสาธิปฺปายสฺส มุสาวาเท ภิกฺขุสฺส ภิกฺขุสฺมึ สงฺฆาทิเสโส อกฺโกสาธิปฺปายสฺส จ โอมสวาเท ภิกฺขุสฺส

ปน ภิกฺขุนิยา ทุกฺกฏนฺติ วจนํ นตฺถิ สมฺปชานมุสาวาเท ปาจิตฺติยนฺติ วจนมตฺถิ ตสฺมา ปาจิตฺติยเมว ยุชฺชติ ฯ ตตฺร ปน อิทํ อุปปริกฺขิตพฺพํ ฯ อนุทฺธํสนาธิปฺปาเย อสติ ปาจิตฺติยํ ตสฺมึ สติ เกน ภวิตพฺพนฺติ ฯ ตตฺร ยสฺมา มุสา ภณนฺตสฺส ปาจิตฺติเย สิทฺเธปิ อมูลเกน สงฺฆาทิเสเสน อนุทฺธํสเน วิสุํ ปาจิตฺติยํ วุตฺตํ ตสฺมา อนุทฺธํสนาธิปฺปาเย สติ สมฺปชานมุสาวาเท ปาจิตฺติยสฺส โอกาโส น ทิสฺสติ น จ สกฺกา อนุทฺธํเสนฺตสฺส อนาปตฺติยา ภวิตุนฺติ ปุริมนโยเวตฺถ ปริสุทฺธตโร ขายติ ฯ ตถา ภิกฺขุนี ภิกฺขุนึ อมูลเกน อนฺติมวตฺถุนา อนุทฺธํเสติ สงฺฆาทิเสโส ภิกฺขุํ อนุทฺธํเสติ ทุกฺกฏํ ฯ ตตฺร สงฺฆาทิเสโส วุฏฺฐานคามี ทุกฺกฏํ เทสนาคามี เอเตหิ นาสนา นตฺถิ ฯ ยํปิ สา ภควโต ปูรโต ฐตฺวา มุสา อภณิ เตนสฺสา สมฺปชานมุสาวาเท ปาจิตฺติยํ อิมินาปิ นาสนา นตฺถิ ฯ ยสฺมา ปน สา ปกติยาว ทุสฺสีลา ปาปภิกฺขุนี อิทานิ จ สยเมว ทุสฺสีลมฺหีติ วทติ ตสฺมา นํ ภควา อสุทฺธตฺตาเยว นาสาเปสิ ฯ อถโข เมตฺติยภุมฺมชกาติ เอวํ เมตฺติยํ ภิกฺขุนึ นาเสถ อิเม จ ภิกฺขู อนุยุญฺชถาติ วตฺวา อุฏฺฐายาสนา วิหารํ ปวิฏฺเฐ ภควติ เตหิ ภิกฺขูหิ เทถ ทานิ อิมิสฺสา เสตกานีติ นาสิยมานํ ตํ ภิกฺขุนึ ทิสฺวา เต ภิกฺขู ตํ โมเจตุ-กามตาย อตฺตโน อปราธํ อาวิกรึสุ ฯ เอตมตฺถํ ทสเสตุํ อถโข เมตฺติยภุมฺมชกาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ

ทุฏฺโฐ โทโสติ ทูสิโต เจว ทูสโก จ ฯ อุปฺปนฺเน หิ

โทเส ปุคฺคโล เตน โทเสน ทูสิโต โหติ ปกติภาวํ ชหาปิโต ตสฺมา ทุฏฺโฐติ วุจฺจติ ฯ ปรญฺจ ทูเสติ วินาเสติ ตสฺมา โทโสติ วุจฺจติ ฯ อิติ ทุฏฺโฐ โทโสติ เอกสฺเสเวตํ ปุคฺคลสฺส อาการ-นานตฺเตน นิทสฺสนํ ฯ เตน วุตฺตํ ทุฏฺโฐ โทโสติ ทูสิโต เจว ทูสโก จาติ ฯ ตตฺถ สทฺทลกฺขณํ ปริเยสิตพฺพํ ฯ ยสฺมา ปน โส ทุฏฺโฐ โทโสติ สงฺขํ คโต ปฏิฆสมงฺคิปุคฺคโล กุปิตาทิภาเว ฐิโตว โหติ เตนสฺส ปทภาชเน กุปิโตติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ กุปิโตติ กุปฺปภาวํ ปกติโต จวนภาวํ ปตฺโต ฯ อนตฺตมโนติ น สกมโน อตฺตโน วเส อฏฺฐิตจิตฺโต ฯ อปิจ ปีติสุเขหิ น อตฺตมโน นิปตจิตฺโตติ อนตฺตมโน ฯ อนภิรทฺโธติ น สุขิโต น วา ปสาทิโตติ อนภิรทฺโธ ฯ ปฏิเฆน อาหตํ จิตฺตมสฺสาติ อาหตจิตฺโต ฯ จิตฺตตฺถทฺธภาวจิตฺตกจวรสงฺขาตํ ปฏิฆขีลํ ชาตมสฺสาติ ขีลชาโต ฯ อปฺปตีโตติ นปฺปติอิโต[๑] ปีติสุขาทีหิ วชฺชิโต น อภิสโฏติ อตฺโถ ฯ ปทภาชเน ปน เยสํ ธมฺมานํ วเสน อปฺปตีโต โหติ เต ทสฺเสตุํ เตน จ โกเปนาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ เตน จ โกเปนาติ เยน ทุฏฺโฐติ จ กุปิโตติ จ วุตฺโต ฯ อุภยมฺปิ เหตํ ปกติภาวํ ชหาปนโต เอกาการํ โหติ ฯ เตน จ โทเสนาติ เยน โทโสติ วุตฺโต ฯ อิเมหิ ทฺวีหิ สงฺขารกฺขนฺธเมว ทสฺเสติ ฯ ตาย จ อนตฺตมนตายาติ ยาย อนตฺตมโนติ วุตฺโต ฯ ตาย จ อนภิ-รทฺธิยาติ ยาย อนภิรทฺโธติ วุตฺโต ฯ อิเมหิ ทฺวีหิ เวทนากฺขนฺธํ

๑. อปฺปีติโตติ น ปีตึ อิโตติ อมฺหากํ มติ.

ทสฺเสติ ฯ อมูลเกน ปาราชิเกนาติ เอตฺถ นาสฺส มูลนฺติ อมูลกํ ฯ ตํ ปนสฺส อมูลกตฺตํ ยสฺมา โจทกวเสน อธิปฺเปตํ น จุทิตกวเสน ตสฺมา ตมตฺถํ ทสฺเสตุํ ปทภาชเน อมูลกนฺนาม อทิฏฺฐํ อสฺสุตํ อปริสงฺกิตนฺติ อาห ฯ เตน อิมํ ทีเปติ ยํ ปาราชิกํ โจทเกน จุทิตกมฺหิ ปุคฺคเล เนว ทิฏฺฐํ น สุตํ น ปริสงฺกิตํ อิทํ เอเตสํ ทสฺสนสฺสวนปริสงฺกาสงฺขาตานํ มูลานํ อภาวโต อมูลกนฺนาม ฯ ตํ ปน โส อาปนฺโน วา โหตุ อนาปนฺโน วา เอตํ อิธ อปฺปมาณนฺติ ฯ ตตฺถ อทิฏฺฐํ นาม อตฺตโน ปสาทจกฺขุนา วา ทิพฺพจกฺขุนา วา อทิฏฺฐํ ฯ อสฺสุตํ นาม ตเถว เกนจิ วุจฺจมานํ น สุตํ ฯ อปริสงฺกิตํ นาม จิตฺเตน อปริสงฺกิตํ ฯ ทิฏฺฐํ นาม อตฺตนา วา ปเรน วา ปสาทจกฺขุนา วา ทิพฺพจกฺขุนา วา ทิฏฺฐํ ฯ สุตนฺนาม ตเถว สุตํ ฯ ปริสงฺกิตํ นาม อตฺตนา วา ปเรน วา ปริสงฺกิตํ ฯ ตตฺถ อตฺตนา ทิฏฺฐํ ทิฏฺฐเมว ฯ ปเรหิ ทิฏฺฐํ อตฺตนา สุตํ ปเรหิ สุตํ ปเรหิ ปริสงฺกิตนฺติ อิทํ ปน สพฺพมฺปิ อตฺตนา สุตฏฺฐาเนเยว ติฏฺฐติ ฯ ปริสงฺกิตํ ปน ติวิธํ ทิฏฺฐปริสงฺกิตํ สุตปริสงฺกิตํ มุตปริสงฺกิตนฺติ ฯ ตตฺถ ทิฏฺฐปริสงฺกิตนฺนาม เอโก ภิกฺขุ อุจฺจารปสฺสาวกมฺเมน คามสมีเป เอกํ คุมฺพํ ปวิฏฺโฐ อญฺญตราปิ อิตฺถี เกนจิเทว กรณีเยน ตํ คุมฺพํ ปวิสิตฺวา นิวตฺตา นาปิ ภิกฺขุ อิตฺถึ อทฺทส น จ อิตฺถี ภิกฺขุํ อทิสฺวาว อุโภปิ ยถารุจึ ปกฺกนฺตา อญฺญตโร ภิกฺขุ อุภินฺนํ ตโต นิกฺขมนํ สลฺลกฺเขตฺวา อทฺธา อิเมสํ กตํ วา กริสฺสนฺติ วาติ ปริสงฺกติ อิทํ ทิฏฺฐปริ-

สงฺกิตํ ฯ สุตปริสงฺกิตนฺนาม อิเธกจฺโจ อนฺธกาเร วา ปฏิจฺฉนฺเน วา โอกาเส มาตุคาเมน สทฺธึ ภิกฺขุโน ตาทิสํ ปฏิสนฺถารวจนํ สุณาติ สมีเป อญฺญํ วิชฺชมานมฺปิ อตฺถิ นตฺถีติ น ชานาติ โส อทฺธา อิเมสํ กตํ วา กริสฺสนฺติ วาติ ปริสงฺกติ อิทํ สุตปริสงฺกิตํ ฯ มุตปริสงฺกิตนฺนาม สมฺพหุลา ธุตฺตา รตฺติภาเค ปุปฺผคนฺธมํสสุราทีนิ คเหตฺวา อิตฺถีหิ สทฺธึ เอกํ ปจฺจนฺตวิหารํ คนฺตฺวา มณฺฑเป วา โภชนสาลาทีสุ วา ยถาสุขํ กีฬิตฺวา ปุปฺผาทีนิ วิกีริตฺวา คตา ปุนทิวเส ภิกฺขู ตํ วิปฺปการํ ทิสฺวา กสฺสิทํ กมฺมนฺติ วิจินนฺติ ตตฺร จ เกนจิ ภิกฺขุนา ปเคว วุฏฺฐหิตฺวา วตฺตสีเสน มณฺฑปํ วา โภชนสาลํ วา ปฏิชคฺคนฺเตน ปุปฺผาทีนิ อามฏฺฐานิ โหนฺติ เกนจิ อุปฏฺฐากกุลโต อาหเฏหิ ปุปฺผาทีหิ ปูชา กตา โหติ เกนจิ เภสชฺชตฺถํ อริฏฺฐํ ปีตํ โหติ อถ เต กสฺสิทํ กมฺมนฺติ วิจินนฺตา ภิกฺขู หตฺถคนฺธญฺจ มุขคนฺธญฺจ ฆายิตฺวา เต ภิกฺขู ปริสงฺกนฺติ อิทํ มุตปริสงฺกิตํ ฯ ตตฺถ ทิฏฺฐํ อตฺถิ สมูลกํ อตฺถิ อมูลกํ ทิฏฺฐเมว อตฺถิ สญฺญาสมูลกํ อตฺถิ สญฺญาอมูลกํ ฯ เอส นโย สุเตปิ ฯ ปริสงฺกิเต ปน ทิฏฺฐปริสงฺกิตํ อตฺถิ สมูลกํ อตฺถิ อมูลกํ ทิฏฺฐปริสงฺกิตเมว อตฺถิ สญฺญาสมูลกํ อตฺถิ สญฺญาอมูลกํ ฯ เอส นโย สุตมุตปริสงฺกิเตสุ ฯ ตตฺถ ทิฏฺฐํ สมูลกนฺนาม ปาราชิกํ อาปชฺชนฺตํ ทิสฺวาว ทิฏฺโฐ มยาติ วทติ ฯ อมูลกนฺนาม ปฏิจฺฉนฺโนกาสโต นิกฺขมนฺตํ ทิสฺวา วีติกฺกมํ อทิสฺวา ทิฏฺโฐ มยาติ วทติ ฯ ทิฏฺฐเมว สญฺญาสมูลกนฺนาม ทิสฺวา ว

ทิฏฺฐสญฺญี หุตฺวา โจเทติ ฯ สญฺญาอมูลกนฺนาม ปุพฺเพ ปาราชิก-วีติกฺกมํ ทิสฺวา ปจฺฉา อทิฏฺฐสญฺญี ชาโต โส สญฺญาย อมูลกํ กตฺวา ทิฏฺโฐ มยาติ โจเทติ ฯ เอเตเนว นเยน สุตมุตปริสงฺกิตานิปิ วิตฺถารโต เวทิตพฺพานิ ฯ เอตฺถ จ สพฺพปฺปกาเรนาปิ ทิฏฺฐํ สมูลเกน วา สญฺญาสมูลเกน วา โจเทนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ อมูลเกน วา สญฺญาอมูลเกน วา โจเทนฺตสฺเสว อาปตฺติ ฯ อนุทฺธํเสยฺยาติ วิทฺธํเสยฺย ปทฺธํเสยฺย อภิภเวยฺย อชฺโฌตฺถเรยฺย ฯ ตมฺปน อนุทฺธํสนํ ยสฺมา อตฺตนา โจเทนฺโตปิ ปเรน โจทาเปนฺโตปิ กโรติเยว ตสฺมา ปทภาชเน โจเทติ วา โจทาเปติ วาติ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ โจเทตีติ ปาราชิกํ ธมฺมํ อาปนฺโนสีติ อาทีหิ วจเนหิ สยํ โจเทติ ตสฺส วาจาย วาจาย สงฺฆาทิเสโส ฯ โจทาเปตีติ อตฺตนา สมีเป ฐตฺวา อญฺญํ ภิกฺขุํ อาณาเปติ โส ตสฺส วจเนน ตํ โจเทติ โจทาปกสฺเสว วาจาย วาจาย สงฺฆาทิเสโส ฯ อถ โสปิ มยา ทิฏฺฐํ สุตํ อตฺถีติ โจเทติ ทฺวินฺนมฺปิ ชนานํ วาจาย วาจาย สงฺฆาทิเสโส ฯ

โจทนาปเภทโกสลฺลตฺถญฺจ ปเนตฺถ เอกวตฺถุเอกโจทกาทิจตุกฺกํ ตาว เวทิตพฺพํ ฯ ตตฺถ เอโก ภิกฺขุ เอกํ ภิกฺขุํ เอเกน วตฺถุนา โจเทติ อิมิสฺสา โจทนาย เอกํ วตฺถุ เอโก โจทโก ฯ สมฺพหุลา เอกํ เอเกน วตฺถุนา โจเทนฺติ ปญฺจสตา เมตฺติยภุมฺมชกปฺ-ปมุขา ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อายสฺมนฺตํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตมิว อิมิสฺสา โจทนาย เอกํ วตฺถุ นานาโจทกา ฯ เอโก ภิกฺขุ เอกํ

ภิกฺขุํ สมฺพหุเลหิ วตฺถูหิ โจเทติ อิมิสฺสา โจทนาย นานาวตฺถูนิ เอโก โจทโก ฯ สมฺพหุลา สมฺพหุเล สมฺพหุเลหิ วตฺถูหิ โจเทนฺติ อิมิสฺสา โจทนาย นานาวตฺถูนิ นานาโจทกา ฯ โจเทตุํ ปน โก ลภติ โก น ลพฺภตีติ ฯ ทุพฺพลโจทกวจนํ ตาว คเหตฺวา โกจิ น ลภติ ฯ ทุพฺพลโจทโก นาม สมฺพหุเลสุ กถาสลฺลาเปน นิสินฺเนสุ เอโก เอกํ อารพฺภ อนุทฺทิสฺสกํ กตฺวา ปาราภวตฺถุํ กเถติ ฯ อญฺโญ ตํ สุตฺวา อิตรสฺส คนฺตฺวา อาโรเจติ ฯ โส ตํ อุปสงฺกมิตฺวา ตฺวํ กิร มํ อิทญฺจิทญฺจ วทสีติ วทติ ฯ โส นาหํ เอวรูปํ ชานามิ กถาปวตฺติยํ ปน มยา อนุทฺทิสฺสกํ กตฺวา วุตฺตมตฺถิ สเจ อหํ ตว อิมํ ทุกฺขุปฺปตฺตึ ชาเนยฺยํ เอตฺตกมฺปิ น กเถยฺยนฺติ ฯ อยํ ทุพฺพลโจทโก ฯ ตสฺเสตํ กถาสลฺลาปํ คเหตฺวา ตํ ภิกฺขุํ โกจิ โจเทตุํ น ลภติ ฯ เอตํ ปน อคฺคเหตฺวา สีลสมฺปนฺโน ภิกฺขุ ภิกฺขุํ วา ภิกฺขุนึ วา สีลสมฺปนฺนา จ ภิกฺขุนี ภิกฺขุนิเมว โจเทตุํ ลภตีติ มหาปทุมตฺเถโร อาห ฯ มหาสุมตฺเถโร ปน ปญฺจปิ สหธมฺมิกา ลภนฺตีติ อาห ฯ โคทตฺตตฺเถโร ปน น โกจิ น ลภตีติ วตฺวา ภิกฺขุสฺส สุตฺวา โจเทติ ภิกฺขุนิยา สุตฺวา โจเทติ ฯเปฯ ติตฺถิยสาวกานํ สุตฺวา โจเทตีติ อิทํ สุตฺตมาหริ ฯ ติณฺณมฺปิ เถรานํ วาเท จุทิตกสฺเสว ปฏิญฺญาย กาเรตพฺโพ ฯ อยํ ปน โจทนา นาม ทูตํ วา ปณฺณํ วา สาสนํ วา เปเสตฺวาปิ โจเทนฺตสฺส สีสํ น เอติ ฯ ปุคฺคลสฺส ปน สมีเป ฐตฺวาว หตฺถมุทฺทาย วา วจีเภเทน วา โจเทนฺตสฺเสว

สีสํ เอติ ฯ สิกฺขาปจฺจกฺขานเมว หิ หตฺถมุทฺทาย สีสํ น เอติ ฯ อิทํ ปน อนุทฺธํสนํ อภูตาโรจนญฺจ เอติเยว ฯ โย ปน ทฺวินฺนํ จิตฺตฏฺฐาเน เอกํ นิยเมตฺวา โจเทติ โส เจ ชานาติ สีสํ เอติ ฯ อิตโร ชานาติ สีสํ น เอติ ฯ เทฺวปิ นิยเมตฺวา โจเทติ เอโก วา ชานาตุ เทฺว วา สีสํ เอติ ฯ เอส นโย สมฺพหุเลสุ ฯ ตํขเณเยว จ ชานนํ นาม ทุกฺกรํ ฯ สมเยน อาวชฺชิตฺวา ญาเต ปน ญาตเมว โหติ ฯ ปจฺฉา เจ ชานาติ สีสํ น เอติ ฯ สิกฺขาปจฺจกฺขานอภูตาโรจนทุฏฺฐุลฺลวาจาอตฺตกาม-ทุฏฺฐโทสภูตาโรจนสิกฺขาปทานีติ สพฺพาเนว หิ อิมานิ เอกปริจฺ-เฉทานิ ฯ เอวํ กายวาจาวเสน จายํ ทุวิธาปิ โจทนา ปุน ทิฏฺฐโจทนา สุตโจทนา ปริสงฺกิตโจทนาติ ติวิธา โหติ ฯ อปรา จตุพฺพิธา โหติ สีลวิปตฺติโจทนา อาจารวิปตฺติโจทนา ทิฏฺฐิวิปตฺติโจทนา อาชีว-วิปตฺติโจทนาติ ฯ ตตฺถ ครุกานํ ทฺวินฺนํ อาปตฺติกฺขนฺธานํ วเสน สีล-วิปตฺติโจทนา เวทิตพฺพา ฯ อวเสสานํ วเสน อาจารวิปตฺติโจทนา ฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิอนฺตคฺคาหิกทิฏฺฐิวเสน ทิฏฺฐิวิปตฺติโจทนา ฯ อาชีวเหตุปฺ-ปญฺญตฺตานํ ฉนฺนํ สิกฺขาปทานํ วเสน อาชีววิปตฺติโจทนา เวทิตพฺพา ฯ อปราปิ จตุพฺพิธา โหติ วตฺถุสนฺทสฺสนา อาปตฺติสนฺทสฺสนา สํวาสปฏิกฺเขโป สามีจิปฏิกฺเขโปติ ฯ ตตฺถ วตฺถุสนฺทสฺสนา นาม ตฺวํ เมถุนธมฺมํ ปฏิเสวิ อทินฺนํ อาทิยิ มนุสฺสํ ฆาตยิตฺถ[1] อภูตํ อาโรจยิตฺถาติ[2] เอวํ ปวตฺตา ฯ อาปตฺติสนฺทสฺสนา นาม ตฺวํ

๑. ฆาตยิ. ๒. อาโรจยีติ.

เมถุนธมฺมปาราชิกาปตฺตึ อาปนฺโนติ เอวมาทินยปฺปวตฺตา ฯ สํวาส-
ปฏิกฺเขโป นาม นตฺถิ ตยา สทฺธึ อุโปสโถ วา ปวารณา วา
สงฺฆกมฺมํ วาติ เอวํ ปวตฺตา ฯ เอตฺตาวตา ปน สีสํ น เอติ ฯ
อสฺสมโณสิ อสกฺยปุตฺติโยสีติ อาทีหิ วจเนหิ สทฺธึ ฆฏิเตเยว สีสํ
เอติ ฯ สามีจิปฏิกฺเขโป นาม อภิวาทนปจฺจุฏฺฐานอญฺชลิกมฺม-
วีชนาทิกมฺมานํ อกรณํ ฯ ตํ ปฏิปาฏิยา วนฺทนาทีนิ กโรโต
เอกสฺส อกตฺวา เสสานํ กรณกาเล เวทิตพฺพํ ฯ เอตฺตาวตา จ
โจทนา นาม โหติ ฯ อาปตฺติ ปน สีสํ น เอติ ฯ กสฺมา มม
วนฺทนาทีนิ น กโรสีติ ปุจฺฉิเต ปน อสฺสมโณสิ อสกฺยปุตฺตีโยสีติ
อาทีหิ วจเนหิ สทฺธึ ฆฏิเตเยว สีสํ เอติ ฯ ยาคุภตฺตาทินา
ปน ยํ อิจฺฉติ ตํ อาปุจฺฉติ น ตาวตา โจทนา โหติ ฯ อปราปิ
ปาฏิโมกฺขฏฺฐปนกฺขนฺธเก เอกํ ภิกฺขเว อธมฺมิกํ ปาฏิโมกฺขฏฺฐปนํ
เอกํ ธมฺมิกนฺติ# อาทึ กตฺวา ยาว ทส อธมฺมิกานิ ปาฏิโมกฺขฏฺ-
ฐปนานิ ทส ธมฺมิกานีติ เอวํ อธมฺมิกา ปญฺจปญฺญาส ธมฺมิกา
ปญฺจปญฺญาสาติ ทสุตฺตรสตํ โจทนา วุตฺตา ฯ ตา ทิฏฺเฐน
โจเทนฺตสฺส ทสุตฺตรสตํ สุเตน โจเทนฺตสฺส ทสุตฺตรสตํ ปริสงฺกาย
โจเทนฺตสฺส ทสุตฺตรสตนฺติ ตึสาธิกานิ ตีณิ สตานิ โหนฺติ ฯ ตานิ
กาเยน โจเทนฺตสฺส วาจาย โจเทนฺตสฺส กายวาจาหิ โจเทนฺตสฺสาติ
ติคุณานิ กตานิ นวุตาธิกานิ นว สตานิ โหนฺติ ฯ ตานิ อตฺตนา
โจเทนฺตสฺสาปิ ปเรน โจทาเปนฺตสฺสาปิ ตตฺตกาเนวาติ วีสติอูนานิ
เทฺว สหสฺสานิ โหนฺติ ฯ ปุน ทิฏฺฐาทิเภเท สมูลกามูลกวเสน
๑.วิ. จุลฺลวคฺค. ๗/๒๘๔.

อเนกสหสฺสา โจทนา โหนฺตีติ เวทิตพฺพา ฯ

อิมสฺมึ ปน ฐาเน ฐตฺวา อฏฺฐกถายํ อตฺตาทานํ อาทาตุกาเมน อุปาลิ ภิกฺขุนา ปญฺจงฺคสมนฺนาคตํ อตฺตาทานํ อาทาตพฺพนฺติ[1] จ โจทเกน อุปาลิ ภิกฺขุนา ปรํ โจเทตุกาเมน ปญฺจธมฺเม อชฺฌตฺตํ ปจฺจเวกฺขิตฺวา ปโร โจเทตพฺโพติ[2] จ เอวํ อุปาลิปญฺจกาทีสุ วุตฺตานิ พหูนิ สุตฺตานิ อาหริตฺวา อตฺตาทานลกฺขณญฺจ โจทกวตฺตญฺจ จุทิตวตฺตญฺจ สงฺเฆน กตฺตพฺพกิจฺจญฺจ อนุวิชฺชกวตฺตญฺจ สพฺพํ วิตฺถาเรน กถิตํ ฯ ตํ มยํ ยถาอาคตฏฺฐาเนเยว วณฺณยิสฺสาม ฯ วุตฺตปฺปเภทาสุ ปน อิมาสุ โจทนาสุ ยสฺสา กิสฺสาจิ โจทนาย วเสน สงฺฆมชฺเฌ โอสเฏ วตฺถุสฺมึ จุทิตโจทกา วตฺตพฺพา ตุมฺเห อมฺหากํ วินิจฺฉเยน ตุฏฺฐา ภวิสฺสถาติ ฯ สเจ ภวิสฺสามาติ วทนฺติ สงฺเฆน ตํ อธิกรณํ สมฺปฏิจฺฉิตพฺพํ ฯ อถ ปน วินิจฺฉินาถ ตาว ภนฺเต สเจ อมฺหากํ ขมิสฺสติ คณฺหิสฺสามาติ วทนฺติ เจติยํ ตาว วนฺทถาติ อาทีนิ วตฺวา ทีฆสุตฺตํ กตฺวา วิสฺสชฺชิตพฺพํ ฯ เต เจ จิรํ รตฺตํ กิลนฺตา ปกฺกนฺตปริสา อุปจฺฉินฺนปกฺขา หุตฺวา ปุน ยาจนฺติ ยาวตติยํ ปฏิกฺขิปิตฺวา ยทา นิมฺมทา โหนฺติ ตทา เตสํ อธิกรณํ วินิจฺฉินิตพฺพํ ฯ วินิจฺฉินนฺเตหิ จ สเจ อลชฺชุสฺสนฺนา โหติ ปริสา อุพฺพาหิกาย ตํ อธิกรณํ วินิจฺฉินิตพฺพํ ฯ สเจ พาลุสฺสนฺนา โหติ ปริสา ตุมฺหากํ ตุมฺหากํ สภาเค วินยธเร ปริเยสถาติ วินยธเร ปริเยสาเปตฺวา เยน ธมฺเมน เยน วินเยน เยน สตฺถุสาสเนน ตํ อธิกรณํ วูปสมฺมติ ตถา ตํ อธิกรณํ วูปสเมตพฺพํ ฯ

๑. วิ. ปริวาร. ๘/๔๖๔. ๒. วิ. ปริวาร. ๘/๔๖๕.

ตตฺถ จ ธมฺโมติ ภูตวตฺถุ ฯ วินโยติ โจทนา สารณา จ ฯ สตฺถุสาสนนฺติ ญตฺติสมฺปทา จ อนุสฺสาวนสมฺปทา จ ฯ ตสฺมา โจทเกน วตฺถุสฺมึ อาโรปิเต จุทิตโก ปุจฺฉิตพฺโพ สนฺตเมตํ โนติ ฯ เอวํ วตฺถุํ อุปปริกฺขิตฺวา ภูเตน วตฺถุนา โจเทตฺวา สาเรตฺวา ญตฺติสมฺปทาย จ อนุสฺสาวนสมฺปทาย จ ตํ อธิกรณํ วูปสเมตพฺพํ ฯ ตตฺร เจ อลชฺชี ลชฺชึ โจเทติ โส จ อลชฺชี พาโล โหติ อพฺยตฺโต นาสฺส อนุโยโค ทาตพฺโพ ฯ เอวํ ปน วตฺตพฺโพ กิมฺหิ นํ โจเทสีติ ฯ อทฺธา โส วกฺขติ กิมิทํ ภนฺเต กิมฺหินนฺนามาติ ฯ ตฺวํ กิมฺหินมฺปิ น ชานาสิ น ยุตฺตํ ตยา เอวรูเปน พาเลน ปรํ โจเทตุนฺติ อุยฺโยเชตพฺโพ ฯ นาสฺส อนุโยโค ทาตพฺโพ ฯ สเจ ปน โส อลชฺชี ปณฺฑิโต โหติ พฺยตฺโต ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา อชฺโฌตฺถริตฺวา สมฺปาเทตุํ สกฺโกติ เอตสฺส อนุโยคํ ทตฺวา ลชฺชิสฺเสว ปฏิญฺญาย กมฺมํ กาตพฺพํ ฯ สเจ ลชฺชี อลชฺชึ โจเทติ โส จ ลชฺชี พาโล โหติ อพฺยตฺโต น สกฺโกติ อนุโยคํ ทาตุํ ตสฺส นโย ทาตพฺโพ กิมฺหิ นํ โจเทสิ สีลวิปตฺติยา วา อาจารวิปตฺติอาทีสุ วา เอกิสฺสาติ ฯ กสฺมา ปน อิมสฺเสว เอวํ นโย ทาตพฺโพ น อิตรสฺสาติ ฯ นนุ น ยุตฺตํ วินยธรานํ อคติคมนนฺติ ฯ น ยุตฺตเมว ฯ อิทํ ปน อคติคมนํ น โหติ ฯ ธมฺมานุคฺคโห นาม เอโส ฯ อลชฺชินิคฺคหตฺถาย หิ ลชฺชิปคฺคหตฺถาย จ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตํ ฯ ตตฺร อลชฺชี นยํ ลภิตฺวา อชฺโฌตฺถรนฺโต เอหีติ ฯ ลชฺชี ปน นยํ ลภิตฺวา ทิฏฺเฐ ทิฏฺฐสนฺตาเนน สุเต สุตสนฺตาเนน

ปติฏฺฐาย กเถสฺสติ ฯ ตสฺมา ตสฺส ธมฺมานุคฺคโห วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน โส ลชฺชี ปณฺฑิโต โหติ พฺยตฺโต ปติฏฺฐาย กเถติ อลชฺชี จ เอตมฺปิ นตฺถิ เอตมฺปิ นตฺถีติ ปฏิญฺญํ น เทติ อลชฺชิสฺส ปฏิญฺญายเอว กาตพฺพํ ฯ ตทตฺถทีปนตฺถญฺจ อิทํ วตฺถุ เวทิตพฺพํ ฯ เตปิฏกจูฬาภยตฺเถโร กิร โลหปาสาทสฺส เหฏฺฐา ภิกฺขูนํ วินยํ กเถตฺวา สายณฺหสมเย วุฏฺฐาติ ฯ ตสฺส วุฏฺฐานสมเย เทฺว อตฺถ-ปจฺจตฺถิกา กถํ ปวตฺเตสุํ ฯ เอโก เอตมฺปิ นตฺถิ เอตมฺปิ นตฺถีติ ปฏิญฺญํ น เทติ ฯ อถ อปฺปาวเสเส ปฐมยาเม เถรสฺส ตสฺมึ ปุคฺคเล อยํ ปติฏฺฐาย กเถติ อยํ ปน ปฏิญฺญํ น เทติ พหูนิ จ วตฺถูนิ โอสฏานิ อทฺธา เอตํ กตํ ภวิสฺสตีติ อสุทฺธลทฺธิ อุปฺปนฺนา ฯ ตโต วิชนีทณฺฑเกน ปาทกฏฺฐลิกาย สญฺญํ ทตฺวา อหํ อาวุโส วินิจฺฉินิตุํ อนนุจฺฉวิโก อญฺเญน วินิจฺฉินาเปหีติ อาห ฯ กสฺมา ภนฺเตติ ฯ เถโร ตมตฺถํ อาโรเจสิ ฯ จุทิตปุคฺคลสฺส กาเย ทาโห อุฏฺฐิโต ฯ ตโต เถรํ วนฺทิตฺวา วินิจฺฉินิตุํ อนุรูเปน วินยธเรน นาม ตุมฺหาทิเสเนว ภวิตุํ วฏฺฏติ โจทเกน จ อีทิเสเนว ภวิตุํ วฏฺฏตีติ วตฺวา เสตกานิ นิวาเสตฺวา จิรํ กิลมิตตฺถ มยาติ ขมาเปตฺวา ปกฺกามิ ฯ เอวํ ลชฺชินา โจทิยมาโน อลชฺชี พหูสุปิ วตฺถูสุ อุปฺปนฺเนสุ ปฏิญฺญํ น เทติ ฯ โส เนว สุทฺโธติ วตฺตพฺโพ น อสุทฺโธติ ฯ ชีวมตโก นาม อามกปูติโก นาเมโส ฯ สเจ ปนสฺส อญฺญมฺปิ ตาทิสํ วตฺถุ อุปฺปชฺชติ น วินิจฺฉินิตพฺพํ ฯ ตถานาสิตโกว ภวิสฺสติ ฯ สเจ ปน อลชฺชีเยว อลชฺชึ โจเทติ โส วตฺตพฺโพ

อาวุโส ตว วจเนนายํ กึ สกฺกา วตฺตุนฺติ ฯ อิตรมฺปิ ตเถว วตฺวา อุโภ เอกสมฺโภคปริโภคา หุตฺวา ชีวถาติ อุยฺโยเชตพฺพา ฯ สีลตฺถาย เตสํ วินิจฺฉโย น กาตพฺโพ ฯ ปตฺตจีวรปริเวณาทิอตฺถาย ปน ปฏิรูปํ สกฺขึ ลภิตฺวา กาตพฺโพ ฯ อถ ลชฺชีเยว ลชฺชึ โจเทติ วิวาโท จ เนสํ กิสฺมิญฺจิเทว อปฺปมตฺตเก โหติ สญฺญาเปตฺวา มา เอวํ กโรถาติ อจฺจยํ เทสาเปตฺวา อุยฺโยเชตพฺพา ฯ อถ ปเนตฺถ จุทิตเกน สหสา วิรทฺธํ โหติ อาทิโต ปฏฺฐาย อลชฺชี นาม นตฺถิ ฯ โส จ ปกฺขานุรกฺขณตฺถาย ปฏิญฺญํ น เทติ ฯ มยํ สทฺทหาม มยํ สทฺทหามาติ พหู อุฏฺฐหนฺติ ฯ โส เตสํ ปฏิญฺญาย เอกวารํ เทฺววารํ สุทฺโธ โหตุ ฯ อถ ปน วิรทฺธกาลโต ปฏฺฐาย ฐาเน น ติฏฺฐติ ฯ วินิจฺฉโย ทาตพฺโพ ฯ

เอวํ ยสฺสา กิสฺสาจิ โจทนาย วเสน สงฺฆมชฺเฌ โอสเฏ วตฺถุสฺมึ จุทิตโจทเกสุ ปฏิปตฺตึ ญตฺวา ตสฺสาเยว โจทนาย สมฺปตฺติ-วิปตฺติชานนตฺถํ อาทิมชฺฌปริโยสานาทีนํ วเสน วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ เสยฺยถีทํ ฯ โจทนาย โก อาทิ กึ มชฺเฌ กึ ปริโยสานํ ฯ โจทนาย อหํ ตํ วตฺตุกาโม กโรตุ เม อายสฺมา โอกาสนฺติ เอวํ โอกาสกมฺมํ อาทิ ฯ โอติณฺเณน วตฺถุนา โจเทตฺวา สาเรตฺวา วินิจฺฉโย มชฺเฌ ฯ อาปตฺติยํ วา อนาปตฺติยํ วา ปติฏฺฐาปเนน สมโถ ปริโยสานํ ฯ โจทนาย กติ มูลานิ กติ วตฺถูนิ กติ ภูมิโย ฯ โจทนาย เทฺว มูลานิ สมูลิกา วา อมูลิกา วา ฯ ตีณิ วตฺถูนิ ทิฏฺฐํ สุตํ ปริสงฺกิตํ ฯ ปญฺจ ภูมิโย กาเลน วกฺขามิ

โน อกาเลน ภูเตน วกฺขามิ โน อภูเตน สณฺเหน วกฺขามิ โน ผรุเสน อตฺถสํหิเตน วกฺขามิ โน อนตฺถสํหิเตน เมตฺตจิตฺโต วกฺขามิ โน โทสนฺตโรติ ฯ อิมาย ปน โจทนาย โจทเกน ปุคฺคเลน ปริสุทฺธกายสมาจาโร นุโขมฺหีติ[๑] อาทินา นเยน อุปาลิปญฺจเก วุตฺเตสุ ปณฺณรสสุ ธมฺเมสุ ปติฏฺฐาตพฺพํ ฯ จุทิตเกน ทฺวีสุ ธมฺเมสุ ปติฏฺฐาตพฺพํ สจฺเจ จ อกุปฺเป จาติ ฯ

อปฺเปว นาม นํ อิมมฺหา พฺรหฺมจริยา จาเวยฺยนฺติ อปิเอว นาม นํ ปุคฺคลํ อิมมฺหา เสฏฺฐจริยา จาเวยฺยํ ฯ สาธุ วตสฺส สจาหํ อิมํ ปุคฺคลํ อิมมฺหา พฺรหฺมจริยา จาเวยฺยนฺติ อิมินา อธิปฺปาเยน อนุทฺธํเสยฺยาติ วุตฺตํ โหติ ฯ ปทภาชเน ปน พฺรหฺมจริยา จาเวยฺยนฺติ อิมสฺเสว ปริยายมตฺตํ ทสฺเสตุํ ภิกฺขุภาวา จาเวยฺยนฺติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ขณาทีนิ สมยสฺส เววจนานิ ฯ ตํ ขณํ ตํ ลยํ ตํ มุหุตฺตํ วีติวตฺเตติ ตสฺมึ ขเณ ตสฺมึ ลเย ตสฺมึ มุหุตฺเต วีติวตฺเต ฯ ภุมฺมปฺปตฺติยา หิ อิทํ อุปโยควจนํ ฯ สมนุคฺคาหิยมานนิทฺเทเส เยน วตฺถุนา อนุทฺธํสิโต โหตีติ จตูสุ ปาราชิกวตฺถูสุ เยน วตฺถุนา โจทเกน จุทิตโก อนุทฺธํสิโต อภิภูโต อชฺโฌตฺถโต โหติ ฯ ตสฺมึ วตฺถุสฺมึ สมนุคฺคาหิยมาโนติ ตสฺมึ โจทเกน วุตฺตวตฺถุสฺมึ โส โจทโก อนุวิชฺชเกน กินฺเต ทิฏฺฐํ กินฺติ เต ทิฏฺฐนฺติ อาทินา นเยน อนุวิชฺชิยมาโน วีมํสิยมาโน อุปปริกฺขิยมาโน ฯ อสมนุคฺคาหิยมานนิทฺเทเส น เกนจิ วุจฺจมาโนติ อนุวิชฺชเกน วา อญฺเญน วา เกนจิ ฯ อถวา ทิฏฺฐาทีสุ วตฺถูสุ เกนจิ อวุจฺจมาโน ฯ เอเตสญฺจ ทฺวินฺนํ

๑. วิ. ปริวาร. ๘/๔๖๕.

มาติกาปทานํ ปรโต ภิกฺขุ จ โทสํ ปติฏฺฐาตีติ อิมินา สมฺพนฺโธ เวทิตพฺโพ ฯ อิทํ หิ วุตฺตํ โหติ เอวํ หิ สมนุคฺคาหิยมาโน วา อสมนุคฺคาหิยมาโน วา ภิกฺขุ จ โทสํ ปติฏฺฐาติ ปฏิจฺจ ติฏฺฐติ ปฏิชานาติ สงฺฆาทิเสโสติ ฯ อิทญฺจ อมูลกภาวสฺส ปากฏกาลทสฺสนตฺถเมว วุตฺตํ ฯ อาปตฺตึ ปน อนุทฺธํสิตกฺขเณเยว อาปชฺชติ ฯ อิทานิ อมูลกญฺเจว ตํ อธิกรณํ โหตีติ เอตฺถ ยสฺมา อมูลกลกฺขณํ ปุพฺเพ วุตฺตํ ตสฺมา ตํ อวตฺวา อปุพฺพเมว ทสฺเสตุํ อธิกรณํ นามาติ อาทมาห ฯ ตตฺถ ยสฺมา อธิกรณํ อธิกรณฏฺเฐน เอกมฺปิ วตฺถุวเสน นานา โหติ เตนสฺส ตํ นานตฺตํ ทสฺเสตุํ จตฺตาริ อธิกรณานิ วิวาทาธิกรณนฺติ อาทิมาห ฯ โก ปน โส อธิกรณฏฺโฐ เยเนตํ เอกํ โหตีติ ฯ สมเถหิ อธิกรณียตา ฯ ตสฺมา ยํ อธิกิจฺจ อารพฺภ ปฏิจฺจ สนฺธาย สมถาว ปวตฺตนฺติ ตํ อธิกรณนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ อฏฺฐกถาสุ ปน วุตฺตํ อธิกรณนฺติ เกจิ คาหํ วทนฺติ เกจิ เจตนํ เกจิ อกฺขนฺตึ เกจิ โวหารํ เกจิ ปณฺณตฺตินฺติ ฯ ปุน เอวํ วิจาริตํ ยทิ คาโห อธิกรณํ เอโก อตฺตาทานํ คเหตฺวา สภาเคน ภิกฺขุนา สทฺธึ มนฺตยมาโน ตตฺถ อาทีนวํ ทิสฺวา ปุน จชติ ตสฺส ตํ อธิกรณํ สมถปฺปตฺตํ ภวิสฺสติ ฯ ยทิ เจตนา อธิกรณํ อิทํ อตฺตาทานํ คณฺหามีติ อุปฺปนฺนา เจตนา นิรุชฺฌติ ฯ ยทิ อกฺขนฺติ อธิกรณํ อกฺขนฺติยา อตฺตาทานํ คเหตฺวาปิ อปรภาเค วินิจฺฉยํ อลภมาโน วา ขมาปิโต วา จชติ ฯ ยทิ โวหาโร อธิกรณํ กเถนฺโต อาหิณฺฑิตฺวา

อปรภาเค ตุณฺหี โหติ นิรโว เอวมสฺส ตํ อธิกรณํ สมถปฺปตฺตํ ภวิสฺสติ ฯ ตสฺมา ปณฺณตฺติ อธิกรณนฺติ ฯ ตํ ปเนตํ เมถุนธมฺมปาราชิกาปตฺติ เมถุนธมฺมปาราชิกาปตฺติยา ตพฺภาคิยา ฯเปฯ เอวํ อาปตฺตาธิกรณํ อาปตฺตาธิกรณสฺส ตพฺภาคิยนฺติ[1] จ วิวาทาธิกรณํ สิยา กุสลํ สิยา อกุสลํ สิยา อพฺยากตนฺติ[2] จ เอวมาทีหิ วิรุชฺฌติ ฯ น หิ เต ปณฺณตฺติยา กุสลาทิภาวํ อิจฺฉนฺติ ฯ น จ อมูลเกน ปาราชิเกน ธมฺเมนาติ เอตฺถ อาคโต ปาราชิกธมฺโม ปณฺณตฺติ นาม โหติ ฯ กสฺมา ฯ อจฺจนฺตอกุสลตฺตา ฯ วุตฺตมฺปิ เหตํ อาปตฺตาธิกรณํ สิยา อกุสลํ สิยา อพฺยากตนฺติ ฯ ยญฺเจตํ อมูลเกน ปาราชิเกนาติ เอตฺถ อมูลกํ ปาราชิกํ นิทฺทิฏฺฐํ ตสฺเสวายํ อมูลกญฺเจว ตํ อธิกรณํ โหตีติ ปฏินิทฺเทโส น ปณฺณตฺติยา ฯ น หิ อญฺญํ นิทฺทิสิตฺวา อญฺญํ ปฏินิทฺทิสติ ฯ ยสฺมา ปน ยาย ปณฺณตฺติยา เยน อภิลาเปน โจทเกน โส ปุคฺคโล ปาราชิกํ ธมฺมํ อชฺฌาปนฺโนติ ปณฺณตฺโต ปาราชิกสงฺขาตสฺส อธิกรณสฺส อมูลกตฺตา สาปิ ปณฺณตฺติ อมูลิกา โหติ อธิกรเณ ปวตฺตตฺตา จ อธิกรณํ ตสฺมา อิมินา ปริยาเยน ปณฺณตฺติ อธิกรณนฺติ ยุชฺเชยฺย ฯ ยสฺมา จ ยํ อมูลกํ นาม อธิกรณํ ตํ สภาวโต นตฺถิ ปณฺณตฺติมตฺตเมว อตฺถิ ตสฺมาปิ ปณฺณตฺติ อธิกรณนฺติ ยุชฺเชยฺย ฯ ตญฺจโข อิเธว น สพฺพตฺถ ฯ น หิ วิวาทาทีนํ ปณฺณตฺติ อธิกรณฏฺโฐ ฯ อธิกรณฏฺโฐ ปน เตสํ ปุพฺเพ วุตฺตสมเถหิ อธิกรณียตา ฯ อิติ อิมินา อธิกรณฏฺเฐน อิเธกจฺโจ

[1] วิ. มหาวิภงฺค. ๑/๓๘๙-๓๙๐. [2] วิ. จุลฺลวคฺค. ๖/๓๓๔.

วิวาโท เจว อธิกรณญฺจาติ วิวาทาธิกรณํ ฯ เอส นโย เสเสสุ ฯ ตตฺถ อิธ ภิกฺขู วิวทนฺติ ธมฺโมติ วา อธมฺโมติ วาติ[1] เอวํ อฏฺฐารส เภทกรวตฺถูนิ นิสฺสาย อุปฺปนฺโน วิวาโท วิวาทาธิกรณํ ฯ อิธ ภิกฺขู ภิกฺขุํ อนุวทนฺติ สีลวิปตฺติยา วาติ[2] เอวํ จตสฺโส วิปตฺติโย นิสฺสาย อุปฺปนฺโน อนุวาโท อนุวาทาธิกรณํ ฯ ปญฺจปิ อาปตฺติกฺขนฺธา อาปตฺตาธิกรณํ สตฺตปิ อาปตฺติกฺขนฺธา อาปตฺตาธิ-กรณนฺติ[3] เอวํ อาปตฺติเยว อาปตฺตาธิกรณํ ฯ ยา สงฺฆสฺส กิจฺจยตา กรณียตา อปโลกนกมฺมํ ญตฺติกมฺมํ ญตฺติทุติยกมฺมํ ญตฺติ-จตุตฺถกมฺมนฺติ[4] เอวํ จตุพฺพิธํ สงฺฆกิจฺจํ กิจฺจาธิกรณนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ อิมสฺมึ ปนตฺเถ ปาราชิกาปตฺติสงฺขาตํ อาปตฺตาธิกรณเมว อธิปฺเปตํ ฯ เสสานิ อตฺถุทฺธารวเสน วุตฺตานิ ฯ เอตฺตกา หิ อธิกรณสทฺทสฺส อตฺถา ฯ เตสุ ปาราชิกเมว อิธ อธิปฺเปตํ ฯ ตํ ทิฏฺฐาทีหิ มูลเกหิ อมูลกญฺเจว อธิกรณํ โหติ ฯ อยญฺจ ภิกฺขุ โทสํ ปติฏฺฐาติ ปฏิจฺจ ติฏฺฐติ ตุจฺฉกํ มยา ภณิตนฺติ อาทีนิ วทนฺโต ปฏิชานาติ ฯ ตสฺส ภิกฺขุโน อนุทฺธํสิตกฺขเณเยว สงฺฆาทิเสโสติ ฯ อยํ ตาวสฺส สปทานุกฺกมนิทฺเทสสฺส สิกฺขาปทสฺส อตฺโถ ฯ

อิทานิ ยานิ ตานิ สงฺเขปโต อทิฏฺฐาทีนิ โจทนาวตฺถูนิ วุตฺตานิ เตสํ วเสน วิตฺถารโต อาปตฺตึ อาโรเปตฺวา ทสฺเสนฺโต อทิฏฺฐสฺส โหตีติ อาทิมาห ฯ ตตฺถ อทิฏฺฐสฺส โหตีติ อทิฏฺโฐ อสฺส โหติ ฯ เอเตน โจทเกน อทิฏฺโฐ โหติ โส ปุคฺคโล ปาราชิกํ ธมฺมํ อชฺฌาปชฺชนฺโตติ อตฺโถ ฯ เอส นโย อสฺสุตสฺส โหตีติ อาทีสุปิ ฯ

[1-2-3-4] วิ. จุลฺลวคฺค. ๖/๓๓๕,๓๓๖.

ทิฏฺโจ มยาติ ทิฏฺโจสิ มยาติ วุตฺตํ โหติฯ เอส นโย สุโต
มยาติ อาทีสุปิฯ เสสํ อทิฏฺฐมูลเก อุตฺตานเมวฯ ทิฏฺฐมูลเก
ปน ตญฺเจ โจเทติ สุโต มยาติ จ เอวํ วุตฺตานํ สุตาทีนํ
อภาเวน อมูลกตฺตํ เวทิตพฺพํฯ สพฺพสฺมึเยว จ อิมสฺมึ โจทกวาเร
ยถา อิ ธาคเตสุ ปาราชิกํ ธมฺมํ อชฺฌาปนฺโนสิ อสฺสมโณสิ อสกฺย-
ปุตฺติโยสีติ[๑] อิเมสุ วจเนสุ เอเกกสฺส วเสน วาจาย วาจาย สงฺฆาทิเสโส
โหติ เอวํ อญฺญตฺร อาคเตสุ ทุสฺสีโล ปาปธมฺโม อสุจิสงฺกสฺสร-
สมาจาโร ปฏิจฺฉนฺนกมฺมนฺโต อสฺสมโณ สมณปฏิญฺโญ อพฺรหฺมจารี
พฺรหฺมจาริปฏิญฺโญ อนฺโตปูติ อวสฺสุโต กสมฺพุชาโตติ[๒] อิเมสุปิ
วจเนสุ เอเกกสฺส วเสน วาจาย วาจาย สงฺฆาทิเสโส โหติเยวฯ
นตฺถิ ตยา สทฺธึ อุโปสโถ วา ปวารณา วา สงฺฆกมฺมํ วาติ[๓]
อิมานิ ปน สุทฺธานิ สีสนฺน เอนฺติฯ ทุสฺสีโลสิ นตฺถิ ตยา
สทฺธึ อุโปสโถ วาติ เอวํ ทุสฺสีลาทิปเทสุ ปน ปาราชิกํ ธมฺมํ
อชฺฌาปนฺโนสีติ อาทีสุ ปเทสุ จ เยนเกนจิ สทฺธึ ฆฏิตาเนว
สีสํ เอนฺติ สงฺฆาทิเสสกรานิ โหนฺติฯ มหาปทุมตฺเถโร ปนาห น
เกวลํ อิธ ปาลิยํ อนาคตานิ ทุสฺสีโล ปาปธมฺโมติ อาทิปทาเนว
สีสํ เอนฺติ กุณฺโฑสิ มหาสามเณโรสิ มหาอุปาสโกสิ เชฏฺฐพฺพติโกสิ
นิคฺคณฺโฐสิ อาชีวโกสิ ตาปโสสิ ปริพฺพาชโกสิ ปณฺฑโกสิ
เถยฺยสํวาสโกสิ ติตฺถิยปกฺกนฺตโกสิ ติรจฺฉานคโตสิ มาตุฆาตโกสิ
ปิตุฆาตโกสิ อรหนฺตฆาตโกสิ สงฺฆเภทโกสิ โลหิตุปฺปาทโกสิ
ภิกฺขุนีทูสโกสิ อุภโตพฺยญฺชนโกสีติ อิมานิปิ สีสํ เอนฺติเยวาติฯ

๑-๓ วิ. มหาวิภงฺค. ๑/๓๗๗. ๒. องฺ. สตฺตก. ๒๓/๑๓๐.

มหาปทุมตฺเถโรเยว จ ทิฏฺเจ เวมติโกติ อาทีสุ ยทคฺเคน เวมติโก ตทคฺเคน โน กปฺเปติ ยทคฺเคน โน กปฺเปติ ตทคฺเคน น สรติ ยทคฺเคน น สรติ ตทคฺเคน ปมุฏฺโจ โหตีติ วทติ ฯ มหาสุมตฺเถโร ปน เอเกกํ ทฺวิธา ภินฺทิตฺวา จตฺุนฺนมฺปิ ปาเฏกฺกํ นยํ ทสฺเสติ ฯ กถํ ฯ ทีฏฺเจ เวมติโกติ อยํ ตาว ทสฺสเน วา เวมติโก โหติ ปุคฺคเล วา ตตฺถ ทิฏฺโจ นุโข มยา น ทิฏฺโจติ เอวํ ทสฺสเน เวมติโก โหติ อยํ นุโข มยา ทิฏฺโจ อญฺโญติ เอวํ ปุคฺคเล เวมติโก โหติ ฯ เอวํ ทสฺสนํ วา โน กปฺเปติ ปุคฺคลํ วา ทสฺสนํ วา น สรติ ปุคฺคลํ วา ทสฺสนํ วา ปมุฏฺโจ โหติ ปุคฺคลํ วา ฯ เอตฺถ จ เวมติโกติ วิมติชาโต ฯ โน กปฺเปตีติ น สทฺทหติ ฯ น สรตีติ อสาริยมาโน น สรติ ฯ ยทา ปน นํ อมุกสฺมึ นาม ภนฺเต ฐาเน อมุกสฺมึ กาเลติ สาเรนฺติ ตทา สรติ ฯ ปมุฏฺโจติ โย เตหิ เตหิ อุปาเยหิ สาริยมาโนปิ น สรติเยวาติ ฯ เอเตน อุปาเยน โจทาปกวาโรปิ เวทิตพฺโพ ฯ เกวลํ หิ ตตฺถ มยาติ ปริหีนํ เสสํ โจทกวารสทิสเมว ฯ ตโต ปรํ อาปตฺติเภทญฺจ อนาปตฺติเภทญฺจ ทสฺเสตุํ อสุทฺเธ สุทฺธทิฏฺฐีติ อาทิกํ จตุกฺกํ ฐเปตฺวา เอเกกํ ปทํ จตูหิ จตูหิ เภเทหิ นิทฺทิฏฺจํ ฯ ตํ สพฺพํ ปาลินเยเนว สกฺกา ชานิตุํ ฯ เกวลํ เหตฺถ อธิปฺปายเภโท เวทิตพฺโพ ฯ อยํ หิ อธิปฺปาโย นาม จาวนาธิปฺปาโย อกฺโกสาธิปฺปาโย กมฺมาธิปฺปาโย วุฏฺฐานาธิปฺปาโย อุโปสถปฺ-ปวารณฏฺฐปนาธิปฺปาโย อนุวิชฺชนาธิปฺปาโย ธมฺมกถาธิปฺปาโยติ

อเนกวิโธ ฯ ตตฺถ ปุริเมสุ จตูสุ อธิปฺปาเยสุ โอกาสํ อการาเปนฺตสฺส ทุกฺกฏํ โอกาสํ การาเปตฺวาปิ จ สมฺมุขา อมูลเกน ปาราชิเกน อนุทฺธํเสนฺตสฺส สงฺฆาทิเสโส ฯ อมูลเกน สงฺฆาทิเสเสน อนุทฺธํเสนฺตสฺส ปาจิตฺติยํ ฯ อาจารวิปตฺติยา อนุทฺธํเสนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ อกฺโกสาธิปฺปาเยน วทนฺตสฺส ปาจิตฺติยํ ฯ อสมฺมุขา สตฺตหิปิ อาปตฺติกฺขนฺเธหิ วทนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ อสมฺมุขาเยว สตฺตวิธมฺปิ กมฺมํ กโรนฺตสฺส ทุกฺกฏเมว ฯ กุรุนฺทิยํ ปน วุฏฺฐานาธิปฺปาเยน ตฺวํ อิมํ นาม อาปตฺตึ อาปนฺโน ตํ ปฏิกโรหีติ วทนฺตสฺส โอกาสกิจฺจํ นตฺถีติ วุตฺตํ ฯ สพฺพตฺเถว อุโปสถปฺปวารณํ ฐเปนฺตสฺส โอกาสกมฺมํ นตฺถิ ฯ ฐปนกฺเขตฺตมฺปน ชานิตพฺพํ ฯ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อชฺชุโปสโถ ปณฺณรโส ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ สงฺโฆ อุโปสถํ กเร อิติ เอตสฺมึ หิ เรกาเร อนติกฺกนฺเตเยว ฐเปตุํ ลพฺภติ ฯ ตโต ปรํ ปน ยกาเร ปตฺเต น ลพฺภติ ฯ เอส นโย ปวารณาย ฯ อนุวิชฺชกสฺสาปิ โอสเฏ วตฺถุสฺมึ อตฺเถตํ ตวาติ อนุวิชฺชนาธิปฺปาเยน วทนฺตสฺส โอกาสกมฺมํ นตฺถิ ฯ ธมฺมกถิกสฺสาปิ ธมฺมาสเน นิสีทิตฺวา โย อิทญฺจ อิทญฺจ กโรติ อยํ ภิกฺขุ อสฺสมโณติ อาทินา นเยน อนุทฺทิสฺส ธมฺมํ กเถนฺตสฺส โอกาสกมฺมํ นตฺถิ ฯ สเจ ปน อุทฺทิสฺส นิยเมตฺวา อสุโก จ อสุโก จ อสฺสมโณ อนุปาสโกติ กเถติ ธมฺมาสนโต โอโรหิตฺวา อาปตฺตึ ทสฺเสตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ ยํ ปน ตตฺถ ตตฺถ อโนกาสํ กาเรตฺวาติ วุตฺตํ ตสฺส โอกาสํ อกาเรตฺวาติ เอวมตฺโถ

เวทิตพฺโพ ฯ น หิ โกจิ อโนกาโส นาม นตฺถิ ยโมกาสํ กาเรตฺวา อาปตฺตึ อาปชฺชติ โอกาสํ ปน อกาเรตฺวา อาปชฺชตีติ ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯถ

สมุฏฺฐานาทีสุ ติสมุฏฺฐานํ กายจิตฺตโต วาจาจิตฺตโต กายวาจาจิตฺตโต จ สมุฏฺฐาติ กิริยา สญฺญาวิโมกฺขํ สจิตฺตกํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ อกุสลจิตฺตํ ทุกฺขเวทนนฺติ ฯ

ปฐมทุฏฺฐโทสสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ ทุติยทุฏฺฐโทสสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ หนฺท มยํ อาวุโส อิมํ ฉกลกํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ นาม กโรมาติ เต กิร ปฐมวตฺถุสฺมึ อตฺตโน มโนรถํ สมฺปาเทตุํ อสกฺโกนฺตา ลทฺธนิคฺคหา วิฆาตปฺปตฺตา อิทานิ ชานิสฺสามาติ ตาทิสํ วตฺถุํ ปริเยสมานา วิจรนฺติ ฯ อเถกทิวสํ ทิสฺวา ตุฏฺฐา อญฺญมญฺญํ โอโลเกตฺวา เอวมาหํสุ หนฺท มยํ อาวุโส อิมํ ฉกลกํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ นาม กโรมาติ ฯ ทพฺโพ มลฺลปุตฺโต นาม อยนฺติ เอวมสฺส นามํ กโรมาติ วุตฺตํ โหติ ฯ เอส นโย เมตฺติยนฺนาม ภิกฺขุนินฺติ เอตฺถาปิ ฯ เต ภิกฺขู เมตฺติยภุมฺมชเก ภิกฺขู อนุยุญฺชึสูติ เอวํ อนุยุญฺชึสุ อาวุโส กุหึ ตุมฺเหหิ ทพฺโพ มลฺลปุตฺโต นาม เมตฺติยาย ภิกฺขุนิยา สทฺธึ ทิฏฺโฐติ ฯ คิชฺฌกูฏปพฺพตปาเท ฯ กาย เวลาย ฯ ภิกฺขาจารคมนเวลาย ฯ อาวุโส ทพฺพ อิเม เอวํ วเทนฺติ ตฺวํ ตทา กุหินฺติ ฯ เวฬุวเน ภตฺตานิ อุทฺทิสามีติ ฯ ตว ตาย เวลาย เวฬุวเน อตฺถิภาวํ

โก ชานาตีติ ฯ ภิกฺขุสงฺโฆ ภนฺเตติ ฯ เต สงฺฆํ ปุจฺฉึสุ ชานาถ ตุมฺเห ตาย เวลาย อิมสฺส เวฬุวเน อตฺถิภาวนฺติ ฯ อาม อาวุโส ชานาม เถโร สมฺมติลทฺธทิวสโต ปฏฺฐาย เวฬุวเนเยวาติ ฯ ตโต เมตฺติยภุมฺมชเก อาหํสุ อาวุโส ตุมฺหากํ กถา น สเมติ กจฺจิ โน เลสํ อุฑฺเฑตฺวา วเทถาติ ฯ เอวํ เต เตหิ ภิกฺขูหิ อนุยุญฺชิยมานา อาม อาวุโสติ วตฺวา เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯ กิมฺปน ตุมฺเห อาวุโส อายสฺมนฺตํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ อญฺญาภาคิยสฺส อธิกรณสฺสาติ เอตฺถ อญฺญภาคสฺส อิทํ อญฺญภาโค วา อสฺส อตฺถีติ อญฺญภาคิยํ ฯ อธิกรณนฺติ อาธาโร เวทิตพฺโพ ฯ วตฺถุอธิฏฺฐานนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ โย หิ โส ทพฺโพ มลฺลปุตฺโต นามาติ ฉกลโก วุตฺโต โส ยฺวายํ อายสฺมโต ทพฺพสฺส มลฺลปุตฺตสฺส ภาโค โกฏฺฐาโส ปกฺโข มนุสฺสชาติ เจว ภิกฺขุภาโว จ ตโต อญฺญสฺส ภาคสฺส โกฏฺฐาสสฺส ปกฺขสฺส โหติ ติรจฺฉานชาติยา เจว ฉกลกภาวสฺส จ โส วา อญฺญภาโค อสฺส อตฺถีติ ตสฺมา อญฺญภาคิสงฺขํ ลภติ ฯ ยสฺมา จ เตสํ อิมํ มยํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ นาม กโรมาติ วทนฺตานํ ตสฺส นามกรณสญฺญาย อาธาโร วตฺถุอธิฏฺฐานํ ตสฺมา อธิกรณนฺติ เวทิตพฺโพ ฯ ตํ หิ สนฺธาย เต ภิกฺขู อญฺญภาคิยสฺส อธิกรณสฺสาติ อาหํสุ ฯ น วิวาทาธิกรณาทีสุ อญฺญตรํ ฯ กสฺมา ฯ อสมฺภวโต ฯ น หิ เต จตุนฺนํ อธิกรณานํ กสฺสจิ อญฺญภาคิยสฺส อธิกรณสฺส กิญฺจิ เทสํ เลสมตฺตํ อุปฺปาทยึสุ ฯ น จ จตุนฺนํ อธิกรณานํ เลโส นาม อตฺถิ ฯ ชาติเลสาทโย หิ ปุคฺคลานํเยว

เลสา วุตฺตา น วิวาทาธิกรณาทีนํ ฯ อิทญฺจ ทพฺโพ มลฺลปุตฺโตติ นามํ ตสฺส อญฺญภาคิยาธิกรณภาเว จิตฺตสฺส ฉกลกสฺส โกจิ เทโส โหติ เถรํ อมูลเกน ปาราชิเกน อนุทฺธํเสตุํ เลสมตฺโต ฯ เอตฺถ จ ทิสฺสติ อปทิสฺสติ อสฺส อยนฺติ โวหริยตีติ เทโส ฯ ชาติอาทีสุ อญฺญตรโกฏฺฐาสสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ อญฺญมฺปิ วตฺถุํ ลิสฺสติ สิลิสฺสติ โวหารมตฺเตเนว อีสกํ อลฺลิยตีติ เลโส ฯ ชาติอาทีนญฺเญว อญฺญตรโกฏฺฐาสสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ ตโต ปรํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ สิกฺขาปทปฺปญฺญตฺติยมฺปิ อยเมวตฺโถ ฯ

ปทภาชเน ปน ยสฺส อญฺญภาคิยสฺส อธิกรณสฺส กิญฺจิ เทสํ เลสมตฺตํ อุปาทาย ปาราชิเกน ธมฺเมน อนุทฺธํเสยฺย ตํ ยสฺมา อตฺถุปฺปตฺติวเสเนว อาวิภูตํ ตสฺมา ปทภาชเน ตํ น วิภตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ ยานิ ปน อธิกรณนฺติ วจนสามญฺญโต อตฺถุทฺธารวเสน จ วุตฺตานิ จตฺตาริ อธิกรณานิ เตสํ อญฺญภาคิยตา จ ตพฺภาคิยตา จ ยสฺมา อปากฏา ชานิตพฺพา จ วินยธเรหิ ตสฺมา วจนสามญฺญโต ลทฺธํ อธิกรณํ นิสฺสาย ตํ อาวิกโรนฺโต อญฺญภาคิยสฺส อธิกรณสฺสาติ อาปตฺตญฺญภาคิยํ วา โหติ อธิกรณญฺญภาคิยํ วาติ อาทิมาห ฯ ยา จ สา อวสาเน อาปตฺตญฺญภาคิยสฺส อธิกรณสฺส วเสเนว โจทนา วุตฺตา ตมฺปิ ทสฺเสตุํ อยํ สพฺพาธิกรณานํ ตพฺภาคิยอญฺญภาคิยตา สมาหฏาติ เวทิตพฺพา ฯ ตตฺถ จ อาปตฺตญฺญภาคิยํ วาติ ปฐมํ อุทฺทิฏฺฐตฺตา กถญฺจ อาปตฺติ อาปตฺติยา อญฺญภาคิยา โหตีติ นิทฺเทเส อารพฺภิตพฺเพ ยสฺมา อาปตฺตาธิกรณสฺส ตพฺภาคิย-

วิจารณาเยว อยมตฺโถ อาคมิสฺสติ ตสฺมา เอวํ อนารภิตฺวา กถญฺจ อธิกรณํ อธิกรณสฺส อญฺญภาคิยนฺติ ปจฺฉิมํ ปทํเยว คเหตฺวา นิทฺเทโส อารทฺโธติ เวทิตพฺโพ ฯ ตตฺถ อญฺญภาคิยวาโร อุตฺตานตฺโถเยว ฯ เอกเมกํ หิ อธิกรณํ อิตเรสํ ติณฺณํ อญฺญภาคิยํ อญฺญปกฺขิยํ อญฺญโกฏฺฐาสิยํ โหติ วตฺถุวิสภาคตฺตา ฯ ตพฺภาคิยวาเร ปน วิวาทาธิกรณํ วิวาทาธิกรณสฺส ตพฺภาคิยํ ตํปกฺขิยํ ตํโกฏฺฐาสิยํ วตฺถุสภาคตฺตา ฯ ตถา อนุวาทาธิกรณํ อนุวาทาธิกรณสฺส ฯ กถํ ฯ พุทฺธกาลโต ปฏฺฐาย หิ อฏฺฐารส เภทกรวตฺถูนิ นิสฺสาย อุปฺปนฺนวิวาโท จ อิทานิ อุปฺปชฺชนกวิวาโท จ วตฺถุสภาคตาย เอกํ วิวาทาธิกรณเมว โหติ ตถา พุทฺธกาลโต ปฏฺฐาย จตสฺโส วิปตฺติโย นิสฺสาย อุปฺปนฺนอนุวาโท จ อิทานิ อุปฺปชฺชนกอนุวาโท จ วตฺถุสภาคตาย เอกํ อนุวาทาธิกรณเมว โหติ ฯ ยสฺมา ปน อาปตฺตาธิกรณํ อาปตฺตาธิกรณสฺส สภาควิสภาควตฺถุโต สภาวสริกฺขโต จ เอกํเสน ตพฺภาคิยํ น โหติ ตสฺมา อาปตฺตาธิกรณํ อาปตฺตาธิกรณสฺส สิยา ตพฺภาคิยํ สิยา อญฺญภาคิยนฺติ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ อาทิโต ปฏฺฐาย อญฺญภาคิยสฺส ปฐมํ นิทฺทิฏฺฐตฺตา อิธาปิ อญฺญภาคิยเมว ปฐมํ นิทฺทิฏฺฐํ ฯ ตตฺถ อญฺญภาคิยตฺตญฺจ ปรโต ตพฺภาคิยตฺตญฺจ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ กิจฺจาธิกรณํ กิจฺจาธิกรณสฺส ตพฺภาคิยนฺติ เอตฺถ ปน พุทฺธกาลโต ปฏฺฐาย จตฺตาริ สงฺฆกมฺมานิ นิสฺสาย อุปฺปนฺนอธิกรณญฺจ อิทานิ จตฺตาริ สงฺฆกมฺมานิ นิสฺสาย อุปฺปชฺชนกอธิกรณญฺจ สภาคตาย สริกฺขตาย จ เอกํ กิจฺจาธ-

กรณเมว โหติ ฯ ก ปน สงฺฆกมฺมานิ นิสฺสาย อุปฺปนฺนอธิกรณํ กิจฺจาธิกรณํ อุทาหุ สงฺฆกมฺมานเมว ตํ อธิวจนนฺติ ฯ สงฺฆกมฺมาน-เมเวตํ อธิวจนํ ฯ เอวํ สนฺเตปิ สงฺฆกมฺมนฺนาม อิทญฺจีทญฺจ เอวํ อิติ ยํ กมฺมลกฺขณํ มนสิกโรติ ตํ นิสฺสาย อุปฺปชฺชนโต ปุริมํ ปุริมํ สงฺฆกมฺมํ นิสฺสาย อุปฺปชฺชนโต จ สงฺฆกมฺมานิ นิสฺสาย อุปฺปนฺนํ อธิกรณํ กิจฺจาธิกรณนฺติ วุตฺตํ ฯ กิญฺจิ เทสํ เลสมตฺตํ อุปาทายาติ เอตฺถ ปน ยสฺมา เทโสติ วา เลสมตฺโตติ วา ปุพฺเพ วุตฺตนเยเนว พฺยญฺชนโต นานํ อตฺถโต เอกํ ตสฺมา เลโสติ ทส เลสา ชาติเลโส นามเลโสติ อาทิมาห ฯ ตตฺถ ชาติเยว ชาติเลโส ฯ เอส นโย เสเสสุ ฯ อิทานิ ตเมว เลสํ วิตฺถารโต ทสฺเสตุํ ยถา ตํ อุปาทาย อนุทฺธํสนา โหติ ตถา สวตฺถุกํ กตฺวา ทสฺเสนฺโต ชาติเลโส นาม ขตฺติโย ทิฏฺโฐ โหตีติ อาทิมาห ฯ ตตฺถ ขตฺติโย ทิฏฺโฐ โหตีติ อญฺโญ โกจิ ขตฺติยชาติโย อิมินา โจทเกน ทิฏฺโฐ โหติ ฯ ปาราชิกํ ธมฺมํ อชฺฌาปชฺชนฺโตติ เมถุนธมฺมาทีสุ อญฺญตรํ อาปชฺชนฺโต ฯ อญฺญํ ขตฺติยํ ปสฺสิตฺวา โจเทตีติ อถ โส อญฺญํ อตฺตโน เวรึ ขตฺติยชาติยํ ภิกฺขุํ ปสฺสิตฺวา ตํ ขตฺติยชาติเลสํ คเหตฺวา เอวํ โจเทติ ขตฺติโย มยา ทิฏฺโฐ ปาราชิกํ ธมฺมํ อชฺฌาปชฺชนฺโต ตฺวํ ขตฺติโย ปาราชิกํ ธมฺมํ อชฺฌาปนฺโนสิ ฯ อถวา ตฺวํ โส ขตฺติโย น อญฺโญ ปาราชิกํ ธมฺมํ อชฺฌาปนฺโนสิ อสฺสมโณสิ อสกฺยปุตฺติโยสิ นตฺถิ ตยา สทฺธึ อุโปสโถ วา ปวารณา วา สงฺฆกมฺมํ วาติ อาปตฺติ

วาจาย วาจาย สงฺฆาทิเสสสฺส ฯ เอตฺถ จ เตสํ ขตฺติยานํ
อญฺญมญฺญํ อสทิสสฺส ตสฺส ตสฺส ทีฆาทิโน วา ทิฏฺฐาทิโน วา
วเสน อญฺญภาคิยตา ขตฺติยชาติปฺปญฺญตฺติยา อาธารวเสน
อธิกรณตา จ เวทิตพฺพา ฯ เอเตเนว อุปาเยน สพฺพปเทสุ โยชนา
เวทิตพฺพา ฯ ปตฺตเลสนิทฺเทเส ฯ สาฏกปตฺโตติ โลหปตฺตสทิโส
สุสณฺฐาโน สุจฺฉวิ สินิทฺโธ ภมรวณฺโณ มตฺติกาปตฺโต วุจฺจติ ฯ
สุมฺภกปตฺโตติ ปกติมตฺติกาปตฺโต ฯ ยสฺมา ปน อาปตฺติเลสสฺส
เอกปเทเนว สงฺเขปโต นิทฺเทโส วุตฺโต ตสฺมา วิตฺถารโต ตํปิ
ทสฺเสตุํ ภิกฺขุ สงฺฆาทิเสสํ อชฺฌาปชฺชนฺโต ทิฏฺโจ โหตีติ อาทิ
วุตฺตํ ฯ กสฺมา ปนสฺส ตตฺเถว นิทฺเทสํ อวตฺวา อิธ วิสุํ
วุตฺโตติ ฯ เลสนิทฺเทเส หิ อสภาคตฺตา ฯ เลสนิทฺเทสา หิ
อญฺญํ ทิสฺวา อญฺญสฺส โจทนาวเสน วุตฺตา ฯ อยํ ปน เอกเมว
อญฺญํ อาปตฺตึ อาปชฺชนฺตํ ทิสฺวา อญฺญาย อาปตฺติยา โจทนาวเสน
วุตฺโต ฯ ยทิ เอวํ กถํ อญฺญภาคิยํ อธิกรณํ โหตีติ ฯ อาปตฺติยา ฯ
เตเนตํ วุตฺตํ เอวมฺปิ อาปตฺตญฺญภาคิยญฺจ โหติ เลโส จ
อุปาทินฺโนติ ฯ ยํ หิ โส สงฺฆาทิเสสํ อาปนฺโน ตํ ปาราชิกสฺส
อญฺญภาคิยํ อธิกรณํ ฯ ตสฺส ปน อญฺญภาคิยสฺส อธิกรณสฺส
เลโส นาม โย โส สพฺพขตฺติยานํ สาธารโณ ขตฺติยภาโว วิย
สพฺพาปตฺตีนํ สาธารโณ อาปตฺติภาโว ฯ เอเตน อุปาเยน
เสสาปตฺติมูลกา นยา โจทาปกวาโร จ เวทิตพฺโพ ฯ อนาปตฺติ
ตถาสญฺญี โจเทติ วา โจทาเปติ วาติ ปาราชิกํเยว อยํ อาปนฺโนติ

มคฺคนฺตรายาย สํวตฺตนฺติ ตสฺมา ภควา อลํ เทวทตฺตาติ[๑] ปฏิกฺขิปิตฺวา โย อิจฺฉติ อารญฺญโก โหตูติอาทิมาห[๒] ฯ

เอตฺถ ปน ภควโต อธิปฺปายํ วิทิตฺวา กุลปุตฺเตน อตฺตโน ปฏิรูปํ เวทิตพฺพํ ฯ อยํ เหตฺถ ภควโต อธิปฺปาโย เอโก ภิกฺขุ มหชฺฌาสโย โหติ มหุสฺสาโห สกฺโกติ คามนฺตเสนาสนํ ปฏิกฺขิปิตฺวา อรญฺเญ วิหรนฺโต ทุกฺขสฺสนฺตํ กาตุํ ฯ เอโก ทุพฺพโล โหติ อปฺปตฺถาโม อรญฺเญ น สกฺโกติ คามนฺเตเยว สกฺโกติ ฯ เอโก มหพฺพโล สมฺปฺปวตฺตธาตุโก อธิวาสนกฺขนฺติสมฺปนฺโน อิฏฺฐานิฏฺเฐสุ สมจิตฺโต อรญฺเญปิ คามนฺเตปิ สกฺโกติเยว ฯ เอโก เนว คามนฺเต น อรญฺเญ สกฺโกติ ปทปรโม โหติ ฯ ตตฺร ยฺวายํ มหชฺฌาสโย โหติ มหุสฺสาโห สกฺโกติ คามนฺตเสนาสนํ ปฏิกฺขิปิตฺวา อรญฺเญ วิหรนฺโต ทุกฺขสฺสนฺตํ กาตุํ โส อรญฺเญเยว วสตุ อิทมสฺส ปฏิรูปํ ฯ สทฺธิวิหาริกาทโยปิสฺส อนุสิกฺขมานา อรญฺเญ วิหาตพฺพเมว มญฺญิสฺสนฺติ ฯ โย ปน ทุพฺพโล โหติ อปฺปตฺถาโม คามนฺเตเยว สกฺโกติ ทุกฺขสฺสนฺตํ กาตุํ น อรญฺเญ โส คามนฺเตเยว วสตุ ฯ ยฺวายํ มหพฺพโล สมฺปฺปวตฺตธาตุโก อธิวาสนกฺขนฺติสมฺปนฺโน อิฏฺฐานิฏฺเฐสุ สมจิตฺโต อรญฺเญปิ คามนฺเตปิ สกฺโกติเยว อยมฺปิ คามนฺตเสนาสนํ ปหาย อรญฺเญ วิหรตุ อิทมสฺส ปฏิรูปํ ฯ สทฺธิวิหาริกาทโยปิสฺส อนุสิกฺขมานา อรญฺเญ วิหาตพฺพํ มญฺญิสฺสนฺติ ฯ โย ปนายํ เนว คามนฺเต น อรญฺเญ สกฺโกติ ปทปรโม โหติ อยมฺปิ อรญฺเญเยว วสตุ ฯ

๑. ๒. วิ. จุลฺลวคฺค. ๗/๑๙๓ ฯ

อยํ หิสฺส ธุตงฺคเสวนา กมฺมฏฺฐานภาวนา จ อายตึ มคฺคผลานํ อุปนิสฺสโย ภวิสฺสติ ฯ สทฺธิวิหาริกาทโยปิสฺส อนุสิกฺขมานา อรญฺเญ วิหาตพฺพํ มญฺญิสฺสนฺตีติ ฯ เอวํ ยฺวายํ ทุพฺพโล โหติ อปฺปตฺถาโม คามนฺเตเยว วิหรนฺโต สกฺโกติ ทุกฺขสฺสนฺตํ กาตุํ น อรญฺเญ อิมํ ปุคฺคลํ สนฺธาย ภควา โย อิจฺฉติ คามนฺเต วิหรตูติ อาห ฯ อิมินา จ ปุคฺคเลน อญฺเญสมฺปิ ทฺวารํ ทินฺนํ ฯ ยทิ ปน ภควา เทวทตฺตสฺส วาทํ สมฺปฏิจฺเฉยฺย ยฺวายํ ปุคฺคโล ปกติยา ทุพฺพโล โหติ อปฺปตฺถาโม โยปิ ทหรกาเล อรญฺญวาสํ อภิสมฺภุณิตฺวา ชิณฺณกาเล วา วาตปิตฺตาทีหิ สมุปฺปนฺนธาตุกฺโขภกาเล วา นาภิสมฺภุณาติ คามนฺเตเยว ปน วิหรนฺโต สกฺโกติ ทุกฺขสฺสนฺตํ กาตุํ เตสํ อริยมคฺคูปจฺเฉโท ภเวยฺย อรหตฺตผลาธิคโม น ภเวยฺย อุทฺธมฺมํ อุพฺพินยํ วิโลมํ อนิยฺยานิกํ สตฺถุสาสนํ ภเวยฺย สตฺถา จ เตสํ อสพฺพญฺญู อสฺส สกวาทํ ฉฑฺเฑตฺวา เทวทตฺตสฺส วาเท ปติฏฺฐิโตติ คารยฺโห จ ภเวยฺย ฯ ตสฺมา ภควา เอวรูเป ปุคฺคเล สงฺคณฺหนฺโต เทวทตฺตสฺส วาทํ ปฏิกฺขิปิ ฯ เอเตเนว อุปาเยน ปิณฺฑปาติกวตฺถุสฺมิมฺปิ ปํสุกูลิกวตฺถุสฺมิมฺปิ อฏฺฐมาเส รุกฺขมูลิกวตฺถุสฺมิมฺปิ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ จตฺตาโร ปน มาเส รุกฺขมูลเสนาสนํ ปฏิกฺขิตฺตเมว ฯ

มจฺฉมํสวตฺถุสฺมึ ติโกฏิปริสุทฺธนฺติ ตีหิ โกฏีหิ ปริสุทฺธํ ทิฏฺฐาทีหิ อปริสุทฺธีหิ วิรหิตนฺติ อตฺโถ ฯ เตเนวาห อทิฏฺฐํ อสฺสุตํ อปริสงฺกิตนฺติ ฯ ตตฺถ อทิฏฺฐนฺนาม ภิกฺขูนํ อตฺถาย

มิคมจฺเฉ วธิตฺวา คยฺหมานํ อทิฏฺฐํ ฯ อสฺสุตนฺนาม ภิกฺขูนํ อตฺถาย มิคมจฺเฉ วธิตฺวา คหิตนฺติ อสฺสุตํ ฯ อปริสงฺกิตํ ปน ทิฏฺฐปริสงฺกิตํ สุตปริสงฺกิตํ ตทุภยวินิมุตฺตปริสงฺกิตญฺจ ญตฺวา ตพฺพิปกฺขโต ชานิตพฺพํ ฯ กถํ ฯ อิธ ภิกฺขู ปสฺสนฺติ มนุสฺเส ชาลวาคุราทิหตฺเถ คามโต วา นิกฺขมนฺเต อรญฺเญ วา วิจรนฺเต ฯ ทุติยทิวเส จ เนสํ ตํ คามํ ปิณฺฑาย ปวิฏฺฐานํ สมจฺฉมํสํ ปิณฺฑปาตํ อภิหรนฺติ ฯ เต เตน ทิฏฺเฐน ปริสงฺกนฺติ ภิกขูนํ นุโข อตฺถาย กตนฺติ ฯ อิทํ ทิฏฺฐปริสงฺกิตนฺนาม ฯ เอตํ คเหตุํ น วฏฺฏติ ฯ ยํ เอวํ อปริสงฺกิตํ ตํ วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน เต มนุสฺสา กสฺมา ภนฺเต น คณฺหาถาติ ปุจฺฉิตฺวา ตมตฺถํ สุตฺวา นยิทํ ภนฺเต ภิกฺขูนํ อตฺถาย กตํ อมฺเหหิ อตฺตโน อตฺถาย วา ราชยุตฺตาทีนํ อตฺถาย วา กตนฺติ วทนฺติ กปฺปติ ฯ นเหว โข ภิกฺขู ปสฺสนฺติ อปิจ สุณนฺติ มนุสฺสา กิร ชาลวาคุราทิหตฺถา คามโต วา นิกฺขมนฺติ อรญฺเญ วา วิจรนฺตีติ ฯ ทุติยทิวเส จ เตสํ ตํ คามํ ปิณฺฑาย ปวิฏฺฐานํ สมจฺฉมํสํ ปิณฺฑปาตํ อภิหรนฺติ ฯ เต เตน สุเตน ปริสงฺกนฺติ ภิกฺขูนํ นุโข อตฺถาย กตนฺติ ฯ อิทํ สุตปริสงฺกิตนฺนาม ฯ เอตํ คเหตุํ น วฏฺฏติ ฯ ยํ เอวํ อปริสงฺกิตํ ตํ วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน เต มนุสฺสา กสฺมา ภนฺเต น คณฺหาถาติ ปุจฺฉิตฺวา ตมตฺถํ สุตฺวา นยิทํ ภิกฺขูนํ อตฺถาย กตํ อมฺเหหิ อตฺตโน อตฺถาย วา ราชยุตฺตาทีนํ อตฺถาย วา กตนฺติ วทนฺติ กปฺปติ ฯ นเหว โข ปน ปสฺสนฺติ น สุณนฺติ อปิจ เตสํ ตํ

คามํ ปิณฺฑาย ปวิฏฺฐานํ ปตฺตํ คเหตฺวา สมจฺฉมํสํ ปิณฺฑปาตํ อภิสงฺขริตฺวา อภิหรนฺติ ฯ เต ปริสงฺกนฺติ ภิกฺขูนํ นุโข อตฺถาย กตนฺติ ฯ อิทํ ตทุภยวินิมุตฺตปริสงฺกิตนฺนาม ฯ เอตมฺปิ คเหตุํ น วฏฺฏติ ฯ ยํ เอวํ อปริสงฺกิตํ ตํ วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน เต มนุสฺสา กสฺมา ภนฺเต น คณฺหาถาติ ปุจฺฉิตฺวา ตมตฺถํ สุตฺวา นยิทํ ภนฺเต ภิกฺขูนํ อตฺถาย กตํ อมฺเหหิ อตฺตโน อตฺถาย วา ราชยุตฺตาทีนํ อตฺถาย วา กตํ ปวตฺตมํสํ วา กปฺปิยเมว ลภิตฺวา ภิกฺขูนํ อตฺถาย สมฺปาทิตนฺติ วทนฺติ กปฺปติ ฯ มตานํ เปตกิจฺจตฺถาย มงฺคลาทีนํ วา อตฺถาย กเตปิ เอเสว นโย ฯ ยํ ยํ หิ ภิกฺขูนํเยว อตฺถาย อกตํ ยตฺถ จ นิพฺเพมติโก โหติ ตํ สพฺพํ กปฺปติ ฯ สเจ ปน เอกสฺมึ วิหาเร ภิกฺขูนํ อุทฺทิสฺส กตํ โหติ เต จ อตฺตโน อตฺถาย กตภาวํ น ชานนฺติ อญฺเญ ชานนฺติ เย ชานนฺติ เตสํ น วฏฺฏติ ฯ อญฺเญ น ชานนฺติ เตเยว ชานนฺติ เตสํเยว น วฏฺฏติ อญฺเญสํ วฏฺฏติ ฯ เตปิ อมฺหากํ อตฺถาย กตนฺติ ชานนฺติ อญฺเญปิ เอเตสํ อตฺถาย กตนฺติ ชานนฺติ สพฺเพสํปิ น วฏฺฏติ ฯ สพฺเพ น ชานนฺติ สพฺเพสํ วฏฺฏติ ฯ ปญฺจสุปิ สหธมฺมิเกสุ ยสฺส วา ตสฺส วา อตฺถาย อุทฺทิสฺส กตํ สพฺเพสํ น กปฺปติ ฯ สเจ ปน โกจิ เอกํ ภิกฺขุํ อุทฺทิสฺส ปาณํ วธิตฺวา ตสฺส ปตฺตํ ปูเรตวา เทติ โส จ อตฺตโน อตฺถาย กตภาวํ ชานํเยว คเหตฺวา อญฺญสฺส ภิกฺขุโน เทติ โส ตสฺส สทฺธาย ปริภุญฺชติ กสฺส อาปตฺตีติ ฯ

ทฺวินฺนํปิ อนาปตฺติ ฯ ยํ หิ อุทฺทิสฺส กตํ ตสฺส อภุตฺตตาย อนาปตฺติ อิตรสฺส อชานนตาย จ ฯ กปฺปิยมํสสฺส หิ ปฏิคฺคหเณ อาปตฺติ นตฺถิ ฯ อุทฺทิสฺส กตญฺจ อชานิตฺวา ภุญฺชนฺตสฺส ปจฺฉา ญตฺวา อาปตฺติเทสนากิจฺจํ นาม นตฺถิ ฯ อกปฺปิยมํสํ ปน อชานิตฺวา ภุตฺเตน ปจฺฉา ญตฺวาปิ อาปตฺติ เทเสตพฺพา ฯ อุทฺทิสฺส กตํ หิ ญตฺวา ภุญฺชโต จ อาปตฺติ ฯ อกปฺปิยมํสํ อชานิตฺวา ภุญฺชนฺตสฺสาปิ อาปตฺติเยว ฯ ตสฺมา อาปตฺติภีรุเกน รูปํ สลฺลกฺเขนฺเตนาปิ ปุจฺฉิตฺวาว มํสํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ ฯ ปริโภคกาเล ปุจฺฉิตฺวา ปริภุญฺชิสฺสามีติ คเหตฺวา ปุจฺฉิตฺวาว ปริภุญฺชิตพฺพํ ฯ กสฺมา ฯ ทุวิญฺเญยฺยตฺตา ฯ อจฺฉมํสํ หิ สูกรมํสสทิสํ โหติ ฯ ทีปิมํสาทีนิ มิคมํสาทิสทิสานิ ฯ ตสฺมา ปุจฺฉิตฺวา คหณเมว วตฺตนฺติ วทนฺติ ฯ

หฏฺโฐ อุทคฺโคติ ตุฏฺโฐ เจว อุนฺนตกายจิตฺโต จ หุตฺวา ฯ โส กิร ภควา อิมานิ ปญฺจ วตฺถูนิ น อนุชานาติ อิทานิ สกฺกิสฺสามิ สงฺฆเภทํ กาตุนฺติ โกกาลิกสฺส อิงฺคิตาการํ ทสฺเสตฺวา ยถา วิสํ วา ขาทิตฺวา รชฺชุยา วา อุพฺพนฺธิตฺวา สตฺถํ วา อาหริตฺวา มริตุกาโม ปุริโส วิสาทีสุ อญฺญตรํ ลภิตฺวา ตปฺปจฺจยา อาสนฺนมฺปิ มรณทุกฺขํ อชานนฺโต หฏฺโฐ อุทคฺโค โหติ เอวเมว สงฺฆเภทปจฺจยา อาสนฺนมฺปิ อวีจิมฺหิ นิพฺพตฺติตฺวา ปฏิสํเวทนียํ ทุกฺขํ อชานนฺโต ลทฺโธ ทานิ เม สงฺฆเภทสฺส อุปาโยติ หฏฺโฐ อุทคฺโค สปริโส อุฏฺฐายาสนา เตเนว หฏฺฐภาเวน ภควนฺตํ

อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ ฯ เต มยํ อิเมหิ ปญฺจหิ วตฺถูหิ สมาทาย วตฺตามาติ เอตฺถ ปน อิมานิ ปญฺจ วตฺถูนีติ วตฺตพฺเพปิ เต มยํ อิเมหิ ปญฺจหิ วตฺถูหิ ชนํ สญฺญาเปสฺสามาติ อภิณฺหวิตกฺกวเสน วิภตฺติวิปลฺลาสํ อสลฺลกฺเขตฺวา อภิณฺหปริวิตกฺกานุรูปเมว เต มยํ อิเมหิ ปญฺจหิ วตฺถูหีติ อาห ยถาตํ วิกฺขิตฺตจิตฺโต ฯ ธุตา สลฺเลขวุตฺติโนติ ยา ปฏิปทา กิเลเส ธุนาติ ตาย สมนฺนาคตตฺตา ธุตา ฯ ยา จ กิเลเส สลฺเลขติ สา เอเตสํ วุตฺตีติ สลฺเลขวุตฺติโน ฯ พาหุลฺลิโกติ จีวราทีนํ ปจฺจยานํ พหุลภาโว พาหุลฺลํ ฯ พาหุลฺลมสฺส อตฺถิ ตสฺมึ วา พาหุลฺเล นิยุตฺโต จิโตติ พาหุลฺลิโก ฯ พาหุลฺลาย เจเตตีติ พาหุลฺลตฺถาย เจเตติ กปฺเปติ ปกปฺเปติ ฯ กถนฺนาม มยฺหญฺจ สาวกานญฺจ เม จีวราทิพหุลภาโว ภเวยฺยาติ เอวํ อุสฺสุกฺกมาปนฺโนติ อธิปฺปาโย ฯ จกฺกเภทายาติ อาณาเภทาย ฯ ธมฺมึ กถํ กตฺวาติ ขนฺธเก วุตฺตนเยน อลํ เทวทตฺต มา เต รุจิ สงฺฆเภโท ครุโก โข เทวทตฺต สงฺฆเภโท โย โข เทวทตฺต สมคฺคํ สงฺฆํ ภินฺทติ กปฺปฏฺฐิยํ[๑] กิพฺพิสํ ปสวติ กปฺปํ นิรยมฺหิ ปจฺจติ โย จ โข เทวทตฺต ภินฺนํ สงฺฆํ สมคฺคํ กโรติ พฺรหฺมปุญฺญํ ปสวติ กปฺปํ สคฺคมฺหิ โมทตีติเอวมาทิกํ[๒] อเนกปฺปการํ เทวทตฺตสฺส จ ภิกฺขูนญฺจ ตทนุจฺฉวิกํ ตทนุโลมิกํ ธมฺมีกถํ กตฺวา ฯ

สมคฺคสฺสาติ สหิตสฺส จิตฺเตน จ สรีเรน จ อวิยุตฺตสฺสาติ อตฺโถ ฯ ปทภาชเนปิ หิ อยเมว อตฺโถ ทสฺสิโต ฯ สมานสํวาสโกติ

๑. กปฺปฏฺฐิติกนฺติ ปาลิ ฯ ๒. วิ. จุลฺลวคฺค. ๗/๑๙๔ ฯ

หิ วทตา จิตฺเตน อวิโยโค ทสฺสิโต โหติ ฯ สมานสีมายํ ฐิโตติ วทตา สรีเรน ฯ กถํ ฯ สมานสํวาสโก หิ ลทฺธินา นานาสํวาสเกน วา กมฺมุนา นานาสํวาสเกน วา วิรหิโต สมจิตฺตตาย จิตฺเตน อวิยุตฺโต โหติ สมานสีมายํ ฐิโต กายสามคฺคีทานโต สรีเรน อวิยุตฺโต ฯ เภทนสํวตฺตนิกํ วา อธิกรณนฺติ เภทนสฺส สงฺเฆเภทสฺส อตฺถาย สํวตฺตนิกํ การณํ ฯ อิมสฺมึ หิ โอกาเส กามเหตุ กามนิทานํ กามาธิกรณนฺติอาทีสุ[๑] วิย การณํ อธิกรณนฺติ อธิปฺเปตํ ฯ ตญฺจ ยสฺมา อฏฺฐารสวิธํ โหติ ตสฺมา ปทภาชเน อฏฺฐารส เภทกร-วตฺถูนีติ วุตฺตํ ฯ ตานิ ปน อิธูปาลิ ภิกฺขุ อธมฺมํ ธมฺโมติ[๒] ทีเปตีติ-อาทินา นเยน ขนฺธเก อาคตานิ ฯ ตสฺมา ตตฺเถว เนสํ อตฺถํ วณฺณยิสฺสาม ฯ โยปิ จายํ อิมานิ วตฺถูนิ นิสฺสาย อปเรหิปิ กมฺเมน อุทฺเทเสน โวหาเรน อนุสฺสาวนาย สลากคฺคาเหนาติ ปญฺจหิ การเณหิ สงฺฆเภโท โหติ ตมฺปิ อาคตฏฺฐาเนเยว ปกาสยิสฺสาม ฯ สงฺเขปโต ปน เภทนสํวตฺตนิกํ วา อธิกรณํ สมาทายาติ เอตฺถ สงฺฆเภทสฺส อตฺถาย สํวตฺตนิกํ สงฺฆเภทนิปฺผตฺติสมตฺถํ การณํ คเหตฺวาติ เอวมตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ ปคฺคยฺหาติ ปคฺคหิตํ อพฺภุสฺสิตํ ปากฏํ กตฺวา ฯ ติฏฺเฐยฺยาติ ยถาสมาทินฺนํ ยถาปคฺคหิตเมว กตฺวา อจฺเฉยฺย ฯ ยสฺมา ปน เอวํ ปคฺคยฺหตา ติฏฺฐตา จ ตํ ทีปิตญฺเจว อปฏินิสฺสฏฺฐญฺจ โหติ ตสฺมา ปทภาชเน ทีเปยฺยาติ จ น ปฏินิสฺสชฺเชยฺยาติ จ วุตฺตํ ฯ ภิกฺขูหิ เอวมสฺส วจนีโยติ อญฺเญหิ ลชฺชีหิ ภิกฺขูหิ เอวํ วตฺตพฺโพ ภเวยฺย ฯ ปทภาชเน จสฺส เย ปสฺสนฺตีติ เย สมฺมุขา ปคฺคยฺห ติฏฺฐนฺตํ

๑. สํ. ส. ๑๕/๑๐๘. ๒. วิ. ปริวาร. ๘/๔๙๘.

ปสฺสนฺติ ฯ เย สุณนฺตีติ เยปิ อสุกสฺมึ นาม วิหาเร ภิกฺขู เภทนสํวตฺ-
ตนิกํ อธิกรณํ สมาทาย ปคฺคยฺห ติฏฺฐนฺตีติ สุณนฺติ ฯ สเมตายสฺมา
สงฺเฆนาติ อายสฺมา สงฺเฆน สทฺธึ สเมตุ สมาคจฺฉตุ เอกลทฺธิโก
โหตูติ อตฺโถ ฯ กึการณา ฯ สมคฺโค หิ สงฺโฆ สมฺโมทมาโน
อวิวทมาโน เอกุทฺเทโส ผาสุวิหรตีติ ฯ ตตฺถ สมฺโมทมาโนติ
อญฺญมญฺญสมฺปตฺติยา สุฏฺฐุ โมทมาโน ฯ อวิวทมาโนติ อยํ ธมฺโม
นายํ ธมฺโมติ เอวํ น วิวทมาโน ฯ เอโก อุทฺเทโส อสฺสาติ เอกุทฺ-
เทโส ฯ เอกโต ปวตฺตปาฏิโมกฺขุทฺเทโส น วิสุนฺติ อตฺโถ ฯ ผาส-
ุวิหรตีติ สุขํ วิหรติ ฯ อิจฺเจตํ กุสลนฺติ เอตํ ปฏินิสฺสชฺชนํ กุสลํ เขมํ
โสตฺถิภาโว ตสฺส ภิกฺขุโน ฯ โน เจ ปฏินิสฺสชฺชติ อาปตฺติ ทุกฺ-
กฏสฺสาติ ติกฺขตฺตุํ วุตฺตสฺส อปฏินิสฺสชฺชโต ทุกฺกฏํ ฯ สุตฺวา น วทนฺติ
อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ เย สุตฺวา น วทนฺติ เตสมฺปิ ทุกฺกฏํ ฯ กีวทูเร
สุตฺวา อวทนฺตานํ ทุกฺกฏํ ฯ เอกวิหาเร ตาว วตฺตพฺพํ นตฺถิ ฯ
อฏฺฐกถายํ ปน วุตฺตํ สมนฺตา อฑฺฒโยชเน ภิกฺขูนํ ภาโร ฯ ทูตํ วา
ปณฺณํ วา เปเสตฺวา วทโตปิ อาปตฺติโมกฺโข นตฺถิ ฯ สยเมว
คนฺตฺวา ครุโก อาวุโส สงฺฆเภโท มา สงฺฆเภทาย ปรกฺกมีติ
วาเรตพฺโพ ฯ ปโหนฺเตน ปน ทูรมฺปิ คนฺตพฺพํ ฯ อคิลานานํ หิ
ทูเรปิ ภาโรเยว ฯ อิทานิ เอวญฺจ โส ภิกฺขุ ภิกฺขูหิ วุจฺจมาโนติ-
อาทีสุ อตฺถมตฺตเมว ทสฺเสตุํ โส ภิกฺขุ สงฺฆมชฺฌมฺปิ อากฑฺฒิตฺวา
วตฺตพฺโพติ อาทิมาห ฯ ตตฺถ สงฺฆมชฺฌมฺปิ อากฑฺฒิตฺวาติ สเจ
ปุริมนเยน วุจฺจมาโน น ปฏินิสฺสชฺชติ หตฺเถสุ จ ปาเทสุ จ

คเหตฺวาปิ สงฺฆมชฺฌํ อากฑฺฒิตฺวา ปุนปิ มา อายสฺมาติ อาทินา นเยน ติกฺขตฺตุํ วตฺตพฺโพ ฯ ยาวตติยํ สมนุภาสิตพฺโพติ ยาวตติยํ สมนุภาสนํ ตาว สมนุภาสิตพฺโพ ฯ ตีหิ สมนุภาสนกมฺมวาจาหิ กมฺมํ กาตพฺพนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ ปทภาชเน ปนสฺส อตฺถเมว คเหตฺวา สมนุภาสนวิธึ ทสฺเสตุํ โส ภิกฺขุ สมนุภาสิตพฺโพ เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมนุภาสิตพฺโพติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ ญตฺติยา ทุกฺกฏํ ทฺวีหิ กมฺมวาจาหิ ถุลฺลจฺจยา ปฏิปฺปสฺสมฺภนฺตีติ ยํ ญตฺติปริโยสาเน ทุกฺกฏํ อาปนฺโน เย จ ทฺวีหิ กมฺมวาจาหิ ถุลฺลจฺจเย ตา ติสฺโสปิ อาปตฺติโย ยสฺส นกฺขมติ โส ภาเสยฺยาติ เอวํ ยการปฺปตฺตมตฺตาย ตติยกมฺมวาจาย ปฏิปฺปสฺสมฺภนฺติ สงฺฆาทิเสเส-เยว ติฏฺฐติ ฯ กึ อาปนฺนา อาปตฺติโย ปฏิปฺปสฺสมฺภนฺติ อนาปนฺนาติ ฯ มหาสุมตฺเถโร ตาว วทติ โย อวสาเน นํ ปฏินิสฺสชฺชติ โส ตา อาปตฺติโย น อาปชฺชติ ตสฺมา อนาปนฺนา ปฏิปฺปสฺสมฺภนฺตีติ ฯ มหาปทุมตฺเถโร ปน ลิงฺคปริวตฺเตน อสาธารณาปตฺติโย วิย อาปนฺนา ปฏิปฺปสฺสมฺภนฺติ อนาปนฺนานํ กึ ปฏิปฺปสฺสทฺธิยาติ อาห ฯ ธมฺมกมฺเม ธมฺมกมฺมสญฺญีติ ตญฺเจ สมนุภาสนกมฺมํ ธมฺมกมฺมํ โหติ ตสฺมึ ธมฺมกมฺมสญฺญีติ อตฺโถ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ อิธ สญฺญา น รกฺขติ กมฺมสฺส ธมฺมิ-กตฺตา เอวํ อปฏินิสฺสชฺชนฺโต อาปชฺชติ ฯ อสมนุภาสนฺตสฺสาติ อสมนุภาสิยมานสฺส อปฏินิสฺสชฺชนฺตสฺสาปิ สงฺฆาทิเสเสน อนาปตฺติ ฯ ปฏินิสฺสชฺชนฺตสฺสาติ ญตฺติโต ปุพฺเพ วา ญตฺติกฺขเณ วา ญตฺต-

ปริโยสาเน วา ปฐมาย วา อนุสฺสาวนาย ทุติยาย วา ตติยาย วา ยาว ยการํ น สมฺปาปุณาติ ตาว ปฏินิสฺสชฺชนฺตสฺส สงฺฆาทิเสเสน อนาปตฺติ ฯ อาทิกมฺมิกสฺสาติ เอตฺถ ปน เทวทตฺโต สมคฺคสฺส สงฺฆสฺส เภทาย ปรกฺกมิ ตสฺมึ วตฺถุสฺมินฺติ[๑] ปริวาเร อาคตตฺตา เทวทตฺโต อาทิกมฺมิโก ฯ โส จ โข สงฺฆเภทาย ปรกฺกมนสฺเสว น อปฏินิสฺสชฺชนสฺส ฯ น หิ ตสฺส ตํ กมฺมํ กตํ ฯ กถญฺจิทํ ชานิตพฺพนฺติ เจ ฯ สุตฺตโต ฯ ยถา หิ อริฏฺโฐ ภิกฺขุ คทฺธวาธิปุพฺโพ ยาวตติยํ [๒] สมนุภาสนาย น ปฏินิสฺสชฺชิ ตสฺมึ วตฺถุสฺมินฺติ[๓] ปริวาเร อาคตตฺตา อริฏฺฐสฺส กมฺมํ กตนฺติ ปญฺญายติ น ตถา เทวทตฺตสฺส ฯ อถาปิสฺส กเตน ภวิตพฺพนฺติ โกจิ อตฺตโน รุจิมตฺเตเนว วเทยฺย ตถาปิ อปฏินิสฺสชฺชเน อาทิกมฺมิกสฺส อนาปตฺติ นาม นตฺถิ ฯ น หิ ปญฺญตฺตสิกฺขาปทํ วีติกฺกมนฺตสฺส อญฺญตฺร อุทฺทิสฺส อนุญฺญาตโต อนาปตฺติ นาม ทิสฺสติ ฯ ยมฺปิ อริฏฺฐสิกฺขาปทสฺส อนาปตฺติยํ อาทิกมฺมิกสฺสาติ โปตฺถเกสุ ลิขิตํ ตํ ปมาทลิขิตํ ฯ ปมาทลิขิตภาโว จสฺส ปฐมํ อริฏฺโฐ ภิกฺขุ[๔] โจเทตพฺโพ โจเทตฺวา สาเรตพฺโพ สาเรตฺวา อาปตฺตึ อาโรเปตพฺพาติ[๕] เอวํ กมฺมกฺขนฺธเก อาปตฺติอาโรปนวจนโต เวทิตพฺโพ ฯ อิติ เภทาย ปรกฺกมเน อาทิกมฺมิกสฺส เทวทตฺตสฺส ยสฺมา ตํ กมฺมํ น กตํ ตสฺมา สา อาปตฺติเยว น ชาตา สิกฺขาปทํ ปน ตํ อารพฺภ ปญฺญตฺตนฺติ กตฺวา อาทิกมฺมิโกติ วุตฺโต ฯ อิติ อาปตฺติยา อภาวโตเยวสฺส อนาปตฺติ วุตฺตา ฯ สา ปเนสา กิญฺจาปิ อาสมน-

๑. ๓. วิ. ปริวาร. ๘/๑๒ ๕๓. ๒. ปาลิยํ [เอตฺถนฺตเร] ปาปิกํ ทิฏฺฐินฺติ ปาฐทฺวยํ ทิสฺสติ ฯ
๔.๕. วิ. จุลฺลวคฺค. ๖/๑๑๐. [เอตฺถนฺตเร] คนฺธพาธิปุพฺโพติ ปทํ ทิสฺสติ ฯ

ภาสนฺตสฺสาติ อิมินาว สิทฺธา ฯ ยสฺมา ปน อสมนุภาสนฺโต นาม ยสฺส เกวลํ สมนุภาสนํ น กโรติ โส วุจฺจติ น อาทิกมฺมิโก อยญฺจ เทวทตฺโต อาทิกมฺมิโกเยว ตสฺมา อาทิกมฺมิกสฺสาติ วุตฺตํ ฯ เอเตนูปาเยน จเปตฺวา อริฏฺฐสิกฺขาปทํ สพฺพสมนุภาสนาสุ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมว ฯ

สมุฏฺฐานาทีสุ ติวงฺคิกํ เอกสมุฏฺฐานํ สมนุภาสนสมุฏฺฐานํ นาเมตํ กายวาจาจิตฺตโต สมุฏฺฐาติ ปฏินิสฺสชฺชามีติ กายวิการํ วา วจีเภทํ วา อกโรนตสฺเสว ปน อาปชฺชนโต อกิริยา สญฺญา-วิโมกฺขํ สจิตฺตกํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ อกุสลจิตฺตํ ทุกฺขเวทนนฺติ ฯ

ปฐมสงฺฆเภทสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ ทุติยสงฺฆเภทสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ อนุวตฺตกาติ ตสฺส ทิฏฺฐิขนฺติรุจิคฺคหเณน อนุปฏิปชฺชนกา ฯ วคฺคํ อสามคฺคีปกฺขิยวจนํ วทนฺตีติ วคฺควาทกา ฯ ปทภาชเน ปน ตสฺส วณฺณนาย ปกฺขาย ฐิตา โหนฺตีติ วุตฺตํ ฯ ตสฺส สงฺฆเภทาย ปรกฺกมนฺตสฺส วณฺณนตฺถาย จ ปกฺขวุฑฺฒิอตฺถาย จ ฐิตาติ อตฺโถ ฯ เยหิ วคฺควาทกา เต นิยเมน อีทิสา โหนฺติ ตสฺมา เอตํ วุตฺตํ ฯ ยสฺมา ปน ติณฺณํ อุทฺธํ กมฺมารหา น โหนฺติ น หิ สงฺโฆ สงฺฆสฺส กมฺมํ กโรติ ตสฺมา เอโก วา เทฺว วา ตโย วาติ วุตฺตํ ฯ ชานาติ โนติ อมฺหากํ ฉนฺทาทีนิปิ ชานาติ ฯ ภาสตีติ เอวํ กโรมาติ อมฺเหหิ สทฺธึ ภาสติ ฯ อมฺหากํเปตํ

ขมตีติ ยํ โส กโรติ เอตํ อมฺหากํปิ รุจฺจติ ฯ สเมตายสฺมนฺตานํ สงฺเฆนาติ อายสฺมนฺตานํ จิตฺตํ สงฺเฆน สทฺธึ สเมตุ สมาคจฺฉตุ เอกีภาวํ ยาตูติ วุตฺตํ โหติ ฯ เสสเมตฺถ ปฐมสิกฺขาปเท วุตฺตนยตฺตา อุตฺตานตฺถตฺตา จ ปากฏเมว ฯ สมุฏฺฐานาทีนิปิ ปฐมสิกฺขาปทสทิสาเนวาติ ฯ

ทุติยสงฺฆเภทสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ ทุพฺพจสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ อนาจารํ อาจรตีติ อเนกปฺปการํ กายวจีทฺวารวีติกฺกมํ กโรติ ฯ กึ นุโข นามาติ วมฺภนวจนเมตํ ฯ อหํ โข นามาติ อุกฺกํสวจนํ ฯ ตุมฺเห วเทยฺยนฺติ อิทํ กโรถ อิทํ มา กโรถาติ อหํ ตุมฺเห วตฺตุํ อรหามีติ ทสฺเสติ ฯ กสฺมา อิติ เจ ฯ ยสฺมา อมฺหากํ พุทฺโธ ภควา กณฺฐกํ อารุยฺห มยา สทฺธึ นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชิโตติ เอวมาทิมตฺถํ สนฺธายาห ฯ อมฺหากํ ธมฺโมติ วตฺวา ปุน อตฺตโน สนฺตกภาเว ยุตฺตึ ทสฺเสนฺโต อมฺหากํ อยฺยปุตฺเตน อยํ ธมฺโม อภิสมิโตติ อาห ฯ ยสฺมา อมฺหากํ อยฺยปุตฺเตน จตุสจฺจธมฺโม ปฏิวิทฺโธ ตสฺมา ธมฺโมปิ อมฺหากนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ สงฺฆํ ปน อตฺตโน เวริปกฺเข ฐิตํ มญฺญมาโน อมฺหากํ สงฺโฆติ น วทติ ฯ อุปมํ ปน วตฺวา สงฺฆํ อปสาเทตุกาโม เสยฺยถาปิ นามาติ อาทิมาห ฯ ติณกฏฺฐปณฺณสฏนฺติ ตตฺถ ตตฺถ ปติตปติตํ ติณกฏฺฐปณฺณํ ฯ อถวา ติณญฺจ นิสฺสารกํ ลหุกํ กฏฺฐญฺจาติ ติณกฏฺฐํ ฯ ปณฺณสฏนฺติ ปุราณปณฺณํ ฯ อุสฺสาเทยฺยาติ

ราสึ กเรยฺย ฯ ปพฺพเตยฺยาติ ปพฺพตปฺปภวา ฯ สา หิ สีฆโสตา โหติ ตสฺมา ตเมว คณฺหาติ ฯ สงฺขเสวาลปณกนฺติ เอตฺถ สงฺโขติ ทีฆมูลโก ปณฺณเสวาโล วุจฺจติ ฯ เสวาโลติ นีลเสวาโล ฯ อวเสโส อุทกปปฺปฏกติลพีชกาทิ สพฺโพปิ ปณโกติ สงฺขํ คจฺฉติ ฯ เอกโต อุสฺสาทิตาติ เอกฏฺฐาเน เกนาปิ สมฺปิณฺฑิตา ราสิกตาติ ทสฺเสติ ฯ

ทุพฺพจชาติโกติ ทุพฺพจภาโว ฯ วตฺตุํ อสกฺกุเณยฺโยติ อตฺโถ ฯ ปทภาชเนปิสฺส ทุพฺพโจติ ทุกฺเขน กิจฺเฉน โอวทิตพฺโพ ฯ น สกฺกา สุเขน วตฺตุนฺติ อตฺโถ ฯ โทวจสฺสกรเณหีติพ ทุพฺพจ-ภาวกรณีเยหิ ฯ เย จ ธมฺมา ทุพฺพจํ ปุคฺคลํ กโรนฺติ เตหิ สมนฺนา-คโตติ อตฺโถ ฯ เต ปน กตเม จ อาวุโส โทวจสฺสกรณา ธมฺมา อิธ อาวุโส[๑] ภิกฺขุ ปาปิจฺโฉ โหตีติ อาทินา นเยน ปฏิปาฏิยา อนุมานสุตฺเต อาคตา ปาปิจฺฉตา อตฺตุกฺกํสกปรวมฺภกตา โกธนตา โกธเหตุ อุปนาหิตา โกธเหตุ อภิสงฺคิตา โกธเหตุ โกธสามนฺต-วาจานิจฺฉารณตา โจทกํ ปฏิปฺผรณตา โจทกํ อปสาทนตา โจทกสฺส ปจฺจาโรปนตา อญฺเญนญฺญํ ปฏิจรณตา อปทาเนน นสมฺปายนตา มกฺขิปลาสิตา อิสฺสุกิมจฺฉริตา สฐมายาวิตา ถทฺธาติมานิตา สนฺทิฏฺฐิปรามาสิอาธานคฺคาหิทุปฺปฏินิสฺสคฺคิตาติ เอกูนวีสติ[๒]) ธมฺมา เวทิตพฺพา ฯ โอวาทํ น สหติ นกฺขมตีติ อกฺขโม ฯ

๑. สุตฺเต อิธาวุโสติ ทิสฺสติ ม. มู. ๑๒/๑๘๙ ฯ ๒. อิเม จ โทวจสฺสกรณา ธมฺมา สุตฺเต โสฬสวิธา วิภตฺตา ทส เอกกานิ ปญฺจ ทุกานิ เอกํ ติกนฺติ ฯ

ยถานุสิฏฺฐํ อปฏิปชฺชนฺโต ปทกฺขิเณน อนุสาสนึ น คณฺหาตีติ อปฺปทกฺขิณคฺคาหี อนุสาสนึ ฯ อุทฺเทสปริยาปนฺเนสูติ อุทฺเทส ปริยาปนฺเนสุ อนฺโตคเธสุ ฯ ยสฺส สิยา อาปตฺติ โส อาวิกเรยฺยาติ เอวํ สงฺคหิตตฺตา อนฺโตปาฏิโมกฺขสฺส วตฺตมาเนสูติ อตฺโถ ฯ สหธมฺมิกํ วุจฺจมาโนติ สหธมฺมิเกน วุจฺจมาโน ฯ กรณตฺเถ อุปโยควจนํ ฯ ปญฺจหิ สหธมฺมิเกหิ สิกฺขิตพฺพตฺตา เตสํ วา สนฺตกตฺตา สห-ธมฺมิกนฺติ ลทฺธนาเมน พุทฺธปฺปญฺญตฺเตน สิกฺขาปเทน วุจฺจมาโนติ อตฺโถ ฯ วิรมถายสฺมนฺโต มม วจนายาติ เยน วจเนน มํ วทถ ตโต มม วจนโต วิรมถ ฯ มา มํ ตํ วจนํ วทถาตึ วุตฺตํ โหติ ฯ วเทตุ สหธมฺเมนาติ สหธมฺมิเกน สิกฺขาปเทน สหธมฺเมน วา อญฺเญนปิ ปาสาทิกภาวสํวตฺตนิเกน วจเนน วทตุ ฯ ยทิทนฺติ วุฑฺฒิการณนิทสฺสนตฺเถ นิปาโต ฯ เตน ยํ อิทํ อญฺญมญฺญสฺส หิตวจนํ อาปตฺติโต วุฏฺฐาปนญฺจ เตน อญฺญมญฺญวจเนน อญฺญมญฺญวุฏฺฐาปเนน จ สํวฑฺฒา ปริสาติ เอวํ ปริสาย วุฑฺฒิการณํ ทสฺสิตํ โหติ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมว ฯ สมุฏฺฐานาทีนิปิ ปฐมสงฺฆเภทสทิสาเนวาติ ฯ

ทุพฺพจสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ กุลทูสกสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ อสฺสชิปุนพฺพสุกา นามาติ อสฺสชิ เจว ปุนพฺพสุโก จ ฯ กิฏา-คิริสฺมินฺติ เอวํนามเก ชนปเท ฯ อาวาสิกา โหนฺตีติ เอตฺถ อาวาโส เอเตสํ อตฺถีติ อาวาสิกา ฯ อาวาโสติ วิหาโร วุจฺจติ ฯ โส

เยสํ อายตฺโต นวกมฺมกรณปุราณปฏิสงฺขรณาทิภารหารตาย เต อาวาสิกา ฯ เย ปน เกวลํ วิหาเร วสนฺติ เต เนวาสิกา วุจฺจนฺติ ฯ อิเม อาวาสิกา อเหสุํ ฯ อลชฺชิโน ปาปภิกฺขูติ นิลฺลชฺชา ลามกภิกฺขู ฯ เต หิ ฉพฺพคฺคิยานํ เชฏฺฐฉพฺพคฺคิยา ฯ สาวตฺถิยํ กิร ฉ ชนา สหายกา กสิกมฺมาทีนิ ทุกฺกรานิ หนฺท มยํ สมฺมา ปพฺพชาม ปพฺพชนฺเตหิ จ อุปฺปนฺเน กิจฺเจ นิตฺถรณกฏฺฐาเน ปพฺพชิตุํ วฏฺฏตีติ สมฺมนฺตยิตฺวา ทฺวินฺนํ อคฺคสาวกานํ สนฺติเก ปพฺพชึสุ ฯ เต ปญฺจวสฺสา หุตฺวา มาติกํ ปคุณํ กตฺวา มนฺตยึสุ ชนปโท นาม กทาจิ สุภิกฺโข โหติ กทาจิ ทุพฺภิกฺโข มยํ มา เอกฏฺฐาเน วสิมฺหา ตีสุ ฐาเนสุ วสามาติ ฯ ตโต ปณฺฑุกโลหิตเก อาหํสุ อาวุโส สาวตฺถี นาม สตฺตปญฺญาสาย กุลสตสหสฺเสหิ อชฺฌาวุฏฺฐา อสีติคามสหสฺสปฏิมณฺฑิตานํ ติโยชนสติกานํ ทฺวินฺนํ กาสิโกสลรฏฺฐานํ อายมุขภูตา ตตฺถ ตุมฺเห ธุรฏฺฐาเนเยว ปริเวณานิ กาเรตฺวา อมฺพปนสนาฬิเกราทีนิ โรเปตฺวา ปุปฺเผหิ ผเลหิ จ กุลานิ สงฺคณฺหนฺตา กุลทารเก ปพฺพาเชตฺวา ปริสํ วฑฺเฒถาติ ฯ เมตฺติยภุมฺมชเก อาหํสุ อาวุโส ราชคหนฺนาม อฏฺฐารสหิ มนุสฺสโกฏีหิ อชฺฌาวุฏฺฐํ อสีติคามสหสฺสปฏิมณฺฑิตานํ ติโยชนสติกานํ ทฺวินฺนํ องฺคมคธรฏฺฐานํ อายมุขภูตํ ตตฺถ ตุมฺเห ธุรฏฺฐาเนเยว ฯเปฯ ปริสํ วฑฺเฒถาติ ฯ อสฺสชิปุนพฺพสุเก อาหํสุ อาวุโส กิฏาคิริ นาม ทฺวีหิ เมเฆหิ อนุคฺคหิโต ตีณิ สสฺสานิ ปสวติ ตตฺถ ตุมฺเห ธุรฏฺฐาเนเยว ปริเวณานิ กาเรตฺวา ฯเปฯ

ปริสํ วฑฺเฒถาติ ฯ เต ตถา อกํสุ ฯ เตสุ เอกเมกสฺส ปกฺขสฺส ปญฺจ ปญฺจ ภิกฺขุสตานิ ปริวารานิ[๑] ฯ เอวํ สมธิกํ ทิยฑฺฒภิกฺขุสหสฺสํ โหติ ฯ ตตฺถ ปณฺฑุกโลหิตกา สปริวารา สีลวนฺตา ว ภควตา สทฺธึ ชนปทจาริกํ จรนฺติ ฯ เต อกตวตฺถุํ น อุปฺปาเทนฺติ ปญฺญตฺตสิกฺขาปทํ ปน มทฺทนฺติ ฯ อิตเร สพฺเพ อลชฺชิโน อกตวตฺถุญฺจ อุปฺปาเทนฺติ ปญฺญตฺตสิกฺขาปทญฺจ มทฺทนฺติ ฯ เตน วุตฺตํ อลชฺชิโน ปาปภิกฺขูติ ฯ เอวรูปนฺติ เอวํชาติกํ ฯ อนาจารํ อาจรนฺตีติ อนาจริตพฺพํ อาจรนฺติ อกาตพฺพํ กโรนฺติ ฯ มาลาวจฺฉนฺติ ตรุณปุปฺผรุกฺขํ ฯ ตรุณกา หิ ปุปฺผรุกฺขาปิ ปุปฺผคจฺฉาปิ มาลาวจฺฉาเตฺวว วุจฺจนฺติ ฯ เต จ อเนกปฺปการํ มาลาวจฺฉํ สยมฺปิ โรเปนฺติ อญฺเญหิปิ โรปาเปนฺติ ฯ เตน วุตฺตํ มาลาวจฺฉํ โรเปนฺติปิ โรปาเปนฺติปีติ ฯ สิญฺจนฺตีติ สยเมว อุทเกน สิญฺจนฺติ ฯ สิญฺจาเปนฺตีติ อญฺเญนาปิ สิญฺจาเปนฺติ ฯ

เอตฺถ ปน อกปฺปิยโวหาโร กปฺปิยโวหาโร ปริยาโย โอภาโส นิมิตฺตกมฺมนฺติ อิมานิ ปญฺจ ชานิตพฺพานิ ฯ ตตฺถ อกปฺปิยโวหาโร นาม อลฺลหริตานํ โกฏฺฏนํ โกฏฺฏาปนํ อาวาฏสฺส ขนนํ ขนาปนํ มาลาวจฺฉสฺส โรปนํ โรปาปนํ อาลิยา พนฺธนํ พนฺธาปนํ อุทกสฺส เสจนํ เสจาปนํ มาติกาย สมฺมุขากรณํ กปฺปิยอุทกสิญฺจนํ หตฺถมุขปาทโธวนนหาโนทกาสิญฺจนนฺติ ฯ กปฺปิยโวหาโรนาม อิมํ รุกฺขํ ชาน อิมํ อาวาฏํ ชาน อิมํ มาลาวจฺฉํ ชาน เอตฺถ อุทกํ

๑. ปริวาโร.

ชานาติ วจนํ สุกฺขมาติกาย อุชุกรณญฺจ ฯ ปริยาโย นาม ปณฺฑิเตน มาลาวจฺฉาทโย โรปาเปตพฺพา น จิรสฺเสว อุปการาย สํวตฺตนฺตีติ อาทิวจนํ ฯ โอภาโส นาม กุทฺทาลขนิตฺตาทีนิ จ มาลาวจฺเฉ จ คเหตฺวา ฐานํ ฯ เอวํ ฐิตํ หิ สามเณราทโย ทิสฺวา เถโร การาเปตุกาโมติ อาคนฺตฺวา กโรนฺติ ฯ นิมิตฺต-กมฺมนฺนาม กุทฺทาลขนิตฺตีวาสีผรสุอุทกภาชนานํ อาหริตฺวา สมีเป ฐปนํ ฯ อิมานิ ปญฺจปิ กุลสงฺคหตฺถาย โรปเน น วฏฺฏนฺติ ฯ ผลปริโภคตฺถาย กปฺปิยากปฺปิยโวหารทฺวยเมว น วฏฺฏติ อิตรตฺตยํ วฏฺฏติ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน กปฺปิยโวหาโรปิ วฏฺฏติ ยญฺจ อตฺตโน ปริโภคตฺถาย วฏฺฏติ ตํ อญฺญสฺส ปุคฺคลสฺส วา สงฺฆสฺส วา เจติยสฺส วา อตฺถาย วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ อารามตฺถาย ปน วนตฺถาย ฉายตฺถาย จ อกปฺปิยโวหารมตฺตเมว น วฏฺฏติ เสสํ วฏฺฏติ ฯ น เกวลญฺจ เสสํ ยงฺกิญฺจิ มาติกํปิ อุชุ กาตุํ กปฺปิย-อุทกํ สิญฺจิตุํ นหานโกฏฺฐกํ กตฺวา นหายิตุํ หตฺถปาทมุขโธวน-อุทกานิ จ ตตฺถ ฉฑฺเฑตุมฺปิ วฏฺฏติ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน กุรุนฺทิยญฺจ กปฺปิยปฐวิยํ สยํ โรเปตฺตปิ วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ อารามาทิ-อตฺถาย ปน โรปิตสฺส โรปาปิตสฺส วา ผลํ ปริภุญฺชิตุมฺปิ วฏฺฏติ ฯ โอจินเน โอจินาปเน ปกติยาปิ ปาจิตฺติยํ ฯ กุลทูสกตฺถาย ปน ปาจิตฺติยญฺเจว ทุกฺกฏญฺจ ฯ คณฺฐนาทีสุ อุรจฺฉทปริโยสาเนสุ กุลทูสกตฺถาย วา อญฺญถา วา กโรนฺตสฺส ทุกฺกฏเมว ฯ กสฺมา ฯ อนาจารตฺตา ปาปสมาจาโรติ เอตฺถ วุตฺตปาปสมาจารตฺตา จ ฯ

อารามาทิอตฺถาย รุกฺขโรปเน วิย วตฺถุปูชนตฺถาย กสฺมา น อนาปตฺตีติ เจ ฯ อนาปตฺติเยว ฯ ยถา หิ ตตฺถ กปฺปิยโวหาเรน จ ปริยายาทีหิ จ อนาปตฺติ ตถา วตฺถุปูชนตฺถาย อนาปตฺติเยว ฯ นนุ จ ตตฺถ กปฺปิยปจวิยํ สยํ โรเปตุมฺปิ วฏฺฏตีติ ฯ วุตฺตํ น ปน มหาอฏฺจกถายํ ฯ อถาปิ มญฺเญยฺยาสิ อิตราสุ วุตฺตมฺปิ ปมาณํ มหาอฏฺจกถายญฺจ กปฺปิยอุทกาเสจนํ วุตฺตํ ตํ กถนฺติ ตมฺปิ น วิรุชฺฌติ ฯ ตตฺร หิ อวิเสเสน รุกฺขํ โรเปนฺติปิ โรปาเปนฺติปิ สิญฺจนฺติปิ สิญฺจาเปนฺตีปีติ วตฺตพฺเพ มาลาวจฺฉนฺติ วทนฺโต ญาเปติ กุลสงฺคหตฺถาย ปุปฺผผลูปคเมว สนฺธาเยตํ วุตฺตํ อญฺญตฺร ปน ปริยาโย อตฺถีติ ตสฺมา ตตฺถ ปริยายํ อิธ ปริยายาภาวํ ญตฺวา ยํ อฏฺจกถาสุ วุตฺตํ ตํ สุวุตฺตเมว ฯ วุตฺตญฺเจตํ

> พุทฺเธน ธมฺโม วินโย จ วุตฺโต
> โย ตสฺส ปุตฺเตหิ ตเถว ญาโต
> โส เยหิ เตสํ มติมจฺจชนฺตา
> ยสฺมา ปุเร อฏฺจกถา อกํสุ
> ตสฺมา หิ ยํ อฏฺจกถาสุ วุตฺตํ
> ตํ วชฺชยิตฺวาน ปมาทเลขํ
> สพฺพมฺปิ สิกฺขาสุ สคารวานํ
> ยสฺมา ปมาณํ อิธ ปณฺฑิตานนฺติ[๑] ฯ

สพฺพํ วุตฺตนเยน เวทิตพฺพํ ฯ ตตฺถ สิยา ยทิ วตฺถุปูชนตฺถาย คณฺจนาทีสุ อาปตฺติ หรณาทีสุ กสฺมา อนาปตฺตีติ ฯ กุลิตฺถิ-

๑. สมนฺต. ปจม. ๓.

อาทีนํ อตฺถาย หรณโต ฯ หรณาธิกาเร หิ วิเสเสตฺวา เต กุลิตฺถีนนฺติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา พุทฺธาทีนํ อตฺถาย หรนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ

ตตฺถ เอกโต วณฺฏิกนฺติ ปุปฺผานํ วณฺเฏ เอกโต กตฺวา กตมาลํ ฯ อุภโต วณฺฏิกนฺติ อุโภหิ ปสฺเสหิ ปุปฺผวณฺเฏ กตฺวา กตมาลํ ฯ มญฺชริกนฺติ อาทีสุ ปน มญฺชรี วิย กตา ปุปฺผวิกติ มญฺชริกาติ วุจฺจติ ฯ วิธูติกาติ สูจิยา วา สลากาย วา สินฺทุวารปุปฺผาทีนิ วิชฺฌิตฺวา กตา ฯ วฏํสโกติ วตํสโก ฯ อาเวฬาติ กณฺณกา ฯ อุรจฺฉโทติ หารสทิสํ อุเร จปนปุปฺผทามํ ฯ อยํ ตาว เอตฺถ ปทวณฺณนา ฯ

อยํ ปน อาทิโต ปฏฺฐาย วิตฺถาเรน อาปตฺติวินิจฺฉโย ฯ กุลทูสนตฺถาย อกปฺปิยปจวิยํ มาลาวจฺฉํ โรเปนฺตสฺส ปาจิตฺติยญฺเจว ทุกฺกฏญฺจ ฯ ตถา อกปฺปิยโวหาเรน โรปาเปนฺตสฺส ฯ กปฺปิ-ยปจวิยํ โรปเนปิ โรปาปเนปิ ทุกฺกฏเมว ฯ อุภยตฺราปิ สกึ อาณตฺติยา พหูนมฺปิ โรปาปเน เอกเมวสฺส ปาจิตฺติยํ ทุกฺกฏํ วา สุทฺธทุกฺกฏํ วา โหติ ฯ ปริโภคตฺถาย กปฺปิยภูมิยํ วา อกปฺปิยภูมิยํ วา กปฺปิยโวหาเรน โรปาปเน อนาปตฺติ ฯ อารามาทิ-อตฺถายปิ อกปฺปิยปจวิยํ โรเปนฺตสฺส วา อกปฺปิยวจเนน โรปาเปนฺ-ตสฺส วา ปาจิตฺติยํ ฯ อยํ ปน นโย มหาอฏฺฐกถายํ น สุฏฺฐุ วิภตฺโต มหาปจฺจริยํ วิภตฺโตติ ฯ สิญฺจนสิญฺจาปเน ปน อกปฺปิย-อุทเกน สพฺพตฺถ ปาจิตฺติยํ ฯ กุลทูสนปริโภคตฺถาย ทุกฺกฏมฺปิ ฯ

กปฺปิเยน เตสํเยว ปน ทฺวินฺนมฺตถาย ทุกฺกฏํ ฯ ปริโภคตฺถาย เจตฺถ กปฺปิยโวหาเรน สิญฺจาปเน อนาปตฺติ ฯ อาปตฺติฏฺฐาเน ปน ธาโรปจฺเฉทวเสน ปโยคพหุลตาย อาปตฺติพหุลตา เวทิตพฺพา ฯ กุลทูสนตฺถาย โอจินเน ปุปฺผคณนาย ทุกฺกฏปาจิตฺติยานิ ฯ อญฺญตฺถ ปาจิตฺติยาเนว ฯ พหูนิ ปน ปุปฺผานิ เอกปฺปโยเคน โอจินนฺโต ปโยควเสน กาเรตพฺโพ ฯ โอจินาปเน กุลทูสนตฺถาย สกึ อาณตฺโต พหุมฺปิ โอจินาติ เอกเมวสฺส ปาจิตฺติยทุกฺกฏํ ฯ อญฺญตฺร ปาจิตฺติยเมว ฯ คณฺฐนาทีสุ สพฺพาปิ ฉ ปุปฺผวิกติโย เวทิตพฺพา คณฺฐิมํ โคปฺปิมํ เวธิมํ เวฐิมํ ปูริมํ วายิมนฺติ ฯ ตตฺถ คณฺฐิมนฺนาม สทณฺฑเกสุ วา อุปฺปลปทุมาทีสุ อญฺเญสุ วา ทีฆวณฺเฏสุ ปุปฺเผสุ ทฏฺฐพฺพํ ฯ ทณฺฑเกน วา ทณฺฑกํ วณฺเฏน วา วณฺฏํ คณฺฐิตฺวา กตเมว หิ คณฺฐิมํ ฯ ตํปิ ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุนิยา วา กาตุมฺปิ อกปฺปิยวจเนน การาเปตุมฺปิ น วฏฺฏติ ฯ เอวํ ชาน เอวํ กโต โสเภยฺย ยถา เอตานิ ปุปฺผานิ น วิกีริยนฺติ ตถา กโรหีติ อาทินา ปน กปฺปิยวจเนน การาเปตุํ วฏฺฏติ ฯ โคปฺปิมํ นาม สุตฺเตน วา วากาทีหิ วา วสฺสิกปุปฺผาทีนํ เอกโตวณฺฏิกอุภโต-วณฺฏิกมาลาวเสน โคปฺปนํ ฯ วากํ วา รชฺชุ วา ทฺวิคุณํ กตฺวา ตตฺถ อวณฺฏกาทีนิ จ ปุปฺผานิ ปเวเสตฺวา ปฏิปาฏิยา พนฺธนฺติ เอตมฺปิ โคปฺปิมเมว ฯ สพฺพํ ปุริมนเยเนว น วฏฺฏติ ฯ เวธิมํ นาม สวณฺฏกานิ วสฺสิกปุปฺผาทีนิ วณฺเฏสุ อวณฺฏกานิ วา พกุลปุปฺผาทีนิ อนฺโตฉิทฺเทสุ ตาลหิราทีหิ วินิวิชฺฌิตฺวา อาวุนนฺติ

เอตํ เวธิมนฺนาม ฯ ตมฺปิ ปุริมนเยเนว น วฏฺฏติ ฯ เกจิ ปน กทลิกฺขนฺธมฺหิ กณฺฏเก วา ตาลหิราทีนิ วา ปเวเสตฺวา ตตฺถ ปุปฺผานิ วิชฺฌิตฺวา ธเปนฺติ ฯ เกจิ กณฺฏกสาขาสุ ฯ เกจิ ปุปฺผจฺฉตฺตปุปฺผกูฏาคารกรณตฺถํ ฉตฺเต จ ภิตฺติยญฺจ ปเวเสตฺวา ธปิตกณฺฏเกสุ ฯ เกจิ ธมฺมาสนวิตาเน พทฺธกณฺฏเกสุ ฯ เกจิ กณฺณิการปุปฺผาทีนิ สลากาหิ วิชฺฌนฺติ ฉตฺตาติจฺฉตฺตํ วิย จ กโรนฺติ ฯ ตํ อติอุฬาริกเมว ฯ ปุปฺผวิชฺฌนตฺถํ ปน ธมฺมาสนวิตาเน กณฺฏกมฺปิ พนฺธิตุํ กณฺฏกาทีหิ วา เอกปุปฺผมฺปิ วิชฺฌิตุํ ปุปฺเผเยว วา ปุปฺผํ ปเวเสตุํ น วฏฺฏติ ฯ ชาลวิตานเวทิกา-นาคทนฺตก ปุปฺผปฏิจฺฉก ตาลปณฺณ คุฬกาทีนํ ปน ฉิทฺเทสุ อโสก-ปิณฺฑิยา วา อนฺตเรสุ ปุปฺผานิ ปเวเสตุํ น โทโส ฯ นเหตํ เวธิมํ โหติ ฯ ธมฺมรชฺชุยมฺปิ เอเสว นโย ฯ เวจิมนฺนาม ปุปฺผ-ทามปุปฺผหตฺถเกสุ ทฏฺฐพฺพํ ฯ เกจิ หิ มตฺถกทามํ กโรนฺตา เหฏฺฐา ฆฏกาการํ ทสฺเสตุํ ปุปฺเผหิ เวเธนฺติ ฯ เกจิ อฏฺฐฏฺฐ วา ทสทส วา อุปฺปลปุปฺผาทีนิ สุตฺเตน วา วาเกน วา ทณฺฑเกสุ พนฺธิตฺวา อุปฺปลหตฺถเก ปทุมหตฺถเก วา กโรนฺติ ฯ ตํ สพฺพํ ปุริมนเยเนว น วฏฺฏติ ฯ สามเณเรหิ อุปฺปาเฏตฺวา ถเล ธปิตอุปฺปลาทีนิ กาสาเวน ภณฺฑิกมฺปิ พนฺธิตุํ น วฏฺฏติ ฯ เตสํเยว ปน วาเกน วา ทณฺฑเกน วา พนฺธิตุํ อํสภณฺฑิกํ วา กาตุํ วฏฺฏติ ฯ อํสภณฺฑิกา นาม ขนฺเธ ธปิตกาสาวสฺส อุโภ อนฺเต อาหริตฺวา คณฺฐึ กตฺวา ตสฺมึ ปสิพฺพเก วิย ปุปฺผานิ

ปกฺขิปนฺติ อยํ วุจฺจติ อํสภณฺฑิกา ฯ เอตํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ ทณฺฑเกหิ ปทุมินิปณฺณํ วิชฺฌิตฺวา อุปฺปลาทีนิ ปณฺเณน เวเฐตฺวา คณฺหนฺติ ฯ ตตฺราปิ ปุปฺผานํ อุปริ ปทุมินิปณฺณเมว พนฺธิตุํ วฏฺฏติ เหฏฺฐา ทณฺฑโก[๑] ปน พนฺธิตุํ น วฏฺฏติ ฯ ปูริมํ นาม มาลาคุเณ จ ปุปฺผปเฏ จ ทฏฺฐพฺพํ ฯ โย หิ มาลาคุเณน เจติยํ วา โพธึ วา เวทิกํ วา ปริกฺขิปนฺโต ปุน อาเนตฺวา ปุริมํ ฐานํ อติกฺกาเมติ เอตฺตาวตาปิ ปูริมนฺนาม โหติ ฯ โก ปน วาโท อเนกกฺขตฺตุํ ปริกฺขิปนฺตสฺส ฯ นาคทนฺตกนฺตเรหิ ปเวเสตฺวา หรนฺโต โอลมฺพกํ กตฺวา ปุน นาคทนฺตกํ ปริกฺขิปติ เอตมฺปิ ปูริมนฺนาม ฯ นาคทนฺตเก ปน ปุปฺผวลยํ ปเวเสตุํ วฏฺฏติ ฯ มาลาคุเณหิ ปุปฺผปฏํ กโรนฺติ ฯ ตตฺราปิ เอกเมว มาลาคุณํ หริตุํ วฏฺฏติ ฯ ปุน ปจฺจาหรโต ปูริมเมว โหติ ฯ ตํ สพฺพํ ปุริมนเยเนว น วฏฺฏติ ฯ มาลาคุเณหิ ปน พหูหิปิ กตํ ปุปฺผทามํ ลภิตฺวา อาสน-มตฺถกาทีสุ พนฺธิตุํ วฏฺฏติ ฯ อติทีฆํ ปน มาลาคุณํ เอกวารํ หริตฺวา ปริกฺขิปิตฺวา วา ปุน อญฺญสฺส ภิกฺขุโน ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ เตนาปิ ตเถว กาตุํ วฏฺฏติ ฯ วายิมนฺนาม ปุปฺผชาลปุปฺผปฏปุปฺผรูเปสุ ทฏฺฐพฺพํ ฯ เจติเยปิ ปุปฺผชาลํ กโรนฺตสฺส เอกเมกมฺหิ[๒] ชาลจฺฉิทฺทเก ทุกฺกฏํ ฯ ภิตฺติจฺฉตฺตโพธิตฺถมฺภาทีสุ เอเสว นโย ฯ ปุปฺผปฏํ ปน ปเรหิ ปูริตมฺปิ วายิตุํ น ลพฺภติ ฯ โคปฺปิมปุปฺเผเหว หตฺถิอสฺสาทิรูปกานิ กโรนฺติ ฯ ตานิปิ วายิมฏฺฐาเน ติฏฺฐนฺติ ฯ ปุริมนเยเนว สพฺพํ

๑. ทณฺฑกํ. ๒. เอเกกมฺหิ.

น วฏฺฏติ ฯ อญฺเญหิ กตปริจฺเฉเท ปน ปุปฺผานิ ฐเปนฺเตน หตฺถิอสฺสาทิรูปกมฺปิ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน กลมฺพเกน อฑฺฒจนฺทเกน จ สทฺธึ อฏฺฐ ปุปฺผวิกติโย วุตฺตา ฯ ตตฺถ กลมฺพโกติ อฑฺฒจนฺทกนฺตเร ฆฏิกทามโอลมฺพโก วุตฺโต ฯ อฑฺฒจนฺทโกติ อฑฺฒจนฺทากาเรน มาลาคุณปริกฺเขโป กโต ฯ ตทุภยมฺปิ ปูริเมเยว ปวิฏฺฐํ ฯ กุรุนฺทิยํ ปน เทฺว ตโย มาลาคุเณ เอกโต กตฺวา ปุปฺผทามกรณมฺปิ วายิมํเยวาติ วุตฺตํ ฯ ตมฺปิ อิธ ปูริมฏฺฐาเนเยว ปวิฏฺฐํ ฯ น เกวลญฺจ ปุปฺผคุฬทามเมว ปิฏฺฐมยทามมฺปิ เคณฺฑุปุปฺผทามมฺปิ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ขรปตฺตทามมฺปิ สิกฺขาปทสฺส สาธารณตฺตา ภิกฺขูนมฺปิ ภิกฺขุนีนมฺปิ เนว กาตุํ น การาเปตุํ วฏฺฏติ ฯ ปูชานิมิตฺตํ ปน กปฺปิยวจนํ สพฺพตฺถ วตฺตุํ วฏฺฏติ ฯ ปริยายโอภาสนิมิตฺตกมฺมานิ วฏฺฏนฺติเยวาติ ฯ

ตุวฏฺเฏนฺตีติ นิปชฺชนฺติ ฯ ลาเสนฺตีติ ปีติยา อุปฺปิลวมานา วิย อุฏฺฐหิตฺวา ลาสิยนาฏกํ นาเฏนฺติ เรวกํ เทนฺติ ฯ นจฺจนฺติยาปิ นจฺจนฺตีติ ยทา นาฏกิตฺถี นจฺจติ ตทา เตปิ ตสฺสา ปุรโต วา ปจฺฉโต วา คจฺฉนฺตา นจฺจนฺติ ฯ นจฺจนฺติยาปิ คายนฺตีติ ยทา สา นจฺจติ ตทา นจฺจานุรูปํ คายนฺติ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ อฏฺฐปเทปิ กีฬนฺตีติ อฏฺฐปทผลเก ชูตํ กีฬนฺติ ฯ ตถา ทสปเท ฯ อากาเสปีติ อฏฺฐปททสปเทสุ วิย อากาเสเยว กีฬนฺติ ฯ ปริหารปเถติ ภูมิยํ นานาปถมณฺฑลํ กตฺวา ตตฺถ ปริหริตพฺพํ ปถํ ปริหรนฺตา กีฬนฺติ ฯ สนฺติกายปิ กีฬนฺตีติ สนฺติกกีฬายปิ

กีฬนฺติ ฯ เอกชฺฌํ ฐปิตา สาริโย ปาสาณสกฺขราทโย วา อจาเลนฺตา นเขเนว อปเนนฺติ จ อุปเนนฺติ จ ฯ สเจ ตตฺถ กาจิ จลติ ปราชโย โหติ ฯ ขลิกายาติ ชูตผลเก ปาสกีฬาย กีฬนฺติ ฯ ฆฏิกายาติ ฆฏิกาติ วุจฺจติ ทณฺฑกกีฬา ตาย กีฬนฺติ ฯ ทีฆทณฺฑเกน รสฺสทณฺฑกํ ปหรนฺตา วิจรนฺติ ฯ สลากหตฺเถนาติ ลาขาย วา มญฺชิฏฺฐิยา วา ปิฏฺโฐทเกน วา สลากหตฺถํ เตเมตฺวา กึ โหตูติ ภูมิยํ วา ภิตฺติยํ วา ตํ ปหริตฺวา หตฺถิอสฺสาทิรูปานิ ทสฺเสนฺตา กีฬนฺติ ฯ อกฺเขนาติ คุเฬน ฯ ปงฺกจิเรนาติ ปงฺกจิรํ วุจฺจติ ปณฺณนาฬิกา ตํ ธมนฺตา กีฬนฺติ ฯ วงฺกเกนาติ คามทารกานํ กีฬนเกน ขุทฺทกนงฺคเลน ฯ โมกฺขจิกายาติ โมกฺขจิกา วุจฺจติ สํปริปตฺตกกีฬา ฯ อากาเส วา ทณฺฑกํ คเหตฺวา ภูมิยํ วา สีสํ ฐเปตฺวา เหฏฺฐุปริยภาเวน ปริวตฺตนฺตา กีฬนฺตีติ อตฺโถ ฯ จิงฺคุลเกนาติ จิงฺคุลกํ[๑] วุจฺจติ ตาลปณฺณาทีหิ กตํ วาตปฺปหาเรน ปริพฺภมนจกฺกํ เตน กีฬนฺติ ฯ ปตฺตาฬฺหเกนาติ ปตฺตาฬฺหกํ วุจฺจติ ปณฺณนาฬิกา ตาย วาลิกาทีนิ มินนฺตา กีฬนฺติ ฯ รถเกนาติ ขุทฺทกรเถน ฯ ธนุเกนาติ ขุทฺทกธนุนา ฯ อกฺขริกายาติ อกฺขริกา วุจฺจติ อากาเส วา ปิฏฺฐิยํ วา อกฺขรชานนกีฬา ตาย กีฬนฺติ ฯ มเนสิกายาติ มเนสิกา วุจฺจติ มนสา จินฺติตปฺปชานนกีฬา ตาย กีฬนฺติ ฯ ยถาวชฺเชนาติ ยถาวชฺชํ วุจฺจติ กาณกุณิกขญฺชาทีนํ ยํ ยํ วชฺชํ ตํ ตํ ปโยเชตฺวา ทสฺสนกีฬา

๑. ปิงฺคุลกนฺติปิ วุจฺจติ.

ตาย กีฬนฺติ เวลมฺพกา วิย ฯ หตฺถิสฺมิมฺปิ สิกฺขนฺตีติ หตฺถินิมิตฺตํ ยํ สิปฺปํ สิกฺขิตพฺพํ ตํ สิกฺขนฺติ ฯ เอส นโย อสฺสาทีสุ ฯ ธาวนฺติปีติ ปรมฺมุขา คจฺฉนฺตา ธาวนฺติ ฯ อาธาวนฺติปีติ ยตฺตกํ ธาวนฺติ ตตฺตกเมว อภิมุขา ปุน อาคจฺฉนฺตา อาธาวนฺติ ฯ นิพฺพุชฺฌนฺตีติ มลฺลยุทฺธํ กโรนฺติ ฯ นลาฏิกมฺปิ เทนฺตีติ สาธุ สาธุ ภคินีติ อตฺตโน นลาเฏ องฺคุลึ ฐเปตฺวา ตสฺสา นลาเฏ ฐเปนฺติ ฯ วิวิธมฺปิ อนาจารนฺติ อญฺญํปิ ปาลิยํ อนาคตํ มุขเฑณฺฑิมาทิวิวิธํ อนาจารํ อาจรนฺติ ฯ

ปาสาทิเกนาติ ปสาทาวเหน สารุปฺเปน สมณานุจฺฉวิเกน ฯ อภิกฺกนฺเตนาติ คมเนน ฯ ปฏิกฺกนฺเตนาติ นิวตฺตเนน ฯ อาโลกิเตนาติ ปุรโต ทสฺสเนน ฯ วิโลกิเตนาติ อิโตจีโตจ ทสฺสเนน ฯ สมฺมิญฺชิเตนาติ ปพฺพสงฺโกจเนน ฯ ปสาริเตนาติ เตสํเยว ปสารเณน ฯ สพฺพตฺถ อิตฺถมฺภูตาขฺยานตฺเถ กรณวจนํ ฯ สติสมฺปชญฺเญหิ อภิสงฺขตตฺตา ปาสาทิก อภิกฺกนฺต ปฏิกฺกนฺต อาโลกิต วิโลกิตสมฺมิญฺชิต ปสาริโต หุตฺวาติ วุตฺตํ โหติ ฯ โอกฺขิตฺตจกฺขูติ เหฏฺฐาขิตฺตจกฺขุ ฯ อิริยาปถสมฺปนฺโนติ ตาย ปาสาทิกอภิกฺกนฺตาทิตาย สมฺปนฺนอิริยาปโถ ฯ กฺวายนฺติ โก อยํ ฯ อพฬฬโฬ วิยาติ อพโฬ กิร โพนฺโท วุจฺจติ ฯ อติสยตฺเถ จ อิทํ อาเมฑิตํ ฯ ตสฺมา อติโพนฺโท วิยาติ วุตฺตํ โหติ ฯ มนฺทมนฺโทติ อภิกฺกนฺตาทีนํ อนุทฺธฏตาย อติมนฺโท อติสณฺโหติ เอวํ คุณเมว โทสโต ทสฺเสนฺติ ฯ ภากุฏิกภากุฏิโก วิยาติ โอกฺขิตฺตจกฺขุตาย ภกุฏึ

กตฺวา สงฺกุจิตมุโข กุปิโต วิย วิจรตีติ มญฺญมานา วทนฺติ ฯ สณฺหาติ นิปุณา ฯ อมฺม ตาต ภคินีติ เอวํ อุปาสกชนํ ยุตฺตฏฺ-ฐาเน อุปเนตุํ เฉกา ฯ น ยถา อยํ เอวํ อพฺภพฺภา วิยาติ อธิปฺปาโย ฯ สขิลาติ สาขลฺเลน ยุตฺตา ฯ สุขสํภาสาติ อิทํ ปุริมสฺส การณวจนํ ฯ เยสํ หิ สุขสํภาสา สมฺโมทนียกถา เนลา โหติ กณฺณสุขา เต สขิลาติ วุจฺจนฺติ ฯ เตนาหํสุ สขิลา สุขสํภาสาติ ฯ อยํ ปเนตฺถ อธิปฺปาโย อมฺหากํ อยฺยา อุปาสเก ทิสฺวา มธุรํ สมฺโมทนียกถํ กเถนฺติ ตสฺมา สขิลา สุขสํภาสา น ยถา อยํ เอวํ มนฺทมนฺทา วิยาติ ฯ มิหิตปุพฺพงฺคมาติ มิหิตํ ปุพฺพงฺคมํ เอเตสํ วจนสฺสาติ มิหิตปุพฺพงฺคมา ฯ ปฐมํ สิตํ กตฺวา ปจฺฉา วทนฺตีติ อตฺโถ ฯ เอหิสฺวาคตวาทิโนติ อุปาสกํ ทิสฺวา เอหิ สฺวาคตนฺตวาติ เอวํวาทิโน น ยถา อยํ เอวํ สงฺกุจิต-มุขตาย ภากุฏิกา วิย ฯ เอวํ มิหิตปุพฺพงฺคมาทิตาย อภากุฏิก-ภาวํ อตฺถโต ทสฺเสตฺวา ปุน สรูเปนปิ ทสฺเสนฺตา อาหํสุ อภากุฏิกา อุตฺตานมุขา ปุพฺพภาสิโนติ ฯ อุปฺปฏิปาฏิยา วา ติณฺณมฺปิ อาการานํ อภาวทสฺสนเมตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ กถํ ฯ เอตฺถ หิ อภากุฏิกาติ อิมินา ภากุฏิกภากุฏิกาการสฺส อภาโว ทสฺสิโต ฯ อุตฺตานมุขาติ อิมินา มนฺทมนฺทาการสฺส ฯ เย หิ จกฺขูหิ อุมฺมิเลตฺวา อาโลกเนน อุตฺตานมุขา โหนฺติ น เต มนฺทมนฺทา ฯ ปุพฺพภาสิโนติ อิมินา อพฺภพฺภาการสฺส อภาโว ทสฺสิโต ฯ เย หิ อาภาสนกุสลตาย อมฺม ตาตาติ ปฐมตรํ

อาภาสนฺติ น เต อพพพพาติ ฯ

เอหิ ภนฺเต ฆรํ คมิสฺสามาติ โส กิร อุปาสโก น โข อาวุโส ปิณฺโฑ ลพฺภตีติ วุตฺเต ตุมฺหากํ ภิกฺขูหิเยว เอตํ กตํ สกลคามมฺปิ จรนฺตา น ลจฺฉถาติ วตฺวา ปิณฺฑปาตํ ทาตุกาโม เอหิ ภนฺเต ฆรํ คมิสฺสามาติ อาห ฯ กึ ปนายํ ปยุตฺตวาจา โหติ น โหตีติ ฯ น โหติ ฯ ปุจฺฉิตปญฺหา นามายํ กเถตุํ วฏฺฏติ ฯ ตสฺมา อิทานิ เจปิ ปุพฺพณฺเห วา สายณฺเห วา อนฺตรฆรํ ปวิฏฺฐํ โกจิ ปุจฺเฉยฺย กสฺมา ภนฺเต จรถาติ เยนตฺเถน จรติ ตํ อาจิกฺขิตฺวา ลทฺธํ น ลทฺธนฺติ วุตฺเต สเจ น ลทฺธํ น ลทฺธนฺติ วตฺวา ยํ โส เทติ ตํ คเหตุํ วฏฺฏติ ฯ ทุฏฺโฐติ น ปาสาทาทีนํ วินาเสน ทุฏฺฐปุคฺคลวเสน ทุฏฺโฐ ฯ ทานปถานีติ ทานานิเยว วุจฺจนฺติ ฯ อถวา ทานปถานีติ ทานนิพทฺธานิ ทานวตฺตานีติ วุตฺตํ โหติ ฯ อุปจฺฉินฺนานีติ ทายเกหิ ปจฺฉินฺนานิ ฯ น เต ตานิ เอตรหิ เทนฺติ ฯ ริญฺจนฺตีติ วิสุํ โหนฺติ นานา โหนฺติ ปกฺกมนฺตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ สณฺฐเหยฺยาติ สมฺมา ติฏฺเฐยฺย เปสลานํ ภิกฺขูนํ ปติฏฺฐา ภเวยฺย ฯ เอวมาวุโสติ โข โส ภิกฺขุ สทฺธสฺส ปสนฺนสฺส อุปาสกสฺส สาสนํ สมฺปฏิจฺฉิ ฯ เอวรูปํ กิร สาสนํ กปฺปิยํ หริตุํ วฏฺฏติ ฯ ตสฺมา มม วจเนน ภควโต ปาเท วนฺทถาติ วา เจติยํ ปฏิมํ โพธึ สงฺฆตฺเถรํ วนฺทถาติ วา เจติเย คนฺธปูชํ ปุปฺผปูชํ กโรถาติ วา ภิกฺขู สนฺนิปาเตถ ทานํ ทสฺสาม ธมฺมํ โสสฺสามาติ วา อีทิเสสุ

สาสเนสุ กุกฺกุจฺจํ น กาตพฺพํ ฯ กปฺปิยสาสนานิ เอตานิ น คิหีนํ คิหิกมฺมปฏิสํยุตฺตานีติ ฯ กุโต จ ตฺวํ ภิกฺขุ อาคจฺฉสีติ นิสินฺโน โส ภิกฺขุ น อาคจฺฉติ ฯ อตฺถโต ปน อาคโต โหติ ฯ เอวํ สนฺเตปิ วตฺตมานสมีเป วตฺตมานวจนํ ลพฺภติ ตสฺมา น โทโส ฯ ปริโยสาเน ตโต อหํ ภควา อาคจฺฉามีติ เอตสฺมิมฺปิ วจเน เอเสว นโย ฯ

ปจฺฉิมํ อสฺสชิปุนพฺพสุกา ภิกฺขู โจเทตพฺพาติ มยํ ตุมฺเห วตฺตุกามาติ โอกาสํ การาเปตฺวา วตฺถุนา จ อาปตฺติยา จ โจเทตพฺพา โจเทตฺวา ยํ น สรนฺติ ตํ สาเรตพฺพา ฯ สเจ วตฺถุญฺจ อาปตฺติญฺจ ปฏิชานนฺติ อาปตฺติเมว วา ปฏิชานนฺติ น วตฺถุํ อาปตฺติ โรเปตพฺพา ฯ อถ วตฺถุเมว ปฏิชานนฺติ นาปตฺตึ เอวมฺปิ อิมสฺมึ วตฺถุสฺมึ อยํ นาม อาปตฺตีติ โรเปตพฺพา เอว ฯ ยทิ เนว วตฺถุํ นาปตฺตึ ปฏิชานนฺติ อาปตฺติ น โรเปตพฺพาติ อยเมตฺถ วินิจฺฉโย ฯ ยถาปฏิญฺญาย ปน อาปตฺตึ โรเปตฺวา เอวํ ปพฺพาชนียกมฺมํ กาตพฺพนฺติ ทสฺเสนฺโต พฺยตฺเตน ภิกฺขุนาติ อาทิมาห ฯ ตํ อุตฺตานเมว ฯ เอวํ ปพฺพาชนียกมฺมกเตน ปน ภิกฺขุนา ยสฺมึ วิหาเร วสนฺเตน ยสฺมึ คาเม กุลทูสกกมฺมํ กตํ โหติ ตสฺมึ วิหาเร คาเม วา น วสิตพฺพํ ฯ ตสฺมึ วิหาเร วสนฺเตน สามนฺตคาเม ปิณฺฑาย น จริตพฺพํ ฯ สามนฺต-วิหาเรปิ วสนฺเตน ตสฺมึ คาเม ปิณฺฑาย น จริตพฺพํ ฯ อุป-ติสฺสตฺเถโร ปน ภนฺเต นครนฺนาม มหนฺตํ ทฺวาทสโยชนิกมฺปิ โหตีติ

อนฺเตวาสิเกหิ วุตฺโต ยสฺสา วีถิยา กุลทูสกกมฺมํ กตํ ตโต วาริตนฺติ อาห ฯ ตโต วีถิปิ มหตี นครปฺปมาณาว โหตีติ วุตฺโต ยสฺสา ฆรปฏิปาฏิยาติ อาห ฯ ฆรปฏิปาฏิปิ วีถิปฺปมาณาว โหตีติ วุตฺโต อิโตจีโตจ สตฺต ฆรานิ วาริตานีติ อาห ฯ ตํ ปน สพฺพํ เถรสฺส มโนรถมตฺตเมว ฯ สเจปิ วิหาโร ติโยชนปรโม โหติ ทฺวาทส-โยชนปรมญฺจ นครํ เนว วิหาเร วสิตุํ ลพฺภติ น นคเร จริตุนฺติ ฯ เต สงฺเฆน ปพฺพาชนียกมฺมกตาติ กถํ สงฺโฆ เตสํ กมฺมํ อกาสิ ฯ น คนฺตฺวาว อชฺโฌตฺถริตฺวา อกาสิ อถโข กุเลหิ นิมนฺเตตฺวา นิมนฺเตตฺวา สงฺฆภตฺเตสุ กริยมาเนสุ ตสฺมึ ตสฺมึ ฐาเน เถรา สมณปฏิปทํ กเถตฺวา อยํ สมโณ อยํ อสฺสมโณติ มนุสฺเส สญฺญาเปตฺวา เอกํ เทฺว ภิกฺขู สีมํ ปเวเสตฺวา เอเตเนว อุปาเยน สพฺเพสมฺปิ ปพฺพาชนียกมฺมํ อกํสูติ ฯ เอวํ ปพฺพาชนียกมฺมกตสฺส จ อฏฺฐารส วตฺตานิ ปูเรตฺวา ยาจนฺตสฺส กมฺมํ ปฏิปฺปสฺสมฺภิตพฺพํ ฯ ปฏิปฺปสฺสทฺธกมฺเมนาปิ จ เตน เยสุ กุเลสุ ปุพฺเพ กุลทูสกกมฺมํ กตํ ตโต ปจฺจยา น คเหตพฺพา ฯ อาสวกฺขยปฺปตฺเตนาปิ น คเหตพฺพา อกปฺปิยาว โหนฺติ ฯ กสฺมา น คณฺหาถาติ ปุจฺฉิเตน ปุพฺเพ เอวํ กตตฺตาติ วุตฺเต สเจ วทนฺติ น มยํ เตน การเณน เทม อิทานิ สีลวนฺตตาย เทมาติ คเหตพฺพา ฯ ปกติยา ทานฏฺฐาเนเยว กุลทูสกกมฺมํ กตํ โหติ ตโต ปกติ-ทานเมว คเหตุํ วฏฺฏติ ฯ ยํ วฑฺเฒตฺวา เทนฺติ ตํ น วฏฺฏติ ฯ น สมฺมา วตฺตนฺตีติ เต ปน อสฺสชิปุนพฺพสุกา อฏฺฐารสสุ วตฺเตสุ

สมฺมา น วตฺตนฺติ ฯ น โลมํ ปาเตนฺตีติ อนุโลมปฏิปทํ อปฏิ-ปชฺชนตาย น ปนฺนโลมา โหนฺติ ฯ น เนตฺถารํ วตฺตนฺตีติ อตฺตโน นิตฺถรณมคฺคํ น ปฏิปชฺชนฺติ ฯ ภิกฺขู น ขมาเปนฺตีติ ทุกฺกฏํ ภนฺเต อมฺเหหิ น ปุน เอวํ กริสฺสาม ขมถ อมฺหากนฺติ เอวํ ภิกฺขูนํ ขมาปนํ น กโรนฺติ ฯ อกฺโกสนฺตีติ การกสงฺฆํ ทสหิ อกฺโกสวตฺถูหิ อกฺโกสนฺติ ฯ ปริภาสนฺตีติ ภยํ เตสํ ทสฺเสนฺติ ฯ ฉนฺทคามิตา ฯเปฯ ภยคามิตา ปาเปนฺตีติ เอเต ฉนฺทคามิโน จ ฯเปฯ ภยคามิโน จาติ เอวํ ฉนฺทคามิตายปิ ฯเปฯ ภยคามิตายปิ ปาเปนฺติ โยเชนฺตีติ อตฺโถ ฯ ปกฺกมนฺตีติ เตสํ ปริวาเรสุ ปญฺจสุ สมณสเตสุ เอกจฺเจ ทิสา ปกฺกมนฺติ ฯ วิพฺภมนฺตีติ เอกจฺเจ คิหี โหนฺติ ฯ กถํ หิ นาม อสฺสชิปุนพฺพสุกาติ เอตฺถ ทฺวินฺนํ ปาโมกฺขานํ วเสน สพฺเพปิ อสฺสชิปุนพฺพสุกาติ วุตฺตา ฯ

คามํ วาติ เอตฺถ นครมฺปิ คามคฺคหเณเนว คหิตํ ฯ เตนสฺส ปทภาชเน คาโมปิ นิคโมปิ นครมฺปิ คาโม เจว นิคโม จาติ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ อปาการปริกฺเขโป สอาปโณ นิคโมติ เวทิตพฺโพ ฯ กุลานิ ทูเสตีติ กุลทูสโก ฯ ทูเสนฺโต จ น อสุจิกทฺทมาทีหิ ทูเสติ อถ โข อตฺตโน ทุปฺปฏิปตฺติยา เตสํ ปสาทํ วินาเสติ ฯ เตเนวสฺส ปทภาชเน ปุปฺเผน วาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ

ตตฺถ โย หริตฺวา วา หราเปตฺวา วา ปกฺโกสิตฺวา วา ปกฺโกสาเปตฺวา วา สยํ วา อุปคตานํ ยงฺกิญฺจิ อตฺตโน สนฺตกํ ปุปฺผํ กุลสงฺคหตฺถาย เทติ ทุกฺกฏํ ฯ ปรสนฺตกํ เทติ ทุกฺกฏเมว ฯ

เถยฺยจิตฺเตน เทติ ภณฺฑคฺเฆน กาเรตพฺโพ ฯ เอเสว นโย สงฺฆิเกปิ ฯ อยมฺปน วิเสโส ฯ เสนาสนตฺถาย นิยามิตํ อิสฺสรวตาย ททโต ถุลฺลจฺจยํ ฯ ปุปฺผนฺนาม กสฺส ทาตุํ วฏฺฏติ กสฺส น วฏฺฏตีติ ฯ มาตาปิตูนํ ตาว หริตฺวาปิ หราเปตฺวาปิ ปกฺโกสิตฺวาปิ ปกฺโกสาเปตฺวาปิ ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ เสสญาตกานํ ปกฺโกสาเปตฺวาว ฯ ตญฺจ โข วตฺถุปูชนตฺถาย ฯ มณฺฑนตฺถาย ปน สิวลิงฺคาทิปูชนตฺถาย วา กสฺสจิปิ ทาตุํ น วฏฺฏติ ฯ มาตาปิตูนญฺจ หราเปนฺเตน ญาติ-สามเณเรเหว หราเปตพฺพํ ฯ อิตเร ปน ยทิ สยเมว อิจฺฉนฺติ วฏฺฏติ ฯ สมฺมเตน ปุปฺผภาชเกน ภาชนกาเล สมฺปตฺตานํ สามเณรานํ อุปฑฺฒ-ภาคํ ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ กุรุนฺทิยํ สมฺปตฺตคิหีนํ อุปฑฺฒภาคํ มหาปจฺจริยํ จูฬกํ ทาตุํ วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ อสมฺมเตน อปโลเกตฺวา ทาตพฺพํ อาจริยุปชฺฌาเยสุ สคารวา สามเณรา พหูนิ ปุปฺผานิ อาหริตฺวา ราสึ กตฺวา ฐเปนฺติ ฯ เถรา ปาโตว สมฺปตฺตานํ สทฺธิวิหาริกาทีนํ อุปาสกานํ วา ตฺวํ อิทํ คณฺห ตฺวํ อิทํ คณหาติ เทนฺติ ฯ ปุปฺผทานํ นาม น โหติ ฯ เจติยํ ปูเชสฺสามาติ คเหตฺวา คจฺฉนฺตาปิ ปูชํ กโรนฺตาปิ ตตฺถ ตตฺถ สมฺปตฺตานํ เจติยปูชนตฺถาย เทนฺติ ฯ เอตมฺปิ ปุปฺผทานนฺนาม น โหติ ฯ อุปาสเก อกฺก-ปุปฺผาทีหิ ปูชนฺเต ทิสฺวา วิหาเร กณฺณิการปุปฺผาทีนิ อตฺถิ อุปาสกา ตานิ คเหตฺวา ปูเชถาติ วตฺตตปิ วฏฺฏติ ฯ ภิกฺขู ปุปฺผปูชํ กตฺวา ทิวาตรํ คามํ ปวิฏฺเฐ กึ ภนฺเต อติทิวา ปวิฏฺฐตฺถาติ ปุจฺฉนฺติ ฯ วิหาเร ปุปฺผานิ พหูนิ ปูชํ อกริมฺหาติ วทนฺติ ฯ

มนุสฺสา พหูนิ กิร วิหาเร ปุปฺผานีติ ปุนทิวเส ปหุตํ ขาทนียํ
โภชนียํ คเหตฺวา วิหารํ คนฺตฺวา ปุปฺผปูชญฺจ กโรนฺติ ทานญฺจ เทนฺติ
วฏฺฏติฯ มนุสฺสา มยมฺภนฺเต อสุกทิวสนฺนาม ปูเชสฺสามาติ ปุปฺผวารํ
ยาจิตฺวา อนุญฺญาตทิวเส อาคจฺฉนฺติฯ สามเณเรหิ จ ปเคว
ปุปฺผานิ โอจินิตฺวา ฐปิตานิ โหนฺติฯ เต รุกฺเขสุ ปุปฺผานิ
อปสฺสนฺตา กุหึ ภนฺเต ปุปฺผานีติ วทนฺติฯ สามเณเรหิ โอจินิตฺวา
ฐปิตานิ ตุมฺเห ปน ปูเชตฺวา คจฺฉถ สงฺโฆ อญฺญํ ทิวสํ
ปูเชสฺสตีติฯ เต ปูเชตฺวา ทานํ ทตฺวา คจฺฉนฺติ วฏฺฏติฯ
มหาปจฺจริยํ ปน กุรุนฺทิยญฺจ เถรา สามเณเรหิ ทาเปตุํ น ลภนฺติ
สเจ สยเมว ตานิ ปุปฺผานิ เตสํ เทนฺติ วฏฺฏติ เถเรหิ ปน
สามเณเรหิ โอจินิตฺวา ฐปิตานีติ เอตฺตกเมว วตฺตพฺพนฺติ วุตฺตํฯ
สเจ ปน ปุปฺผวารํ ยาจิตฺวา อโนจิเตสุ ปุปฺเผสุ ยาคุภตฺตาทีนิ อาทาย
อาคนฺตฺวา สามเณเรหิ โอจินิตฺวา เทถาติ วทนฺติ ญาตก-
สามเณรานํเยว โอจินิตฺวา ทาตุํ วฏฺฏติฯ อญฺญาตเก อุกฺขิปิตฺวา
รุกฺขสาขาย ฐเปนฺติฯ น โอโรหิตฺวา ปลายิตพฺพํ โอจินิตฺวา
ทาตุํ วฏฺฏติฯ สเจ ปน โกจิ ธมฺมกถิโก พหูนิ อุปาสกา
วิหาเร ปุปฺผานิ ยาคุภตฺตาทีนิ อาทาย คนฺตฺวา ปุปฺผปูชํ กโรถาติ
วทติ ตสฺเสว น กปฺปตีติ มหาปจฺจริยญฺจ กุรุนฺทิยญฺจ วุตฺตํฯ
มหาอฏฺฐกถายํ ปน เอตํ อกปฺปิยํ น วฏฺฏตีติ อวิเสเสน วุตฺตํฯ
ผลํปิ อตฺตโน สนฺตกํ วุตฺตนเยเนว มาตาปิตูนญฺจ เสสญาตีนญฺจ
ทาตุํ วฏฺฏติฯ กุลสงฺคหตฺถาย ปน เทนฺตสฺส วุตฺตนเยเนว อตฺตโน

สนฺตเก ปรสนฺตเก สงฺฆิเก เสนาสนตฺถาย นิยามิเต จ ทุกฺกฏาทีนิ เวทิตพฺพานิ ฯ อตฺตโน สนฺตกํเยว คิลานมนุสฺสานํ วา สมฺปตฺต- อิสฺสรานํ วา ขีณปริพฺพยานํ ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ ผลทานํ น โหติ ฯ ผลภาชเกนาปิ สมฺมเตน สงฺฆสฺส ผลภาชนกาเล สมฺปตฺตมนุสฺสานํ อุปฑฺฒภาคํ ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ อสมฺมเตน อปโลเกตฺวา ทาตพฺพํ ฯ สงฺฆาราเมปิ ผลปริจฺเฉเทน วา รุกฺขปริจฺเฉเทน วา กติกา กาตพฺพา ตโต คิลานมนุสฺสานํ วา อญฺเญสํ วา ผลํ ยาจนฺตานํ ยถาปริจฺ- เฉเทน จตฺตาริ ปญฺจ ผลานิ ทาตพฺพานิ รุกฺขา วา ทสฺเสตพฺพา อิโต คเหตุํ ลพฺภตีติ ฯ อิธ ผลานิ สุนฺทรานิ อิโต คณฺหาถาติ เอวํ ปน น วตฺตพฺพํ ฯ จุณฺเณนาติ เอตฺถ อตฺตโน สนฺตกํ สิริสจุณฺณํ วา อญฺญํ วา กสาวํ กุลสงฺคหตฺถาย เทติ ทุกฺกฏํ ฯ ปรสนฺตกาทีสุปิ วุตฺตนเยน วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ อยํ ปน วิเสโส ฯ อิธ สงฺฆสฺส รกฺขิตโคปิตาปิ รุกฺขจฺฉลฺลิ ครุภณฺฑเมว ฯ มตฺติกา- ทนฺตกฏฺฐเวฬูสุปิ ครุภณฺฑูปคํ ญตฺวา จุณฺเณ วุตฺตนเยเนว วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ ปณฺณทานํ ปน เอตฺถ น อาคตํ ฯ ตํปิ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ ปรโตปิ ครุภณฺฑวินิจฺฉเย สพฺพํ วิตฺถาเรน วณฺณยิสฺสาม ฯ เวชฺชกาย วาติ เอตฺถ เวชฺชกมฺมวิธิ ตติยปาราชิก- วณฺณนาย วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพ ฯ ชงฺฆเปสนิเกนาติ เอตฺถ ชงฺฆเปสนียนฺติ คิหีนํ ทูเตยฺยสาสนหรณกมฺมํ วุจฺจติ ตํ น กาตพฺพํ ฯ คิหีนํ หิ สาสนํ คเหตฺวา คจฺฉนฺตสฺส ปเท ปเท ทุกฺกฏํ ฯ ตํ กมฺมํ นิสฺสาย ลทฺธโภชนํ ภุญฺชนฺตสฺสาปิ อชฺโฌหาเร

อชฺโฌหาเร ทุกฺกฏํ ฯ ปฐมํ สาสนํ อคฺคเหตฺวา ปจฺฉา อยํ ทานิ โส คาโม หนฺท นํ สาสนํ อาโรเจมีติ มคฺคา โอกฺกมนฺตสฺสาปิ ปเท ปเท ทุกฺกฏํ ฯ สาสนํ อาโรเจตฺวา ลทฺธโภชนํ ภุญฺชโต ปุริมนเยเนว ทุกฺกฏํ ฯ สาสนํ อคฺคเหตฺวา อาคเตน ปน ภนฺเต ตสฺมึ คาเม อิตฺถนฺนามสฺส นาม กา ปวุตฺตีติ ปุจฺฉิยมาเนน กเถตุํ วฏฺฏติ ฯ ปุจฺฉิตปญฺเห โทโส นตฺถิ ฯ ปญฺจนฺนํ ปน สหธมฺมิกานํ มาตาปิตูนํ ปณฺฑุปลาสสฺส อตฺตโน เวยฺยาวจฺจกรสฺส จ สาสนํ หริตุํ วฏฺฏติ ฯ คิหีนญฺจ ปุพฺเพ วุตฺตปฺปการํ กปฺปิยสาสนํ ฯ อิทํ หิ ชงฺฆเปสนียกมฺมนฺนาม น โหติ ฯ อิเมหิ ปน อฏฺฐหิ กุลทูสกกมฺเมหิ อุปฺปนฺนปจฺจยา ปญฺจนฺนมฺปิ สหธมฺมิกานํ น กปฺปนฺติ อภูตาโรจนรูปิยสํโวหาเรหิ อุปฺปนฺน-ปจฺจยสทิสาว โหนฺติ ฯ

ปาปา สมาจารา อสฺสาติ ปาปสมาจาโร ฯ เต ปน ยสฺมา มาลาวจฺฉโรปนาทโย อิธ อธิปฺเปตา ตสฺมา มาลาวจฺฉํ โรเปตีปีติ อาทินา นเยนสฺส ปทภาชนํ วุตฺตํ ฯ ติโรกฺขาติ ปรมฺมุขา ฯ กุลานิ จ เตน ทุฏฺฐานีติ เอตฺถ ปน ยสฺมา กุลานีติ โวหาร-มตฺตเมตํ อตฺถโต หิ มนุสฺสา เตน ทุฏฺฐา โหนฺติ ตสฺมาสฺส ปทภาชเน ปุพฺเพ สทฺธา หุตฺวาติ อาทิมาห ฯ ฉนฺทคามิโนติ ฉนฺเทน คจฺฉนฺตีติ ฉนฺทคามิโน ฯ เอส นโย เสเสสุ ฯ สมนุภาสิตพฺโพ ตสฺส ปฏินิสฺสคฺคายาติ เอตฺถ กุลทูสกกมฺเมน ทุกฺกฏเมว ฯ ยํ ปน โส สงฺฆํ ปริหริตฺวา ฉนฺทคามิโนติ อาทิมาห ตสฺส

ปฏินิสฺสคฺคาย สมนุภาสนกมฺมํ กาตพฺพนฺติ เอวมตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานตฺถเมว ฯ สมุฏฺฐานาทีนิปิ ปฐมสงฺฆเภทสทิสาเนวาติ ฯ

กุลทูสกสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

อุทฺทิฏฺฐา โข ฯเปฯ เอวเมตํ ธารยามีติ เอตฺถ ปฐมํ อาปตฺติ เอเตสนฺติ ปฐมาปตฺติกา ฯ ปฐมํ วีติกฺกมกฺขเณเยว อาปชฺชิตพฺพาติ อตฺโถ ฯ อิตเร ปน ยถา ตติเย จตุตฺเถ จ ทิวเส โหติ ชโร ตติยโก จตุตฺถโกติ ปวุจฺจติ เอวํ ยาวตติเย สมนุภาสนกมฺเม โหนฺตีติ ยาวตติยกาติ เวทิตพฺพา ฯ ยาวติหํ ชานํ ปฏิจฺฉาเทตีติ ยตฺตกานิ อหานิ ชานนฺโต ปฏิจฺฉาเทติ อหํ อิตฺถนฺนามํ อาปตฺตึ อาปนฺโนติ สพฺรหฺมจารีนํ นาโรเจติ ฯ ตาวติหนฺติ ตตฺตกานิ อหานิ ฯ อกามา ปริวฏฺฐพฺพนฺติ น กาเมน น วเสน อถโข อกาเมน อวเสน ปริวาสํ สมาทาย วฏฺฐพฺพํ ฯ อุตฺตรึ ฉารตฺตนฺติ ปริวาสโต อุตฺตรึ ฉ รตฺติโย ฯ ภิกฺขุมานตฺตายาติ[๑] ภิกฺขูนํ มานนภาวาย อาราธนตฺถายาติ วุตฺตํ โหติ ฯ วีสติสงฺโฆ คโณ อสฺสาติ วีสติคโณ ฯ ตตฺถาติ ยตฺถ สพฺพนฺติเมน ปริจฺเฉเทน วีสติคโณ ภิกฺขุสงฺโฆ อตฺถิ ฯ อพฺเภตพฺโพติ อภิเอตพฺโพ สมฺปฏิจฺฉิตพฺโพ ฯ อพฺภานกมฺมวเสน โอสาเรตพฺโพติ วุตฺตํ โหติ ฯ อวฺหาตพฺโพติ วา อตฺโถ ฯ อนพฺภิโตติ น อพฺภิโต

๑. เอตฺถ ภิกฺขุโน มานตฺตํ ภิกฺขุนา วา จริตพฺพํ มานตฺตํ ภิกฺขุมานตฺตํ. ภิกฺขุนีปกฺเข ปกฺขมานตฺตสฺส ภาวโต ตถา วุตฺตนฺติ อมฺหากํ มติ.

อสมฺปฏิจฺฉิโต ฯ อกตพฺภานกมฺโมติ วุตฺตํ โหติ ฯ อนวฺหาโตติ วา อตฺโถ ฯ สามีจีติ อนุธมฺมตา ฯ โลกุตฺตรธมฺมํ อนุคตา โอวาทานุสาสนี สามีจิธมฺมตาติ วุตฺตํ โหติ ฯ เสสเมตฺถ วุตฺตนยเมวาติ ฯ

สมนฺตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณนาย เตรสกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

อนิยตกณฺฑวณฺณนา

อิเม โข ปนายสฺมนฺโต เทฺว อนิยตา ธมฺมา อุทฺเทสํ อาคจฺฉนฺติ ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ ปฐมอนิยตสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ กาลยุตฺตํ สมุลฺลปนฺโตติ กาลํ สลฺลกฺเขตฺวา ยทา น โกจิ สมีเป คจฺฉติ วา อาคจฺฉติ วา ตทา ตทนุรูปํ กิญฺจิ น อุกฺกณฺฐสิ น กิลมสิ น ฉาตาสีติ อาทิกํ เคหสิตกถํ กเถนฺโต ฯ กาลยุตฺตํ ธมฺมํ ภณนฺโตติ กาลํ สลฺลกฺเขตฺวา ยทา อญฺโญ โกจิ อาคจฺฉติ วา คจฺฉติ วา ตทา ตทนุรูปํ อุโปสถํ กเรยฺยาสิ สลากภตฺตํ ทเทยฺยาสีติ อาทิกํ ธมฺมกถํ กเถนฺโต ฯ พหู ธีตโร จ ปุตฺตา จ อสฺสาติ พหุปุตฺตา ฯ ตสฺสา กิร ทส ปุตฺตา ทส ธีตโร จ อเหสุํ ฯ พหู นตฺตาโร อสฺสาติ พหุนตฺตา ฯ ยเถว หิ ตสฺสา เอวมสฺสา ปุตฺตธีตานมฺปิ วีสติ ทารกา อเหสุํ ฯ อิติ สา วีสุตฺตร-จตุสตปุตฺตนตฺตปริวารา อโหสิ ฯ อภิมงฺคลสมฺมตาติ อุตฺตมมงฺคล-สมฺมตา ฯ ยญฺเญสูติ ทานปฺปทาเนสุ ฯ ฉเณสูติ อาวาหวิวาห-มงฺคลาทีสุ อนฺตรุสฺสเวสุ ฯ อุสฺสเวสูติ อาสาฬฺหีปวารณนกฺขตฺตาทีสุ มหุสฺสเวสุ ฯ ปฐมํ โภเชนฺตีติ อิเมปิ ทารกา ตยา สมานายุกา นีโรคา โหนฺตูติ อายาจนฺตา ปฐมํเยว โภเชนฺติ ฯ เยปิ สทฺธา

โหนฺติ ปสนฺนา เต ภิกฺขู โภเชตฺวา ตทนนฺตรํ สพฺพปฺปรมํ ตํเยว โภเชนฺติ ฯ น อาทิยีติ ตสฺสา วจนํ น คณฺหิ ฯ น วา อาทรมกาสีติ อตฺโถ ฯ

อลํกมฺมนิเยติ กมฺมกฺขมํ กมฺมโยคฺคนฺติ กมฺมนิยํ ฯ อลํ ปริยตฺตํ กมฺมนิยภาวายาติ อลํกมฺมนิยํ ฯ ตสฺมึ อลํกมฺมนิเย ฯ ยตฺถ อชฺฌาจารํ กโรนฺตา สกฺโกนฺติ ตํ กมฺมํ กาตุํ ตาทิเสติ อตฺโถ ฯ เตเนวสฺส ปทภาชเน วุตฺตํ สกฺกา โหติ เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวิตุนฺติ ฯ ยตฺถ เมถุนํ ธมฺมํ สกฺกา โหติ ปฏิเสวิตุนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ นิสชฺชํ กปฺเปยฺยาติ นิสชฺชํ กเรยฺย นิสีเทยฺยาติ อตฺโถ ฯ ยสฺมา ปน นิสีทิตฺวาว นิปชฺชติ เตนสฺส ปทภาชเน อุภยํ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ อุปนิสินฺโนติ อุปคนฺตฺวา นิสินฺโนเอว อุปนิปนฺโนติ เวทิตพฺโพ ฯ ภิกฺขุ นิสินฺเนติ ภิกฺขุมฺหิ นิสินฺเนติ อตฺโถ ฯ อุโภ วา นิสินฺนาติ เทฺวปิ อปจฺฉา อปุริมํ นิสินฺนา ฯ เอตฺถ จ กิญฺจาปิ ปาลิยํ โสตสฺส รโหติ อาคตํ จกฺขุสฺส รเหเนว ปน ปริจฺเฉโท เวทิตพฺโพ ฯ สเจ ปิหิตกวาฏสฺส คพฺภสฺส ทฺวาเร นิสินฺโน วิญฺญุปุริโส โหติ เนว อนาปตฺตึ กโรติ ฯ อปิหิตกวาฏสฺส ปน ทฺวาเร นิสินฺโน อนาปตฺตึ กโรติ ฯ น เกวลญฺจ ทฺวาเร อนฺโต-ทฺวาทสหตฺเถปิ โอกาเส นิสินฺโน สเจ สจกฺขุโก วิกฺขิตฺตจิตฺโตปิ นิทฺทายนฺโตปิ อนาปตฺตึ กโรติ ฯ สมีเป ฐิโตปิ อนฺโธ น กโรติ ฯ จกฺขุมาปิ นิปชฺชิตฺวา นิทฺทายนฺโต น กโรติ ฯ อิตฺถีนํ ปน สตมฺปิ อนาปตฺตึ น กโรติเยว ฯ สทฺเธยฺยวจสาติ

สทฺธาตพฺพวจนา ฯ สา ปน ยสฺมา อริยสาวิกาว โหติ เตเนวสฺส ปทภาชเน อาคตผลาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ อาคตํ ผลํ อสฺสาติ อาคตผลา ฯ ปฏิลทฺธโสตาปตฺติผลาติ อตฺโถ ฯ อภิสเมตาวินีติ ปฏิวิทฺธจตุสฺสจฺจา ฯ วิญฺญาตํ สิกฺขตฺตยสาสนํ เอตายาติ วิญฺญาตสาสนา ฯ นิสชฺชํ ภิกฺขุ ปฏิชานมาโนติ กิญฺจาปิ เอวรูปา อุปาสิกา ทิสฺวา วทติ อถโข ภิกฺขุ นิสชฺชํ ปฏิชานมาโนเยว ติณฺณํ ธมฺมานํ อญฺญตเรน กาเรตพฺโพ น อปฏิชานมาโนติ อตฺโถ ฯ เยน วา สา สทฺเธยฺยวจสา อุปาสิกา วเทยฺย เตน โส ภิกฺขุ กาเรตพฺโพติ นิสชฺชาทีสุ อากาเรสุ เยน วา อากาเรน สทฺธึ เมถุนธมฺมาทีนิ โรเปตฺวา สา อุปาสิกา วเทยฺย ปฏิชานมาโนว เตน โส ภิกฺขุ กาเรตพฺโพ ฯ เอวรูปายปิ อุปาสิกาย วจนมตฺเตน น กาเรตพฺโพติ อตฺโถ ฯ กสฺมา ฯ ยสฺมา ทิฏฺฐนฺนาม ตถาปิ โหติ อญฺญถาปิ โหติ ฯ ตทตฺถโชตนตฺถญฺจ อิทํ วตฺถุํ อุทาหรนฺติ ฯ มลฺลารามวิหาเร กิร เอโก ขีณาสวตฺเถโร เอกทิวสํ อุปฏฺฐากกุลํ คนฺตฺวา อนฺโตเคเห นิสีทิ ฯ อุปาสิกาปิ สยนปลฺลงฺกํ นิสฺสาย ฐิตา โหติ ฯ อเถโก ปิณฺฑจาริโก ทฺวาเร ฐิโต ทิสฺวา เถโร อุปาสิกาย สทฺธึ เอกาสเน นิสินฺโนติ สญฺญํ ปฏิลภิตฺวา ปุนปฺปุนํ โอโลเกสิ ฯ เถโรปิ อยํ มยิ อสุทฺธลทฺธิโก ชาโตติ สลฺลกฺเขตฺวา กตภตฺตกิจฺโจ วิหารํ คนฺตฺวา อตฺตโน วสนฏฺฐานํ ปวิสิตฺวา อนฺโตว นิสีทิ ฯ โส ภิกฺขุ เถรํ โจเทสฺสามีติ อาคนฺตฺวา อุกฺกาสิตฺวา ทฺวารํ วิวริ ฯ เถโร ตสฺส

จิตฺตํ ญตฺวา อากาเส อุปฺปติตฺวา กูฏาคารกณฺณิกํ นิสฺสาย ปลฺลงฺเกน นิสีทิ ฯ โสปิ ภิกฺขุ อนฺโต ปวิสิตฺวา มญฺจญฺจ เหฏฺฐามญฺจญฺจ โอโลเกตฺวา เถรํ อปสฺสนฺโต อุทฺธํ โอโลเกสิ ฯ อถ อากาเส นิสินฺนํ เถรํ ทิสฺวา ภนฺเต เอวํ มหิทฺธิกา นาม ตุมฺเห มาตุคาเมน สทฺธึ เอกาสเน นิสินฺนภาวํ วทาเปถเอวาติ อาห ฯ เถโร อนฺตรฆรสฺเสเวโส อาวุโส โทโส อหํ ปน ตํ สทฺธาเปตุํ อสกฺโกนฺโต เอวมกาสึ รกฺเขยฺยาสิ มนฺติ วตฺวา โอตรตีติ ฯ อิโต ปรํ สา เจ เอวํ วเทยฺยาติ อาทิ สพฺพํ ปฏิญฺญาย การณาการทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ มาตุคามสฺส เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวนฺโตติ มาตุคามสฺส มคฺเค เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวนฺโตติ อตฺโถ ฯ นิสชฺชาย กาเรตพฺโพติ นิสชฺชํ ปฏิชานิตฺวา เมถุนธมฺมปฏิเสวนํ อปฏิชานนฺโต เมถุนธมฺมปาราชิกาปตฺติยา อกาเรตฺวา นิสชฺชามตฺเตน ยํ อาปตฺตึ อาปชฺชติ ตาย กาเรตพฺโพ ฯ ปาจิตฺติยาย กาเรตพฺโพติ อตฺโถ ฯ เอเตน นเยน สพฺพจตุกฺเกสุ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ สิกฺขาปทปริโยสาเน อาปตฺตานาปตฺติปริจฺเฉททสฺสนตฺถํ วุตฺเตสุ คมนํ ปฏิชานาตีติ อาทีสุ คมนํ ปฏิชานาตีติ รโหนิสชฺชสฺสาทนตฺถํ คโตมฺหีติ เอวํ คมนํ ปฏิชานาติ ฯ นิสชฺชนฺติ นิสชฺชสฺสาเทเนว นิสชฺชํ ปฏิชานาติ ฯ อาปตฺตินฺติ ตีสุ อญฺญตรํ อาปตฺตึ ฯ อาปตฺติยา กาเรตพฺโพติ ตีสุ ยํ ปฏิชานาติ ตาย กาเรตพฺโพ ฯ เสสเมตฺถ จตุกฺเก อุตฺตานาธิปฺปายเมว ฯ ทุติยจตุกฺเก ปน คมนํ น ปฏิชานาตีติ รโหนิสชฺชสฺสาทวเสน น

ปฏิชานาติ ฯ สลากภตฺตาทินา อตฺตโน กมฺเมน คโตมฺหิ สา ปน มยฺหํ นิสินฺนฏฺฐานํ อาคตาติ วทติ ฯ เสสเมตฺถาปิ อุตฺตานาธิปฺปายเมว ฯ

อยํ ปน สพฺพตฺถ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ รโหนิสชฺชสฺสาโทติ เมถุนธมฺมสนฺนิสฺสิตกิเลโส วุจฺจติ ฯ โย ภิกฺขุ เตนสฺสาเทน มาตุคามสฺส สนฺติกํ คนฺตุกาโม อกฺขึ อญฺเชติ ทุกฺกฏํ ฯ นิวาสนํ นิวาเสติ กายพนฺธนํ พนฺธติ จีวรํ ปารุปติ สพฺพตฺถ ปโยเค ปโยเค ทุกฺกฏํ ฯ คจฺฉโต ปทวาเร ปทวาเร ทุกฺกฏํ ฯ คนฺตฺวา นิสีทติ ทุกฺกฏเมว ฯ มาตุคาเม อาคนฺตฺวา นิสินฺนมตฺเต ปาจิตฺติยํ ฯ สเจ สา อิตฺถี เกนจิเทว กรณีเยน อุฏฺฐาย ปุนปฺปุนํ นิสีทติ นิสชฺชาย นิสชฺชาย ปาจิตฺติยํ ฯ ยํ สนฺธาย คโต สา น ทิฏฺฐา อญฺญา อาคนฺตฺวา นิสีทติ อสฺสาเท อุปฺปนฺเน ปาจิตฺติยํ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน คมนกาลโต ปฏฺฐาย อสุทฺธจิตฺตตฺตา อาปตฺติเยวาติ วุตฺตํ ฯ สเจ สมฺพหุลา อาคจฺฉนฺติ มาตุคามคณนาย ปาจิตฺติยานิ ฯ สเจ อุฏฺฐาย อุฏฺฐาย ปุนปฺปุนํ นิสีทนฺติ นิสชฺชาคณนาย ปาจิตฺติยานิ ฯ อนิยเมตฺวา ทิฏฺฐทิฏฺฐาย สทฺธึ รหสฺสาทํ กปฺเปสฺสามีติ คนฺตฺวา นิสินฺนสฺสาปิ อาคตาคตานํ วเสน ปุนปฺปุนํ นิสชฺชาวเสน จ วุตฺตนเยเนว อาปตฺติโย เวทิตพฺพา ฯ สเจปิ สุทฺธจิตฺเตน คนฺตฺวา นิสินฺนสฺส สนฺติกํ อาคนฺตฺวา นิสินฺนาย อิตฺถิยา รหสฺสาโท อุปฺปชฺชติ อนาปตฺติเยว ฯ สมุฏฺฐานาทีนิ ปฐม-ปาราชิกสทิสาเนวาติ ฯ

ปฐมานิยตวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ ทุติยานิยตสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ ภควา ปฏิกฺขิตฺตนฺติ อาทิมฺหิ ยํ เอโก เอกาย รโห ปฏิจฺฉนฺเน อาสเน อลํกมฺมนิเย นิสชฺชํ กปฺเปยฺย ตํ นิสชฺชํ กปฺเปตุํ ปฏิกฺขิตฺตนฺติ เอวํ สมฺพนฺโธ เวทิตพฺโพ ฯ อิตรถา หิ เอกสฺส เอกายาติ วตฺตพฺพํ สิยา ฯ กสฺมา ฯ ปฏิกฺขิตฺตนฺติ วุตฺตตฺตา ฯ สามิอตฺเถ วา เอตํ ปจฺจตฺตวจนํ เวทิตพฺพํ ฯ น เหว โข ปน ปฏิจฺฉนฺนนฺติ เอตฺถ ปน ยมฺปิ พหิ ปริกฺขิตฺตํ อนฺโตวิวฏํ ปริเวณงฺคณาทิ ตมฺปิ อนฺโตคธนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ เอวรูปมฺปิ ฐานํ อปฏิจฺฉนฺเนเยว คณิตนฺติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ เสสํ ปฐมสิกฺขา-ปทนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ เกวลํ หิ อิธ อิตฺถีปิ ปุริโสปิ โย โกจิ วิญฺญู อนนฺธาพธิโร อนฺโตทฺวาทสหตฺเถ โอกาเส ฐิโต วา นิสินฺโน วา วิกฺขิตฺตจิตฺโตปิ นิทฺทายนฺโตปิ อนาปตฺตึ กโรติ ฯ พธิโร ปน จกฺขุมาปิ อนฺโธ วา อพธิโรปิ น กโรติ ฯ ปาราชิกาปตฺติญฺจ ปริหาเปตฺวา ทุฏฺฐุลฺลวาจาปตฺติ วุตฺตาติ อยํ วิเสโส ฯ เสสํ ปุริมสทิสเมว ฯ อุภยตฺถาปิ อุมฺมตฺตกาทีกมฺมิกานํ อนาปตฺติ ฯ

สมุฏฺฐานาทีสุ อิทํ สิกฺขาปทํ ติสมุฏฺฐานํ กายจิตฺตโต วาจา-จิตฺตโต กายวาจาจิตฺตโต สมุฏฺฐาติ กิริยา สญฺญาวิโมกฺขํ สจิตฺตกํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ อกุสลจิตฺตํ สุขมชฺฌตฺต-เวทนาหิ ทฺวิเวทนํ ฯ เสสํ อุตฺตานตฺถเมวาติ ฯ

สมนฺตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณนาย อนิยตวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ปฐมสมนฺตปาสาทิกา วินยวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ทุติยสมนฺตปาสาทิกาวินยวณฺณนา

ตึสกกณฺฑวณฺณนา

ตึส นิสฺสคฺคิยา ธมฺมา เย วุตฺตา สมิตาวินา
เตสํ ทานิ กริสฺสามิ อปุพฺพปทวณฺณนํ ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ โคตมเก เจติเย เตน โข ปน สมเยน ภควตา ภิกฺขูนํ ติจีวรํ อนุญฺญาตํ โหตีติ จีวรนฺติ อนฺตรวาสโก อุตฺตราสงฺโค สงฺฆาฏีติ อิทํ จีวรตฺตยํ ปริภุญฺชิตุํ อนุญฺญาตํ โหติ ฯ ยตฺถ ปเนตํ อนุญฺญาตํ ยทา จ อนุญฺญาตํ เยน จ การเณน อนุญฺญาตํ ตํ สพฺพํ จีวรกฺขนฺธเก ชีวกวตฺถุสฺมึ อาคตเมว ฯ อญฺเญเนว ติจีวเรน คามํ ปวิสนฺตีติ เยน วิหาเร อจฺฉนฺติ นหานญฺจ โอตรนฺติ ตโต อญฺเญน ฯ เอวํ ทิวเส ทิวเส นว จีวรานิ ธาเรนฺติ ฯ อุปฺปนฺนํ โหตีติ อิทํ อนุปฺปญฺญตฺติยา ทฺวารํ ททมานํ ปฏิลาภวเสน อุปฺปนฺนํ โหติ โน นิปฺผตฺติวเสน ฯ อายสฺมโต สารีปุตฺตสฺส ทาตุกาโม โหตีติ อายสฺมา กิร อานนฺโท ภควนฺตํ ฐเปตฺวา อญฺโญ เอวรูโป คุณวิสิฏฺโฐ ปุคฺคโล นตฺถีติ สารีปุตฺตสฺส[๑] คุณพหุมาเนน อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ มมายติ ฯ โส สทาปิ มนาปํ จีวรํ ลภิตฺวา รชิตฺวา กปฺปพินฺทุํ กตฺวา เถรสฺเสว เทติ ฯ ปุเรภตฺเต ปณีตํ ยาคุขชฺชกํ วา ปิณฺฑปาตํ วา ลภิตฺวา เถรสฺเสว

๑. อายสฺมโตติ วิเสสเนน ภวิตพฺพํ.

เทติ ฯ ปจฺฉาภตฺเต มธุผาณิตาทีนิ ลภิตฺวาปิ เถรสฺเสว เทติ ฯ อุปฏฺฐากกุเลหิ ทารเก นิกฺขาเมตฺวา ปพฺพาเชตฺวา เถรสฺส สนฺติเก อุปชฺฌํ คาหาเปตฺวา สยํ อนุสฺสาวนกมฺมํ กโรติ ฯ อายสฺมาปิ สารีปุตฺโต ปิตุกตฺตพฺพกิจฺจํ นาม เชฏฺฐปุตฺตสฺส ภาโร ตสฺมา ยํ มยา ภควโต กตฺตพฺพํ กิจฺจํ สพฺพนฺตํ อานนฺโท กโรติ อหํ อานนฺทํ นิสฺสาย อปฺโปสฺสุกฺโก วิหริตุํ ลภามีติ อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อติวิย มมายติ ฯ โสปิ มนาปํ จีวรํ ลภิตฺวา อานนฺทตฺเถรสฺเสว เทตีติ สพฺพํ ปุริมสทิสเมว ฯ เอวํ คุณพหุมาเนน มมายนฺโต ตทา อุปฺปนฺนํปิ ตํ จีวรํ อายสฺมโต สารีปุตฺตสฺส ทาตุกาโม โหตีติ เวทิตพฺโพ ฯ นวมํ วา ภควา ทิวสํ ทสมํ วาติ เอตฺถ ปน สเจ ภเวยฺย กถํ เถโร ชานาตีติ ฯ พหูหิ การเณหิ ชานาติ ฯ สารีปุตฺตตฺเถโร กิร ชนปทจาริกํ ปกฺกมนฺโต อานนฺทตฺเถรํ อาปุจฺฉิตฺวาว ปกฺกมติ อหํ เอตฺตเกน นาม กาเลน อาคมิสฺสามิ เอตฺถนฺตเร ภควนฺตํ มา ปมชฺชีติ ฯ สเจปิ สมฺมุขา น อาปุจฺฉติ ภิกฺขุํ เปเสตฺวาปิ อาปุจฺฉิตฺวาว คจฺฉติ ฯ สเจ อญฺญตฺถ วสฺสํ วสติ เย จ ปฐมตรํ ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ เต เอวํ ปหิณาติ มม วจเนน ภควโต ปาเท สิรสา วนฺทถ อานนฺทสฺส จ อาโรคฺยํ ปุจฺฉิตฺวา มํ อสุกทิวเส นาม อาคมิสฺสตีติ วเทถาติ ฯ สทา จ ยถาปริจฺฉินฺนทิวเสเยว เอติ ฯ อปิจายสฺมา อานนฺโท อนุมาเนนาปิ ชานาติ เอตฺตเก ทิวเส ภควตา วิโยคํ สหนฺโต อธิวาเสนฺโต อายสฺมา สารีปุตฺโต วสิ

อิโต ทานิ ปฏฺฐาย อสุกํ นาม ทิวสํ น อติกฺกมิสฺสติ อทฺธา อาคมิสฺสติ เยสํ เยสํ หิ ปญฺญา มหตี เตสํ เตสํ ภควติ เปมํ จ คารโว จ มหา โหตีติ อิมินา นเยนาปิ ชานาติ ฯ เอวํ พหูหิ การเณหิ ชานาติ ฯ เตนาห นวมํ วา ภควา ทิวสํ ทสมํ วาติ ฯ เอวํ วุตฺเต ยสฺมา อิทํ สิกฺขาปทํ ปณฺณตฺติวชฺชํ น โลกวชฺชํ ตสฺมา อายสฺมตา อานนฺเทน วุตฺตทิวสเมว ปริจฺเฉทํ กโรนฺโต อถโข ภควา ฯเปฯ ธาเรตุนฺติ ฯ อถาเนน เถเรน อฑฺฒมาโส วา มาโส วา อุทฺทิฏฺโฐ อภวิสฺส โสปิ ภควตา อนุญฺญาโต อสฺส ฯ

นิฏฺฐิตจีวรสฺมินฺติ เยนเกนจิ นิฏฺฐาเนน นิฏฺฐิเต จีวรสฺมึ ฯ ยสฺมา ปเนตํ จีวรํ กรเณนปิ นิฏฺฐิตํ โหติ นาสนาทีหิปิ ตสฺมาสฺส ปทภาชเน อตฺถมตฺตเมว ทสฺเสตุํ ภิกฺขุนา จีวรํ กตํ วา โหตีติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ กตนฺติ สูจิกมฺมปริโยสาเนน กตํ ฯ สูจิกมฺม-ปริโยสานํ นาม ยงฺกิญฺจิ สูจิยา กตฺตพฺพํ ปาสวฏฺฏฏฺฏคณฺฐิกวฏฺฏ-ปริโยสานํ กตฺวา สูจิยา ปฏิสามนํ ฯ นฏฺฐนฺติ โจราทีหิ หฏํ ฯ เอตํปิ หิ กรณปลิโพธสฺเสว นิฏฺฐิตตฺตา นิฏฺฐิตนฺติ วุจฺจติ ฯ วินฏฺฐนฺติ อุปจิกาทีหิ ขาทิตํ ฯ ทฑฺฒนฺติ อคฺคินา ทฑฺฒํ ฯ จีวราสา วา อุปจฺฉินฺนาติ อสุกสฺมึ นาม กุเล จีวรํ ลภิสฺสามีติ ยา จีวราสา อุปฺปนฺนา โหติ สา วา อุปจฺฉินฺนา ฯ เอเตสํปิ หิ กรณปลิโพธสฺเสว นิฏฺฐิตตฺตา นิฏฺฐิตภาโว เวทิตพฺโพ ฯ อุพฺภตสฺมึ กฐินนฺติ กฐิเน จ อุพฺภตสฺมึ ฯ เอเตน ทุติยสฺส

ปลิโพธสฺส อภาวํ ทสฺเสติ ฯ ตํ ปน กฐินํ ยสฺมา อฏฺฐสุ มาติกาสุ เอกาย อนฺตรุพฺภาเรน วา อุทฺธรียติ เตนสฺส นิทฺเทเส อฏฺฐนฺนํ มาติกานนฺติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ อฏฺฐิมา ภิกฺขเว มาติกา กฐินสฺส อุพฺภาราย ปกฺกมนนฺติกา นิฏฺฐานนฺติกา สนฺนิฏฺ-ฐานนฺติกา นาสนนฺติกา สวนนฺติกา อาสาวจฺเฉทิกา สีมาติกฺกนฺติกา สหุพฺภาราติ เอวํ อฏฺฐ มาติกาโย กฐินกฺขนฺธเก[๑] อาคตา ฯ อนฺตรุพฺภาโรปิ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ สงฺโฆ กฐินํ อุทฺธเรยฺย เอสา ญตฺติ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ สงฺโฆ กฐินํ อุทฺธรติ ยสฺสายสฺมโต ขมติ กฐินสฺส อุพฺภาโร โส ตุณฺหสฺส ยสฺส นกฺขมติ โส ภาเสยฺย อุพฺภตํ สงฺเฆน กฐินํ ขมติ สงฺฆสฺส ตสฺมา ตุณฺหี เอวเมตํ ธารยามีติ เอวํ ภิกฺขุนีวิภงฺเค[๒] อาคโต ฯ ตตฺถ ยํ วตฺตพฺพํ ตํ สพฺพํ อาคตฏฺฐาเนเยว วณฺณยิสฺสาม ฯ อิธ ปน วุจฺจมาเน ปาลิปิ อาหริตพฺพา โหติ อตฺโถปิ วตฺตพฺโพ วุตฺโตปิ น จ สุวิญฺเญยฺโย โหติ อฏฺฐาเน วุตฺตตาย ฯ ทสาหปรมนฺติ ทส อหานิ ปรโม ปริจฺเฉโท อสฺสาติ ทสาหปรโม ฯ ตํ ทสาหปรมํ กาลํ ธาเรตพฺพนฺติ อตฺโถ ฯ ปทภาชเน ปน อตฺถมตฺตเมว ทสฺเสตุํ ทสาหปรมตา ธาเรตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ อิทํ หิ วุตฺตํ โหติ ทสาหปรมนฺติ เอตฺถ ยา ทสาหปรมตา ทสาหปรมภาโวติ ฯ อยมตฺโถ เอตฺตโก กาโล ยาว นาติกฺกมติ ตาว ธาเรตพฺพนฺติ ฯ อธิฏฺฐิตวิกปฺปิเตสุ อปริยาปนฺนตฺตา อติเรกํ จีวรนฺติ อติเรกจีวรํ ฯ เตเนวสฺส ปทภาชเน

๑. วิ. มหาวคฺค. ๕/๑๓๙. ๒. วิ. ภิกฺขุนีวิภงฺค. ๓/๑๔๕ ตตฺเถว กฐินสฺส ทุธาโรติ ลิขิตํ.

วุตฺตํ อนธิฏฺฐิตํ อวิกปฺปิตนฺติ ฯ ฉนฺนํ จีวรานํ อญฺญตรนฺติ โขมํ กปฺปาสิกํ โกเสยฺยํ กมฺพลํ สาณํ ภงฺคนฺติ[๑] อิเมสํ ฉนฺนํ จีวรานํ อญฺญตรํ ฯ เอเตน จีวรสฺส ชาตึ ทสฺเสตฺวา อิทานิ ปมาณํ ทสฺเสตุํ วิกปฺปนูปคํ ปจฺฉิมนฺติ อาห ฯ ตสฺส ปมาณํ ทีฆโต เทฺว วิทตฺถิโย ติริยํ วิทตฺถิ ฯ ตตฺรายํ ปาลิ อนุชานามิ ภิกฺขเว อายาเมน อฏฺฐงฺคุลํ สุคตงฺคุเลน จตุรงฺคุลํ วิตฺถตํ ปจฺฉิมํ จีวรํ วิกปฺเปตุนฺติ[๒] ฯ ตํ อติกฺกามยโต นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยนฺติ ตํ ยถาวุตฺตชาติปฺปมาณํ จีวรํ ทสาหปรมํ กาลํ อติกฺกามยโต เอตฺถนฺตเร ยถา อติเรกจีวรํ น โหติ ตถา อกุพฺพโต นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ ฯ ตญฺจ จีวรํ นิสฺสคฺคิยํ โหติ ปาจิตฺติยาปตฺติ จสฺส โหตีติ อตฺโถ ฯ อถวา นิสฺสชฺชนํ นิสฺสคฺคิยํ ฯ ปุพฺพภาเค กตฺตพฺพสฺส วินยกมฺมสฺเสตํ นามํ ฯ นิสฺสคฺคิยมสฺส อตฺถีติ นิสฺสคฺคิยมิจฺเจว ฯ กินฺตํ ฯ ปาจิตฺติยํ ฯ ตํ อติกฺกามยโต นิสฺสคฺคิยวินยกมฺมํ ปาจิตฺติยํ โหตีติ อยเมตฺถ อตฺโถ ฯ ปทภาชเน ปน ปฐมํ ตาว อตฺถวิกปฺปํ ทสฺเสตุํ ตํ อติกฺกามยโต นิสฺสคฺคิยํ โหตีติ มาติกํ ฐเปตฺวา เอกาทเส อรุณุคฺคมเน นิสฺสคฺคิยํ โหติ นิสฺสชฺชิตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ ปุน ยสฺส จ นิสฺสชฺชิตพฺพํ ยถา จ นิสฺสชฺชิตพฺพํ ตํ ทสฺเสตุํ สงฺฆสฺส วาติอาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ เอกาทเส อรุณุคฺคมเนติ เอตฺถ ยํ ทิวสํ จีวรํ อุปฺปนฺนํ ตสฺส โย อรุโณ โส อุปฺปนฺนทิวสํ นิสฺสิโต ตสฺมา จีวรุปฺปาททิวเสน สทฺธึ เอกาทเส อรุณุคฺคมเน นิสฺสคฺคิยํ โหตีติ เวทิตพฺพํ ฯ สเจปิ

๑. วิ. มหาวคฺค. ๕/๑๙๓. ๒. วิ. มหาวคฺค. ๕/๒๑๙.

พหูนิ เอกชฺฌํ พนฺธิตฺวา วา เวเฐตฺวา วา ฐปิตานิ เอกาว อาปตฺติ ฯ อพทฺธา เวฐิเตสุ วตฺถุคณนาย อาปตฺติโย ฯ

นิสฺสชฺชิตฺวา อาปตฺติ เทเสตพฺพาติ กถํ เทเสตพฺพา ฯ ยถา ขนฺธเก วุตฺตํ ฯ กถญฺจ ตตฺถ วุตฺตํ ฯ เอวํ วุตฺตํ เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา สงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา วุฑฺฒานํ ภิกฺขูนํ ปาเท วนฺทิตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย อหํ ภนฺเต อิตฺถนฺนามํ อาปตฺตึ อาปนฺโน ตํ ปฏิเทเสมีติ[๑] ฯ อิธ ปน สเจ เอกํ จีวรํ โหติ เอกํ นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยนฺติ วตฺตพฺพํ ฯ สเจ เทฺว เทฺวติ วตฺตพฺพํ ฯ สเจ พหูนิ สมฺพหุลาติ วตฺตพฺพํ ฯ นิสฺสชฺชเนปิ สเจ เอกํ ยถา ปาลิเมว อิทํ เม ภนฺเต จีวรนฺติ วตฺตพฺพํ ฯ สเจ เทฺว วา พหูนิ วา อิมานิ เม ภนฺเต จีวรานิ ทสาหาติกฺกนฺตานิ นิสฺสคฺคิยานิ อิมานาหํ สงฺฆสฺส นิสฺสชฺชามีติ วตฺตพฺพํ ฯ ปาลึ วตฺตุํ อสกฺโกนฺเตน อญฺญถาปิ วตฺตพฺพํ ฯ พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน อาปตฺติ ปฏิคฺคเหตพฺพาติ ขนฺธเก วุตฺตนเยเนว ปฏิคฺคเหตพฺพา ฯ เอวญฺหิ ตตฺถ วุตฺตํ พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อยํ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ อาปตฺตึ สรติ วิวรติ อุตฺตานีกโรติ เทเสติ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ อหํ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน อาปตฺตึ ปฏิคฺคณฺเหยฺยนฺติ[๒] ฯ เตน วตฺตพฺโพ ปสฺสสีติ[๓] ฯ อาม ปสฺสามีติ[๔] ฯ อายตึ สํวเรยฺยาสีติ[๕] ฯ สาธุ สุฏฺฐุ สํวริสฺสามีติ ฯ ทฺวีสุ ปน สมฺพหุลาสุ วา ปุริมนเยเนว วจนเภโท ญาตพฺโพ ฯ

๑-๒-๓-๔-๕. วิ. จุลฺลวคฺค ๖/๓๗๐.

จีวรทาเนปิ สงฺโฆ อิมํ จีวรํ อิมานิ จีวรานิ วตฺถุวเสน วจนเภโท
เวทิตพฺโพ ฯ คณสฺส จ ปุคฺคลสฺส จ นิสฺสชฺชเนปิ เอเสว นโย ฯ
อาปตฺติเทสนาปฏิคฺคหเณสุ ปเนตฺถ อยํ ปาลิ เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา
สมฺพหุเล ภิกฺขู อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา วุฑฺฒานํ
ภิกฺขูนํ ปาเท วนฺทิตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา
เอวมสฺสุ วจนียา อหํ ภนฺเต อิตฺถนฺนามํ อาปตฺตึ อาปนฺโน ตํ
ปฏิเทเสมีติ[1] ฯ พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน เต ภิกฺขู ญาเปตพฺพา
สุณนฺตุ เม อายสฺมนฺตา อยํ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ อาปตฺตึ สรติ วิวรติ
อุตฺตานีกโรติ เทเสติ ยทายสฺมนฺตานํ ปตฺตกลฺลํ อหํ อิตฺถนฺนามสฺส
ภิกฺขุโน อาปตฺตึ ปฏิคฺคณฺเหยฺยนฺติ[2] ฯ เตน วตฺตพฺโพ
ปสฺสสีติ[3] ฯ อาม ปสฺสามีติ[4] ฯ อายตึ สํวเรยฺยาสีติ[5] ฯ เตน
ภิกฺขุนา เอกํ ภิกฺขุํ อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา
อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย อหํ
อาวุโส อิตฺถนฺนามํ อาปตฺตึ อาปนฺโน ตํ ปฏิเทเสมีติ[6] ฯ เตน
วตฺตพฺโพ ปสฺสสีติ[7] ฯ อาม ปสฺสามีติ[8] ฯ อายตึ สํวเรยฺยาสีติ[9] ฯ
ตตฺถ ปุริมนเยเนว อาปตฺติยา นามคฺคหณญฺจ วจนเภโท จ
เวทิตพฺโพ ฯ ยถา จ คณสฺส นิสฺสชฺชเน เอวํ ทฺวินฺนํ นิสฺสชฺชเนปิ
ปาลิ เวทิตพฺพา ฯ ยทิ หิ วิเสโส ภเวยฺย ยเถว อนุชานามิ
ภิกฺขเว ติณฺณํ ปาริสุทฺธิอุโปสถํ กาตุํ เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว
กาตพฺโพ พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน เต ภิกฺขู ญาเปตพฺพาติ[10]
อาทินา นเยน ติณฺณํ ปาริสุทฺธิอุโปสถํ วตฺวา ปุน อนุชานามิ

๑-๒-๓-๔-๕. วิ. จุลฺลวคฺค ๖/๓๖๙-๓๗๐. ๖-๗-๘-๙. วิ. จุสฺลวคฺค. ๖/๓๕๘-๓๖๙.
๑๐. วิ. มหาวคฺค. ๔/๒๔๓.

ภิกฺขเว ทฺวินฺนํ ปาริสุทฺธิอุโปสถํ กาตุํ เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว กาตพฺโพ เถเรน ภิกฺขุนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคนฺติ[๑] อาทินา นเยน วิสฺสเยว ทฺวินฺนํ ปาริสุทฺธิอุโปสโถ วุตฺโต เอวํ อิธาปิ วิสุํ ปาลึ วเทยฺย ฯ ยสฺมา ปน นตฺถิ ตสฺมา อวตฺวา คโตติ คณสฺส วุตฺตา ปาลิเยเวตฺถ ปาลิ ฯ อาปตฺติคฺคหเณ ปน อยํ วิเสโส ยถา คณสฺส นิสฺสชฺชิตฺวา อาปตฺติยา เทสิยมานาย อาปตฺติปฏิคฺคาหโก ภิกฺขุ ญตฺตึ ฐเปติ เอวํ อฏฺฐเปตฺวา ทฺวีสุ อญฺญตเรน ยถา เอกปุคฺคโล ปฏิคฺคณฺหาติ เอวํ อาปตฺติ ปฏิคฺคเหตพฺพา ฯ ทฺวินฺนํ หิ ญตฺติฏฺฐปนา นาม นตฺถิ ฯ ยทิ หิ สิยา ทฺวินฺนํ ปาริสุทฺธิ-อุโปสถํ วิสุํ น วเทยฺย ฯ นิสฺสฏฺฐจีวรทาเนปิ ยถา อิมํ จีวรํ อายสฺมโต ทมฺมีติ เอโก วทติ เอวํ อิมํ จีวรํ อายสฺมโต เทมาติ วตฺตุํ วฏฺฏติ ฯ อิโต ครุกตรานิ หิ ญตฺติทุติยกมฺมานิปิ อปโลเกตฺวา กาตพฺพานีติ วุตฺตานิ อตฺถิ ฯ เตสํ เอตํ อนุโลมํ ฯ นิสฺสฏฺฐจีวรํ ปน ทาตพฺพเมว อทาตุํ น ลพฺภติ ฯ วินยกมฺมมตฺตํ เหตํ ฯ น ตํ เตน สงฺฆสฺส วา คณสฺส วา ปุคฺคลสฺส วา ทินฺนเมว โหตีติ ฯ

ทสาหาติกฺกนฺเต อติกฺกนฺตสญฺญีติ ทสาหํ อติกฺกนฺเต จีวเร อติกฺกนฺตํ อิทนฺติ เอวํสญฺญี ฯ ทสาเห วา อติกฺกนฺเต อติกฺกนฺโต ทสาโหติ เอวํสญฺญี ฯ นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยนฺติ น อิธ สญฺญา รกฺขติ โยปิ เอวํสญฺญี ตสฺสาปิ ตํ จีวรํ นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยาปตฺติ จสฺส นิสฺสคฺคิยวินยกมฺมํ วา ปาจิตฺติยนฺติ อุโภปิ อตฺถวิกปฺปา

๑. วิ. มหาวคฺค ๔/๒๔๓-๒๔๔.

ยุชฺชนฺติ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ อวิสฺสชฺชิเต วิสฺสชฺชิตสญฺญีติ กสฺสจิ อทินฺเน อปริจฺจตฺเต ปริจฺจตฺตํ มยาติ เอวํสญฺญี ฯ อนฏฺเจ นฏฺจสญฺญีติ อตฺตโน จีวเรน สทฺธึ พหูนิ อญฺเญสํ จีวรานิ เอกโต จปิตานิ โจรา หรนฺติ ฯ ตตฺเรโส อตฺตโน จีวเร อนฏฺเจ นฏฺจสญฺญี โหติ ฯ เอส นโย อวินฏฺฐาทีสุปิ ฯ อวิลุตฺเตติ เอตฺถ ปน คพฺภํ ภินฺทิตฺวา ปสยฺหาวหารวเสน อวิลุตฺเตติ เวทิตพฺพํ ฯ อนิสฺสชฺชิตฺวา ปริภุญฺชติ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ สกึ นิวตฺถํ วา สกึ ปารุตํ วา กายโต อโมเจตฺวา ทิวสํปิ วิจรติ เอกา ว อาปตฺติ ฯ ตํ โมเจตฺวา นิวาเสติ วา ปารุปติ วา ปโยเค ปโยเค ทุกฺกฏํ ฯ ทุนฺนิวตฺถํ วา ทุปฺปารุตํ วา สณฺจเปนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ อญฺญสฺส สนฺตกํ ปริภุญฺชโตปิ อนาปตฺติ ฯ อญฺเญน กตํ ปฏิลภิตฺวา ปริภุญฺชตีติ อาทิวจนํ เจตฺถ สาธกํ ฯ อนติกฺกนฺเต อติกฺกนฺตสญฺญิโน เวมติกสฺส จ ทุกฺกฏํ ปริโภคํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ

อนาปตฺติ อนฺโตทสาหํ อธิฏฺเจติ วิกปฺเปตีติ เอตฺถ ปน อธิฏฺฐานูปคํ วิกปฺปนูปคํ จ เวทิตพฺพํ ฯ ตตฺรายํ ปาลิ อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ ยานิ ตานิ ภควตา อนุญฺญาตานิ ติจีวรนฺติ วา วสฺสิกสาฏิกาติ วา นิสีทนนฺติ วา ปจฺจตฺถรณนฺติ วา กณฺฑุปฏิจฺฉาทีติ วา มุขปุญฺฉนโจลกนฺติ วา ปริกฺขารโจลกนฺติ วา สพฺพานิ ตานิ อธิฏฺฐาตพฺพานิ นุโข อุทาหุ วิกปฺเปตพฺพานีติ[1] ฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯ อนุชานามิ ภิกฺขเว ติจีวรํ อธิฏฺฐาตุํ น วิกปฺเปตุํ วสฺสิกสาฏิกํ วสฺสานสฺส จาตุมฺมาสํ อธิฏฺฐาตุํ ตโต ปรํ วิกปฺเปตุํ

๑. มหาวคฺค. ๕/๒๑๘.

นิสีทนํ อธิฏฺฐาตุํ น วิกปฺเปตุํ ปจฺจตฺถรณํ อธิฏฺฐาตุํ น วิกปฺเปตุํ กณฺฑุปฏิจฺฉาทึ ยาว อาพาธา อธิฏฺฐาตุํ ตโต ปรํ วิกปฺเปตุํ มุขปุญฺฉนโจลํ อธิฏฺฐาตุํ น วิกปฺเปตุํ ปริกฺขารโจลํ อธิฏฺฐาตุํ น วิกปฺเปตุนฺติ[๑] ฯ

ตตฺถ ติจีวรํ อธิฏฺฐหนฺเตน รชิตฺวา กปฺปพินฺทุํ ทตฺวา ปมาณยุตฺตเมว อธิฏฺฐาตพฺพํ ฯ ตสฺส ปมาณํ อุกฺกฏฺฐปริจฺเฉเทน สุคตจีวรโต อูนกํ วฏฺฏติ ฯ ลามกปริจฺเฉเทน จ สงฺฆาฏิยา จ อุตฺตราสงฺคสฺส จ ทีฆโต มุฏฺฐิปญฺจกํ ติริยโต มุฏฺฐิติกํ ปมาณํ วฏฺฏติ ฯ อนฺตรวาสโก ทีฆโต มุฏฺฐิปญฺจโก ติริยํ ทฺวิหตฺโถปิ วฏฺฏติ ฯ นิวาสเนน ปารุปเนนปิ หิ สกฺกา นาภึ ปฏิจฺฉาเทตุนฺติ ฯ วุตฺตปฺปมาณโต ปน อติเรกํ จ อูนกํ จ ปริกฺขารโจลนฺติ อธิฏฺฐาตพฺพํ ฯ ตตฺถ ยสฺมา เทฺว จีวรสฺส อธิฏฺฐานานิ กาเยน วา อธิฏฺเฐติ วาจาย วา อธิฏฺเฐตีติ วุตฺตํ ตสฺมา ปุราณสงฺฆาฏึ อิมํ สงฺฆาฏึ ปจฺจุทฺธรามีติ ปจฺจุทฺธริตฺวา นวสงฺฆาฏึ หตฺเถน คเหตฺวา วา สรีราวยเว ฐเปตฺวา วา อิมํ สงฺฆาฏึ อธิฏฺฐามีติ จิตฺเตน อาโภคํ กตฺวา กายวิการํ กโรนฺเตน กาเยน อธิฏฺฐาตพฺพา ฯ อิทํ กาเยน อธิฏฺฐานํ ฯ ตํ เยนเกนจิ สรีราวยเวน อผุสนฺตสฺส น วฏฺฏติ ฯ วาจาย อธิฏฺฐาเน ปน วจีเภทํ กตฺวา วาจาย อธิฏฺฐาตพฺพา ฯ ตตฺร ทุวิธํ อธิฏฺฐานํ ฯ สเจ หตฺถปาเส โหติ อิมํ สงฺฆาฏึ อธิฏฺฐามีติ วาจา ภินฺทิตพฺพา ฯ อถ อนฺโตคพฺเภ วา อุปริปาสาเท วา สามนฺตวิหาเร วา โหติ

๑. วิ. มหาวคฺค ๕/๒๑๘-๒๑๙.

ฐปิตฏฺฐานํ สลฺลกฺเขตฺวา เอตํ สงฺฆาฏึ อธิฏฺฐามีติ วาจา ภินฺทิตพฺพา ฯ เอส นโย อุตฺตราสงฺเค อนฺตรวาสเก จ ฯ นามมตฺตเมว หิ วิเสโส ฯ ตสฺมา สพฺพานิ สงฺฆาฏึ อุตฺตราสงฺคํ อนฺตรวาสกนฺติ เอวํ อตฺตโน นาเมเนว อธิฏฺฐาตพฺพานิ ฯ สเจ อธิฏฺฐหิตฺวา ฐปิตวตฺเถหิ สงฺฆาฏิอาทีนิ กโรติ นิฏฺฐิเต รชเน จ กปฺเปติ จ อิมํ ปจฺจุทฺธรามีติ ปจฺจุทฺธริตฺวา ปุน อธิฏฺฐาตพฺพานิ ฯ อธิฏฺฐิเตน ปน สทฺธึ มหนฺตตรเมว ทุติยปฏฺฏํ วา ขณฺฑํ วา สํสิพฺพนฺเตน ปุน อธิฏฺฐาตพฺพํ ฯ สเม วา ขุทฺทเก วา อธิฏฺฐานกิจฺจํ นตฺถิ ฯ ติจีวรํ ปน ปริกฺขารโจลํ อธิฏฺฐาตุํ วฏฺฏติ น วฏฺฏตีติ ฯ มหาปทุมตฺเถโร กิราห ติจีวรํ ติจีวรเมว อธิฏฺฐาตพฺพํ สเจ ปริกฺขารโจลาธิฏฺฐานํ ลเภยฺย อุทฺโทสิตสิกฺขาปเท ปริหาโร นิรตฺถโก ภเวยฺยาติ ฯ เอวํ วุตฺเต กิร อวเสสา ภิกฺขู อาหํสุ ปริกฺขารโจลํปิ ภควตา อธิฏฺฐาตพฺพนฺติ วุตฺตํ ตสฺมา วฏฺฏตีติ ฯ มหาปจฺจริยํปิ วุตฺตํ ปริกฺขารโจลํ นาม ปาเฏกฺกํ นิธานมุขเมตํ ติจีวรํ ปริกฺขารโจลนฺติ อธิฏฺฐหิตฺวา ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏตีติ ฯ อุทฺโทสิตสิกฺขาปเท ปน ติจีวรํ อธิฏฺฐหิตฺวา ปริหรนฺตสฺส ปริหาโร วุตฺโตติ ฯ อุภโตวิภงฺคภาณโก ปุณฺณวาลิกวาสี มหาติสฺสตฺเถโรปิ กิร อาห ปุพฺเพ มยํ มหาเถรานํ อสฺสุมฺหา อรญฺญวาสิโน ภิกฺขู รุกฺขสุสิราทีสุ จีวรํ ฐเปตฺวา ปธานํ ปทหนฺตถาย คจฺฉนฺติ สามนฺตวิหาเร ธมฺมสฺสวนตฺถาย คตานํ จ เนสํ สุริเย อุฏฺฐิเต สามเณรา วา ทหรภิกฺขู วา ปตฺตจีวรํ คเหตฺวา คจฺฉนฺติ ตสฺมา

สุขปริโภคตฺถํ ติจีวรํ ปริกฺขารโจลํ อธิฏฺฐาตุํ วฏฺฏตีติ ฯ
มหาปจฺจริยํปิ วุตฺตํ ปุพฺเพ อารญฺญิกา ภิกฺขู อพทฺธสีมายํ ทุปฺปริหารนฺติ ติจีวรํ ปริกฺขารโจลเมว อธิฏฺฐหิตฺวา ปริภุญฺชึสูติ ฯ วสฺสิกสาฏิกา อนติริตฺตปฺปมาณา นามํ คเหตฺวา วุตฺตนเยเนว จตฺตาโร
วสฺสิเก มาเส อธิฏฺฐาตพฺพา ตโต ปรํ ปจฺจุทฺธริตฺวา วิกปฺเปตพฺพา ฯ
วณฺณเภทมตฺตรตฺตาปิ เจสา วฏฺฏติ ฯ เทฺว ปน น วฏฺฏนฺติ ฯ
นิสีทนํ วุตฺตนเยน อธิฏฺฐาตพฺพเมว ตญฺจ โข ปมาณยุตฺตํ เอกเมว ฯ
เทฺว น วฏฺฏนฺติ ฯ ปจฺจตฺถรณํปิ อธิฏฺฐาตพฺพเมว ฯ ตํ ปน
มหนฺตํปิ วฏฺฏติ เอกํปิ วฏฺฏติ พหูนิปิ วฏฺฏนฺติ ฯ นีลํปิ ปีตกํปิ
สทสํปิ ปุปฺผทสํปีติ สพฺพปฺปการํ วฏฺฏติ ฯ สกึ อธิฏฺฐิตํ อธิฏฺฐิตเมว
โหติ ฯ กณฺฑุปฏิจฺฉาทิ ยาว อาพาโธ อตฺถิ ตาว ปมาณิกา
อธิฏฺฐาตพฺพา ฯ อาพาเธ วูปสนฺเต ปจฺจุทฺธริตฺวา วิกปฺเปตพฺพา ฯ
เอกาว วฏฺฏติ ฯ มุขปุญฺฉนโจลํ อธิฏฺฐาตพฺพเมว ฯ
ยาว เอกํ โธวียติ ตาว อญฺญํ ปริโภคตฺถาย อิจฺฉิตพฺพนฺติ
เทฺวปิ วฏฺฏนฺติ ฯ อปเร ปน เถรา นิธานมุขเมตํ พหูนิปิ
วฏฺฏนฺตีติ วทนฺติ ฯ ปริกฺขารโจเล คณนา นาม นตฺถิ ยตฺตกํ
อิจฺฉติ ตตฺตกํ อธิฏฺฐาตพฺพเมว ฯ ถวิกาปิ ปริสฺสาวนํปิ
วิกปฺปนูปคปจฺฉิมจีวรปฺปมาณํ ปริกฺขารโจลนฺติ อธิฏฺฐาตพฺพเมว ฯ
พหูนิปิ เอกโต กตฺวา อิมานิ จีวรานิ ปริกฺขารโจลานิ
อธิฏฺฐามีติ อธิฏฺฐาตตปิ วฏฺฏติเยว ฯ เภสชฺชนวกมฺมมาตาปิตุอาทีนํ
อตฺถาย ฐเปนฺเตนปิ อธิฏฺฐาตพฺพเมว ฯ มหาปจฺจริยํ ปน

อาปตฺตีติ วุตฺตํ ฯ มญฺจภิสี ปีฐกภิสี พิมฺโพหนํ ปาวาโร โกชโว จาติ เอเตสุ ปน เสนาสนปริกฺขารตฺถาย ทินฺนปจฺจตฺถรเณสุ จ อธิฏฺฐานกิจฺจํ นตฺถิเยว ฯ

อธิฏฺฐิตจีวรํ ปน ปริภุญฺชโต กถํ อธิฏฺฐานํ วิชหตีติ ฯ อญฺญสฺส ทาเนน อจฺฉินฺทิตฺวา คหเณน วิสฺสาสคฺคาเหน หีนายาวตฺตเนน สิกฺขาปจฺจกฺขาเนน กาลกิริยาย ลิงฺคปริวตฺตเนน ปจฺจุทฺธรเณน ฉิทฺทภาเวนาติ อิเมหิ นวหิ การเณหิ วิชหติ ฯ ตตฺถ ปุริเมหิ อฏฺฐหิ สพฺพจีวรานิ อธิฏฺฐานํ วิชหนฺติ ฯ ฉิทฺทภาเวน ปน ติจีวรสฺเสว สพฺพฏฺฐกถาสุ อธิฏฺฐานวิชหนํ วุตฺตํ ฯ ตญฺจ นขปิฏฺฐิปฺปมาณเกน ฉิทฺเทน ฯ ตตฺถ นขปิฏฺฐิปฺปมาณํ กนิฏฺฐงฺคุลีนขวเสน เวทิตพฺพํ ฯ ฉิทฺทญฺจ วินิวิทฺธเมว ฯ ฉิทฺทสฺส หิ อพฺภนฺตเร เอกตนฺตุ เจปิ อจฺฉินฺโน โหติ รกฺขติ ฯ ตตฺถ สงฺฆาฏิยา จ อุตฺตราสงฺคสฺส จ ทีฆนฺตโต วิทตฺถิปฺปมาณสฺส ติริยนฺตโต อฏฺฐงฺคุลปฺปมาณสฺส ปเทสสฺส โอรโต ฉิทฺทํ อธิฏฺฐานํ ภินฺทติ ฯ อนฺตรวาสกสฺส ปน ทีฆนฺตโต วิทตฺถิปฺปมาณสฺเสว ติริยนฺตโต จตุรงฺคุลปฺปมาณสฺส ปเทสสฺส โอรโต ฉิทฺทํ อธิฏฺฐานํ ภินฺทติ ฯ ปรโต น ภินฺทติ ฯ ตสฺมา ชาเต ฉิทฺเท ตํ จีวรํ อติเรกจีวรฏฺฐาเน ติฏฺฐติ สูจิกมฺมํ กตฺวา ปุน อธิฏฺฐาตพฺพํ ฯ มหาสุมตฺเถโร ปนาห ปมาณจีวรสฺส ยตฺถ กตฺถจิ ฉิทฺทํ อธิฏฺฐานํ ภินฺทติ มหนฺตสฺส จ ปมาณโต พหิ ฉินฺทํ[๑] อธิฏฺฐานํ

๑. ฉิทฺโท.

น ภินฺทติ อนฺโต ชาตํ[1] ภินฺทตีติ ฯ กรวิยติสฺสตฺเถโร อาห
ขุทฺทกํ มหนฺตํ นปฺปมาณํ เทฺว จีวรานิ ปารุปนฺตสฺส วามหตฺเถ
สงฺฆริตฺวา ฐปิตฏฺฐาเน ฉินฺทํ อธิฏฺฐานํ น ภินฺทติ โอรภาเค ภินฺทติ
อนฺตรวาสกสฺสาปิ โอวฏฺฏิกํ กโรนฺเตน สงฺฆริตฏฺฐาเน ฉินฺทํ
น ภินฺทติ ตโต โอรํ ภินฺทตีติ ฯ อนฺธกฏฺฐกถายํ ปน ติจีวเร
มหาสุมตฺเถรวาทํ ปมาณํ กตฺวา อุตฺตรีปิ อิทํ วุตฺตํ ปจฺฉิมปฺปมาณํ
อธิฏฺฐานํ รกฺขตีติ ปริกฺขารโจเล ทีฆโส[2] อฏฺฐงฺคุเล สุคตงฺคุเลน
ติริยํ จตุรงฺคุเล ยตฺถ กตฺถจิ ฉินฺทํ อธิฏฺฐานํ วิชหติ มหนฺเต
โจเล ตโต ปเรน ฉินฺทํ อธิฏฺฐานํ น วิชหติ เอส นโย สพฺเพสุ
อธิฏฺฐาตพฺพเกสุ จีวเรสูติ ฯ ตตฺถ ยสฺมา สพฺเพสํปิ อธิฏฺ-
ฐาตพฺพกจีวรานํ วิกปฺปนูปคปจฺฉิมปฺปมาณโต อูนกํ อญฺญํ ปจฺฉิมปฺ-
ปมาณํ นาม นตฺถิ ฯ ยํ หิ นิสีทนกณฺฑุปฏิจฺฉาทิวสฺสิกสาฏิกานํ
ปมาณํ วุตฺตํ ตํ อุกฺกฏฺฐํ ตโต อุตฺตรึ ปฏิสิทฺธตฺตา น
ปจฺฉิมํ ตโต เหฏฺฐา อปฏิสิทฺธตฺตา ฯ ติจีวรสฺสปิ สุคตจีวรปฺ-
ปมาณโต อูนกตฺตํ อุกฺกฏฺฐปฺปมาณเมว ฯ ปจฺฉิมํ ปน วิสุํ สุตฺเต
วุตฺตํ นตฺถิ ฯ มุขปุญฺฉนปจฺจตฺถรณปริกฺขารโจลานํ อุกฺกฏฺฐปริจฺเฉโท
นตฺถิเยว ฯ วิกปฺปนูปคปจฺฉิเมน ปน ปริจฺเฉโท วุตฺโต ฯ ตสฺมา
ยํ ตาว อนฺธกฏฺฐกถายํ ปจฺฉิมปฺปมาณํ อธิฏฺฐานํ รกฺขตีติ
วตฺวา ตตฺถ ปริกฺขารโจลสฺเสว สุคตงฺคุเลน อฏฺฐงฺคุล-
จตุรงฺคุลปจฺฉิมปฺปมาณํ ทสฺเสตฺวา อิตเรสํ จ ติจีวราทีนํ มุฏฺฐิปญฺจ

๑. ชาโต. ๒. ทีฆโต.

กาทิเภทํ ปจฺฉิมปฺปมาณํ สนฺธาย เอส นโย สพฺเพสุ อธิฏฺ-
ฐาตพฺพเกสุ จีวเรสูติ วุตฺตํ ตํ น สเมติ ฯ กรวิยติสฺสตฺเถรวาเทปิ
ทีฆนฺตโตเยว ฉินฺนํ ทสฺสิตํ ติริยนฺตโต น ทสฺสิตํ ตสฺมา โส
อปริจฺฉินฺโน ฯ มหาสุมตฺเถรวาเท ปมาณจีวรสฺส ยตฺถ กตฺถจิ ฉินฺนํ
อธิฏฺฐานํ ภินฺทติ มหนฺตสฺส ปมาณโต พหิ ฉินฺนํ อธิฏฺฐานํ น
ภินฺทตีติ วุตฺตํ ฯ อิทํ ปน น วุตฺตํ อิทํ นาม ปมาณจีวรํ อิโต
อุตฺตรึ มหนฺตํ จีวรนฺติ ฯ อปิเจตฺถ ติจีวราทีนํ มุฏฺฐิปญฺจกาทิเภทํ
ปจฺฉิมปฺปมาณนฺติ อธิปฺเปตํ ตตฺถ ยทิ ปจฺฉิมปฺปมาณโต พหิ
ฉินฺนํ อธิฏฺฐานํ น ภินฺเทยฺย อุกฺกฏฺฐปตฺตสฺสาปิ มชฺฌิมปตฺตสฺส
วา โอมกปฺปมาณโต พหิ ฉินฺนํ อธิฏฺฐานํ น ภินฺเทยฺย น จ
น ภินฺทติ ตสฺมา อยํปิ วาโท อปริจฺฉินฺโน ฯ โย ปนายํ
สพฺพปฺปจฺฉิโม อฏฺฐกถาวาโท อยเมตฺถ ปมาณํ ฯ กสฺมา ฯ
ปริจฺเฉทสพฺภาวโต ฯ ติจีวรสฺส หิ ปจฺฉิมปฺปมาณํ จ ฉินฺทปฺปมาณํ จ
ฉินฺทปฺปเทสปฺปมาณํ จ สพฺพอฏฺฐกถาสุเยว ปริจฺฉินฺทิตฺวา วุตฺตํ ฯ
ตสฺมา เสฺวว วาโท ปมาณํ ฯ อทฺธา หิ โส ภควโต อธิปฺปายํ
อนุคนฺตฺวา วุตฺโต ฯ อิตเรสุ ปน เนว ปริจฺเฉโท อตฺถิ
น ปุพฺพาปรํ สเมตีติ ฯ โย ปน ทุพฺพลฏฺฐาเน ปฐมํ อคฺคฬํ ทตฺวา
ปจฺฉา ทุพฺพลฏฺฐานํ ภินฺทิตฺวา อปเนติ อธิฏฺฐานํ น ภิชฺชติ ฯ
มณฺฑลปริวตฺตเนปิ เอเสว นโย ฯ ทุปฏฺฏสฺส เอกสฺมึ ปฏเล ฉินฺเท
วา ชาเต คลิเต วา อธิฏฺฐานํ น ภิชฺชติ ฯ ขุทฺทกํ จีวรํ
มหนฺตํ กโรติ มหนฺตํ วา ขุทฺทกํ กโรติ อธิฏฺฐานํ น ภิชฺชติ ฯ

อุโภ โกฏิโย มชฺเฌ กโรนฺโต สเจ ปฐมํ ฉินฺทิตฺวา ปจฺฉา ฆเฏติ อธิฏฺฐานํ ภิชฺชติฯ อถ ฆเฏตฺวา ปจฺฉา ฉินฺทติ น ภิชฺชติฯ รชเกหิ โธวาเปตฺวา เสตํ การาเปนฺตสฺสาปิ อธิฏฺฐานํ อธิฏฺฐานเมวาติฯ

อยํ ตาว อนฺโตทสาหํ อธิฏฺเฐติ วิกปฺเปตีติ เอตฺถ อธิฏฺฐาเน วินิจฺฉโยฯ

วิกปฺปเน ปน เทฺว วิกปฺปนา สมฺมุขา วิกปฺปนา จ ปรมฺมุขา วิกปฺปนา จฯ กถํ สมฺมุขา วิกปฺปนา โหตีติฯ จีวรานํ เอกพหุภาวํ สนฺนิหิตาสนฺนิหิตภาวญฺจ ญตฺวา อิมํ จีวรนฺติ วา อิมานิ จีวรานีติ วา เอตํ จีวรนฺติ วา เอตานิ จีวรานีติ วา วตฺวา ตุยฺหํ วิกปฺเปมีติ วตฺตพฺพํฯ อยเมกา สมฺมุขา วิกปฺปนาฯ เอตฺตาวตา นิเธตุํ วฏฺฏติฯ ปริภุญฺชิตุํ วา วิสฺสชฺเชตุํ วา อธิฏฺฐาตุํ วา น วฏฺฏติฯ มยฺหํ สนฺตกํ มยฺหํ สนฺตกานิ ปริภุญฺช วา วิสฺสชฺเชหิ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรหีติ เอวํ ปน วุตฺเต ปจฺจุทฺธาโร นาม โหติ ตโต ปภูติ ปริโภคาทโยปิ วฏฺฏนฺติฯ อปโร นโยฯ ตเถว จีวรานํ เอกพหุภาวํ สนฺนิหิตาสนฺนิหิตภาวญฺจ ญตฺวา ตสฺเสว ภิกฺขุโน สนฺติเก อิมํ จีวรนฺติ วา อิมานิ จีวรานีติ วา เอตํ จีวรนฺติ วา เอตานิ จีวรานีติ วา วตฺวา ปญฺจสุ สหธมฺมิเกสุ อญฺญตรสฺส อตฺตนา อภิรุจิตสฺส ยสฺส กสฺสจิ นามํ คเหตฺวา ติสฺสสฺส ภิกฺขุโน วิกปฺเปมีติ วา ติสฺสาย ภิกฺขุนิยา ติสฺสาย สิกฺขมานาย ติสฺสสฺส สามเณรสฺส ติสฺสาย สามเณริยา วิกปฺเปมีติ วา วตฺตพฺพํฯ

อยํ อปราปิ สมฺมุขา วิกปฺปนา ฯ เอตฺตาวตา นิเธตุํ วฏฺฏติ ฯ ปริโภคาทีสุ ปน เอกํปิ น วฏฺฏติ ฯ เตน ปน ภิกฺขุนา ติสฺสสฺส ภิกฺขุโน สนฺตกํ ฯเปฯ ติสฺสาย สามเณริยา สนฺตกํ ปริภุญฺช วา วิสฺสชฺเชหิ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรหีติ วุตฺเต ปจฺจุทฺธาโร นาม โหติ ตโต ปภูติ ปริโภคาทโยปิ วฏฺฏนฺติ ฯ กถํ ปรมฺมุขา วิกปฺปนา โหตีติ ฯ จีวรานํ ตเถว เอกพหุภาวํ สนฺนิหิตาสนฺนิหิตภาวํ จ ญตฺวา อิมํ จีวรนฺติ วา อิมานิ จีวรานีติ วา เอตํ จีวรนฺติ วา เอตานิ จีวรานีติ วา วตฺวา ตุยฺหํ วิกปฺปนตฺถาย ทมฺมีติ วตฺตพฺพํ ฯ เตน วตฺตพฺโพ โก เต มิตฺโต วา สนฺทิฏฺโจ วา สมฺภตฺโต วาติ ฯ ตโต อิตเรน ปุริมนเยเนว ติสฺโส ภิกฺขูติ วา ฯเปฯ ติสฺสา สามเณรีติ วา วตฺตพฺพํ ฯ ปุน เตน ภิกฺขุนา อหํ ติสฺสสฺส ภิกฺขุโน ทมฺมีติ วา ฯเปฯ ติสฺสาย สามเณริยา ทมฺมีติ วา วตฺตพฺพํ ฯ อยํ ปรมฺมุขา วิกปฺปนา ฯ เอตฺตาวตา นิเธตุํ วฏฺฏติ ฯ ปริโภคาทีสุ ปน เอกํปิ น วฏฺฏติ ฯ เตน ปน ภิกฺขุนา ทุติยสมฺมุขา วิกปฺปนายํ วุตฺตนเยเนว อิตฺถนฺนามสฺส สนฺตกํ ปริภุญฺช วา วิสฺสชฺเชหิ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรหีติ วุตฺเต ปจฺจุทฺธาโร นาม โหติ ตโต ปภูติ ปริโภคาทโยปิ วฏฺฏนฺติ ฯ ทฺวินฺนํปิ วิกปฺปนานํ กึ นานากรณํ ฯ สมฺมุขา วิกปฺปนาย สยํ วิกปฺเปตฺวา ปเรน ปจฺจุทฺธราเปติ ปรมฺมุขา วิกปฺปนาย ปเรเนว วิกปฺปาเปตฺวา ปเรเนว ปจฺจุทฺธราเปติ อิทเมตฺถ นานากรณํ ฯ สเจ ปน ยสฺส วิกปฺเปติ โส ปญฺญตฺติโกวิโท น โหติ น ชานาติ ปจฺจุทฺธริตุํ

ตํ จีวรํ คเหตฺวา อญฺญสฺส พฺยตฺตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา ปุน วิกปฺเปตฺวา ปจฺจุทฺธราเปตพฺพํ ฯ วิกปฺปิตวิกปฺปนา นาเมสา วฏฺฏติ ฯ อยํ วิกปฺเปตีติ อิมสฺมึ ปเท วินิจฺฉโย ฯ อนุชานามิ ภิกฺขเว ติจีวรํ อธิฏฺฐาตุํ น วิกปฺเปตุนฺติ[1] อาทิวจนโต จ อิทํ วิกปฺเปตีติ อวิเสเสน วุตฺตวจนํ วิรุทฺธํ วิย ทิสฺสติ น จ วิรุทฺธํ ตถาคตา ภาสนฺติ ตสฺมา เอวมสฺส อตฺโถ เวทิตพฺโพ ติจีวรํ ติจีวรสงฺเขเปน ปริหรโต อธิฏฺฐาตุเมว อนุชานามิ น วิกปฺเปตุํ วสฺสิกสาฏิกํ ปน จาตุมฺมาสโต ปรํ วิกปฺเปตุเมว น อธิฏฺฐาตุํ[2] เอวญฺจ สติ โย ติจีวเร เอเกน จีวเรน วิปฺปวสิตุกาโม โหติ ตสฺส จีวราธิฏฺฐานํ ปจฺจุทฺธริตฺวา วิปฺปวาสสุขตฺถํ วิกปฺปนาย โอกาโส ทินฺโน โหติ ทสาหาติกฺกเม อนาปตฺตีติ[3] ฯ เอเตน อุปาเยน สพฺพตฺถ วิกปฺปนาย อปฏิสิทฺธภาโว เวทิตพฺโพติ ฯ

วิสฺสชฺเชตีติ อญฺญสฺส เทติ กถํ ปน ทินฺนํ โหติ กถํ จ คหิตํ ฯ อิทํ ตุยฺหํ เทมิ ททามิ ทชฺชามิ โอโณเชมิ ปริจฺจชามิ วิสฺสชฺชามีติ วา อิตฺถนฺนามสฺส เทมิ ฯเปฯ นิสฺสชฺชามีติ วา วทติ สมฺมุขาปิ ปรมฺมุขาปิ ทินฺนเมว โหติ ฯ ตุยฺหํ คณฺหาหีติ วุตฺเต มยฺหํ คณฺหามีติ วทติ สุทินฺนํ สุคหิตญฺจ ฯ ตว สนฺตกํ กโรหิ ตว สนฺตกํ โหตุ ตว สนฺตกํ กริสฺสสีติ วุตฺเต มม สนฺตกํ กโรมิ มม สนฺตกํ โหตุ มม สนฺตกํ กริสฺสามีติ วทติ ทุทฺทินฺนํ

๑. วิ. มหาวคฺค. ๕/๒๑๘. ๒. อิโต ปรํ อิติสทฺโท อิจฺฉิตพฺโพ. ๓. อิธ อิติสทฺโท อติเรโก ปญฺญายติ.

ทุกฺกฏิตญฺจ ฯ เนว ทาตุํ ชานาติ น อิตโร คเหตุํ ฯ สเจ ปน ตว สนฺตกํ กโรหีติ วุตฺเต สาธุ ภนฺเต มยฺหํ คณฺหามีติ คณฺหาติ ทุทฺทินฺนํ สุคหิตํ ฯ สเจ ปน เอโก คณฺหาหีติ วทติ อิตโร น คณฺหามีติ วทติ ปุน โส ทินฺนํ มยา ตุยฺหํ คณฺหาหีติ วทติ อิตโรปิ น มยฺหํ อิมินา อตฺโถติ วทติ ตโต ปุริโมปิ มยา ทินฺนนฺติ ทสาหํ อติกฺกาเมติ ปจฺฉิโมปิ มยา ปฏิกฺขิตฺตนฺติ กสฺส อาปตฺติ น กสฺส อาปตฺติ ฯ น กสฺสจิ ยสฺส ปน รุจฺจติ เตน อธิฏฺฐหิตฺวา ปริภุญฺชิตพฺพํ ฯ โย ปน อธิฏฺฐาเน เวมติโก เตน กึ กาตพฺพํ ฯ เวมติกภาวํ อาโรเจตฺวา สเจ อนธิฏฺฐิตํ ภวิสฺสติ เอวํ เม กปฺปิยํ โหตีติ วตฺวา วุตฺตนเยเนว นิสฺสชฺชิตพฺพํ ฯ น หิ เอวํ ชานาเปตฺวา วินยกมฺมํ กโรนฺตสฺส มุสาวาโท โหติ ฯ เกจิ ปน เอเกน ภิกฺขุนา วิสฺสาสํ คเหตฺวา ปุน ทินฺนํ วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ ตํ น ยุชฺชติ ฯ น หิ ตสฺเสตํ วินยกมฺมํ ฯ นาปิ ตํ เอตฺตเกน อญฺญํ วตฺถุ โหติ ฯ นสฺสตีติ อาทิ อุตฺตานตฺถเมว ฯ โย น ทเทยฺย อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ เอตฺถ มยฺหํ ทินฺนํ อิมินาติ อิมาย สญฺญาย น เทนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ ตสฺส สนฺตกภาวํ ปน ญตฺวา เลเสน อจฺฉินฺทนฺโต ภณฺฑํ อคฺฆาเปตฺวา กาเรตพฺโพติ ฯ

สมุฏฺฐานาทีสุ อิทํ สิกฺขาปทํ กฐินสมุฏฺฐานํ นาม กายวาจโต จ สมุฏฺฐาติ กายวาจาจิตฺตโต จ อนธิฏฺฐาเนน จ อวิกปฺปเนน จ อาปชฺชนโต อกิริยา สญฺญาย น มุจฺจติ อชานนฺโตปิ อาปชฺชตีติ

โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ

สมนฺตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณนาย ปฐมกฐินสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ อุทฺโทสิตสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ สนฺตรุตฺตเรนาติ อนฺตรนฺติ อนฺตรวาสโก วุจฺจติ ฯ อุตฺตรนฺติ อุตฺตราสงฺโค ฯ สห อนฺตเรน อุตฺตรํ สนฺตรุตฺตรํ ฯ เตน สนฺตรุตฺตเรน ฯ สห อนฺตรวาสเกน อุตฺตราสงฺเคนาติ อตฺโถ ฯ กณฺณกิตานีติ เสเทน ผุฏฺโฐกาเสสุ สญฺชาตกาฬเสตมณฺฑลานิ ฯ อทฺทสา โข อายสฺมา อานนฺโท เสนาสนจาริกํ อาหิณฺฑนฺโตติ เถโร กิร ภควติ ทิวาปฏิสลฺลานตฺถาย คนฺธกุฏึ ปวิฏฺเฐ ตํ โอกาสํ ลภิตฺวา ทุนฺนิกฺขิตฺตานิ ทารุภณฺฑมตฺติกาภณฺฑานิ ปฏิสาเมนฺโต อสมฺมฏฺฐฏฺฐานํ สมฺมชฺชนฺโต คิลาเนหิ ภิกฺขูหิ สทฺธึ ปฏิสนฺถารํ กโรนฺโต เตสํ ภิกฺขูนํ เสนาสนฏฺฐานํ สมฺปตฺโต อทฺทส ฯ เตน วุตฺตํ อทฺทสา โข อายสฺมา อานนฺโท เสนาสนจาริกํ อาหิณฺฑนฺโตติ ฯ อวิปฺปวาสสมฺมตึ ทาตุนฺติ อวิปฺปวาเส สมฺมติ อวิปฺปวาสสมฺมติ ฯ อวิปฺปวาสาย วา สมฺมติ อวิปฺปวาสสมฺมติ ฯ โก ปเนตฺถ อานิสํโส ฯ เยน จีวเรน วิปฺปวสติ ตํ นิสฺสคฺคิยํ น โหติ อาปตฺติญฺจ น อาปชฺชติ ฯ กิตฺตกํ กาลํ ฯ มหาสุมตฺเถโร ตาว อาห ยาว โรโค น วูปสมติ วูปสนฺเต ปน โรเค สีฆํ จีวรฏฺฐานํ อาคนฺตพฺพนฺติ ฯ มหาปทุมตฺเถโร อาห สีฆํ อาคจฺฉโต

โรโค ปฏิกุปฺเปยฺย ตสฺมา สฒิกํ อาคนฺตพฺพํ ยโต ปฏฺฐาย หิ สตฺถํ วา ปริเยสติ คจฺฉามีติ อาโภคํ วา กโรติ ตโต ปฏฺฐาย วฏฺฏติ น ทานิ คมิสฺสามีติ เอวํ ปน ธุรนิกฺเขปํ กโรนฺเตน ปจฺจุทฺธริตพฺพํ อติเรกจีวรฏฺฐาเน ฐสฺสตีติ ฯ สเจ ปนสฺส โรโค ปฏิกุปฺปติ กึ กาตพฺพนฺติ ฯ ปุสฺสเทวตฺเถโร ตาว อาห สเจ โสเยว โรโค ปฏิกุปฺปติ สาเอว สมฺมติ ปุน สมฺมติทานกิจฺจํ นตฺถิ อถญฺโญ กุปฺปติ ปุน ทาตพฺพา สมฺมตีติ ฯ อุปติสฺสตฺเถโร อาห โส วา โรโค โหตุ อญฺโญ วา ปุน สมฺมติทานกิจฺจํ นตฺถีติ ฯ

นิฏฺฐิตจีวรสฺมึ ภิกฺขุนาติ อิธ ปน ปุริมสิกฺขาปเท วิย อตฺถํ อคฺคเหตฺวา นิฏฺฐิเต จีวรสฺมึ ภิกฺขุโนติ เอวํ สามิวเสน กรณวจนสฺส อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ กรณวเสน หิ ภิกฺขุนา อิทํ นาม กาตพฺพนฺติ นตฺถิ สามิวเสน ปน ภิกฺขุโน จีวรสฺมึ นิฏฺฐิเต กฐิเน จ อุพฺภเต เอวํ ฉินฺนปลิโพโธ เอกรตฺตมฺปิ เจ ภิกฺขุ ติจีวเรน วิปฺปวเสยฺยาติ เอวํ อตฺโถ ยุชฺชติ ฯ ตตฺถ ติจีวเรนาติ อธิฏฺฐิเตสุ ตีสุ จีวเรสุ เยนเกนจิ ฯ เอเกน วิปฺปวุฏฺโฐปิ หิ ติจีวเรน วิปฺปวุฏฺโฐ โหติ ปฏิสิทฺธปริยาปนฺเนน วิปฺปวุฏฺฐตฺตา ฯ เตเนวสฺส ปทภาชเน สงฺฆาฏิยา วาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ วิปฺปวเสยฺยาติ วิปฺปวุฏฺโฐ วเสยฺย ฯ

คาโม เอกูปจาโรติ อาทิ อวิปฺปวาสลกฺขณววฏฺฐาปนตฺถํ วุตฺตํ ฯ ตโต ปรํ ยถากฺกเมน ตาเนว ปณฺณรส มาติกาปทานิ

วิตฺถาเรนฺโต คาโม เอกูปจาโร นามาติ อาทิมาห ฯ ตตฺถ เอก-
กุลสฺส คาโมติ เอกสฺส รญฺโญ วา คามโภชกสฺส วา คาโม ฯ
ปริกฺขิตฺโตติ เยนเกนจิ ปากาเรน วา วติยา วา ปริขาย วา
ปริกฺขิตฺโต ฯ เอตฺตาวตา เอกกุลสฺส คามสฺส เอกูปจารตา ทสฺสิตา ฯ
อนฺโตคาเม วฏฺฏพฺพนฺติ เอวรูเป คาเม จีวรํ นิกฺขิปิตฺวา คามนฺตเร
ยถารุจิเต ฐาเน อรุณํ อุฏฺฐาเปตุํ วฏฺฏฏิ ฯ อปริกฺขิตฺโตติ อิมินา
ตสฺเสว คามสฺส นานูปจารตา ทสฺสิตา ฯ ตสฺมึ ฆเร วฏฺฏพฺพนฺติ
เอวรูเป คาเม ยสฺมึ ฆเร จีวรํ นิกฺขิตฺตํ ตตฺถ วฏฺฏพฺพํ ฯ
หตฺถปาสา วา น วิชหิตพฺพนฺติ อถวา ตํ ฆรํ สมนฺตโต หตฺถ-
ปาสา น วิชหิตพฺพํ ฯ อฑฺฒเตยฺยรตนปฺปมาณปฺปเทสา อุทฺธํ น
วิชหิตพฺพนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ อฑฺฒเตยฺยรตนพฺภนฺตเร ปน วฏฺฏฺตุํ
วฏฺฏฏิ ฯ ตํ ปมาณํ อติกฺกมิตฺวา สเจปิ อิทฺธิมา ภิกฺขุ อากาเส
อรุณํ อุฏฺฐาเปติ นิสฺสคฺคิยเมว โหติ ฯ เอตฺถ จ ยสฺมึ ฆเรติ
ฆรปริจฺเฉโท เอกกุลสฺส นิเวสนํ โหตีติ อาทินา ลกฺขเณน
เวทิตพฺโพ ฯ นานากุลสฺส คาโมติ นานาราชูนํ วา คามโภชกานํ วา
คาโม เวสาลีกุสินาราทิสทิโส ฯ ปริกฺขิตฺโตติ อิมินา นานากุลสฺส
คามสฺส เอกูปจารตา ทสฺสิตา ฯ สภาเย วา ทฺวารมูเล วาติ
เอตฺถ สภายนฺติ ลิงฺคพฺยตฺตเยน สภา วุตฺตา ฯ ทฺวารมูเลติ นคร-
ทฺวารสฺส สมีเป ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ เอวรูเป คาเม ยสฺมึ ฆเร
จีวรํ นิกฺขิตฺตํ ตตฺถ วา วฏฺฏพฺพํ ฯ ตตฺถ สทฺทสงฺฆฏฺเฏน วา
ชนสมฺพาเธน วา วสิตุํ อสกฺโกนฺเตน สภาเย วา วฏฺฏพฺพํ

นครทฺวารมูเล วา ฯ ตตฺราปิ วสิตุํ อสกฺโกนฺเตน ยตฺถ กตฺถจิ ผาสุกฏฺ-
ฐาเน วสิตฺวา อนฺโตอรุเณ อาคมฺม เตสํเยว สภายทฺวารมูลานํ
หตฺถปาสา วา น วิชหิตพฺพํ ฯ ฆรสฺส ปน จีวรสฺส วา
หตฺถปาเส วฏฺฏพฺพเมว นตฺถิ ฯ สภายํ คจฺฉนฺเตน หตฺถปาเส จีวรํ
นิกฺขิปิตฺวาติ สเจ ฆเร อฏฺฐเปตฺวา สภาเย ฐเปสฺสามีติ สภายํ
คจฺฉติ เตน สภายํ คจฺฉนฺเตน หตฺถปาเส หตฺถํ ปสาเรตฺวา
หนฺทิมํ จีวรํ ฐเปมีติ เอวํ นิกฺเขปมฺเข หตฺถปาสคเต กิสฺมึจิ
อาปเณ จีวรํ นิกฺขิปิตฺวา ปุริมนเยเนว สภาเย วา วฏฺฏพฺพํ
ทฺวารมูเล วา หตฺถปาสา วา น วิชหิตพฺพํ ฯ ตตฺรายํ วินิจฺฉโย ฯ
ปุสฺสเทวตฺเถโร ตาว อาห จีวรหตฺถปาเส วสิตพฺพํ นตฺถิ ยตฺถ
กตฺถจิ วีถิหตฺถปาเสปิ สภายหตฺถปาเสปิ ทฺวารหตฺถปาเสปิ วสิตุํ
วฏฺฏตีติ ฯ อุปติสฺสตฺเถโร ปนาห นครสฺส พหูนิปิ ทฺวารานิ โหนฺติ
พหูนิปิ สภายานิ ตสฺมา สพฺพตฺถ น วฏฺฏติ ยสฺสา ปน วีถิยา
จีวรํ ฐปิตํ ยํ ตสฺสา สมฺมุขฏฺฐาเน สภายญฺจ ทฺวารญฺจ ตสฺส
สภายสฺส จ ทฺวารสฺส จ หตฺถปาสา น วิชหิตพฺพํ เอวํ หิ สติ
สกฺกา จีวรสฺส ปวุตฺตึ ชานิตุนฺติ ฯ สภายํ ปน คจฺฉนฺเตน ยสฺส
อาปณิกสฺส หตฺเถ นิกฺขิตฺตํ สเจ โส ตํ จีวรํ อติหริตฺวา ฆเร
นิกฺขิปติ วีถิหตฺถปาโส น รกฺขติ ฆรสฺเสว หตฺถปาเส วฏฺฏพฺพํ ฯ
สเจ มหนฺตํ ฆรํ โหติ เทฺว วีถิโย ผริตฺวา ฐิตํ ปุรโต วา ปจฺฉโต
วา หตฺถปาเสเยว อรุโณ อุฏฺฐาเปตพฺโพ ฯ สภาเย นิกฺขิปิตฺวา ปน
๑. อิธ อิติสทฺโท อิจฺฉิตพฺโพ.

สภาเย วา ตสฺส สมฺมุเข นครทฺวารมูเล วา เตสํเยว หตฺถปาเส วา อรุณํ อุฏฺฐาเปตพฺพํ ฯ อปริกฺขิตฺโตติ อิมินา ตสฺเสว คามสฺส นานูปจารตา ทสฺสิตา ฯ เอเตเนวูปาเยน สพฺพตฺถ เอกูปจารตา จ นานูปจารตา จ เวทิตพฺพา ฯ ปาลิยํ ปน คาโม เอกูปจาโร นามาติ เอวํ อาทิมฺหิ อชฺโฌกาโส เอกูปจาโร นามาติ เอวํ อนฺเต จ เอกเมว มาติกาปทํ อุทฺธริตฺวา ปทภาชนํ วิตฺถาริตํ ฯ ตสฺมา ตสฺเสว ปทสฺสานุสาเรน สพฺพตฺถ ปริกฺเขปาทิวเสน เอกูปจารตา อปริกฺเขปาทิวเสน นานูปจารตา จ เวทิตพฺพา ฯ นิเวสนาทีสุ โอวรกาติ คพฺภานํเยเวตํ ปริยายวจนํ ฯ หตฺถปาสา วาติ คพฺภสฺส วา ฆรสฺส วา หตฺถปาสา ฯ ทฺวารมูเล วาติ สพฺเพสํ สาธารเณ ฆรทฺวารมูเล วา ฯ หตฺถปาสา วาติ คพฺภสฺส วา ฆรสฺส วา ฆรทฺวารมูลสฺส วา หตฺถปาสา ฯ อุทฺโทสิโตติ ยานาทีนํ ภณฺฑานํ สาลา ฯ อิโต ปฏฺฐาย นิเวสเน วุตฺตนเยเนว วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ อฏฺโฏติ ปฏิราชาทิปฏิพาหนตฺถํ อิฏฺฐกาหิ กโต พหลภิตฺติโก จตุปฺปญฺจภูมิโก ปฏิสฺสยวิเสโส ฯ มาโลติ เอกกูฏสงฺคหิโต จตุรสฺสปาสาโท ฯ ปาสาโทติ ทีฆปาสาโท ฯ หมฺมิยนฺติ มุณฺฑจฺฉทนปาสาโท ฯ สตฺตพฺภนฺตราติ เอตฺถ เอกํ อพฺภนฺตรํ อฏฺฐวีสติหตฺถํ โหติ ฯ สตฺโถติ สเจ สตฺโถ คจฺฉนฺโต คามํ วา นทึ วา ปริยาทยิตฺวา ติฏฺฐติ อนฺโต ปวิฏฺเฐน สทฺธึ เอกาพทฺโธ หุตฺวา โอรญฺจ ปารญฺจ ผริตฺวา ฐิโต โหติ

๑. ปปลิงฺโค กาตพฺโพ ฯ อิโต ปเรสุปิ ตเถว กาตพฺพํ. สตฺถ

ปริหาโรว ลพฺภติ ฯ อถ คาเม วา นทิยา วา ปริยาปนฺโน โหติ อนฺโต ปวิฏฺโฐ สตฺโถ คามปริหาโร เจว นทีปริหาโร จ ลพฺภติ ฯ สเจ วิหารสีมํ อติกฺกมิตฺวา ติฏฺฐติ อนฺโตสีมายํ จีวรํ โหติ ตตฺถ วิหารํ คนฺตฺวา วสิตพฺพํ ฯ สเจ พหิสีมายํ จีวรํ โหติ สตฺถสมีเปเยว วสิตพฺพํ ฯ สเจ คจฺฉนฺโต สกเฏ วา ภคฺเค โคเณ วา นฏฺเฐ อนฺตรา ฉิชฺชติ ยสฺมึ โกฏฺฐาเส จีวรํ นิกฺขิตฺตํ ตตฺถ วสิตพฺพํ ฯ เอกกุลสฺส เขตฺเต หตฺถปาโส นาม จีวรสฺส หตฺถปาโสเยว ฯ นานากุลสฺส เขตฺเต หตฺถปาโส นาม เขตฺตทฺวารสฺส หตฺถปาโส ฯ อปริกฺขิตฺเต จีวรสฺเสว หตฺถปาโสว ฯ ธญฺญกรณนฺติ ขลํ วุจฺจติ ฯ อาราโมติ ปุปฺผาราโม ผลาราโม วา ฯ ทฺวีสุปิ เขตฺเต วุตฺตสทิโสว วินิจฺฉโย ฯ วิหาโรติ นิเวสนสทิโสว วินิจฺฉโย ฯ รุกฺขมูเล อนฺโตฉายายนฺติ ฉายาย ผุฏฺโฐกาสสฺส อนฺโตเยว ฯ วิรลสาขสฺส ปน รุกฺขสฺส อาตเปน ผุฏฺโฐกาเส ฐปิตํ นิสฺสคฺคิยเมว โหติ ฯ ตสฺมา ตาทิสสฺส สาขาฉายาย วา ขนฺธจฺฉายาย วา ฐเปตพฺพํ ฯ สเจ สาขาย วา วิฏเป วา ฐเปติ อุปริ อญฺญสฺส สาขาฉายาย ผุฏฺโฐกาเสเยว ฐเปตพฺพํ ฯ ขุชฺชรุกฺขสฺส ฉายา ทูรํ คจฺฉติ ฉายาย ฯ ฆนฏฺฐาเน ฐเปตุํ วฏฺฏติเยว ฯ อิธาปิ หตฺถปาโส จีวรหตฺถปาโสเยว ฯ อคามเก อรญฺเญติ อคามกํ นาม อรญฺญํ วิชฺฌาฏวีอาทีสุ วา สมุทฺทมชฺเฌ วา มจฺฉพนฺธานํ อคมนปเถสุ ทีปเกสุ ลพฺภติ ฯ สมนฺตา สตฺตพฺภนฺตราติ มชฺเฌ ฐิตสฺส สพฺพทิสาสุ สตฺตพฺภนฺตรา วินิพฺเพเธน

จุทฺทส โหนฺติ ฯ มชฺเฌ นิสินฺโน ปุรตฺถิมาย วา ปจฺฉิมาย วา ทิสาย ปริยนฺเต ฐิตจีวรํ รกฺขติ ฯ สเจ ปน อรุณุคฺคมนสมเย เกสคฺคมตฺตํปิ ปุรตฺถิมทิสํ คจฺฉติ ปจฺฉิมาย ทิสาย จีวรํ นิสฺสคฺคิยํ โหติ ฯ เอส นโย อิตรสฺมึ ฯ อุโปสถกาเล ปน ปริสปริยนฺเต นิสินฺนภิกฺขุโต ปฏฺฐาย สตฺตพฺภนฺตรสีมา โสเธตพฺพา ฯ ยตฺตกํ ภิกฺขุสงฺโฆ วฑฺฒติ สีมาปิ ตตฺตกํ วฑฺฒติ ฯ

อนิสฺสชฺชิตฺวา ปริภุญฺชติ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ เอตฺถ สเจ ปธานิโก ภิกฺขุ สพฺพรตฺตึ ปธานมนุยุญฺชิตฺวา ปจฺจูสสมเย นหายิสฺสามีติ นิกฺขมติ ตีณิปิ จีวรานิ นทีตีเร ฐเปตฺวา นทึ โอตรติ นหายนฺตสฺเสว จสฺส อรุณํ อุฏฺฐหติ กึ กาตพฺพํ โส หิ ยทิ อุตฺตริตฺวา จีวรํ นิวาเสติ นิสฺสคฺคิยํ จีวรํ อนิสฺสชฺชิตฺวา ปริภุญฺชนปจฺจยา ทุกฺกฏํ อาปชฺชติ อถ นคฺโค คจฺฉติ เอวํปิ ทุกฺกฏํ อาปชฺชตีติ ฯ น อาปชฺชติ โส หิ ยาว อญฺญํ ภิกฺขุํ ทิสฺวา วินยกมฺมํ น กโรติ ตาว เตสํ จีวรานํ อปริโภคารหตฺตา นฏฺฐจีวรฏฺฐาเน ฐิโต โหติ นฏฺฐจีวรสฺส จ อกปฺปิยํ นาม นตฺถิ ตสฺมา เอกํ นิวาเสตฺวา เทฺว หตฺเถน คเหตฺวา วิหารํ คนฺตฺวา วินยกมฺมํ กาตพฺพํ ฯ สเจ ทูเร วิหาโร โหติ อนฺตรามคฺเค มนุสฺสา สญฺจรนฺติ เต ทิสฺวา เอกํ นิวาเสตฺวา เอกํ ปารุปิตฺวา เอกํ อํสกูเฏ ฐเปตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ สเจ วิหาเร สภาคํ ภิกฺขุํ น ปสฺสติ ภิกฺขาจารํ คตา โหนฺติ สงฺฆาฏึ พหิคาเม ฐเปตฺวา สนฺตรุตฺตเรน อาสนสาลํ คนฺตฺวา วินยกมฺมํ กาตพฺพํ ฯ สเจ พหิคาเม โจรภยํ

โหติ ปารุปิตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ สเจ อาสนสาลา สมฺพาธา โหติ ชนากิณฺณา น สกฺกา เอกมนฺเต จีวรํ อปเนตฺวา วินยกมฺมํ กาตุํ เอกํ ภิกฺขุํ อาทาย พหิคามํ คนฺตฺวา วินยกมฺมํ กตฺวา จีวรานิ ปริภุญฺชิตพฺพานิ ฯ สเจ ภิกฺขู ทหรานํ หตฺเถ ปตฺตจีวรํ ทตฺวา มคฺคํ คจฺฉนฺตา ปจฺฉิเม ยาเม สยิตุกามา โหนฺติ อตฺตโน อตฺตโน จีวรํ หตฺถปาเส กตฺวาว สยิตพฺพํ ฯ สเจ คจฺฉนฺตานํเยว อสมฺปตฺเตสุ ทหเรสุ อรุโณ อุคฺคจฺฉติ จีวรานิ นิสฺสคฺคิยานิ โหนฺติ ฯ นิสฺสโย ปน น ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ ทหรานํปิ ปุรโต คจฺฉนฺตานํ เถเรสุ อสมฺปตฺเตสุปิ เอเสว นโย ฯ มคฺคํ วิรชฺฌิตฺวา อรญฺเญ อญฺญมญฺญํ อปสฺสนฺเตสุปิ เอเสว นโย ฯ สเจ ปน ทหรา มยํ ภนฺเต มุหุตฺตํ สยิตฺวา อสุกสฺมึ นาม โอกาเส ตุมฺเห สมฺปาปุณิสฺสามาติ วตฺวา ยาว อรุณุคฺคมนา สยนฺติ จีวรํ นิสฺสคฺคิยํ โหติ นิสฺสโย จ ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ ทหเร อุยฺโยเชตฺวา เถเรสุ สยนฺเตสุปิ เอเสว นโย ฯ เทฺวธาปถํ ทิสฺวา เถรา อยํ มคฺโคติ ทหรา อยํ มคฺโคติ วตฺวา อญฺญมญฺญสฺส วจนํ อคฺคเหตฺวา คตาว สห อรุณสฺส อุคฺคมนาปิ[๑] จีวรานิ นิสฺสคฺคิยานิ โหนฺติ นิสฺสโย จ ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ สเจ ทหรา มคฺคโต โอกฺกมฺม อนฺโตอรุเณเยว นิวตฺติสฺสามาติ เภสชฺชตฺถาย คามํ ปวิสิตฺวา อาคจฺฉนฺติ อสมฺปตฺตานํเยว จ เตสํ อรุโณ อุคฺคจฺฉติ จีวรานิ นิสฺสคฺคิยานิ โหนฺติ นิสฺสโย ปน น

๑. อุคฺคมเนน ฯ

ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ สเจ ปน เธนุภเยน วา สุนขภเยน วา มุหุตฺตํ ฐตฺวา คมิสฺสามาติ ฐตฺวา วา นิสีทิตฺวา วา คจฺฉนฺติ อนฺตรามคฺเค อรุเณ อุคฺคเต จีวรานิ จ นิสฺสคฺคิยานิ โหนฺติ นิสฺสโย จ ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ สเจ อนฺโตอรุเณเยว อาคมิสฺสามาติ อนฺโตสีมาย คามํ ปวิฏฺฐานํ อนฺตรา อรุณํ อุคฺคจฺฉติ เนว จีวรานิ นิสฺสคฺคิยานิ โหนฺติ น นิสฺสโย ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ สเจ ปน วิภายตุ วา มา วาติ นิสีทนฺติ อรุเณ อุคฺคเตปิ น จีวรานิ นิสฺสคฺคิยานิ โหนฺติ นิสฺสโย ปน ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ เย ปน อุปสมฺปาทิกมฺมตฺถาย อนฺโตอรุเณเยว อาคมิสฺสามาติ สอุสฺสาเหเนว พหิอุปจารสีมาย มาลกํ ปวิสนฺติ ตตฺถ อรุณํ อุฏฺฐหติ จีวรํ นิสฺสคฺคิยํ นิสฺสโย ปน น ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ ตเมว อนฺโตอุป-จารสีมาย มาลกํ ปวิสนฺติ อรุเณ อุคฺคเต จีวรํ น นิสฺสคฺคิยํ นิสฺสโย น ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ เย จ อนฺโตอรุเณเยว อาคมิสฺสามาติ สามนฺตวิหารํ ธมฺมสฺสวนตฺถาย สอุสฺสาหา คจฺฉนฺติ อนฺตรามคฺเคเยว จ เนสํ อรุณํ อุคฺคจฺฉติ จีวรานิ นิสฺสคฺคิยานิ โหนฺติ นิสฺสโย ปน น ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ สเจ ธมฺมคารเวน ยาว ปริโยสานํ สุตฺวาว คมิสฺสามาติ นิสีทนฺติ สห อรุณสฺส อุคฺคมนา จีวรานิปิ นิสฺสคฺคิยานิ โหนฺติ นิสฺสโยปิ ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ เถเรน ทหรํ จีวรํ โธวนตฺถาย คามนฺตรํ เปเสนฺเตน อตฺตโน จีวรํ ปจฺจุทฺธริตฺวาว ทาตพฺพํ ฯ ทหรสฺสาปิ จีวรํ ปจฺจุทฺธราเปตฺวา ฐเปตพฺพํ ฯ สเจ อสติยาปิ คจฺฉติ อตฺตโน จีวรํ ปจฺจุทฺธริตฺวา

ทหรสฺส จีวรํ วิสฺสาเสน คเหตพฺพํ ฯเปฯ สเจ เถโร น สรติ ทหโร จ สรติ ทหเรน อตฺตโน จีวรํ ปจฺจุทฺธริตฺวา เถรสฺส จีวรํ วิสฺสาเสน คเหตฺวา คนฺตฺวา วตฺตพฺพํ ภนฺเต ตุมฺหากํ จีวรํ อธิฏฺฐหิตฺวา ปริภุญฺชถาติ ฯ อตฺตโน จีวรํ อธิฏฺฐาตพฺพํ ฯ เอวํ เอกสฺส สติยาปิ อาปตฺติโมกฺโข โหตีติ ฯ เสสํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

สมุฏฺฐานาทีสุ ปฐมกฐินสิกฺขาปเท อนธิฏฺฐานํ อวิกปฺปนญฺจ อกิริยา อิธ อปจฺจุทฺธรณํ อยเมว วิเสโส ฯ เสสํ สพฺพตฺถ วุตฺตนยเมวาติ ฯ

อุทฺโทสิตสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยนาติ ตติยกฐินสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ อุสฺสาเปตฺวา ปุนปฺปุนํ วิมชฺชตีติ วลีสุ นฏฺฐาสุ อิทํ มหนฺตํ ภวิสฺสตีติ มญฺญมาโน อุทเกน สิญฺจิตฺวา ปาเทหิ อกฺกมิตฺวา หตฺเถหิ อุสฺสาเปตฺวา อุกฺขิปิตฺวา ปิฏฺฐิยา ฆํสติ ฯ ตํ อาตเปน สุกฺขํ ปฐมปฺปมาณเมว โหติ ฯ โส ปุนปิ ตถา กโรติ ฯ เตน วุตฺตํ อุสฺสาเปตฺวา ปุนปฺปุนํ วิมชฺชตีติ ฯ ตํ เอวํ กิลมนฺตํ ภควา คนฺธกุฏิยํ นิสินฺโน ว ทิสฺวา นิกฺขมิตฺวา เสนาสนจาริกํ อาหิณฺฑนฺโต วิย ตตฺถ อคมาสิ ฯ เตน วุตฺตํ อทฺทสา โข ภควาติ อาทิ ฯ เอกาทส-มาเสติ เอกํ ปจฺฉิมกตฺติกมาสํ ฐเปตฺวา เสเส เอกาทสมาเส ฯ สตฺตมาเสติ กตฺติกมาสํเยว เหมนฺติเก จ จตฺตาโรติ ปญฺจมาเส ฐเปตฺวา เสเส สตฺตมาเส ฯ กาเลปิ อาทิสฺส ทินฺนนฺติ สงฺฆสฺส วา อิทํ อกาลจีวรนฺติ อุทฺทิสิตฺวา ทินฺนํ เอกสฺส ปุคฺคลสฺส วา

อิทํ ตุยฺหํ ทมฺมีติ ทินฺนํ ฯ สงฺฆโต วาติ อตฺตโน ปตฺตภาควเสน สงฺฆโต วา อุปฺปชฺเชยฺย ฯ คณโต วาติ อิทํ สุตฺตนฺติกคณสฺส เทม อิทํ อาภิธมฺมิกคณสฺสาติ เอวํ คณสฺส เทนฺติ ตโต อตฺตโน ปตฺตภาควเสน คณโต วา อุปฺปชฺเชยฺย ฯ โน จสฺส ปาริปูรีติ โน เจ ปาริปูรี ภเวยฺย ฯ ยตฺตเกน กริยมานํ อธิฏฺฐานจีวรํ ปโหติ ตํ เจ จีวรํ ตตฺตกํ น ภเวยฺย อูนกํ ภเวยฺยาติ อตฺโถ ฯ ปจฺจาสา โหติ สงฺฆโต วาติ อาทีสุ อสุกทิวสํ นาม สงฺโฆ จีวรานิ ลภิสฺสติ คโณ ลภิสฺสติ ตโต เม จีวรํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ เอวํ สงฺฆโต วา คณโต วา ปจฺจาสา โหติ ฯ อถวา ญาตเกหิ เม จีวรตฺถาย เปสิตํ มิตฺเตหิ เปสิตํ เต อาคตา จีวรํ ทสฺสนฺตีติ เอวํ ญาติโต วา มิตฺตโต วา ปจฺจาสา โหติ ฯ ปํสุกูลโต วาติ เอตฺถ ปน ปํสุกูลํ วา ลจฺฉามีติ เอวํ ปจฺจาสา โหตีติ โยเชตพฺพํ ฯ อตฺตโน วา ธเนนาติ อตฺตโน กปฺปาส-สุตฺตาทินา ธเนน อสุกทิวสํ นาม ลจฺฉามีติ เอวํ วา ปจฺจาสา โหตีติ อตฺโถ ฯ ตโต เจ อุตฺตรึ นิกฺขิเปยฺย สติยาปิ ปจฺจาสายาติ มาสปรมโต เจ อุตฺตรึ นิกฺขิเปยฺย นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยนฺติ อตฺโถ ฯ เอวํ ปน อวตฺวา ยสฺมา อนฺตรา อุปฺปชฺชมาเน ปจฺจาสาจีวเร มูลจีวรสฺส อุปฺปนฺนทิวสโต ยาว วีสติโม ทิวโส ตาว อุปฺปนฺนํ ปจฺจาสาจีวรํ มูลจีวรํ อตฺตโน คติกํ กโรติ ตโต อุทฺธํ มูลจีวรํ ปตฺจาสาจีวรํ อตฺตโน คติกํ กโรติ ตสฺมา ตํ วิเสสํ ทสฺเสตุํ ตทหุปฺปนฺเน มูลจีวเรติ อาทินา นเยน ปน๑ ภาชนํ

๑. อติเรกํ มญฺเญ.

วุตฺตํ ฯ ตํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ วิสภาเค อุปฺปนฺเน มูลจีวเรติ ยทิ มูลจีวรํ สณฺหํ ปจฺจาสาจีวรํ ถูลํ เนว สกฺกา โยเชตุํ รตฺติโย จ เสสา โหนฺติ น ตาว มาโส ปูรติ ฯ น อกามาติ อกาเมน จีวรํ น กาเรตพฺพํ ฯ อญฺญํ ปจฺจาสาจีวรํ ลภิตฺวาเยว กาลพฺภนฺตเร กาตพฺพํ ฯ ปจฺจาสาจีวรํปิ ปริกฺขารโจลํ อธิฏฺฐาตพฺพํ ฯ อถ มูลจีวรํ ถูลํ โหติ ปจฺจาสาจีวรํ สณฺหํ มูลจีวรํ ปริกฺขารโจลํ อธิฏฺฐหิตฺวา ปจฺจาสาจีวรเมว มูลจีวรํ กตฺวา ฐเปตพฺพํ ฯ ตํ ปุน มาสปริหารํ ลภติ เอเตเนวูปาเยน ยาว อิจฺฉติ ตาว อญฺญมญฺญํ มูลจีวรํ กตฺวา ฐเปตุํ ลพฺภตีติ ฯ เสสํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ สมุฏฺฐานาทีนิ ปฐมกฐินสทิสาเนวาติ ฯ

ตติยกฐินสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยนาติ ปุราณจีวรสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคาติ ปิตุ ปิตา ปิตามโห ฯ ปิตามหสฺส ยุคํ ปิตามหยุคํ ฯ ยุคนฺติ อายุปฺปมาณํ วุจฺจติ ฯ อภิลาปมตฺตเมว เจตํ ฯ อตฺถโต ปน ปิตามโหเยว ปิตามหยุคํ ฯ ตโต อุทฺธํ สพฺเพปิ ปุพฺพปุริสา ปิตามหคฺคหเณเนว คหิตา ฯ เอวํ ยาว สตฺตโม ปุริโส ตาว ยา อสมฺพทฺธา สา ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อสมฺพทฺธาติ วุจฺจติ ฯ เทสนามุขเมเวตํ ฯ มาติโต วา ปิติโต วาติ วจนโต ปน ปิตามหยุคํปิ ปิตามหียุคํปิ มาตามหยุคํปิ มาตามหียุคํปิ เตสํปิ ภาติกภคินีภาคิเนยฺยปุตฺตปฺปปุตฺตาทโยปิ สพฺเพ เต อิธ สงฺคหิตาเอวาติ เวทิตพฺพา ฯ ตตฺรายํ วิตฺถารนโย ฯ ปิตา ปิตุ ปิตา ตสฺส ปิตา

ตสฺสาปิ ปิตาติ เอวํ ยาว สตฺตมา ยุคา ฯ ปิตา ปิตุ มาตา ตสฺสาปิ ปิตา จ มาตา จ ภาตา จ ภคินี จ ปุตฺตา จ ธีตโร จาติ เอวํปิ อุทฺธํ จ อโธ จ ยาว สตฺตมา ยุคา ฯ ปิตา ปิตุ ภาตา ปิตุ ภคินี ปิตุ ปุตฺตา ปิตุ ธีตโร เตสํปิ ปุตฺตธีตุปรมฺปราติ เอวํปิ ยาว สตฺตมา ยุคา ฯ มาตา มาตุ มาตา ตสฺสา มาตา ตสฺสาปิ มาตาติ เอวํ ยาว สตฺตมา ยุคา ฯ มาตา มาตุ ปิตา ตสฺส ปิตา จ มาตา จ ภาตา จ ภคินี จ ปุตฺตา จ ธีตโร จาติ เอวํปิ อุทฺธํ จ อโธ จ ยาว สตฺตมา ยุคา ฯ มาตา มาตุ ภาตา มาตุ ภคินี มาตุ ปุตฺตา มาตุ ธีตโร เตสํปิ ปุตฺตธีตุ-ปรมฺปราติ เอวํปิ ยาว สตฺตมา ยุคา ฯ เนว มาตุสมฺพนฺเธน น ปิตุสมฺพนฺเธน สมฺพทฺธา อยํ อญฺญาติกา นาม ฯ อุภโตสงฺเฆติ ภิกฺขุสงฺเฆ ญตฺติจตุตฺเถน จ ภิกฺขุนีสงฺเฆ ญตฺติจตุตฺเถน จาติ อฏฺฐ-วาจิกกมฺเมน อุปสมฺปนฺนา ฯ สกึ นิวตฺถํปิ สกึ ปารุตํปีติ รชิตฺวา กปฺปํ กตฺวา เอกวารํปิ นิวตฺถํ วา ปารุตํ วา ฯ อนฺตมโส ปริโภคสีเสน อํเส วา มตฺถเก วา กตฺวา มคฺคํ คโต โหติ อุสฺสีสกํ วา กตฺวา นิปนฺโน โหติ เอตํปิ ปุราณจีวรเมว ฯ สเจ ปน ปจฺจตฺถรณสฺส เหฏฺฐา กตฺวา นิปชฺชติ หตฺเถหิ วา อุกฺขิปิตฺวา อากาเส วิตานํ กตฺวา สีเสน อผุสนฺโต คจฺฉติ อยํ ปริโภโค นาม น โหตีติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ โธตํ นิสฺสคฺคิยนฺติ เอตฺถ เอวํ อาณตฺตา ภิกฺขุนี โธวนตฺถาย อุทฺธนํ สชฺเชติ ทารูนิ สํหรติ อคฺคึ กโรติ อุทกํ อาหรติ ยาว นํ โธวิตฺวา อุกฺขิปติ

ตาว ภิกฺขุนิยา ปโยเค ปโยเค ภิกฺขุสฺส ทุกฺกฏํ โธวิตฺวา อุกฺขิตฺตมตฺตํ นิสฺสคฺคิยํ ฯ สเจ ทุทฺโธตนฺติ มญฺญมานา ปุน สิญฺจติ วา โธวติ วา ยาว นิฏฺฐานํ น คจฺฉติ ตาว ปโยเค ปโยเค ทุกฺกฏํ ฯ เอส นโย รชนาโกฏฺฏเนสุ ฯ รชนโทณิยํ หิ รชนํ อากีริตฺวา ยาว สกึ รชติ ตโต ปุพฺเพ ยงฺกิญฺจิ รชนตฺถาย กโรติ ปจฺฉา วา ปฏิรชติ เอวํ สพฺพตฺถ ปโยเค ปโยเค ทุกฺกฏํ ฯ เอวํ อาโกฏฺฏเนปิ ปโยโค เวทิตพฺโพ ฯ อญฺญาติกาย อญฺญาติก-สญฺญี ปุราณจีวรํ โธวาเปตีติ โน เจปิ อิมํ เม โธวาติ วทติ อถโข โธวนตฺถาย กายวิการํ กตฺวา หตฺเถน หตฺเถ เทติ ปาทมูเล วา ฐเปติ อุปริ วา ขิปติ สิกฺขมานาสามเณรสามเณรี-อุปาสิกาติตฺถิยาทีนํ หตฺเถ เปเสติ นทีติตฺเถ โธวนฺติยา อุปจาเร วา ขิปติ อนฺโต ทฺวาทสหตฺเถ โอกาเส โธวาปิตํเยว โหติ ฯ สเจ ปน อุปจารํ มุญฺจิตฺวา โอรโต ฐเปติ สา จ โธวิตฺวา อาเนติ อนาปตฺติ ฯ สิกฺขมานาย วา สามเณริยา วา อุปาสิกาย วา หตฺเถ โธวนตฺถาย เทติ สา เจ อุปสมฺปชฺชิตฺวา โธวติ อาปตฺติเยว ฯ อุปาสกสฺส หตฺเถ เทติ โส เจ ลิงฺเค ปริวตฺเต ภิกฺขุนีสุ ปพฺพชิตฺวา อุปสมฺปชฺชิตฺวา โธวติ อาปตฺติเยว ฯ สามเณรสฺส วา ภิกฺขุสฺส วา หตฺเถ ทินฺเนปิ ลิงฺคปริวตฺตเน เอเสว นโย ฯ โธวาเปติ รชาเปตีติ อาทีสุ เอเกน วตฺถุนา นิสฺสคฺคิยํ ทุติเยน ทุกฺกฏํ ฯ ตีณิปิ การาเปนฺตสฺส เอเกน นิสฺสคฺคิยํ เสเสหิ เทฺว ทุกฺกฏานิ ฯ ยสฺมา ปน เอตานิ

โธวนาทีนิ ปฏิปาฏิยา วา อุปฺปฏิปาฏิยา วา กาเรนฺตสฺส โมกฺโข นตฺถิ ตสฺมา เอตฺถ ตีณิ จตุกฺกานิ วุตฺตานิ ฯ สเจปิ หิ อิมํ จีวรํ รชิตฺวา โธวิตฺวา อาเนหีติ วุตฺเต สา ภิกฺขุนี ปฐมํ โธวิตฺวา ปจฺฉา รชติ นิสฺสคฺคิเยน ทุกฺกฏเมว ฯ เอวํ สพฺเพสุปิ วิปรีต-วจเนสุ นโย เวทิตพฺโพ ฯ สเจ ปน โธวิตฺวา อาเนหีติ วุตฺเต โธวติ เจว รชติ จ โธวนปจฺจยาเอว อาปตฺติ รชเน อนาปตฺติ ฯ เอวํ สพฺพตฺถ วุตฺตาธิกรเณ อวุตฺตา โธวตีติ อิมินา ลกฺขเณน อนาปตฺติ เวทิตพฺพา ฯ อิมสฺมึ จีวเร ยํ กาตพฺพํ ตํ สพฺพํ ตุยฺหํ ภาโรติ วทนฺโต ปน เอกวาจาย สมฺพหุลา อาปตฺติโย อาปชฺชติ ฯ อญฺญาติกาย เวมติโก อญฺญาติกาย ญาติกสญฺญีติ อิมานิ ปน ปทานิ วุตฺตนเนเนว ติณฺณํ จตุกฺกานํ วเสน วิตฺถารโต เวทิตพฺพานิ ฯ เอกโต อุปสมฺปนฺนายาติ ภิกฺขุนีนํ สนฺติเก อุปสมฺปนฺนาย โธวาเปนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ ภิกฺขูนํ สนฺติเก อุปสมฺปนฺนาย ปน ยถาวตฺถุกเมว ฯ ภิกฺขูนํ สนฺติเก อุปสมฺปนฺนา นาม ปญฺจ-สตา สากิยานิโย ฯ อวุตฺตา โธวตีติ อุทฺเทสาย วา โอวาทาย วา อาคตา กิลิฏฺจํ จีวรํ ทิสฺวา จปีตฏฺฐานโต คเหตฺวา วา เทถ อยฺย โธวิสฺสามีติ อาหราเปตฺวา วา โธวติ จ รชติ จ อาโกฏฺเฏติ จ อยํ อวุตฺตา โธวติ นาม ฯ ยาปิ อิมํ จีวรํ โธวาติ ทหรํ วา สามเณรํ วา อาณาเปนฺตสฺส ภิกฺขุโน สุตฺวา อาหรถ อยฺย อหํ โธวิสฺสามีติ โธวติ ตาวกาลิกํ วา คเหตฺวา โธวิตฺวา รชิตฺวา เทติ อยํปิ อวุตฺตา โธวติ นาม ฯ

อญฺญํ ปริกฺขารนฺติ อุปาหนตฺถวิกปตฺตตฺถวิกอํสพนฺธก กายพนฺธน-มญฺจปีฐภิสีตฏฺฏิกาทีนํ ยงฺกิญฺจิ โธวาเปติ อนาปตฺติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

สมุฏฺฐานาทีสุ ปน อิทํ สิกฺขาปทํ ฉสฺสมุฏฺฐานํ กิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ

ปุราณจีวรโธวาปนสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยนาติ จีวรปฏิคฺคหณสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ ปิณฺฑ-ปาตปฏิกฺกนฺตาติ ปิณฺฑปาตโต ปฏิกฺกนฺตา ฯ เยน อนฺธวนํ เตนุปสงฺกมีติ อปฺปญฺญตฺเต สิกฺขาปเท เยน อนฺธวนํ เตนุปสงฺกมิ ฯ กตกมฺมาติ กตโจรกมฺมา ฯ สนฺธิจฺเฉทนาทีหิ กมฺเมหิ ปรภณฺฑํ หริตฺวาติ วุตฺตํ โหติ ฯ โจรคามณิโกติ โจรเชฏฺฐโก ฯ โส กิร ปุพฺเพ เถรึ ชานาติ ตสฺมา โจรานํ ปุรโต คจฺฉนฺโต ตํ ทิสฺวา อิโต มา คจฺฉถ สพฺเพ อิโต เอถาติ เต คเหตฺวา อญฺเญน มคฺเคน อคมาสิ ฯ สมาธิมฺหา วุฏฺฐหิตฺวาติ เถรี กิร ปริจฺฉินฺน-เวลายํเยว สมาธิมฺหา วุฏฺฐหิตฺวา ฯ โสปิ ตสฺมึเยว ขเณ เอวํ อวจ ตสฺมา สา อสฺโสสิ ฯ ตํ สุตฺวา จ นตฺถิทานิ อญฺเญ เอตฺถ สมโณ วา พฺราหฺมโณ วา อญฺญตฺร มยาติ ตํ มํสํ อคฺคเหสิ ฯ เตน วุตฺตํ อถโข อุปฺปลวณฺณา ภิกฺขุนีติ อาทิ ฯ โอหียโกติ อวหียโก อวเสโส วิหารวารํ ปตฺวา เอโกว วิหาเร ฐิโตติ อตฺโถ ฯ สเจ เม ตฺวํ อนฺตรวาสกํ ทเทยฺยาสีติ กสฺมา อาห ฯ

สณฺหํ ฆนมฏฺจํ อนฺตรวาสกํ ทิสฺวา โลเภน ฯ อปิจ อปฺปโก ตสฺส อนฺตรวาสเก โลโภ เถริยา ปน สิขาปฺปตฺตา โกฏฺจาสสมฺปตฺติ เตนสฺสา สรีรปาริปูรึ ปสฺสิสฺสามีติ วิสมโลภํ อุปฺปาเทตฺวา เอวมาห ฯ อนฺติมนฺติ ปญฺจนฺนํ จีวรานํ สพฺพปริยนฺตํ หุตฺวา อนฺติมํ ปจฺฉิมํ ฯ อญฺญํ เลเสนาปิ วิกปฺเปตฺวา วา ปจฺจุทฺธริตฺวา วา ธปิตํ จีวรํ นตฺถีติ เอวํ ยถาอนุญฺญาตานํ ปญฺจนฺนํ จีวรานํ ธารณวเสเนว อาห น โลเภน ฯ น หิ ขีณาสวานํ โลโภ อตฺถิ ฯ นิปฺปีฬิยมานาติ อุปมํ ทสฺเสตฺวา คาฬฺหํ ปีฬิยมานา ฯ อนฺตรวาสกํ ทตฺวา อคมาสีติ สงฺกจฺจิกํ นิวาเสตฺวา ยถา ตสฺส มโนรโถ น ปูรติ เอวํ หตฺถ-ตเลเยว ทสฺเสตฺวา อคมาสิ ฯ กสฺมา ปาริวฏฺฏกจีวรํ อปฏิคฺคณฺหนฺเต อุชฺฌายึสุ ฯ สเจ เอตฺตโกปิ อมฺเหสุ อยฺยานํ วิสฺสาโส นตฺถิ กถํ มยํ ยาเปสฺสามาติ วิหตฺถตาย สมภิตุนฺนตฺตา ฯ อนุชานามิ ภิกฺขเว อิเมสํ ปญฺจนฺนนฺติ อิเมสํ ปญฺจนฺนํ สหธมฺมิกานํ สมสทฺธานํ สมสีลานํ สมทิฏฺฐีนํ ปาริวฏฺฏกํ คเหตุํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ ปโยเค ทุกฺกฏนฺติ คหณตฺถาย หตฺถปฺปสารณาทีสุ ทุกฺกฏํ ฯ ปฏิลาเภนาติ ปฏิคฺคหเณน ฯ ตตฺถ จ หตฺเถน วา หตฺเถ เทตุ ปาทมูเล วา ธเปตุ อุปริ วา ขิปตุ สเจ สาทิยติ คหิตเมว โหติ ฯ สเจ ปน สิกฺขมานาสามเณรสามเณรีอุปาสกอุปาสิกาทีนํ หตฺเถ เปสิตํ ปฏิคฺคณฺหาติ อนาปตฺติ ฯ ธมฺมกถํ กเถนฺตสฺส จตสฺโสปิ ปริสา จีวรานิ จ นานาวิราควตฺถานิ จ อาเนตฺวา ปาทมูเล ธเปนฺติ อุปจาเร วา ฐตฺวา อุปจารํ วา มุญฺจิตฺวา ขิปนฺติ ฯ

ยํ ตตฺถ ภิกฺขุนีนํ สนฺตกํ ตํ อญฺญตฺร ปาริวฏฺฏกา คณฺหนฺตสฺส อาปตฺติเยว ฯ อถ ปน รตฺติภาเค ขิตฺตานิ โหนฺติ อิทํ ภิกฺขุนิยา อิทํ อญฺเญสํ สนฺตกนฺติ ญาตุํ น สกฺกา ปาริวฏฺฏกกิจฺจํ นตฺถีติ มหาปจฺจริยํ จ กุรุนฺทิยํ จ วุตฺตํ ฯ ตํ อจิตฺตกภาเวน น สเมติ ฯ สเจ ภิกฺขุนี วสฺสาวาสิกํ เทติ ปาริวฏฺฏกเมว กาตพฺพํ ฯ สเจ ปน สงฺการกูฏาทีสุ ฐเปติ ปํสุกูลํ คณฺหิสฺสนฺตีติ ปํสุกูลํ อธิฏฺ-ฐหิตฺวา คเหตุํ วฏฺฏติ ฯ อญฺญาติกาย อญฺญาติกสญฺญีติ ติกปาจิตฺติยํ ฯ เอกโต อุปสมฺปนฺนายาติ ภิกฺขุนีนํ สนฺติเก อุปสมฺปนฺนาย หตฺถโต คณฺหนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ ภิกฺขูนํ สนฺติเก อุปสมฺปนฺนาย ปน ปาจิตฺติยเมว ฯ ปริตฺเตน วา วิปุลนฺติ อปฺปคฺเฆน จีวเรน วา อุปาหนตฺถวิกปตฺตตฺถวิกอํสพนฺธก กาย-พนฺธนาทินา วา มหคฺฆํ สเจปิ ติจีวรํ ปฏิคฺคณฺหาติ อนาปตฺติ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน อนฺตมโส หรีตกีขณฺเฑนาปีติ วุตฺตํ ฯ วิปุเลน วา ปริตฺตนฺติ อิทํ วุตฺตวิปลฺลาเสน เวทิตพฺพํ ฯ อญฺญํ ปริกฺขารนฺติ ปตฺตตฺถวิกาทึ ยงฺกิญฺจิ ฯ วิกปฺปนูปคปจฺฉิม-จีวรปฺปมาณํ ปน ปริสฺสาวนํปิ น วฏฺฏติ ฯ ยํ เนว อธิฏฺฐานูปคํ น วิกปฺปนูปคํ ตํ สพฺพํ วฏฺฏติ ฯ สเจปิ มญฺจปฺปมาณา ภิสิจฺฉวิ โหติ วฏฺฏติเยว ฯ โก ปน วาโท ปตฺตตฺถวิกาทีสุ ฯ เสสํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

สมุฏฺฐานาทีสุ อิทํ ฉสฺสมุฏฺฐานํ กิริยากิริยํ โนสญฺญา-วิโมกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ

ติเวทนนฺติ ฯ

จีวรปฏิคฺคหณสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยนาติ อญฺญาตกวิญฺญตฺติสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ อุปนนฺโท สกฺยปุตฺโตติ อสีติสหสฺสมตฺตานํ สกฺยกุลา ปพฺพชิตานํ ภิกฺขูนํ ปฏิกิฏฺโฐ โลลชาติโก ฯ ปฏฺโฐติ เฉโก สมตฺโถ ปฏิพโล สรสมฺปนฺโน กณฺฐมาธุริเยน สมนฺนาคโต ฯ กิสฺมึ วิยาติ กึสุ วิย กิเลโส วิย หิโรตฺตปฺปวเสน กมฺปนํ วิย สงฺกมฺปนํ วิย โหตีติ อตฺโถ ฯ อทฺธานมคฺคนฺติ อทฺธานสงฺขาตํ ทีฆมคฺคํ น นครวีถิมคฺคนฺติ อตฺโถ ฯ เต ภิกฺขู อจฺฉินฺทึสูติ มุสึสุ ปตฺตจีวรานิ เนสํ หรึสูติ อตฺโถ ฯ อนุยุญฺชาหีติ ภิกฺขุภาวํ ชานนตฺถาย ปุจฺฉ ฯ อนุยุญฺชิยมานาติ ปพฺพชฺชา อุปสมฺปทา ปตฺตจีวราธิฏฺฐานาทีนิ ปุจฺฉิยมานา ฯ เอตมตฺถํ อาโรเจสุนฺติ ภิกฺขุภาวํ ชานาเปตฺวา ยฺวายํ สาเกตา สาวตฺถึ อทฺธานมคฺคํ ปฏิปนฺนาติ อาทินา นเยน วุตฺโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯ

อญฺญาตกํ คหปตึ วาติ อาทีสุ ยํ ปรโต ติเณน วา ปณฺเณน วา ปฏิจฺฉาเทตฺวาติ วุตฺตํ ตํ อาทึ กตฺวา เอวํ อนุปุพฺพีกถา เวทิตพฺพา ฯ สเจ โจเร ปสฺสิตฺวา ทหรา ปตฺตจีวรานิ คเหตฺวา ปลาตา โจรา เถรานํ นิวาสนปารุปนมตฺตํเยว หริตฺวา คจฺฉนฺติ เถเรหิ เนว ตาว จีวรํ วิญฺญาเปตพฺพํ ฯ น สาขาปลาสํ ภญฺชิตพฺพํ ฯ อถ ทหรา สพฺพํ ภณฺฑิกํ ฉฑฺเฑตฺวา ปลาตา โจรา เถรานํ นิวาสนปารุปนํ ตญฺจ ภณฺฑิกํ หริตฺวา

คจฺฉนฺติ ทหเรหิ อาคนฺตฺวา อตฺตโน นิวาสนปารุปนานิ น ตาว เถรานํ ทาตพฺพานิ ฯ น หิ อนจฺฉินฺนจีวรา อตฺตโน อตฺถาย สาขาปลาสํ ภญฺชิตุํ ลภนฺติ ฯ อจฺฉินฺนจีวรานํ ปน อตฺถาย ลภนฺติ ฯ อจฺฉินฺนจีวรา จ อตฺตโนปิ ปเรสํปิ อตฺถาย ลภนฺติ ฯ ตสฺมา เถเรหิ สาขาปลาสํ ภญฺชิตฺวา วากาทีหิ คณฺฐิตฺวา ทหรานํ ทาตพฺพํ ทหเรหิ วา เถรานํ อตฺถาย ภญฺชิตฺวา คณฺฐิตฺวา เตสํ หตฺเถ ทตฺวา วา อทตฺวา วา อตฺตนา นิวาเสตฺวา อตฺตโน นิวาสนปารุปนานิ เถรานํ ทาตพฺพานิ ฯ เนว ภูตคามปาตพฺยตาย ปาจิตฺติยํ โหติ น เตสํ ธารเณ ทุกฺกฏํ ฯ สเจ อนฺตรามคฺเค รชกตฺถรณํ วา โหติ อญฺเญ วา ตาทิเส มนุสฺเส ปสฺสนฺติ จีวรํ วิญฺญาเปตพฺพํ ฯ ยานิ จ เนสํ เต วา มนุสฺสา อญฺเญ วา สาขาปลาสนิวาสเน ภิกฺขู ทิสฺวา อุสฺสาหชาตา วตฺถานิ เทนฺติ ตานิ สทสานิ วา โหนฺตุ อทสานิ วา นีลาทินานาวณฺณานิ วา กปฺปิยานิปิ อกปฺปิยานิปิ สพฺพานิ อจฺฉินฺนจีวรฏฺฐาเน ฐิตตฺตา เตสํ นิวาเสตุญฺจ ปารุปิตุญฺจ วฏฺฏนฺติ ฯ วุตฺตํปิ เหตํ ปริวาเร

อกปฺปกตํ น ปิ รชนาย รตฺตํ

เตน นิวตฺโถ เยน กามํ วเชยฺย

น จสฺส โหติ อาปตฺติ โส จ ธมฺโม สุคเตน เทสิโต

ปญฺหาเมสา กุสเลหิ จินฺติตาติ[๑] ฯ

อยํ หิ ปญฺโห อจฺฉินฺนจีวรกํ ภิกฺขุํ สนฺธาย วุตฺโต ฯ อถ ปน ติตฺถิเยหิ สมาคจฺฉนฺติ เต จ เนสํ

๑. วิ. ปริวาร. ๘/๕๓๕-๕๓๖.

กุสจีรวากจีรผลกจีรานิ เทนฺติ ตานิปิ ลทฺธึ อคฺคเหตฺวา นิวาเสตุํ วฏฺฏนฺติ ฯ นิวาเสตฺวาปิ ลทฺธิ น คเหตพฺพา ฯ อิทานิ ยํ อาวาสํ ปจฺฉา อุปคจฺฉติ สเจ ตตฺถ โหติ สงฺฆสฺส วิหารจีวรํ วาติ อาทีสุ วิหารจีวรํ นาม มนุสฺสา อาวาสํ กาเรตฺวา จตฺตาโร ปจฺจยา อมฺหากเมว สนฺตกา ปริโภคํ คจฺฉนฺตูติ จีวรํ สชฺชิตฺวา อตฺตนา การาปิเต อาวาเส ฐเปนฺติ เอตํ วิหารจีวรนฺนาม ฯ อุตฺตรตฺถรณนฺติ มญฺจกสฺส อุปริ อตฺถรณํ วุจฺจติ ฯ ฯ ภุมฺมตฺถรณนฺติ ปริกมฺมกตาย ภูมิยา รกฺขณตฺถาย วิลิมิกาหิ กตอตฺถรณํ ฯ ตสฺส อุปริ ตฏฺฏิกํ อตฺถริตฺวา จงฺกมนฺติ ฯ ภิสิจฺฉวีติ มญฺจภิสิยา วา ปีฐกภิสิยา วา ฉวิ ฯ สเจ ปูริตา โหติ วิชฺเนตฺวาปิ คเหตุํ วฏฺฏติ ฯ เอวเมเตสุ วิหารจีวราทีสุ ยํ ตตฺถ อาวาเส โหติ ตํ อนาปจฺฉาปิ คเหตฺวา นิวาเสตุํ วา ปารุปิตุํ วา อจฺฉินฺนจีวรกานํ ภิกฺขูนํ ลพฺภตีติ เวทิตพฺพํ ฯ ตญฺจ โข ลภิตฺวา โอทหิสฺสามิ ปุน ฐเปสฺสามีติ อธิปฺปาเยน น มูลจฺเฉชฺชาย ฯ ลภิตฺวา จ ปน ญาติโต วา อุปฏฺฐากโต วา อญฺญโต วา กุโตจิปิ ปากติกเมว กาตพฺพํ ฯ วิเทสํ คเตน เอกสฺมึ สงฺฆิเก อาวาเส สงฺฆิกปริโภเคน ปริภุญฺชนตฺถาย ฐเปตพฺพํ ฯ สเจ สฺส ปริโภเคเนว ตํ ชีรติ วา นสฺสติ วา คีวา น โหติ ฯ สเจ ปน เอเตสํ วุตฺตปฺการานํ คิหิวตฺถาทีนํ ภิสิจฺฉวิปริยนฺตานํ กิญฺจิ น ลพฺภติ เตน ติเณน วา ปณฺเณน วา ปฏิจฺฉาเทตฺวา อาคนฺตพฺพนฺติ ฯ เกหิจิ วา อจฺฉินฺนนฺติ เอตฺถ ยํปิ อจฺฉินฺนจีวรา อาจริยูปชฺฌายา อญฺเญ

อาหราวุโส จีวรนฺติ ยาจิตฺวา วา วิสฺสาเสน วา คณฺหนฺติ ตํปิ สงฺคหํ คจฺฉตีติ วตฺตุํ ยุชฺชติ ฯ ปริโภคชิณฺณํ วาติ เอตฺถ จ อจฺฉินฺนจีวรานํ อาจริยุปชฺฌายาทีนํ อตฺตนา ติณปณฺเณหิ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ทินฺนํ จีวรํปิ สงฺคหํ คจฺฉตีติ วตฺตุํ ยุชฺชติ ฯ เอวํ หิ เต อจฺฉินฺนจีวรฏฺฐาเน นฏฺฐจีวรฏฺฐาเน จ ฐิตา ว ภวิสฺสนฺติ ฯ เตน เนสํ วิญฺญตฺติยญฺจ อกปฺปิยจีวรปริโภเค จ อนาปตฺติ อนุรูปา ภวิสฺสตีติ ฯ ญาตกานํ ปวาริตานนฺติ เอตฺถ เอเตสํ สนฺตกํ เทถาติ วิญฺญาเปนฺตสฺส ยาจนฺตสฺส อนาปตฺตีติ เอวมตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ น หิ ญาตกานํ ปวาริตานํ อาปตฺติ วา อนาปตฺติ วา โหติ ฯ อตฺตโน ธเนนาติ เอตฺถาปิ อตฺตโน กปฺปิยภณฺเฑน กปฺปิยโวหาเรเนว วิญฺญาเปนฺตสฺส เจตาเปนฺตสฺส วา ปริวตฺตาเปนฺตสฺส วา อนาปตฺตีติ เอวมตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ ปวาริตานนฺติ เอตฺถ จ สงฺฆวเสน ปวาริเตสุ ปมาณเมว วฏฺฏติ ฯ ปุคฺคลิกปวารณาย ยํ ยํ ปวาเรติ ตํ ตํเยว วิญฺญาเปตพฺพํ ฯ โย หิ จตูหิ ปจฺจเยหิ ปวาเรตฺวา สยเมว สลฺลกฺเขตฺวา กาลานุกาลํ จีวรานิ ทิวเส ทิวเส ยาคุภตฺตาทีนีติ เอวํ เยน เยน อตฺโถ ตํ ตํ เทติ ตสฺส วิญฺญาปนกิจฺจํ นตฺถิ ฯ โย ปน ปวาเรตฺวา พาลตาย วา สติสมฺโมเสน วา น เทติ โส วิญฺญาเปตพฺโพ ฯ โย มยฺหํ เคหํ ปวาเรมีติ วทติ ตสฺส เคหํ คนฺตฺวา ยถาสุขํ นิสีทิตพฺพํ นิปชฺชิตพฺพํ น กิญฺจิ คเหตพฺพํ ฯ โย ปน ยํ มยฺหํ เคเห อตฺถิ ตํ ปวาเรมีติ วทติ ยํ ตตฺถ กปฺปิยํ ตํ วิญฺญาเปตพฺพํ ฯ

เคเห ปน นิสีทิตุํ วา นิปชฺชิตุํ วา น ลพฺภตีติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ อญฺญสฺสตฺถายาติ เอตฺถ อตฺตโน ญาตกปวาริเต น เกวลํ อตฺตโน อตฺถาย อถโข อญฺญสฺสตฺถาย วิญฺญาเปนฺตสฺส อนาปตฺตีติ อยเมโก อตฺโถ ฯ อยํ ปน ทุติโย อญฺญสฺสาติ เย อญฺญสฺส ญาตกปวาริตา เต ตสฺเสว อญฺญสฺสาติ ลทฺธโวหารสฺส พุทฺธรกฺขิตสฺส วา ธมฺมรกฺขิตสฺส วา อตฺถาย วิญฺญาเปนฺตสฺส อนาปตฺตีติ ฯ เสสํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

สมุฏฺฐานาทีสุ อิทํปิ ฉสฺสมุฏฺฐานํ กิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ

อญฺญาตกวิญฺญตฺติสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยนาติ ตทุตฺตริสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ อภิหฏฺฐุนฺติ อภีติ อุปสคฺโค ฯ หริตุนฺติ อตฺโถ ฯ คณฺหิตุนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ ปวาเรยฺยาติ อิจฺฉาเปยฺย อิจฺฉํ รุจึ อุปฺปาเทยฺย วเทยฺย นิมนฺเตยฺยาติ อตฺโถ ฯ อภิหฏฺฐุํ ปวาเรนฺเตน ปน ยถา วตฺตพฺพํ ตํ อาการํ ทสฺเสตุํ ยาวตกํ อิจฺฉสิ ตาวตกํ คณฺหาหีติ เอวมสฺส ปทภาชนํ วุตฺตํ ฯ อถวา ยถา เนกฺขมฺมํ ทฏฺฐุเขมโตติ เอตฺถ ทิสฺวาติ อตฺโถ เอวมิธาปิ อภิหฏฺฐุํ ปวาเรยฺยาติ อภิหริตฺวา ปวาเรยฺยาติ อตฺโถ ฯ ตตฺถ กายาภิหาโร วา วาจาภิหาโร วาติ ทุวิโธ อภิหาโร ฯ กาเยน วา วตฺถานิ อภิหริตฺวา ปาทมูเล ฐเปตฺวา ยตฺตกํ อิจฺฉสิ ตตฺตกํ คณฺหาหีติ วทนฺโต ปวาเรยฺย ฯ วาจาย วา อมฺหากํ ทุสฺสโกฏฺฐาคารํ ปริปุณฺณํ ยตฺตกํ อิจฺฉสิ

ตตฺตกํ คณฺหาหีติ วทนฺโต ปวาเรยฺย ฯ ตทุภยํ หิ เอกชฺฌํ กตฺวา อภิหฏฺฐุํ ปวาเรยฺยาติ วุตฺตํ ฯ สนฺตรุตฺตรปรมนฺติ สอนฺตรํ อุตฺตรํ ปรมํ อสฺส จีวรสฺสาติ สนฺตรุตฺตรปรมํ ฯ นิวาสเนน สทฺธึ ปารุปนํ อุกฺกฏฺฐปริจฺเฉโท อสฺสาติ วุตฺตํ โหติ ฯ ตโต จีวรํ สาทิตพฺพนฺติ ตโต อภิหฏจีวรโต เอตฺตกํ จีวรํ คเหตพฺพํ น อิโต ปรนฺติ อตฺโถ ฯ ยสฺมา ปน อจฺฉินฺนสพฺพจีวเรน ติจีวริเกเนว ภิกฺขุนา เอวํ ปฏิปชฺชิตพฺพํ อญฺเญน อญฺญถาปิ ตสฺมา ตํ วิภาคํ ทสฺเสตุํ สเจ ตีณิ นฏฺฐานิ โหนฺตีติ อาทินา นเยน ตสฺส ปทภาชนํ วุตฺตํ ฯ ตตฺรายํ วินิจฺฉโย ฯ ยสฺส ตีณิ นฏฺฐานิ เตน เทฺว สาทิตพฺพานิ ฯ เอกํ นิวาเสตฺวา เอกํ ปารุปิตฺวา อญฺญํ สภาคฏฺฐานโต ปริเยสิสฺสติ ฯ ยสฺส เทฺว นฏฺฐานิ เตน เอกํ สาทิตพฺพํ ฯ สเจ ปกติยาว สนฺตรุตฺตเรน จรติ เทฺว สาทิตพฺพานิ ฯ เอวํ เอกํ สาทิยนฺเตเนว สโม ภวิสฺสติ ฯ เอกํ นฏฺฐํ น สาทิตพฺพํ ฯ ยสฺส ตีสุ เอกํ นฏฺฐํ น สาทิตพฺพํ ฯ ยสฺส ปน ทฺวีสุ เอกํ นฏฺฐํ เอกํ สาทิตพฺพํ ฯ ยสฺส ปน เอกํเยว โหติ ตญฺจ นฏฺฐํ เทฺว สาทิตพฺพานิ ฯ ภิกฺขุนิยา ปน ปญฺจสุปิ นฏฺเฐสุ เทฺว สาทิตพฺพานิ ฯ จตูสุ นฏฺเฐสุ เอกํ สาทิตพฺพํ ฯ ตีสุ นฏฺเฐสุ กิญฺจิ น สาทิตพฺพํ ฯ โก ปน วาโท ทฺวีสุ วา เอกสฺมึ วา ฯ เยนเกนจิ หิ สนฺตรุตฺตรปรมตาย ฐาตพฺพํ ตโต อุตฺตรึ น ลพฺภตีติ อิทเมตฺถ ลกฺขณํ ฯ เสสกํ อาหริสฺสามีติ เทฺว จีวรานิ กตฺวา เสสกํ ปุน

อาหริสฺสามีติ อตฺโถ ฯ น อจฺฉินฺนการณาติ พาหุสจฺจาทิคุณวเสน เทนฺติ ฯ ญาตกานนฺติ อาทีสุ ญาตกานํ เทนฺตานํ สาทิยนฺตสฺส ปวาริตานํ เทนฺตานํ สาทิยนฺตสฺส อตฺตโน ธเนน สาทิยนฺตสฺส อนาปตฺตีติ อตฺโถ ฯ อฏฺฐกถาสุ ปน ญาตกปวาริตฏฺฐาเน ปกติยาว พหุหปิ วฏฺฏติ อจฺฉินฺนการณา ปมาณเมว วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ ตํ ปาลิยา น สเมติ ฯ ยสฺมา ปนิทํ สิกฺขาปทํ อญฺญสฺสตฺถาย วิญฺญาปนวตฺถุสฺมึเยว ปญฺญตฺตํ ตสฺมา อิธ อญฺญสฺสตฺถายาติ น วุตฺตํ ฯ เสสํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

สมุฏฺฐานาทีสุ อิทํปิ ฉสฺสมุฏฺฐานํ กิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ

ตทุตฺตริสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยนาติ อุปกฺขฏสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ อตฺถาวุโส มํ โส อุปฏฺฐาโกติ อาวุโส ยํ ตฺวํ ภณสิ อตฺถิ เอวรูโป โส มม อุปฏฺฐาโกติ อยเมตฺถ อตฺโถ ฯ อปิมยฺยา เอวํ โหตีติ อปิ เม อยฺยา เอวํ โหติ ฯ อปิ เมยฺยา เอวํ โหตีติปิ ปาโฐ ฯ ภิกฺขุํ ปเนว อุทฺทิสฺสาติ เอตฺถ อุทฺทิสฺสาติ อปทิสฺส อารพฺภ ฯ ยสฺมา ปน ยํ อุทฺทิสฺส อุปกฺขฏํ โหติ ตํ ตสฺสตฺถาย อุปกฺขฏํ นาม โหติ ตสฺมาสฺส ปทภาชเน ภิกฺขุสฺสตฺถายาติ วุตฺตํ ฯ ภิกฺขุํ อารมฺมณํ กริตฺวาติ ภิกฺขุํ ปจฺจยํ กตฺวา ฯ ยํ หิ ภิกฺขุํ อุทฺทิสฺส อุปกฺขฏํ ตํ นิยเมเนว ภิกฺขุํ ปจฺจยํ กตฺวา อุปกฺขฏํ โหติ ฯ เตน วุตฺตํ ภิกฺขุํ อารมฺมณํ กริตฺวาติ ฯ ปจฺจโยปิ หิ

ลภติ มาโร อารมฺมณนฺติ อาทีสุ อารมฺมณนฺติ อาคโต ฯ อิทานิ
อุทฺทิสฺสาติ เอตฺถ โย กตฺตา ตสฺส อาการทสฺสนตฺถํ ภิกฺขุํ
อจฺฉาเทตุกาโมติ วุตฺตํ ฯ ภิกฺขุํ อจฺฉาเทตุกาเมน หิ เตน ตํ
อุทฺทิสฺส อุปกฺขฏํ น อญฺเญน การเณน ฯ อิติ โส อจฺฉาเทต-
ุกาโม โหติ ฯ เตน วุตฺตํ ภิกฺขุํ อจฺฉาเทตุกาโมติ ฯ อญฺญาตกสฺส
คหปติสฺส วาติ อญฺญาตกคหปตินา วาติ อตฺโถ ฯ กรณตฺเถ
หิ อิทํ สามิวจนํ ฯ ปทภาชเน ปน พฺยญฺชนํ อวิจาเรตฺวา
อตฺถมตฺตเมว ทสฺเสตุํ อญฺญาตโก นาม ฯเปฯ คหปติ นามาติ อาทิ
วุตฺตํ ฯ จีวรเจตาปนนฺติ จีวรมูลํ ฯ ตํ ปน ยสฺมา หิรญฺญาทีสุ
อญฺญตรํ โหติ ตสฺมา ปทภาชเน หิรญฺญํ วาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ
อุปกฺขฏํ โหตีติ สชฺชิตํ โหติ สํหริตฺวา ฐปิตํ ฯ ยสฺมา ปน
หิรญฺญํ วาติ อาทินา วจเนนสฺส อุปกฺขฏภาโว ทสฺสิโต โหติ
ตสฺมา อุปกฺขฏํ นามาติ ปทํ อุทฺธริตฺวา วิสุํ ปทภาชนํ น
วุตฺตํ ฯ อิมินาติ อุปกฺขฏํ สนฺธายาห ฯ เตเนวสฺส ปทภาชเน
ปจฺจุปฏฺฐิเตนาติ วุตฺตํ ฯ ยญฺหิ อุปกฺขฏํ สํหริตฺวา ฐปิตํ ตํ
ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหตีติ ฯ อจฺฉาเทสฺสามีติ โวหารวจนเมตํ ฯ อิตฺถนฺ-
นามสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสามีติ อยํ ปเนตฺถ อตฺโถ ฯ เตเนวสฺส
ปทภาชเนปิ ทสฺสามีติ วุตฺตํ ฯ ตตฺร เจ โส ภิกฺขูติ ยตฺร โส
คหปติ วา คหปตานี วา ตตฺร โส ภิกฺขุ ปุพฺเพ อปฺปวาริโต
อุปสงฺกมิตฺวา จีวเร วิกปฺปํ อาปชฺเชยฺย เจ อิติ อยเมตฺถ
ปทสมฺพนฺโธ ฯ ตตฺถ อุปสงฺกมิตฺวาติ อิมสฺส คนฺตฺวาติ อิมินา ว

อตฺเถ สิทฺเธ ปจฺรโวหารวเสน ฆรนฺติ วุตฺตํ ฯ ยตฺร ปน โส ทายโก ตตฺร คนฺตฺวาติ อยเมตฺถ อตฺโถ ฯ ตสฺมา ปุนปิ วุตฺตํ ยตฺถ กตฺถจิ อุปสงฺกมิตฺวาติ ฯ วิกปฺปํ อาปชฺเชยฺยาติ วิสิฏฺฐกปฺปํ อธิกวิธานํ อาปชฺเชยฺย ฯ ปทภาชเน ปน เยน การเณน วิกปฺปํ อาปนฺโน โหติ ตเมว ทสฺเสตุํ อายตํ วาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ สาธูติ อายาจเน นิปาโต ฯ วตาติ ปริวิตกฺเก ฯ มนฺติ อตฺตานํ อุทฺทิสติ ฯ อายสฺมาติ ปรํ อาลปติ อามนฺเตติ ฯ ยสฺมา ปน อทํ สพฺพํ พฺยญฺชนมตฺตเมว อุตฺตานตฺถเมว ตสฺมาสฺส ปทภาชเน อตฺโถ น วุตฺโต ฯ กลฺยาณกมฺยตํ อุปาทายาติ สุนฺทรกามตํ วิสิฏฺฐกามตํ จิตฺเตน คเหตฺวา ฯ ตสฺส อาปชฺเชยฺย เจ อิติ อิมินา สมฺพนฺโธ ฯ ยสฺมา ปน โย กลฺยาณกมฺยตํ อุปาทาย อาปชฺชติ โส สาธุตฺถิโก มหคฺฆตฺถิโก โหติ ตสฺมาสฺส ปทภาชเน พฺยญฺชนํ ปหาย อธิปฺเปตตฺถเมว ทสฺเสตุํ ตเทว วจนํ วุตฺตํ ฯ ยสฺมา ปน น อิมสฺส อาปชฺชนมตฺเตเนว อาปตฺติ สีสํ เอติ ตสฺมา ตสฺส วจเนนาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ อนาปตฺติ ญาตกานนฺติ อาทีสุ ญาตกานํ จีวเร วิกปฺปํ อาปชฺชนฺตสฺส อนาปตฺตีติ เอวมตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ มหคฺฆํ เจตาเปตุกามสฺส อปฺปคฺฆํ เจตาเปตีติ คหปติสฺส วีสติอคฺฆนกํ จีวรํ เจตาเปตุกามสฺส อลํ มยฺหํ เอเตน ทสคฺฆนกํ วา อฏฺฐคฺฆนกํ วา เทหีติ วทโต อนาปตฺตีติ ฯ อปฺปคฺฆนฺติ อิทํ จ อติเรกนิวารณตฺถเมว วุตฺตํ ฯ สมเกปิ ปน อนาปตฺติ ฯ ตญฺจ โข อคฺฆวเสเนว น ปมาณวเสน ฯ อคฺฆวฑฺฒนกญฺหิทํ สิกฺขาปทํ

ตสฺมา โย วีสติอคฺฆนกํ อนฺตรวาสกํ เจตาเปตุกาโม ตํ เอตฺตกเมว อคฺฆนกํ จีวรํ เทหีติ วตฺตตปิ วฏฺฏติ ฯ เสสํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ สมุฏฺฐานาทีนิปิ ตทุตฺตริสิกฺขาปทสทิสาเนวาติ ฯ

ปฐมอุปกฺขฏสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ทุติยอุปกฺขฏสิกฺขาปเท อิมินาว นเยน อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ ตํ หิ อิมสฺส อนุปฺปญฺญตฺติสทิสํ ฯ เกวลํ ปฐมสิกฺขาปเท เอกสฺส ปีฬา กตา ทุติเย ทฺวินฺนํ ฯ อยเมตฺถ วิเสโส ฯ เสสํ สพฺพํ ปฐมสทิสเมว ฯ ยถา จ ทฺวินฺนํ เอวํ พหูนํ ปีฬนํ กตฺวา คณฺหโตปิ อาปตฺติ เวทิตพฺพา ฯ

ทุติยอุปกฺขฏสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยนาติ ราชสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ อุปาสกํ สญฺญาเปตฺวาติ ชานาเปตฺวา ฯ อิมินา มูเลน จีวรํ กีณิตฺวา เถรสฺส เทหีติ เอวํ วตฺวาติ อธิปฺปาโย ฯ ปญฺญาสพนฺโธติ ปญฺญาสกหาปโณ ทณฺโฑติ วุตฺตํ โหติ ฯ ปญฺญาสมฺพนฺโธติปิ ปาโฐ ฯ อชฺชุณฺโห ภนฺเต อาคเมหีติ ภนฺเต อชฺช เอกทิวสํ อมฺหากํ ติฏฺฐ อธิวาเสหีติ อตฺโถ ฯ ปรามสีติ คณฺหิ ฯ ชิโนสีติ ชิโตสิ ปญฺญาสํ ชิโต อสิ ฯ ปญฺญาสํ ทาเปตพฺโพติ อธิปฺปาโย ฯ ราชโภคฺโคติ ราชโต โภคฺคํ ภุญฺชิตพฺพํ อสฺส อตฺถีติ ราชโภคฺโค ฯ ราชโภโคติปิ ปาโฐ ฯ ราชโต โภโค อสฺส อตฺถีติ อตฺโถ ฯ ปหิเณยฺยาติ เปเสยฺย ฯ อุตฺตานตฺถตฺตา ปนสฺส ปทภาชนํ น วุตฺตํ ฯ ยถา จ เอตสฺส เอวํ จีวรํ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุนฺติ อาทีนํปิ ปทานํ

อุตฺตานตฺถตฺตาเยว ปทภาชนํ น วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ อาภฏนฺติ อานีตํ ฯ กาเลน กปฺปิยนฺติ ยุตฺตปฺปตฺตกาเลน ฯ ยทา โน อตฺโถ โหติ ตทา กปฺปิยจีวรํ ปฏิคฺคณฺหามาติ อตฺโถ ฯ เวยฺยาวจฺจกโรติ กิจฺจกโร กปฺปิยการโกติ อตฺโถ ฯ สญฺญตฺโต โส มยาติ อาณตฺโต โส มยา ยถา ตุมฺหากํ จีวเรน อตฺเถ สติ จีวรํ ทสฺสติ เอวํ วุตฺโตติ อตฺโถ ฯ อตฺโถ เม อาวุโส จีวเรนาติ โจทนาลกฺขณ-นิทสฺสนเมตํ ฯ อิทํ หิ โวหารวจนํ วตฺตพฺพํ อสฺส วา อตฺโถ ยาย กายจิ ภาสาย ฯ อิทํ โจทนาลกฺขณํ ฯ เทหิ เม จีวรนฺติ อาทีนิ ปน นวตฺตพฺพาการทสฺสนตฺถํ วุตฺตานิ ฯ เอตานิ หิ วจนานิ เอเตสํ วา อตฺโถ ยาย กายจิ ภาสาย น วตฺตพฺโพ ฯ ทุติยํปิ วตฺตพฺโพ ตติยํปิ วตฺตพฺโพติ อตฺโถ เม อาวุโส จีวเรนาติ อิทเมว ยาวตติยํ วตฺตพฺโพ ฯ เอวํ ทฺวิตฺติกฺขตฺตุํ โจเทตพฺโพ สาเรตพฺโพติ เอตฺถ อุทฺทิฏฺฐโจทนาปริจฺเฉทํ ทสฺเสตฺวา อิทานิ ทฺวิตฺติกฺขตฺตุํ โจทยมาโน สารยมาโน ตํจีวรํ อภินิปฺผาเทยฺย อิจฺเจตํ กุสลนฺติ อิเมสํ ปทานํ สํเขปโต อตฺถํ ทสฺเสนฺโต สเจ อภินิปฺผาเทติ อิจฺเจตํ กุสลนฺติ อาห ฯ เอวํ ยาวตติยํ โจเทนฺโต ตํ จีวรํ ยทิ นิปฺผาเทติ สกฺโกติ อตฺตโน ปฏิลาภวเสน นิปฺผาเทตุํ อิจฺเจตํ กุสลํ สาธุ สุฏฺฐุ สุนฺทรํ ฯ จตุกฺขตฺตุํ ปญฺจกฺขตฺตุํ ฉกฺขตฺตุปรมํ ตุณฺหีภูเตน อุทฺทิสฺส ฐาตพฺพนฺติ ฐานลกฺขณนิทสฺสนเมตํ ฯ ฉกฺขตฺตุปรมนฺติ ฯ ภาวนปปสกวจนเมตํ ฯ ฉกฺขตฺตุปรมํ หิ เอเตน จีวรํ อุทฺทิสฺส ตุณฺหี-ภูเตน ฐาตพฺพํ ฯ น อญฺญํ กิญฺจิ กาตพฺพํ ฯ อิทํ ฐานลกฺขณํ ฯ

ตตฺถ โย สพฺพฏฺฐานานํ สาธารโณ ตุณฺหีภาโว ตํ ตาว ทสฺเสตุํ ปทภาชเน ตตฺถ คนฺตฺวา ตุณฺหีภูเตนาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ น อาสเน นิสีทิตพฺพนฺติ อิธ ภนฺเต นิสีทถาติ วุตฺเตนาปิ น นิสีทิตพฺพํ ฯ น อามิสํ ปฏิคฺคเหตพฺพนฺติ ยาคุขชฺชกาทิเภทํ กิญฺจิ อามิสํ คณฺหาถ ภนฺเตติ ยาจิยมาเนนาปิ น คณฺหิตพฺพํ ฯ น ธมฺโม ภาสิตพฺโพติ มงฺคลํ วา อนุโมทนํ วา ภาสถาติ ยาจิยมาเนนาปิ กิญฺจิ น ภาสิตพฺพํ ฯ เกวลํ กึการณา อาคโตสีติ ปุจฺฉิยมาโน ชานาหิ อาวุโสติ วตฺตพฺโพ ฯ ปุจฺฉิยมาโนติ อิทํ หิ กรณตฺเถ ปจฺจตฺตวจนํ ฯ อถวา ปุจฺฉํ กุรุมาโนติ ปุจฺฉิยมาโนติ เอวมฺเปตฺถ อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ โย หิ ปุจฺฉํ กโรติ โส เอตฺตกํ วตฺตพฺโพติ ฯ ฐานํ ภญฺชตีติ อาคตการณํ ภญฺชติ ฯ อิทานิ ยา ติสฺโส โจทนา ฉ ฐานานิ[๑] วุตฺตานิ ตตฺถ วุฑฺฒิญฺจ หานิญฺจ ทสฺเสนฺโต จตุกฺขตฺตุํ โจเทตฺวาติ อาทิมาห ฯ ยสฺมา จ เอตฺถ เอกโจทนาวุฑฺฒิยา ทฺวินฺนํ ฐานานํ หานิ วุตฺตา ตสฺมา เอกโจทนา ทฺวิคุณํ ฐานนฺติ ลกฺขณํ ทสฺสิตํ โหติ ฯ อิติ อิมินา สกฺขเณน ติกฺขตฺตุํ โจเทตฺวา ฉกฺขตฺตุํ ฐาตพฺพํ ทฺวิกฺขตฺตุํ โจเทตฺวา อฏฺฐกฺขตฺตุํ ฐาตพฺพํ สกึ โจเทตฺวา ทสกฺขตฺตุํ ฐาตพฺพํ ยถา จ ฉกฺขตฺตุํ โจเทตฺวา น ฐาตพฺพนฺติ วุตฺตํ เอวํ ทฺวาทสกฺขตฺตุํ ฐตฺวา น โจเทตพฺพนฺติปิ วุตฺตเมว โหติ ฯ ตสฺมา สเจ โจเทติเยว น ติฏฺฐติ ฉ โจทนา ลพฺภนฺติ ฯ สเจ ติฏฺฐติเยว น โจเทติ

๑. อิโต ปรํ จสทฺโท อิจฺฉิตพฺโพ.

ทฺวาทส ฐานานิ ลพฺภนฺติ ฯ สเจ โจเทติปิ ติฏฺฐติปิ เอกาย โจทนาย เทฺว ฐานานิ หาเปตพฺพานิ ตตฺถ โย เอกทิวสเมว ปุนปฺปุนํ คนฺตฺวา ฉกฺขตฺตุํ โจเทติ สกึเยว วา คนฺตฺวา อตฺโถ เม อาวุโส จีวเรนาติ ฉกฺขตฺตุํ วทติ ตถา เอกทิวสเมว ปุนปฺปุนํ คนฺตฺวา ทฺวาทสกฺขตฺตุํ ติฏฺฐติ สกึเยว วา คนฺตฺวา ตตฺร ตตฺร ฐาเน ติฏฺฐติ โสปิ สพฺพโจทนาโย สพฺพฏฺฐานานิ จ ภญฺชติ ฯ โก ปน วาโท นานาทิวเสสุ เอวํ กโรนฺตสฺสาติ เอวเมตฺถ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ ยตสฺส จีวรเจตาปนํ อาภฏนฺติ ยโต ราชโต วา ราชโภคฺคโต วา อสฺส ภิกฺขุโน จีวรเจตาปนํ อานีตํ ฯ ยตฺราสฺสาติปิ ปาโฐ ฯ อยเมวตฺโถ ฯ ยตฺถสฺสาติปิ ปฐนฺติ ยสฺมึ ฐาเน อสฺส จีวรเจตาปนํ เปสิตนฺติ จ อตฺถํ กเถนฺติ ฯ พฺยญฺชนํ ปน น สเมติ ฯ ตฺตถาติ อสฺส รญฺโญ วา ราชโภคฺคสฺส วา สนฺติเก ฯ สมีปตฺเถ หิ อิทํ ภุมฺมวจนํ ฯ น ตํ ตสฺส ภิกฺขุโน กิญฺจิ อตฺถํ อนุโภตีติ ตํ จีวรเจตาปนํ ตสฺส ภิกฺขุโน กิญฺจิ อปฺปมตฺตกํปิ กมฺมํ น นิปฺผาเทติ ฯ ยุญฺชนฺตายสฺมนฺโต สกนฺติ อายสฺมนฺโต อตฺตโน สนฺตกํ ธนํ ยุญฺชนฺตุ เอตํ ปาปุณนฺตุ ฯ มา โว สกํ วินสฺสาติ ตุมฺหากํ สนฺตกํ มา วินสฺสตุ โย ปน เนว สามํ คจฺฉติ น ทูตํ ปาเหติ[๑] วตฺตเภเท ทุกฺกฏํ อาปชฺชติ ฯ

กึ ปน สพฺพกปฺปิยการเกสุ เอวํ ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ ฯ น ปฏิปชฺชิตพฺพํ ฯ อยํ หิ กปฺปิยการโก นาม สงฺเขปโต ทุวิโธ

๑. อิโต ปรํ โสติ ปทํ อิจฺฉิตพฺพํ.

นิทฺทิฏฺโฐ จ อนิทฺทิฏฺโฐ จาติ ฯ ตตฺถ นิทฺทิฏฺโฐ ทุวิโธ ภิกฺขุนา นิทฺทิฏฺโฐ ทูเตน นิทฺทิฏฺโฐติ ฯ อนิทฺทิฏฺโฐปิ ทุวิโธ มุขเววฏฺฏิก-กปฺปิยการโก ปรมฺมุขกปฺปิยการโกติ ฯ เตสุ ภิกฺขุนา นิทฺทิฏฺโฐ สมฺมุขาสมฺมุขวเสน จตุพฺพิโธ โหติ ฯ ตถา ทูเตน นิทฺทิฏฺโฐติ ฯ กถํ ฯ อิเธกจฺโจ ภิกฺขุสฺส จีวรตฺถาย ทูเตน อกปฺปิยวตฺถุํ ปหิณาติ ฯ ทูโต ตํ ภิกฺขุํ อุปสงฺกมิตฺวา อิทํ ภนฺเต อิตฺถนฺนาเมน ตุมฺหากํ จีวรตฺถาย ปหิตํ คณฺหาถ นนฺติ วทติ ฯ ภิกฺขุ นยิทํ กปฺปตีติ ปฏิกฺขิปติ ฯ ทูโต อตฺถิ ปน เต ภนฺเต เวยฺยาวจฺจกโรติ ปุจฺฉติ ฯ ปุญฺญตฺถิเกหิ จ อุปาสเกหิ ภิกฺขูนํ เวยฺยาวจฺจํ กโรถาติ อาณตฺตา วา ภิกฺขูนํ วา สนฺทิฏฺฐา สมฺภตฺตา เกจิ เวยฺยาวจฺจกรา โหนฺติ ฯ เตสํ อญฺญตโร ตสฺมึ ขเณ ภิกฺขุสฺส สนฺติเก นิสินฺโน โหติ ฯ ภิกฺขุ ตํ นิทฺทิสติ อยํ ภิกฺขูนํ เวยฺยาวจฺจ-กโรติ ฯ ทูโต ตสฺส หตฺเถ อกปฺปิยวตฺถุํ ทตฺวา เถรสฺส จีวรํ กีณิตฺวา เทหีติ คจฺฉติ ฯ อยํ ภิกฺขุนา สมฺมุขนิทฺทิฏฺโฐ ฯ โน เจ ภิกฺขุสฺส สนฺติเก นิสินฺโน โหติ อปิจ โข ภิกฺขุ นิทฺทิสติ อสุกสฺมึ นาม คาเม อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขูนํ เวยฺยาวจฺจกโรติ ฯ โส ทูโต คนฺตฺวา ตสฺส หตฺเถ อกปฺปิยวตฺถุํ ทตฺวา เถรสฺส จีวรํ กีณิตฺวา ทเทยฺยาสีติ อาคนฺตฺวา ภิกฺขุสฺส อาโรเจตฺวา คจฺฉติ ฯ อยเมโก ภิกฺขุนา อสมฺมุขนิทฺทิฏฺโฐ ฯ นเหว โข ปน โส ทูโต อตฺตนา อาคนฺตฺวา อาโรเจติ อปิจ โข อญฺญํ ปหิณาติ ทินฺนํ มยา ภนฺเต ตสฺส หตฺเถ จีวรเจตาปนํ จีวรํ คณฺเหยฺยาถาติ ฯ อยํ

ทุติโย ภิกฺขุนา อสมฺมุขนิทฺทิฏฺโฐ ฯ นเหว โข อญฺญํ ปหิณาติ อปิจ โข คจฺฉนฺโตว ภิกฺขุํ วทติ อหํ ตสฺส หตฺเถ จีวรเจตาปนํ ทสฺสามิ ตุมฺเห จีวรํ คณฺเหยฺยาถาติ ฯ อยํ ตติโย ภิกฺขุนา อสมฺมุข-นิทฺทิฏฺโฐติ เอวํ เอโก สมฺมุขนิทฺทิฏฺโฐ ตโย อสมฺมุขนิทฺทิฏฺฐาติ อิเม จตฺตาโร ภิกฺขุนา นิทฺทิฏฺฐเวยฺยาวจฺจกรา นาม ฯ เอเตสุ อิมสฺมึ ราชสิกฺขาปเท วุตฺตนเยเนว ปฏิปชฺชิตพฺพํ ฯ อปโร ภิกฺขุ ปุริมนเยเนว ทูเตน ปุจฺฉิโต นตฺถิตาย วา อวิจาเรตุกามตาย วา นตฺถมฺหากํ กปฺปิยการโกติ วทติ ฯ ตสฺมึ จ ขเณ โกจิ มนุสฺโส อาคจฺฉติ ฯ ทูโต ตสฺส หตฺเถ อกปฺปิยวตฺถุํ ทตฺวา อิมสฺส หตฺถโต จีวรํ คณฺเหยฺยาถาติ วตฺวา คจฺฉติ ฯ อยํ ทูเตน สมฺมุขนิทฺทิฏฺโฐ ฯ อปโร ทูโต คามํ ปวิสิตฺวา อตฺตโน อภิรุจิตสฺส ยสฺส กสฺสจิ หตฺเถ อกปฺปิยวตฺถุํ ทตฺวา ปุริมนเยเนว อาคนฺตฺวา อาโรเจติ อญฺญํ วา ปหิณาติ อหํ อสุกสฺส นาม หตฺเถ จีวรเจตาปนํ ทสฺสามิ ตุมฺเห จีวรํ คณฺเหยฺยาถาติ วตฺวา วา คจฺฉติ ฯ อยํ ตติโย ทูเตน อสมฺมุขนิทฺทิฏฺโฐติ เอวํ เอโก สมฺมุขนิทฺทิฏฺโฐ ตโย อสมฺมุขนิทฺทิฏฺฐาติ อิเม จตฺตาโร ทูเตน นิทฺทิฏฺฐเวยฺยาวจฺจกรา นาม ฯ เอเตสุ เมณฺฑกสิกฺขาปเท วุตฺต-นเยเนว ปฏิปชฺชิตพฺพํ ฯ วุตฺตํ เหตํ สนฺติ ภิกฺขเว มนุสฺสา สทฺธา ปสนฺนา เต กปฺปิยการกานํ หตฺเถ หิรญฺญสุวณฺณํ อุปนิกฺขิปนฺติ อิมินา ยํ อยฺยสฺส กปฺปิยํ ตํ เทถาติ อนุชานามิ ภิกฺขเว ยํ ตโต กปฺปิยํ ตํ สาทิตุํ น เตฺววาหํ ภิกฺขเว เกนจิ ปริยาเยน

ชาตรูปรชตํ สาทิตพฺพํ ปริเยสิตพฺพนฺติ วทามีติ[๑] ฯ เอตฺถ โจทนาย ปริมาณํ นตฺถิ ฯ มูลํ อสาทิยนฺเตน สหสฺสกฺขตฺตมฺปิ โจทนาย วา ฐาเนน วา กปฺปิยภณฺฑํ สาทิตุํ วฏฺฏติ ฯ โน เจ เทติ อญฺญํ กปฺปิยการกํ ฐเปตฺวาปิ อาหราเปตพฺพํ ฯ สเจ อิจฺฉติ มูล- สามิกานํปิ กเถตพฺพํ ฯ โน เจ อิจฺฉติ น กเถตพฺพํ ฯ อปโร ภิกฺขุ ปุริมนเยเนว ทูเตน ปุจฺฉิโต นตฺถมฺหากํ กปฺปิยการโกติ วทติ ฯ ตทญฺโญ สมีเป ฐิโต สุตฺวา อาหร โภ อหํ อยฺยสฺส จีวรํ เจตาเปตฺวา ทสฺสามีติ วทติ ฯ ทูโต หนฺท โภ ทเทยฺยาสีติ ตสฺส หตฺเถ ทตฺวา ภิกฺขุสฺส อนาโรเจตฺวาว คจฺฉติ ฯ อยํ มุขเววฏิก- กปฺปิยการโก ฯ อปโร ภิกฺขุโน อุปฏฺฐากสฺส วา อญฺญสฺส วา หตฺเถ อกปฺปิยวตฺถุํ ทตฺวา เถรสฺส จีวรํ ทเทยฺยาสีติ เอโต ว ปกฺกมติ ฯ อยํ ปรมฺมุขกปฺปิยการโกติ อิเม เทฺว อนิทฺทิฏฺฐ- กปฺปิยการกา นาม ฯ เอเตสุ อญฺญาตกอปฺปวาริเตสุ วิย ปฏิปชฺชิตพฺพํ ฯ สเจ สยเมว จีวรํ อาเนตฺวา ททนฺติ คเหตพฺพํ โน เจ น กิญฺจิ วตฺตพฺพํ ฯ เทสนามตฺตเมว เจตํ ทูเตน จีวรเจตาปนํ ปหิเณยฺยาติ ฯ สยํ อาหริตฺวาปิ ปิณฺฑปาตาทีนํ อตฺถาย ททนฺเตสุปิ เอเสว นโย ฯ น เกวลํ อตฺตโนเยว อตฺถาย สมฺปฏิจฺฉิตุํ น วฏฺฏติ ฯ สเจ โกจิ ชาตรูปรชตํ อาเนตฺวา อิทํ สงฺฆสฺส ทมฺมิ อารามํ วา กโรถ วิหารํ วา เจติยํ วา โภชนสาลาทีนํ วา อญฺญตรนฺติ วทติ อิทมฺปิ สมฺปฏิจฺฉิตุํ น วฏฺฏติ ฯ ยสฺส กสฺสจิ หิ อญฺญสฺส อตฺถาย สมฺปฏิจฺฉนฺตสฺส ทุกฺกฏํ โหตีติ

๑. วิ. มหาวคฺค. ๕/๑๒๑.

มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ สเจ ปน นยิทํ ภิกฺขูนํ สมฺปฏิจฺฉิตุํ วฏฺฏตีติ ปฏิกฺขิตฺเต วฑฺฒกีนํ วา กมฺมกรานํ วา หตฺเถ ภวิสฺสติ เกวลํ ตุมฺเห สุกตทุกฺกฏํ ชานาถาติ วตฺวา เตสํ หตฺเถ ทตฺวา ปกฺกมติ วฏฺฏติ ฯ อถาปิ มม มนุสฺสานํ หตฺเถ ภวิสฺสติ มยฺหเมว วา หตฺเถ ภวิสฺสติ เกวลํ ตุมฺเห ยํ ยสฺส ทาตพฺพํ ตทตฺถาย เปเสยฺยาถาติ วทติ เอวํปิ วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน สงฺฆํ วา คณํ วา ปุคฺคลํ วา อนามสิตฺวา อิทํ หิรญฺญสุวณฺณํ เจติยสฺส เทม วิหารสฺส เทม นวกมฺมสฺส เทมาติ วทนฺติ ปฏิกฺขิปิตุํ น วฏฺฏติ ฯ อิเม อิทํ ภณนฺตีติ กปฺปิยการกานํ อาจิกฺขิตพฺพํ ฯ เจติยาทีนํ อตฺถาย ตุมฺเห คเหตฺวา ฐเปถาติ วุตฺเต ปน อมฺหากํ คเหตุํ น วฏฺฏตีติ ปฏิกฺขิปิตพฺพํ ฯ สเจ ปน โกจิ พหุํ หิรญฺญ-สุวณฺณํ อาเนตฺวา อิทํ สงฺฆสฺส ทมฺมิ จตฺตาโร ปจฺจเย ปริ-ภุญฺชถาติ วทติ ตญฺเจ สงฺโฆ สมฺปฏิจฺฉติ ปฏิคฺคหเณปิ โภเคปิ อาปตฺติ ฯ ตตฺร เจ เอโก ภิกฺขุ นยิทํ กปฺปตีติ ปฏิกฺขิปติ อุปาสโก จ ยทิ น กปฺปติ มยฺหเมว ภวิสฺสตีติ คจฺฉติ โส ภิกฺขุ ตยา สงฺฆสฺส ลาภนฺตราโย กโตติ น เกนจิ กิญฺจิ วตฺตพฺโพ ฯ โย หิ ตํ โจเทติ เสฺวว สาปตฺติโก โหติ ฯ เตน ปน เอเกน พหู อนาปตฺติกา กตา ฯ สเจ ปน ภิกฺขูหิ น วฏฺฏตีติ ปฏิกฺขิตฺเต กปฺปิยการกานํ วา หตฺเถ ภวิสฺสติ มม ปุริสานํ วา มยฺหํ วา หตฺเถ ภวิสฺสติ เกวลํ ตุมฺเห ปจฺจเย ปริภุญฺชถาติ วทติ วฏฺฏติ ฯ จตุปฺปจฺจยตฺถาย จ ทินฺนํ เยน

เยน ปจฺจเยน อตฺโถ โหติ ตทตฺถํ อุปเนตพฺพํ ฯ จีวรตฺถาย ทินฺนํ จีวเรเยว อุปเนตพฺพํ ฯ สเจ จีวเรน ตาทิโส อตฺโถ นตฺถิ ปิณฺฑปาตาทีหิ สงฺโฆ กิลมติ สงฺฆสุฏฺฐุตาย อปโลเกตฺวา ตทตฺถายปิ อุปเนตพฺพํ ฯ เอส นโย ปิณฺฑปาตคิลานปจฺจยตฺถาย ทินฺเนปิ ฯ เสนาสนตฺถาย ทินฺนํ ปน เสนาสนสฺส ครุภณฺฑตฺตา เสนาสเนเยว อุปเนตพฺพํ ฯ สเจ ปน ภิกฺขูสุ เสนาสนํ ฉฑฺเฑตฺวา คเตสุ เสนาสนํ นสฺสติ อีทิเส กาเล เสนาสนํ วิสฺสชฺเชตฺวาปิ ภิกฺขูนํ ปริโภโค อนุญฺญาโต ฯ ตสฺมา เสนาสนปริชคฺคนตฺถํ[๑] มูลจฺเฉชฺชํ อกตฺวา ยาปนมตฺตํ ปริภุญฺชิตพฺพํ ฯ น เกวลํ จ หิรญฺญสุวณฺณเมว อญฺญํปิ เขตฺตวตฺถาทิกํ อกปฺปิยํ น สมฺ-ปฏิจฺฉิตพฺพํ ฯ สเจ หิ โกจิ มยฺหํ ติสสฺสสมฺปาทนกํ มหาตฬากํ อตฺถิ ตํ สงฺฆสฺส ทมฺมีติ วทติ สเจ ตํ สงฺโฆ สมฺปฏิจฺฉติ ปฏิคฺคหเณปิ ปริโภเคปิ อาปตฺติเยว ฯ โย ปน ตํ ปฏิกฺขิปติ โส ปุริมนเยเนว เกนจิ กิญฺจิ น วตฺตพฺโพ ฯ โย หิ ตํ โจเทติ เสฺวว สาปตฺติโก โหติ ฯ เตน ปน เอเกน พหู อนาปตฺติกา กตา ฯ โย ปน ตาทิสํเยว มหาตฬากํ ทมฺมีติ วตฺวาปิ ภิกฺขูหิ น วฏฺฏตีติ ปฏิกฺขิตฺโต สเจ วทติ อสุกญฺจ อสุกญฺจ สงฺฆสฺส ตฬากํ อตฺถิ ตํ กถํ วฏฺฏตีติ โส วตฺตพฺโพ กปฺปิยํ กตฺวา ทินฺนํ ภวิสฺสตีติ ฯ กถํ ทินฺนํ กปฺปิยํ โหตีติ ฯ จตฺตาโร ปจฺจเย ปริภุญฺชถาติ วตฺวา ทินฺนนฺติ ฯ โส เจ สาธุ ภนฺเต จตฺตาโร

๑. ปฏิชคฺคนตฺถํ.

ปจฺจเย ปริภุญฺชถาติ เทติ วฏฺฏติ ฯ อถาปิ ตฬากํ คณฺหาถาติ วตฺวา น วฏฺฏตีติ ปฏิกฺขิตฺโต กปฺปิยการโก อตฺถีติ ปุจฺฉิตฺวา นตฺถีติ วุตฺเต อิทํ อสุโก นาม วิจาเรสฺสติ อสุกสฺส วา หตฺเถ มยฺหํ วา หตฺเถ ภวิสฺสติ สงฺโฆ กปฺปิยภณฺฑํ ปริภุญฺชตูติ วทติ วฏฺฏติ ฯ สเจปิ น วฏฺฏตีติ ปฏิกฺขิตฺโต อุทกํ ปริภุญฺชิสฺสนฺติ ภณฺฑกํ โธวิสฺสนฺติ มิคปกฺขิโน ปิวิสฺสนฺตีติ วทติ เอวมฺปิ วฏฺฏติ ฯ อถาปิ น วฏฺฏตีติ ปฏิกฺขิตฺโต วทติ กปฺปิย-สีเสน คณฺหาถาติ สาธุ อุปาสก สงฺโฆ ปานียํ ปิวิสฺสติ ภณฺฑกํ โธวิสฺสติ มิคปกฺขิโน ปิวิสฺสนฺตีติ วตฺวา ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ อถาปิ มม ตฬากํ วา โปกฺขรณึ วา สงฺฆสฺส ทมฺมีติ วุตฺเต สาธุ อุปาสก สงฺโฆ ปานียํ ปิวิสฺสตีติ อาทีนิ วตฺวา ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติเยว ฯ ยทิ ปน ภิกฺขูหิ หตฺถกมฺมํ ยาจิตฺวา สหตฺเถน จ กปฺปิยปจวึ ขนิตฺวา อุทกปริโภคตฺถาย ตฬากํ การิตํ โหติ ตญฺเจ นิสฺสาย สสฺสํ นิปฺผาเทตฺวา มนุสฺสา วิหาเร กปฺปิยภณฺฑํ เทนฺติ วฏฺฏติ ฯ อถาปิ มนุสฺสาเอว สงฺฆสฺส อุปการตฺถาย สงฺฆิกภูมึ ขนิตฺวา ตํ นิสฺสาย นิปฺผนฺนสสฺสโต กปฺปิยภณฺฑํ เทนฺติ เอตํปิ วฏฺฏติ ฯ อมฺหากํ เอกํ กปฺปิยการกํ ฐเปถาติ วุตฺเต จ ฐเปตฺตปิ ลพฺภติ ฯ อถ ปน เต มนุสฺสา ราชพลินา อุปทฺทุตา ปกฺกมนฺติ อญฺเญ ปฏิปชฺชนฺติ น จ ภิกฺขูนํ กิญฺจิ เทนฺติ อุทกํ วาเรตุํ ลพฺภติ ฯ ตญฺจ โข กสิกมฺมกาเลเยว น สสฺสกาเล ฯ สเจ เต วทนฺติ นนุ ภนฺเต ปุพฺเพปิ มนุสฺสา อิมํ

นิสฺสาย สสฺสํ อกํสูติ ตโต วตฺตพฺพา เต สงฺฆสฺส อิมญฺจ อิมญฺจ อุปการํ อกํสุ อิทญฺจ อิทญฺจ กปฺปิยภณฺฑํปิ อกํสูติ ฯ สเจ เต วทนฺติ มยํปิ ทสฺสามาติ เอวํ วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน โกจิ อพฺยตฺโต อกปฺปิยโวหาเรน ตฬากํ ปฏิคฺคณฺหาติ วา กาเรติ วา ตํ ภิกฺขูหิ น ปริภุญฺชิตพฺพํ ฯ ตํ นิสฺสาย ลทฺธกปฺปิยภณฺฑํปิ อกปฺปิยเมว ฯ สเจ ภิกฺขูหิ ปริจฺจตฺตภาวํ ญตฺวา สามิโก วา ตสฺส ปุตฺตธีตโร วา อญฺโญ วา โกจิ วํเส อุปฺปนฺโน ปุน กปฺปิยโวหาเรน เทติ วฏฺฏติ ฯ อุปจฺฉินฺเน กุลวํเส โย ตสฺส ชนปทสฺส สามิโก โส อจฺฉินฺทิตฺวา ปุน เทติ จิตฺตลตาปพฺพเต ภิกฺขุนา นีหฏอุทกวาหกํ อนุฬา นาม ราชมเหสี วิย เอวํปิ วฏฺฏติ ฯ กปฺปิยโวหาเรปิ อุทกวเสน ปฏิคฺคหิตตฬาเก สุทฺธ-จิตฺตานํ มตฺติกุทฺธรณปาลิพนฺธนาทีนิ ปุน กาตุํ วฏฺฏติ ฯ ตํ นิสฺสาย ปน สสฺสํ กโรนฺเต ทิสฺวา กปฺปิยการกํ ฐเปตุํ น วฏฺฏติ ฯ ยทิ เต สยเมว กปฺปิยภณฺฑํ เทนฺติ คเหตพฺพํ โน เจ เทนฺติ น โจเทตพฺพํ น สาเรตพฺพํ ฯ ปจฺจยวเสน ปฏิคฺคหิตตฬาเก กปฺปิยการกํ ฐเปตุํ วฏฺฏติ ฯ มตฺติกุทฺธรณปาลิ-พนฺธนาทีนิ ปน กาตุํ น วฏฺฏติ สเจ กปฺปิยการกา สยเมว กโรนฺติ วฏฺฏติ ฯ อพฺยตฺเตน ลชฺชิภิกฺขุนา การาปิเตสุ กิญฺจาปิ ปฏิคฺคหเณ กปฺปิยํ ภิกฺขุสฺส ปโยคปจฺจยา อุปฺปนฺเนน มิสฺสกตฺตา วิสคตปิณฺฑปาโต วิย อกปฺปิยมํสรสมิสฺสโภชนํ วิย จ ทุปฺปริโภคํ โหติ สพฺเพสํ อกปฺปิยเมว ฯ สเจ ปน อุทกสฺส โอกาโส อตฺถิ

ตฬากสฺส ปาลิ ถิรา ยถา พหุํ อุทกํ คณฺหาติ เอวํ กโรหิ ตีรสมีเป อุทกํ กโรหีติ เอวํ อุทกเมว วิจาเรตุํ วฏฺฏติฯ อุทฺธเน อคฺคึ นิปาเตนฺติ อุทกกมฺมํ ลพฺภตุ อุปาสกาติ วตฺตุํ วฏฺฏติฯ สสฺสํ กตฺวา อาหรถาติ วตฺตุํ ปน น วฏฺฏติฯ สเจ ปน ตฬาเก อติพหุํ อุทกํ ทิสฺวา ปสฺสโต วา ปิฏฺฐิโต วา มาติกํ นีหราเปติ วนํ ฉินฺทาเปตฺวา เกทาเร การาเปติ โปราณ-เกทาเรสุ วา ปกติภาคํ อคฺคเหตฺวา อติเรกํ คณฺหาติ อกาลสสฺเส นวสสฺเส วา อปริจฺฉินฺนภาเค เอตฺตเก กหาปเณ เทถาติ กหาปเณ อุฏฺฐาเปติ สพฺเพสํ อกปฺปิยํฯ โย ปน กสถ วปถาติ อวตฺวา เอตฺตกาย ภูมิยา เอตฺตโก นาม ภาโคติ เอวํ ภูมึ วา ปติฏฺฐเปติ เอตฺตเก ภูมิภาเค อมฺเหหิ สสฺสํ กตํ เอตฺตกํ นาม ภาคํ คณฺหาถาติ วทนฺเตสุ กสเกสุ ภูมิปฺปมาณคหณตฺถํ รชฺชุยา วา ทณฺเฑน วา มินาติ ขเล วา ฐตฺวา รกฺขติ ขลโต วา นีหราเปติ โกฏฺฐาคาเร วา ปฏิสาเมติ ตสฺเสว ตํ อกปฺปิยํฯ สเจ กสกา กหาปเณ อาหริตฺวา อิเม สงฺฆสฺส อาหฏาติ วทนฺติ อญฺญตโร จ ภิกฺขุ น สงฺโฆ กหาปเณ ขาทตีติ สญฺญาย เอตฺตเกหิ กหาปเณหิ สาฏเก อาหร เอตฺตเกหิ ยาคุอาทีนิ สมฺปาเทหีติ วทติ ยนฺเต อาหรนฺติ สพฺเพสํ อกปฺปิยํฯ กสฺมาฯ กหาปณานํ วิจาริตตฺตาฯ สเจ ธญฺญํ อาหริตฺวา อิทํ สงฺฆสฺส อาหฏนฺติ วทนฺติ อญฺญตโร จ ภิกฺขุ ปุริมนเยเนว เอตฺตเกหิ วีหีหิ อิทญฺจิทญฺจ อาหรถาติ วทติ ยํ เต อาหรนฺติ ตสฺเสว

อกปฺปิยํ ฯ กสฺมา ฯ ธญฺญสฺส วิจาริตตฺตา ฯ สเจ ตณฺฑุลํ วา อปรณฺณํ วา อาหริตฺวา อิมํ สงฺฆสฺส อาหฏนฺติ วทนฺติ ฯ อญฺญตโร จ ภิกฺขุ ปุริมนเยเนว เอตฺตเกหิ ตณฺฑุเลหิ อิทญฺจิทญฺจ อาหรถาติ วทติ ยํ เต อาหรนฺติ สพฺเพสํ กปฺปิยํ ฯ กสฺมา ฯ กปฺปิยานํ ตณฺฑุลาทีนํ วิจาริตตฺตา ฯ กยวิกฺกเยปิ อนาปตฺติ กปฺปิยการกสฺส อาจิกฺขิตตฺตา ฯ ปุพฺเพ ปน จิตฺตลตาปพฺพเต เอโก ภิกฺขุ จตุสฺสาลทฺวาเร อโห วต เสฺว สงฺฆสฺส เอตฺตกปฺ-ปมาเณ ปูเว ปเจยฺยุนฺติ อารามิกานํ สญฺญาชนนตฺถํ ภูมิยํ มณฺฑลํ อกาสิ ฯ ตํ ทิสฺวา เฉโก อารามิโก ตเถว กตฺวา ทุติยทิวเส เภริยา อาโกฏฺฏิตาย สนฺนิปติเต สงฺเฆ ปูวํ คเหตฺวา สงฺฆตฺเถรํ อาห ภนฺเต อมฺเหหิ อิโต ปุพฺเพ เนว ปิตูนํ น ปิตามหานํ เอวรูปํ สุตปุพฺพํ เอเกน อยฺเยน จตุสฺสาลทฺวาเร ปูวตฺถาย สญฺญาย กตา อิโตทานิ ปภูติ อยฺยา อตฺตโน อตฺตโน จิตฺตานุรูปํ วทนฺตุ อมฺหากํปิ ผาสุวิหาโร ภวิสฺสตีติ ฯ มหาเถโร ตโตว นิวตฺติ ฯ เอเกน ภิกฺขุนาปิ ปูโว น คหิโต ฯ เอวํ ปุพฺเพ ตตฺรุปฺปาทํปิ น ปริภุญฺชึสุ ฯ ตสฺมา

สลฺเลขํ อจฺจชนฺเตน อปฺปมตฺเตน ภิกฺขุนา
กปฺปิเยปิ น กาตพฺพา อามิสตฺถาย โลลตาติ ฯ

โย จายํ ตฬากे วุตฺโต โปกฺขรณีอุทกวาหกมาติกาทีสุปิ เอเสว นโย ฯ ปุพฺพณฺณาปรณฺณอุจฺฉุนาฬิเกราทีนํ วิรุหณฏฺฐานํ ยงฺกิญฺจิ เขตฺตํ วา วตฺถุํ วา ทมฺมีติ วุตฺเตปิ น วฏฺฏตีติ ปฏิกฺขิปิตฺวา

ตพาเก วุตฺตนเยเนว ปฏิปชฺชิตพฺพํ ฯ ยทา กปฺปิยโวหาเรน จตุปจฺจยปริโภคตฺถาย ทมฺมีติ วทติ ตทา สมฺปฏิจฺฉิตพฺพํ ฯ วนํ ทมฺมิ อรญฺญํ ทมฺมีติ วุตฺเต ปน วฏฺฏติ ฯ สเจ มนุสฺสา ภิกฺขูหิ อนาณตฺตาเยว ตตฺถ รุกฺเข ฉินฺทิตฺวา อปรณฺณาทีนิ สมฺปาเทตฺวา ภิกฺขูนํ ภาคํ เทนฺติ วฏฺฏติ ฯ อเทนฺตา น โจเทตพฺพา น สาเรตพฺพา ฯ สเจ เกนจิเทว อนฺตราเยน เตสุ ปกฺกนฺเตสุ อญฺเญ กโรนฺติ น จ ภิกฺขูนํ กิญฺจิ เทนฺติ เต วาเรตพฺพา ฯ สเจ วทนฺติ นนุ ภนฺเต ปุพฺเพปิ มนุสฺสา อิธ สสฺสานิ อกํสูติ ตโต วตฺตพฺพา เต สงฺฆสฺส อิทญฺจีทญฺจ กปฺปิยภณฺฑํ อทํสูติ ฯ สเจ วทนฺติ มยํปิ ทสฺสามาติ เอวํ วฏฺฏติ ฯ กญฺจิ สสฺสุฏฺฐานกํ ภูมิปฺปเทสํ สนฺธาย สีมํ เทมาติ วทนฺติ วฏฺฏติ ฯ สีมาปริจฺ-เฉทนตฺถํ ปน ถมฺภา วา ปาสาณา วา สยํ น ฐเปตพฺพา ฯ กสฺมา ฯ ภูมิ นาม อนคฺฆา อปฺปเกนาปิ ปาราชิโก ภเวยฺย ฯ อารามิกานํ ปน วตฺตพฺพํ อิมินา ฐาเนน อมฺหากํ สีมา คตาติ ฯ สเจปิ หิ เต อธิกํ คณฺหนฺติ ปริยาเยน กถิตตฺตา อนาปตฺติ ฯ ยทิ ปน ราชราชมหามตฺตาทโย สยเมว ถมฺเภ ฐปาเปตฺวา จตฺตาโร ปจฺจเย ปริภุญฺชถาติ เทนฺติ วฏฺฏติเยว ฯ สเจ โกจิ อนฺโตสีมายํ ตฬากํ ขนติ วิหารมชฺเฌน วา มาติกํ เนติ เจติยงฺคณโพธิ-ยงฺคณาทีนิ ทุสฺสนฺติ วาเรตพฺโพ ฯ สเจ สงฺโฆ กิญฺจิ ลภิตฺวา อามิสครุกตาย น วาเรติ เอโก ภิกฺขุ วาเรติ โสว ภิกฺขุ อิสฺสโร ฯ สเจ เอโก ภิกฺขุ น วาเรติ เนถ ตุมฺเหติ เตสํเยว ปกฺโข โหติ

สงฺโฆ วาเรติ สงฺโฆว อิสฺสโร ฯ สงฺฆิเกสุ หิ กมฺเมสุ โย ธมฺมกมฺมํ กโรติ โส อิสฺสโร ฯ สเจ วาริยมาโนปิ กโรติ เหฏฺฐา คหิตํ ปํสุํ เหฏฺฐา ปกฺขิปิตฺวา อุปริ คหิตํ ปํสุํ อุปริ ปกฺขิปิตฺวา ปูเรตพฺพา ฯ สเจ โกจิ ยถาชาตเมว อุจฺฉุ วา อปรณฺณํ วา อลาวุกุมฺภณฺฑาทิกํ วา วลฺลีผลํ ทาตุกาโม เอตํ สพฺพํ อุจฺฉุกฺเขตฺตํ อปรณฺณวตฺถุํ วลฺลีผลาวาฏํ ทมฺมีติ วทติ สห วตฺถุนา ปรามฏฺฐตฺตา น วฏฺฏตีติ มหาสุมตฺเถโร อาห ฯ มหาปทุมตฺเถโร ปน อภิลาป-มตฺตเมตํ สามิกานํเยว หิ โส ภูมิภาโค ตสฺมา วฏฺฏตีติ อาห ฯ ทาสํ ทมฺมีติ วทติ น วฏฺฏติ ฯ อารามิกํ ทมฺมิ เวยฺยาวจฺจกรํ ทมฺมิ กปฺปิยการกํ ทมฺมีติ วุตฺเต วฏฺฏติ ฯ สเจ โส อารามิโก ปุเรภตฺตํปิ ปจฺฉาภตฺตํปิ สงฺฆสฺเสว กมฺมํ กโรติ สามเณรสฺส วิย สพฺพํ เภสชฺชปฏิชคฺคนํปิ ตสฺส กาตพฺพํ ฯ สเจ ปุเรภตฺตเมว สงฺฆสฺส กมฺมํ กโรติ ปจฺฉาภตฺตํ อตฺตโน กมฺมํ กโรติ สายํ นิวาโป น ทาตพฺโพ ฯ เยปิ ปญฺจทิวสวาเรน วา ปกฺขวาเรน วา สงฺฆสฺส กมฺมํ กตฺวา เสสกาเล อตฺตโน กมฺมํ กโรนฺติ เตสํปิ กรณกาเลเยว ภตฺตญฺจ นิวาโป จ ทาตพฺโพ ฯ สเจ สงฺฆสฺส กมฺมํ นตฺถิ อตฺตโนเยว กมฺมํ กตฺวา ชีวนฺติ เต เจ หตฺถกมฺมมูลํ อาเนตฺวา เทนฺติ คเหตพฺพํ ฯ โน เจ เทนฺติ น กิญฺจิ วตฺตพฺพา ฯ ยงฺกิญฺจิ รชกทาสํปิ เปสการทาสํปิ อารามิก-นาเมน สมฺปฏิจฺฉิตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ คาโว เทมาติ วทนฺติ น วฏฺฏตีติ ปฏิกฺขิปิตพฺพา ฯ อิมา คาโว กุโตติ ฯ ปญฺฑิเตหิ

ปญฺจโครสปริโภคตฺถาย ทินฺนาติ วตฺตพฺพา ฯ มยํปิ ปญฺจโครส-
ปริโภคตฺถาย เทมาติ วุตฺเต วฏฺฏติ ฯ อชิกาทีสุปิ เอเสว นโย ฯ
หตฺถึ เทม อสฺสํ มหิสํ กุกฺกุฏํ สูกรํ เทมาติ วทนฺติ สมฺปฏิจฺฉิตุํ
น วฏฺฏติ ฯ สเจ เกจิ มนุสฺสา อปฺโปสฺสุกฺกา ภนฺเต
ตุมฺเห โหถ มยํ อิเม คเหตฺวา ตุมฺหากํ กปฺปิยภณฺฑํ ทสฺสามาติ
วตฺวา คณฺหนฺติ วฏฺฏติ ฯ กุกฺกุฏสูกรา ยถาสุขํ ชีวนฺตูติ อรญฺเญ
วิสฺสชฺเชตุํ วฏฺฏติ ฯ อิมํ ตฬากํ อิมํ เขตฺตํ อิมํ วตฺถุํ วิหารสฺส เทมาติ
วุตฺเต ปฏิกฺขิปิตุํ น ลพฺภตีติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานตฺถเมวาติ ฯ

สมุฏฺฐานาทีสุ อิทมฺปิ ฉสฺสมุฏฺฐานํ กิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ
อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ

สมนฺตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณนาย ราชสิกฺขาปทวณฺณนา
นิฏฺฐิตา ฯ

นิฏฺฐิโต จ ปฐโม วคฺโค ฯ

เตน สมเยนาติ โกสิยสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ สนฺถริตฺวา กตํ
โหตีติ สเม ภูมิภาเค โกสิยํสูนิ อุปรูปริ สนฺถริตฺวา กญฺชิกาทีหิ
สิญฺจิตฺวา กตํ โหติ ฯ เอเกนปิ โกสิยํสุนา มิสฺสิตฺวาติ เอตฺถ
ติฏฺฐตุ อตฺตโน รุจิวเสน มิสฺสกํ สเจปิ ตสฺส กรณฏฺฐาเน วาโต
เอกํ โกสิยํสุํ อาเนตฺวา ปาเตติ เอวํปิ มิสฺสิตฺวา กตเมว
โหตีติ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานตฺถเมว ฯ ฉสฺสมุฏฺฐานํ กิริยา
โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ
ติจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ

โกสิยสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยนาติ สุทฺธกาฬกสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ สุทฺธกาฬกานนฺติ สุทฺธานํ กาฬกานํ อญฺเญหิ อมิสฺสกกาฬกานนฺติ อตฺโถ ฯ เสสํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ สมุฏฺฐานาทีนิปิ โกสิยสิกฺขาปทสทิสาเนวาติ ฯ

สุทฺธกาฬกสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยนาติ เทฺวภาคสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ อนฺเต อาทิยิตฺวาติ สนฺถตสฺส อนฺเต อนุวาตํ วิย ทสนฺเต โอทาตานํ อลฺลิยาเปตฺวา ฯ เทฺว ภาคาติ เทฺว โกฏฺฐาสา ฯ อาทาตพฺพาติ คเหตพฺพา ฯ โคจริยานนฺติ กปิลวณฺณานํ ฯ เทฺว ตุลา อาทาตพฺพาติ จตูหิ ตุลาหิ กาเรตุกามํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อตฺถโต ปน ยตฺตเกหิ เอฬกโลเมหิ กาตุกาโม โหติ เตสุ เทฺว โกฏฺฐาสา กาฬกานํ เอโก โอทาตานํ เอโก โคจริยานนฺติ อิทเมว ทสฺสิตํ โหตีติ เวทิตพฺพํ ฯ เสสํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ สมุฏฺฐานาทีนิปิ โกสิยสิกฺขาปทสทิสาเนว ฯ เกวลํ อิทํ อาทาย อนาทาย จ กรณโต กิริยากิริยํ เวทิตพฺพนฺติ ฯ

เทฺวภาคสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยนาติ ฉพฺพสฺสิกฺขาปทํ ฯ อูหทนฺติปิ อุมฺมิหนฺติปีติ สนฺถตานํ อุปริ วจฺจํปิ ปสฺสาวํปิ กโรนฺตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ ทินฺนา สงฺเฆน อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน สนถตสมฺมตีติ เอวํ ลทฺธสมฺมติโก ภิกฺขุ ยาว โรโค น วูปสมติ ตาว ยํ ยํ ฐานํ คจฺฉติ ตตฺถ ตตฺถ สนฺถตํ กาตุํ ลภติ ฯ สเจ อโรโค หุตฺวา ปุน

มูลพฺยาธินาว คิลาโน โหติ โสเยว ปริหาโร นตฺถญฺญํ สมฺมติ-กิจฺจนฺติ ปุสฺสเทวตฺเถโร อาห ฯ อุปติสฺสตฺเถโร ปน โส วา พฺยาธิ ปฏิกุปฺปตุ อญฺโญ วา สกึ คิลาโนติ นามํ ลทฺธํ ลทฺธเมว ปุน สมฺมติกิจฺจํ นตฺถีติ อาห ฯ โอเรน เจ ฉนฺนํ วสฺสานนฺติ โอริมภาเค อนฺโตติ อตฺโถ ฯ ปทภาชเน ปน สงฺขฺยามตฺตทสฺสนตฺถํ อูนกฉพฺพสฺสานีติ วุตฺตํ ฯ อนาปตฺติ ฉพฺพสฺสานิ กโรตีติ ยทา ฉพฺพสฺสานิ ปริปุณฺณานิ โหนฺติ ตทา สนฺถตํ กโรติ ฯ ทุติยปเทปิ ยทา อติเรกฉพฺพสฺสานิ โหนฺติ ตทา กโรตีติ เอวมตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ น หิ โส ฉพฺพสฺสานิ กโรตีติ ฯ เสสํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ สมุฏฺฐานาทีนิ โกสิยสิกฺขาปทสทิสาเนว อิทํ ปน กิริยากิริยนฺติ ฯ

ฉพฺพสฺสสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยนาติ นิสีทนสนฺถตสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ อิจฺฉามหํ ภิกฺขเวติ ภควา กิร ตํ อนฺโตเตมาสํ น กิญฺจิ โพธเนยฺยสตฺตํ อทฺทส ตสฺมา เอวมาห ฯ เอวํ สนฺเตปิ ตนฺติวเสน ธมฺมเทสนา กาตพฺพา สิยา ฯ ยสฺมา ปนสฺส เอตทโหสิ มยิ โอกาสํ กาเรตฺวา ปฏิสลฺลีเน ภิกฺขู อธมฺมิกํ กติกวตฺตํ กริสฺสนฺติ ตํ อุปเสโน ภินฺทิสฺสติ อหํ ตสฺส ปสีทิตฺวา ภิกฺขูนํ ทสฺสนํ อนุชานิสฺสามิ ตโต มํ ปสฺสิตุกามา พหู ภิกฺขู ธุตงฺคานิ สมาทิยิสฺสนฺติ อหํ จ เตหิ อุชฺฌิตสนฺถตปจฺจยา สิกฺขาปทํ ปญฺญาเปสฺสามีติ ตสฺมา เอวมาห ฯ เอวํ พหูนิ หิ เอตฺถ อานิสํสานีติ ฯ สปริโส เยน ภควา เตนูป-สงฺกมีติ เถโร กิร น ภิกฺขเว อูนทสวสฺเสน อุปสมฺปาเทตพฺโพ

โย อุปสมฺปาเทยฺย อาปตฺตึ ทุกฺกฏสฺสาติ[๑] อิมสฺมึ ขนฺธกสิกฺขาปเท
กถํ หิ นาม ตฺวํ โมฆปุริส อญฺเญหิ โอวทนีโย อนุสาสนีโย อญฺญํ
โอวทิตุํ อนุสาสิตุํ มญฺญิสฺสสีติ[๒] เอวมาทินา นเยน ครหํ ลภิตฺวา
สตฺถา มยฺหํ ปริสํ นิสฺสาย ครหํ อทาสิ โส ทานาหํ ภควนฺตํ
เตเนว ปุณฺณจนฺทสสฺสิริเกน สพฺพาการปริปุณฺเณน มุเขน พฺรหฺมโฆสํ
นิจฺฉาราเปตฺวา ปริสํเยว นิสฺสาย สาธุการํ ทาเปสฺสามีติ สุหทโย
กุลปุตฺโต อติเรกโยชนสตํ อติกฺกมิตฺวา ปริสํ วินิตฺวา ปญฺจมตฺเตหิ
ภิกฺขุสเตหิ ปริวุโต ปุน ภควนฺตํ อุปสงฺกนฺโต ฯ เตน วุตฺตํ
สปริโส เยน ภควา เตนูปสงฺกมีติ ฯ น หิ สกฺกา พุทฺธานํ
อญฺญถา อาราเธตุํ อญฺญตฺร วตฺตสมฺปตฺติยา ฯ ภควโต อวิทูเร
นิสินฺโนติ วตฺตสมฺปตฺติยา ปริสุทฺธภาเวน นิราสงฺโก สีโห วิย
กญฺจนปพฺพตสฺส คุหายํ ภควโต อวิทูเร นิสินฺโน ฯ เอตทโวจาติ
กถาสมุฏฺฐาปนตฺถํ เอตํ อโวจ ฯ มนาปานิ เต ภิกฺขุ ปํสุกูลานีติ
ภิกฺขุ ตว อิมานิ ปํสุกูลานิ มนาปานิ อตฺตโน รุจิยา ขนฺติยา
คหิตานีติ อตฺโถ ฯ น โข เม ภนฺเต มนาปานีติ ภนฺเต น มยา
อตฺตโน รุจิยา ขนฺติยา คหิตานิ คลคฺคาเหน วิย มตฺถกตาลเนน
วิย จ คาหิโตมฺหีติ ทสฺเสติ ฯ ปญฺญายิสฺสตีติ ปญฺญาโต
อภิญฺญาโต ภวิสฺสติ ฯ ตตฺถ สนฺทิสฺสตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ น มยํ
อปฺปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปสฺสามาติ มยํ สาวกา นาม อปฺปญฺญตฺตํ น
ปญฺญาเปสฺสาม ฯ พุทฺธวิสโย หิ เอโส ยทิทํ ปาจิตฺติยํ
ทุกฺกฏนฺติ อาทินา นเยน อปฺปญฺญตฺตสิกฺขาปทปญฺญาปนํ ปญฺญตฺต-

๑. ๒. วิ. มหาวคฺค. ๔/๑๐๙.

สิกฺขาปทสมุจฺฉินฺทนํ วา ฯ สมาทายาติ ตํ ตํ สิกฺขาปทํ สมาทิยิตฺวา สาธุ สุฏฺฐูติ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา ยถาปญฺญตฺเตสุ สพฺพสิกฺขาปเทสุ สิกฺขิสฺสามาติ ทสฺเสติ ฯ ภควา ตสฺส อารทฺธจิตฺโต ปุนปิ สาธุ สาธูติ สาธุการมกาสิ ฯ อนุญฺญาตาวุโสติ อนุญฺญาตํ อาวุโส ฯ ปิหนฺตาติ ปิหยนฺตา ฯ สนฺถตานิ อุชฺฌิตฺวาติ สนฺถเต จตุตฺถจีวรสญฺญิตาย สพฺพสนฺถตานิ อุชฺฌิตฺวา ฯ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสีติ ภควา สนฺถตานิ วิปฺปกิณฺณานิ ทิสฺวา สทฺธา-เทยฺยวินิปาตเน การณํ นตฺถิ ปริโภคูปายํ เตสํ ทสฺเสสฺสามีติ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ฯ สกึ นิวตฺถํปิ สกึ ปารุตํปีติ สกึ นิสินฺนญฺเจว นิปนฺนญฺจ ฯ สามนฺตาติ เอกปสฺสโต วฏฺฏํ วา จตุรสฺสํ วา ฉินฺทิตฺวา คหิตฏฺฐานํ ยถา วิทตฺถิมตฺตํ โหติ เอวํ คเหตพฺพํ ฯ สนฺถรนฺเตน ปน ปาลิยํ วุตฺตนเยเนว เอกเทเส วา สนฺถริตพฺพํ วิชเฏตฺวา วา มิสฺสกํ กตฺวา สนฺถริตพฺพํ เอวํ ถิรตรํ โหติ ฯ เสสํ อุตฺตานตฺถเมวาติ ฯ สมุฏฺฐานาทีนิ กิริยา-กิริยตฺตา อิมสฺส สิกฺขาปทสฺส เทฺวภาคสิกฺขาปทสทิสานีติ ฯ

นิสีทนสนฺถตสิกฺขาปทํ สมตฺตํ ฯ

อิเมสุ ปน ปญฺจสุ สนฺถเตสุ ปุริมานิ ตีณิ วินยกมฺมํ กตฺวา ปฏิลภิตฺวา ปริภุญฺชิตุํ น วฏฺฏนฺติ ปจฺฉิมานิ เทฺว วฏฺฏนฺตีติ เวทิตพฺพานิ ฯ

เตน สมเยนาติ เอฬกโลมสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ อุปฺปณฺเฑสฺสนฺติ กิตฺตเกน เต ภนฺเต กีตานีติ อาทีนิ วทนฺตา อวหสึสุ ฯ ฉิตโกว

อาสุมฺภีติ ยถา มนุสฺสา อรญฺญโต มหนฺตํ ทารุภารํ อาเนตฺวา
กิลนฺตา ฐิตกาว ปาเตนฺติ เอวํ ปาเตสีติ อตฺโถ ฯ สหตฺถาติ
สหตฺเถน ฯ อตฺตนา หริตพฺพานีติ วุตฺตํ โหติ ฯ พหิติโยชนํ
ปาเตตีติ ติโยชนโต พหิ ปาเตติ ฯ อนนฺตราเยน ปตนเก หตฺถโต
มุตฺตมตฺเต โลมคณนาย นิสฺสคฺคิยานิ ปาจิตฺติยานิ ฯ สเจ
พหิติโยชเน รุกฺเข วา ถมฺเภ วา ปฏิหญฺญิตฺวา ปุน อพฺภนฺตเร
ปตนฺติ อนาปตฺติ ฯ ภูมิยํ ปติตฺวา ฐตฺวา วฏฺฏมานา เอฬก-
โลมภณฺฑิกา ปุน อนฺโต ปวิสนฺติ อาปตฺติเยว ฯ อนฺโต ฐตฺวา
หตฺเถน วา ปาเทน วา ยฏฺฐิยา วา วฏฺเฏติ ฐตฺวา วา อฐตฺวา
วา วฏฺฏมานา ภณฺฑิกา คจฺฉนฺติ อาปตฺติเยว ฯ อญฺโญ
หริสฺสตีติ ฐเปติ เตน หริเตปิ อาปตฺติเยว ฯ สุทฺธจิตฺเตน ฐปิตํ วาโต
วา อญฺโญ วา อตฺตโน ธมฺมตาย พหิ ปาเตติ อาปตฺติเยว
สอุสฺสาหตฺตา อจิตฺตกตฺตา จ สิกฺขาปทสฺส ฯ กุรุนฺทิยาทีสุ ปน
เอตฺถ อนาปตฺติ วุตฺตา ฯ สา อนาปตฺติปาลิยา น สเมติ ฯ อุภโต-
ภณฺฑิกํ เอกาพทฺธํ กตฺวา เอกภณฺฑิกํ อนฺโตสีมายํ เอกํ พหิสีมายํ
กโรนฺโต ฐเปติ รกฺขติ ตาว ฯ เอกาพทฺเธ กาเชปิ เอเสว นโย ฯ
ยทิ ปน อพนฺธิตฺวา กาชโกฏิยํ ฐปิตมตฺตเมว โหติ น รกฺขติ ฯ
เอกาพทฺเธปิ ปริวตฺเตตฺวา ฐปิเต อาปตฺติเยว ฯ อญฺญสฺส ยาเน
วาติ เอตฺถ คจฺฉนฺเต ยาเน วา หตฺถิปิฏฺฐิยาทีสุ วา สามิกสฺส
อชานนฺตสฺเสว หริสฺสตีติ ฐเปติ ตสฺมึ ติโยชนํ อติกฺกนฺเต
อาปตฺติเยว ฯ อคจฺฉนฺเตปิ เอเสว นโย ฯ สเจ ปน อคจฺฉนฺเต

ยาเน วา หตฺถิปิฏฺฐิยาทีสุ วา ฐเปตฺวา อภิรุหิตฺวา สาเรติ เหฏฺฐา วา คจฺฉนฺโต โจเทติ ปกฺโกสนฺโต วา อนุพนฺธาเปติ อญฺญํ หราเปตีติ วจนโต อนาปตฺติ ฯ กุรุนฺทิยาทีสุ ปน อาปตฺตีติ วุตฺตํ ฯ ตํ อญฺญํ หราเปตีติ อิมินา น สเมติ ฯ อทินฺนาทาเน ปน สุงฺกฆาเฏ อาปตฺติ โหติ ฯ ยา หิ ตตฺถ อาปตฺติ สา อิธ อนาปตฺติ ยา อิธ อาปตฺติ สา ตตฺถ อนาปตฺติ ฯ ตํ ฐานํ ปตฺวา อญฺญาวิหิโต วา โจราทีหิ วา อุปทฺทุโต คจฺฉติ อาปตฺติเยว ฯ สพฺพตฺถ โลมคณนาย อาปตฺติปริจฺเฉโท เวทิตพฺโพ ฯ ติโยชนํ วาสาธิปฺปาโย คนฺตฺวา ตโต ปรํ หรตีติ ยตฺถ คโต ตตฺถ อุทฺเทสปริปุจฺฉาทีนํ วา ปจฺจยาทีนํ วา อลาเภน ตโต ปรํ อญฺญตฺถ คจฺฉติ ตโตปิ อญฺญตฺถาติ เอวํ โยชนสตํปิ หรนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ อจฺฉินฺนํ ปฏิลภิตฺวาติ ตํ โจรา อจฺฉินฺทิตฺวา นิรตฺถก-ภาวํ ญตฺวา ปฏิเทนฺติ ตํ หรนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ นิสฺสฏฺฐํ ปฏิลภิตฺวาติ วินยกมฺมกตํ ปฏิลภิตฺวาติ อตฺโถ ฯ กตภณฺฑนฺติ กตภณฺฑกํ กมฺพลโกชวสนฺถตาทึ ยงฺกิญฺจิ อนฺตมโส สุตฺตเกน พนฺธมตฺตํปิ ฯ โย ปน ตนุกปตฺตตฺถวิกนฺตเร วา อาโยคอํสพนฺธก-กายพนฺธนาทีนํ อนฺตเรสุ วา ปิปฺผลิกาทีนํ มลรกฺขณตฺถํ สิปาฏิกาย วา อนฺตมโส วาตาพาธิโก กณฺณจฺฉิทฺเทปิ โลมานิ ปกฺขิปิตฺวา คจฺฉติ อาปตฺติเยว ฯ สุตฺตเกน ปน พนฺธิตฺวา ปกฺขิตฺตํ กตภณฺฑฏฺฐาเน ติฏฺฐติ ฯ เวณึ กตฺวา หรติ อิทํ นิธานมุขนฺนาม อาปตฺติเยว ฯ เสสํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

สมุฏฺฐานาทีสุ อิทํ เอฬกโลมสมุฏฺฐานํ นาม กายโต จ กายจิตฺตโต จ สมุฏฺฐาติ กิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ

เอฬกโลมสิกฺขาปทํ นิฏฺฐิตํ ฯ

เตน สมเยนาติ เอฬกโลมโธวาปนสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ ริญฺจนฺตีติ อุชฺฌนฺติ วิสฺสชฺเชนฺติ ฯ น สกฺโกนฺติ อนุยุญฺชิตุนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ เสสเมตฺถ ปุราณจีวรสิกฺขาปเท วุตฺตนยเมว สทฺธึ สมุฏฺฐานาทีหีติ ฯ

เอฬกโลมโธวาปนสิกฺขาปทํ นิฏฺฐิตํ ฯ

เตน สมเยนาติ รูปิยสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ ปฏิวีโสติ โกฏฺฐาโส ฯ ชาตรูปรชตนฺติ เอตฺถ ชาตรูปนฺติ สุวณฺณสฺส นามํ ฯ ตํ ปน ยสฺมา ตถาคตสฺส วณฺณสทิสํ โหติ ตสฺมา สตฺถุวณฺโณ วุจฺจตีติ ปทภาชเน วุตฺตํ ฯ ตสฺสตฺโถ โย สตฺถุ วณฺโณ โลหวิเสโส อิทํ ชาตรูปํ นามาติ ฯ รชตํ ปน สงฺโข สิลา ปวาฬํ รชตํ ชาตรูปนฺติ อาทีสุ รูปิยํ วุตฺตํ ฯ อิธ ปน ยงฺกิญฺจิ โวหาร-คามนียํ กหาปณาทิ อธิปฺเปตํ ฯ เตเนวสฺส ปทภาชเน กหาปโณ โลหมาสโกติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ กหาปโณติ โสวณฺณมโย วา รูปิยมโย วา ปากติโก วา ฯ โลหมาสโกติ ตมฺพโลหาทีหิ กตมาสโก ฯ ทารุมาสโกติ สารทารุนา วา เวฬุเปสิกาย วา อนฺตมโส ตาลปณฺเณนปิ รูปํ ฉินฺทิตฺวา กตมาสโก ฯ ชตุมาสโกติ ลาขาย วา นิยาเสน วา รูปํ สมุฏฺฐาเปตฺวา กตมาสโก ฯ เย โวหารํ คจฺฉนฺตีติ อิมินา ปน ปเทน โย โย ยตฺถ ยตฺถ ชนปเท

ยทา ยทา โวหารํ คจฺฉติ อนฺตมโส อฏฺฐิมโยปิ จมฺมมโยปิ รุกฺข-
ผลพีชมโยปิ สมุฏฺฐาปิตรูโปปิ อสมุฏฺฐาปิตรูโปปิ สพฺโพ สงฺคหิโต ฯ
อิจฺเจตํ สพฺพํปิ รชตํ ชาตรูปํ ชาตรูปมาสโก วุตฺตปฺปเภโท สพฺโพปิ
รชตมาสโกติ จตุพฺพิธํ นิสฺสคฺคิยวตฺถุ โหติ ฯ มุตฺตา มณิ เวฬุริโย
สงฺโข สิลา ปวาฬํ โลหิตโก มสารคลฺลํ สตฺตธญฺญานิ ทาสี ทาสา
เขตฺตวตฺถุปุปฺผารามผลารามาทโยติ อิทํ ทุกฺกฏวตฺถุ ฯ สุตฺตํ ผาโล
ปฏโก กปฺปาโส อเนกปฺปการํ อปรณฺณํ สปฺปินวนีตเตลมธุผาณิตาทิ-
เภสชฺชญฺจ อิทํ กปฺปิยวตฺถุ ฯ ตตฺถ นิสฺสคฺคิยวตฺถุํ อตฺตโน วา
สงฺฆคณปุคฺคลเจติยาทีนํ วา อตฺถาย สมฺปฏิจฺฉิตุํ น วฏฺฏติ ฯ
อตฺตโน อตฺถาย สมฺปฏิจฺฉโต นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ โหติ ฯ เสสานํ
อตฺถาย ทุกฺกฏํ ฯ ทุกฺกฏวตฺถุํ สพฺเพสํปิ อตฺถาย สมฺปฏิจฺฉโต
ทุกฺกฏเมว กปฺปิยวตฺถุมฺหิ อนาปตฺติ ฯ สพฺพมฺปิ นิกฺขิปนตฺถาย
ภณฺฑาคาริกสีเสน สมฺปฏิจฺฉโต อุปริ รตนสิกฺขาปเท อาคตวเสน
ปาจิตฺติยํ ฯ อุคฺคณฺเหยฺยาติ คณฺเหยฺย ฯ ยสฺมา ปน ปฏิคฺ-
คณฺหนฺโต อาปตฺตึ อาปชฺชติ เตนสฺส ปทภาชเน สยํ คณฺหาติ
นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยนฺติ วุตฺตํ ฯ เอส นโย เสสปเทสุปิ ฯ ตตฺถ
ชาตรูปรชตภณฺเฑสุ กหาปณมาสเกสุ จ เอกํ คณฺหโต วา
คณฺหาปยโต วา เอกา อาปตฺติ ฯ สหสฺสญฺเจปิ เอกโต คณฺหาติ
คณฺหาเปติ วตฺถุคณนาย อาปตฺติโย ฯ มหาปจฺจริยํ ปน
กุรุนฺทิยญฺจ สิถิลพนฺธาย ถวิกาย สิถิลปูริเต วา ภาชเน รูปคณนาย
อาปตฺติ ฯ ฆนพนฺเธ ปน ฆนปูริเต วา เอกาว อาปตฺตีติ วุตฺตํ ฯ

อุปนิกฺขิตฺตสาทิยเน ปน อิทํ อยฺยสฺส โหตูติ วุตฺเต สเจปิ จิตฺเตน
สาทิยติ คณฺหิตุกาโม โหติ กาเยน วา วาจาย วา นยิทํ กปฺปตีติ
ปฏิกฺขิปติ อนาปตฺติ ฯ กายวาจาหิ วา อปฏิกฺขิปิตฺวาปิ สุทฺธจิตฺโต
หุตฺวา นยิทํ อมฺหากํ กปฺปตีติ น สาทิยติ อนาปตฺติเยว ฯ
ตีสุ ทฺวาเรสุ หิ เยนเกนจิ ปฏิกฺขิตฺตํ ปฏิกฺขิตฺตเมว โหติ ฯ สเจ
ปน กายวาจาหิ อปฏิกฺขิปิตฺวา จิตฺเตน อธิวาเสติ กายวาจาหิ
กตฺตพฺพสฺส ปฏิกฺเขปสฺส อกรณโต อกิริยสมุฏฺฐานํ กายทฺวาเร
วจีทฺวาเร จ อาปตฺตึ อาปชฺชติ ฯ มโนทฺวาเร ปน อาปตฺติ นาม
นตฺถิ ฯ เอโก สตํ วา สหสฺสํ วา ปาทมูเล ฐเปติ ตุยฺหิทํ
โหตูติ ฯ ภิกฺขุ นยิทํ กปฺปตีติ ปฏิกฺขิปติ ฯ อุปาสโก ปริจฺจตฺตํ
มยา ตุมฺหากนฺติ คโต ฯ อญฺโญ ตตฺถ อาคนฺตฺวา ปุจฺฉติ กึ
ภนฺเต อิทนฺติ ฯ ยํ เตน จ อตฺตนา จ วุตฺตํ ตํ อาจิกฺขิตพฺพํ ฯ
โส เจ วทติ โคปยิสฺสามิ ภนฺเต คุตฺตฏฺฐานํ ทสฺเสถาติ
สตฺตภูมิกํปิ ปาสาทํ อภิรุหิตฺวา อิทํ คุตฺตฏฺฐานนฺติ อาจิกฺขิตพฺพํ ฯ
อิธ นิกฺขิปาหีติ น วตฺตพฺพํ ฯ เอตฺตาวตา กปฺปิยญฺจ อกปฺปิยญฺจ
นิสฺสาย ฐิตํ โหติ ฯ ทฺวารํ ปิทหิตฺวา รกฺขนฺเตน วสิตพฺพํ ฯ
สเจ กิญฺจิ วิกฺกายิกภณฺฑํ ปตฺตํ วา จีวรํ วา อาคจฺฉติ อิทํ
คณฺหิสฺสถ ภนฺเตติ วุตฺเต อุปาสก อตฺถิ อมฺหากํ อิมินา อตฺโถ
วตฺถุ จ เอวรูปนฺนาม สํวิชฺชติ กปฺปิยการโก นตฺถีติ วตฺตพฺพํ ฯ
สเจ โส วทติ อหํ กปฺปิยการโก ภวิสฺสามิ ทฺวารํ วิวริตฺวา
เทถาติ ทฺวารํ วิวริตฺวา อิมสฺมึ โอกาเส ฐปิตนฺติ วตฺตพฺพํ ฯ

อิทํ คณฺหาติ จ น วตฺตพฺพํ ฯ เอวํปิ กปฺปิยญฺจ อกปฺปิยญฺจ นิสฺสาย ชิตเมว โหติ ฯ โส เจ ตํ คเหตฺวา ตสฺส กปฺปิยภณฺฑํ เทติ วฏฺฏติ ฯ สเจ อธิกํ คณฺหาติ น มยํ ตว ภณฺฑํ คณฺหาม นิกฺขิปาหีติ วตฺตพฺโพ ฯ

สงฺฆมชฺเฌ นิสฺสชฺชิตพฺพนฺติ เอตฺถ ยสฺมา รูปิยํ นาม อกปฺปิยํ ตสฺมา นิสฺสชฺชิตพฺพํ สงฺฆสฺส วา คณสฺส วา ปุคฺคลสฺส วาติ น วุตฺตํ ฯ ยสฺมา ปน ตํ ปฏิคฺคหิตมตฺตเมว น เตน กิญฺจิ กปฺปิยภณฺฑํ เจตาปิตํ ตสฺมา อุปาเยน ปริโภคทสฺสนตฺถํ สงฺฆมชฺเฌ นิสฺสชฺชิตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ กปฺปิยํ อาจิกฺขิตพฺพํ สปฺปิ วาติ ปพฺพชิตานํ สปฺปิ วา เตลํ วา วฏฺฏติ อุปาสกาติ เอวํ อาจิกฺขิตพฺพํ ฯ รูปิยปฏิคฺคาหกํ ฐเปตฺวา สพฺเพเหว ปริภุญฺชิตพฺพนฺติ สพฺเพหิ ภาเชตฺวา ปริภุญฺชิตพฺพํ ฯ รูปิยปฏิคฺคาหเกน ภาโค น คเหตพฺโพ ฯ อญฺเญสํ ภิกฺขูนํ วา อารามิกานํ วา ปตฺตภาคํปิ ปฏิลภิตฺวา ปริภุญฺชิตุํ น วฏฺฏติ ฯ อนฺตมโส มกฺกฏาทีหิ ตโต หริตฺวา อรญฺเญ ฐปิตํ วา เตสํ หตฺถโต คลิตํ วา ติรจฺฉาน-ปริคฺคหิตํปิ ปํสุกูลํปิ น วฏฺฏติเยว ฯ ตโต อาหฏฺเฐน ผาณิเตน เสนาสนธูปนํปิ น วฏฺฏติ ฯ สปฺปินา วา เตเลน วา ปทีปํ กตฺวา ทีปาโลเกน นิปชฺชิตุํ กสิณปริกมฺมํปิ กาตุํ โปตฺถกํปิ วาเจตุํ น วฏฺฏติ ฯ ตโต เตลมธุผาณิตาทีหิ ปน สรีเร วณํ มกฺเขตุํ น วฏฺฏติเยว ฯ เตน วตฺถุนา มญฺจปีฐาทีนิ วา คณฺหนฺติ อุโปสถาคารํ วา โภชนสาลํ วา กโรนฺติ ปริภุญฺชิตุํ น วฏฺฏติ ฯ ฉายาปิ

เคหปริจฺเฉเทน ฐิตา น วฏฺฏติ ฯ ปริจฺเฉทาติกฺกนฺตา อาคนฺตุ-
กตฺตา วฏฺฏติ ฯ ตํ วตฺถุํ วิสฺสชฺเชตฺวา กเตน มคฺเคนปิ เสตุนาปิ
นาวายปิ อุฬุมฺเปนปิ คนฺตุํ น วฏฺฏติ ฯ เตน วตฺถุนา ขนาปิตาย
โปกฺขรณิยา อุพฺภิโตทกํ ปาตุํ วา ปริภุญฺชิตุํ วา น วฏฺฏติ ฯ
อนฺโต อุทเก ปน อสติ อญฺญํ อาคนฺตุกอุทกํ วา วสฺโสทกํ วา
ปวิฏฺฐํ วฏฺฏติ ฯ กีตาย เยน อุทเกน สทฺธึ กีตา ตํ อาคนฺตุกํปิ
น วฏฺฏติ ฯ ตํ วตฺถุํ อุปนิกฺเขปํ ฐเปตฺวา สงฺโฆ ปจฺจเย
ปริภุญฺชติ เตปิ ปจฺจยา ตสฺส น วฏฺฏนฺติ ฯ อาราโม คหิโต โหติ
โสปิ ปริภุญฺชิตุํ น วฏฺฏติ ฯ ยทิ ภูมิปิ พีชํปิ อกปฺปิยํ เนว
ภูมึ น ผลํ ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ ภูมึเยว กีณิตฺวา
อญฺญานิ พีชานิ โรปิตานิ ผลํ ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ อถ พีชานิ
กีณิตฺวา กปฺปิยภูมิยํ โรปิตานิ ผลํ น วฏฺฏติ ฯ ภูมิยํ
นิสีทิตุํ วา นิปชฺชิตุํ วา วฏฺฏติ ฯ สเจ โส ฉฑฺเฑตีติ ยตฺถ
กตฺถจิ ขิปติ ฯ อถาปิ น ฉฑฺเฑติ สยํ วา คเหตฺวา คจฺฉติ
น วาเรตพฺโพ ฯ โน เจ ฉฑฺเฑตีติ อถ เนว คเหตฺวา คจฺฉติ
น ฉฑฺเฑติ กึ มยฺหํ อิมินา พฺยาปาเรนาติ เยน กามํ ปกฺกมติ
ตโต ยถาวุตฺตลกฺขโณ รูปิยฉฑฺฑโก สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯ โย น
ฉนฺทาคตินฺติ อาทีสุ โลภวเสน ตํ วตฺถุํ อตฺตโน วา กโรนฺโต
อตฺตานํ วา อุกฺกํเสนฺโต ฉนฺทาคตึ นาม คจฺฉติ ฯ โทสวเสน
เนวายํ มาติกํ ชานาติ น วินยนฺติ ปรํ อปสาเทนฺโต โทสาคตึ นาม
คจฺฉติ ฯ โมหวเสน มุฏฺฐปฺปมุฏฺฐสฺสติภาวํ อาปชฺชนฺโต โมหาคตึ

นาม คจฺฉติ ฯ รูปิยปฏิคฺคาหกสฺส ภเยน ฉฑฺเฑตุํ อวิสหนฺโต ภยาคตึ นาม คจฺฉติ ฯ เอวํ อกโรนฺโต น ฉนฺทาคตึ คจฺฉติ ฯเปฯ น ภยาคตึ คจฺฉตีติ เวทิตพฺโพ ฯ อนิมิตฺตํ กตฺวาติ นิมิตฺตํ อกตฺวา ฯ อกฺขีนิ นิมฺมิเลตฺวา นทิยา วา ปปาเต วา วนคหเน วา คูถํ วิย อนเปกฺเขน ปติโตกาสํ อสมนฺนาหรนฺเตน ปาเตตพฺพนฺติ อตฺโถ ฯ เอวํ ชิคุจฺฉิตพฺเพปิ รูปิเย ภควา ปริยาเยน ภิกฺขูนํ ปริโภคํ อาจิกฺขิ ฯ รูปิยปฏิคฺคาหกสฺส ปน เกนจิ ปริยาเยน ตโต อุปฺปนฺนปจฺจยปริโภโค น วฏฺฏติ ฯ ยถา จายํ เอตสฺส น วฏฺฏติ เอวํ อสนฺตสมฺภาวนาย วา กุลทูสกกมฺเมน วา กุหนาทีหิ วา อุปฺปนฺนปจฺจยา เนว ตสฺส น อญฺญสฺส วฏฺฏนฺติ ฯ ธมฺเมน สเมน อุปฺปนฺนาปิ อปจฺจเวกฺขิตฺวา ปริภุญฺชิตุํ น วฏฺฏนฺติ ฯ

จตฺตาโร หิ ปริโภคา[๑] เถยฺยปริโภโค อิณปริโภโค ทายชฺช-ปริโภโค สามิปริโภโคติ ฯ ตตฺถ สงฺฆมชฺเฌปิ นิสีทิตฺวา ปริภุญฺชนฺตสฺส ทุสฺสีลสฺส ปริโภโค เถยฺยปริโภโค นาม ฯ สีลวโต อปจฺจเวกฺขิต-ปริโภโค อิณปริโภโค นาม ฯ ตสฺมา จีวรํ ปริโภเค ปริโภเค ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ ปิณฺฑปาโต อาโลเป อาโลเป ฯ ตถา อสกฺ-โกนฺเตน ปุเรภตฺตปจฺฉาภตฺตปุริมยามมชฺฌิมยามปจฺฉิมยาเมสุ ฯ สจสฺส อปจฺจเวกฺขโตว อรุโณ อุคฺคจฺฉติ อิณปริโภคฏฺฐาเน ติฏฺฐติ ฯ เสนาสนํปิ ปริโภเค ปริโภเค ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ ฯ เภสชฺชสฺส ปฏิคฺคหเณปิ ปริโภเคปิ สติปจฺจยตา วฏฺฏติ ฯ เอวํ สนฺเตปิ ปฏิคฺคหเณ สตึ กตฺวา ปริโภเค อกโรนฺตสฺเสว อาปตฺติ ฯ

๑. จตฺตาโร หิ ปริโภคาติ อาทีนิ ปทานิ วิสุทฺธิมคฺคสฺส สีลนิทฺเทเส ปญฺญายนฺติ.

ปฏิคฺคหเณ ปน สตึ อกตฺวา ปริโภเค กโรนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ
จตุพฺพิธา หิ สุทฺธิ เทสนาสุทฺธิ สํวรสุทฺธิ ปริยิฏฺฐิสุทฺธิ ปจฺจเวกฺขณ-
สุทฺธีติ ฯ ตตฺถ เทสนาสุทฺธิ นาม ปาฏิโมกฺขสํวรสีลํ ฯ ตํ
หิ เทสนาย สุชฺฌนโต เทสนาสุทฺธีติ วุจฺจติ ฯ สํวรสุทฺธิ นาม
อินฺทฺริยสํวรสีลํ ฯ ตํ หิ น ปุน เอวํ กริสฺสามีติ จิตฺตาธิฏฺฐานสํวเรเนว
สุชฺฌนโต สํวรสุทฺธีติ วุจฺจติ ฯ ปริยิฏฺฐิสุทฺธิ นาม อาชีวปริ-
สุทฺธสีลํ ฯ ตํ หิ อเนสนํ ปหาย ธมฺเมน สเมน ปจฺจเย อุปฺปาเทนฺตสฺส
ปริเยสนายเยว สุทฺธตฺตา ปริยิฏฺฐิสุทฺธีติ วุจฺจติ ฯ ปจฺจเวกฺขณสุทฺธิ
นาม ปจฺจยปริโภคสนฺนิสฺสิตสีลํ ฯ ตํ หิ ปฏิสงฺขา โยนิโส จีวรํ
ปฏิเสวตีติ อาทินา นเยน วุตฺเตน ปจฺจเวกฺขเณน สุชฺฌนโต
ปจฺจเวกฺขณสุทฺธีติ วุจฺจติ ฯ เตน วุตฺตํ ปฏิคฺคหเณ ปน สตึ อกตฺวา
ปริโภเค กโรนฺตสฺส อนาปตฺตีติ ฯ สตฺตนฺนํ เสกฺขานํ ปจฺจยปริโภโค
ทายชฺชปริโภโค นาม ฯ เต หิ ภควโต ปุตฺตา ตสฺมา ปิตุ
สนฺตกานํ ปจฺจยานํ ทายาทา หุตฺวา เต ปจฺจเย ปริภุญฺชนฺติ ฯ
กึ ปน เต ภควโต ปจฺจเย ปริภุญฺชนฺติ คิหีนํ ปจฺจเย ปริ-
ภุญฺชนฺตีติ ฯ คิหีหิ ทินฺนาปิ ภควตา อนุญฺญาตตฺตา ภควโต สนฺตกา
โหนฺติ ตสฺมา เต ภควโต ปจฺจเย ปริภุญฺชนฺตีติ เวทิตพฺพํ ฯ
ธมฺมทายาทสุตฺตญฺเจตฺถ[๑] สาธกํ ฯ ขีณาสวานํ ปริโภโค สามิ-
ปริโภโค นาม ฯ เต หิ ตณฺหาทาสพฺยํ อตีตตฺตา สามิโน หุตฺวา
ปริภุญฺชนฺติ ฯ อิเมสุ ปริโภเคสุ สามิปริโภโค จ ทายชฺชปริโภโค
จ สพฺเพสํปิ วฏฺฏติ ฯ อิณปริโภโค น วฏฺฏติ ฯ เถยฺยปริโภเค

๑. ม. มู. ๑๒/๒๑.

กถาเยว นตฺถิ ฯ

อปเรปิ จตฺตาโร ปริโภคา ลชฺชิปริโภโค อลชฺชิปริโภโค ธมฺมิยปริโภโค อธมฺมิยปริโภโคติ ฯ ตตฺถ อลชฺชิโน ลชฺชินา สทฺธึ ปรโภโค วฏฺฏติ ฯ อาปตฺติยา น กาเรตพฺโพ ฯ ลชฺชิโน อลชฺชินา สทฺธึ ยาว น ชานาติ ตาว วฏฺฏติ ฯ อาทิโต ปฏฺฐาย หิ อลชฺชี นาม นตฺถิ ฯ ตสฺมา ยทาสฺส อลชฺชิภาวํ ชานาติ ตทา วตฺตพฺโพ ตุมฺเห กายทฺวาเร จ วจีทฺวาเร จ วีติกฺกมํ กโรถ ตํ อปฏิรูปํ มา เอวํ อกริตฺถาติ ฯ สเจ อนาทยิตฺวา กโรติเยว ยทิ เตน สทฺธึ ปริโภคํ กโรติ โสปิ อลชฺชีเยว โหติ ฯ โยปิ อตฺตโน ภารภูเตน อลชฺชินา สทฺธึ ปริโภคํ กโรติ โสปิ นิวาเรตพฺโพ ฯ สเจ น โอรมติ อยํปิ อลชฺชีเยว โหติ ฯ เอวํ เอโกปิ อลชฺชี อลชฺชิสตํปิ กโรติ ฯ อลชฺชิโน ปน อลชฺชินาว สทฺธึ ปริโภเค อาปตฺติ นาม นตฺถิ ฯ ลชฺชิโน ลชฺชินา สทฺธึ ปริโภโค ทฺวินฺนํ ขตฺติยกุมารานํ สุวณฺณปาฏิยํ โภชนสทิโส ฯ ธมฺมิยาธมฺมิยปริโภโค ปจฺจยวเสเนว เวทิตพฺโพ ฯ ตตฺถ สเจ ปุคฺคโลปิ อลชฺชี ปิณฺฑปาโตปิ อธมฺมิโย อุโภ เชคุจฺฉา ฯ ปุคฺคโล อลชฺชี ปิณฺฑปาโต ธมฺมิโย ปุคฺคลํ ชิคุจฺฉิตฺวา ปิณฺฑปาโต น คเหตพฺโพ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน ทุสฺสีโล สงฺฆโต อุทฺเทสภตฺตาทีนิ ลภิตฺวา สงฺฆสฺเสว เทติ เอตานิ ยถาทานเมว คตตฺตา วฏฺฏนฺตีติ วุตฺตํ ฯ ปุคฺคโล ลชฺชี ปิณฺฑปาโต อธมฺมิโย ปิณฺฑปาโต ชิคุจฺโฉ น คเหตพฺโพ ฯ ปุคฺคโล ลชฺชี

ปิณฺฑปาโตปิ ธมฺมิโย วฏฺฏติ ฯ

อปเร เทฺว ปคฺคหา เทฺว จ ปริโภคา ลชฺชิปคฺคโห อลชฺชิปคฺคโห ธมฺมปริโภโค อามิสปริโภโคติ ฯ ตตฺถ อลชฺชิโน ลชฺชึ ปคฺคเหตุํ วฏฺฏติ ฯ น โส อาปตฺติยา กาเรตพฺโพ ฯ สเจ ปน ลชฺชี อลชฺชึ ปคฺคณฺหาติ อนุโมทนาย อชฺเฌสติ ธมฺมกถาย อชฺเฌสติ กุเลสุ อุปตฺถมฺเภติ อิตโรปิ อมฺหากํ อาจริโย อีทิโส จ อีทิโส จาติ ตสฺส ปริสติ วณฺณํ ภาสติ อยํ สาสนํ โอสกฺกาเปติ อนฺตรธาเปตีติ เวทิตพฺโพ ฯ ธมฺมปริโภคอามิสปริโภเคสุ ปน ยตฺถ อามิสปริโภโค วฏฺฏติ ตตฺถ ธมฺมปริโภโคปิ วฏฺฏติ ฯ โย ปน โกฏิยํ ฐิโต คณฺโฐ ตสฺส ปุคฺคลสฺส อจฺจเยน นสฺสิสฺสติ ตํ ธมฺมานุคฺคเหน อุคฺคณฺหิตุํ วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ ตตฺรีทํ วตฺถุ มหาภเย กิร เอกสฺเสว ภิกฺขุโน มหานิทฺเทโส ปคุโณ อโหสิ ฯ อถ จตุนฺนิกายิกติสฺสตฺเถรสฺส อุปชฺฌาโย มหาติปิฏกตฺเถโร นาม มหารกฺขิตตฺเถรํ อาห อาวุโส มหารกฺขิต เอตสฺส สนฺติเก มหานิทฺเทสํ คณฺหาหีติ ฯ ปาโป กิรายํ ภนฺเต น คณฺหามีติ ฯ คณฺหาวุโส อหนฺเต สนฺติเก นิสีทิสฺสามีติ ฯ สาธุ ภนฺเต ตุมฺเหสุ นิสินฺเนสุ อุคฺคณฺหิสฺสามีติ ปฏฺฐเปตฺวา รตฺตินฺทิวํ นิรนฺตรํ ปริยาปุณนฺโต โอสานทิวเส เหฏฺฐามญฺเจ อิตฺถึ ทิสฺวา ภนฺเต สุตํเยว เม ปุพฺเพ สจาหํ เอวํ ชาเนยฺยํ น อีทิสสฺส สนฺติเก ธมฺมํ ปริยาปุเณยฺยนฺติ อาห ฯ ตสฺส ปน สนฺติเก พหู มหาเถรา อุคฺคณฺหิตฺวา มหานิทฺเทสํ ปติฏฺฐเปสุํ ฯ

รูปิเย รูปิยสญฺญีติ เอตฺถ สพฺพํปิ ชาตรูปรชตญฺจ รูปิย-
สงฺคหเมว คตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ รูปิเย เวมติโกติ สุวณฺณํ นุโข
ขรปตฺตํ นุโขติ อาทินา นเยน สํสยชาโต ฯ รูปิเย อรูปิยสญฺญีติ
สุวณฺณาทีสุ ขรปตฺตาทิสญฺญี ฯ อปิจ ปุญฺญกามา ราโชโรธาทโย
ภตฺตขชฺชกคนฺธปิณฺฑาทีสุ ปกฺขิปิตฺวา หิรญฺญสุวณฺณํ เทนฺติ โจล-
ภิกฺขาย จรนฺตานํ ทุสฺสนฺเต พทฺธกหาปณาทีหิเยว สทฺธึ โจลกานิ
เทนฺติ ภิกฺขู ภตฺตาทิสญฺญาย วา โจลกสญฺญาย วา ปฏิคฺ-
คณฺหนฺติ เอวํ รูปิเย อรูปิยสญฺญี รูปิยํ ปฏิคฺคณฺหาตีติ เวทิตพฺโพ ฯ
ปฏิคฺคณฺหนฺเตน ปน อิมสฺมึ เคเห อิทํ ลทฺธนฺติ สลฺลกฺเขตพฺพํ ฯ
เยน หิ อสติยา ทินฺนํ โหติ โส สตึ ปฏิลภิตฺวา ปุน อาคจฺฉติ ฯ
อถสฺส วตฺตพฺพํ ตว โจลกํ ปสฺสาหีติ ฯ เสสเมตฺถ
อุตฺตานตฺถเมว ฯ

สมุฏฺฐานาทีสุ ฉสฺสมุฏฺฐานํ สิยา กิริยา คหเณน อาปชฺชนโต
สิยา อกิริยา ปฏิกฺเขปสฺส อกรณโต รูปิยอญฺญวาทกอุปสฺ-
สุติสิกฺขาปทานิ หิ ตีณิ เอกปริจฺเฉทานิ โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตกํ
ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ

รูปิยสิกฺขาปทํ นิฏฺฐิตํ ฯ

เตน สมเยนาติ รูปิยสพฺโยหารสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ นานปฺ-
ปการกนฺติ กตากตาทิวเสน อเนกวิธํ ฯ รูปิยสพฺโยหารนฺติ ชาตรูป-
รชตปริวตฺตนํ ฯ สมาปชฺชนฺตีติ ปฏิคฺคหณสฺเสว ปฏิกฺขิตฺตตฺตา
ปฏิคฺคหิตปริวตฺตเน โทสํ อปสฺสนฺตา กโรนฺติ ฯ สีสูปคนฺติ อาทีสุ

สีสํ อุปคจฺฉตีติ สีสูปคํ ฯ โปตฺถเกสุ ปน สีสูปกนฺติ ลิขิตํ ฯ ยสฺส กสฺสจิ สีสาลงฺการสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ กเตน กตนฺติ อาทีสุ สุทฺโธ รูปิยสพฺโยหาโรเยว ฯ รูปิเย รูปิยสญฺญีติ อาทิมฺหิ ปุริมสิกฺขาปเท วุตฺตวตฺถูสุ นิสฺสคฺคิยวตฺถุนา นิสฺสคฺคิยวตฺถุํ เจตาเปนฺตสฺส มูลคหเณ ปุริมสิกฺขาปเทน นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ อปราปรํ ปริวตฺตเน อิมินา นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยเมว ฯ นิสฺสคฺคิยวตฺถุนา ทุกฺกฏวตฺถุํ วา กปฺปิยวตฺถุํ วา เจตาเปนฺตสฺสาปิ เอเสว นโย ฯ โย หิ อยํ อรูปิเย รูปิยสญฺญี รูปิยํ เจตาเปตีติ อาทิ ทุติโย ติโก วุตฺโต ตสฺสานุโลมตฺตา อวุตฺโตปิ อยมปโรปิ รูปิเย รูปิยสญฺญี อรูปิยํ เจตาเปตีติ อาทิ ติโก เวทิตพฺโพ ฯ อตฺตโน วา หิ อรูปิเยน ปรสฺส รูปิยํ เจตาเปยฺย อตฺตโน วา รูปิเยน ปรสฺส อรูปิยํ อุภยถาปิ รูปิยสพฺโยหาโร กโตเยว โหติ ฯ ตสฺมา ปาลิยํ เอกนฺเตน รูปิยปกฺเข เอโกเยว ติโก วุตฺโตติ ฯ ทุกฺกฏวตฺถุนา ปน นิสฺสคฺคิยวตฺถุํ เจตาเปนฺตสฺส มูลคหเณ ปุริมสิกฺขาปเทน ทุกฺกฏํ ปจฺฉาปริวตฺตเน อิมินา นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ ครุกสฺส เจตาปิตตฺตา ฯ ทุกฺกฏวตฺถุนา ทุกฺกฏวตฺถุเมว กปฺปิยวตฺถุํ วา เจตาเปนฺตสฺส มูลคหเณ ปุริมสิกฺขา-ปเทน ทุกฺกฏํ ปจฺฉาปริวตฺตเนปิ อิมินา ทุกฺกฏเมว ฯ กสฺมา ฯ อกปฺปิยวตฺถุนา เจตาปิตตฺตา ฯ อนฺธกฏฺฐกถายํ ปน สเจ กยวิกฺกยํ สมาปชฺเชยฺย นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยนฺติ ภาสิตํ ตํ ทุพฺภาสิตํ ฯ กสฺมา ฯ น หิ ทานคหณโต อญฺโญ กยวิกฺกโย นาม อตฺถิ ฯ

กยวิกฺกยสิกฺขาปทญฺจ กปฺปิยวตฺถุนา กปฺปิยวตฺถุํ ปริวตฺตนเมว สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ตญฺจ โข อญฺญตฺร สหธมฺมิเกหิ ฯ อิทํ สิกฺขาปทํ รูปิเยน จ รูปิยารูปิยเจตาปนํ อรูปิเยน จ รูปิยเจตาปนํ ทุกฺกฏวตฺถุนา ปน ทุกฺกฏวตฺถุโน เจตาปนํ เนว อิธ น ตตฺถ ปาลิยํ วุตฺตํ ฯ น เจตฺถ อนาปตฺติ ภวิตุํ อรหติ ฯ ตสฺมา ยเถว ทุกฺกฏวตฺถุโน ปฏิคฺคหเณ ทุกฺกฏํ ตเถว ตสฺส วา เตเนว เจตาปเนปิ ทุกฺกฏํ ยุตฺตนฺติ ภควโต อธิปฺปายญฺญูหิ วุตฺตํ ฯ กปปิยวตฺถุนา ปน นิสฺสคฺคิยวตฺถุํ เจตาเปนฺตสฺส มูลคหเณ ปุริม-สิกฺขาปเทน อนาปตฺติ ปจฺฉาปริวตฺตเน อิมินา นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ ฯ วุตฺตํ เหตํ อรูปิเย อรูปิยสญฺญี รูปิยํ เจตาเปติ นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยนฺติ[๑] ฯ เตเนว กปฺปิยวตฺถุนา ทุกฺกฏวตฺถุํ เจตาเปนฺตสฺส มูลคหเณ ตเถว อนาปตฺติ ปจฺฉาปริวตฺตเน อิมินา ทุกฺกฏํ ฯ กสฺมา ฯ อกปฺปิยสฺส เจตาปิตตฺตา ฯ กปฺปิยวตฺถุนา ปน กปฺปิยวตฺถุํ อญฺญตฺร สหธมฺมิเกหิ เจตาเปนฺตสฺส มูลคหเณ ปุริมสิกฺขาปเทน อนาปตฺติ ปจฺฉาปริวตฺตเน อุปริ กยวิกฺกยสิกฺขาปเทน นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ ฯ กยวิกฺกยํ โมเจตฺวา คณฺหนฺตสฺส อุปริสิกฺขาปเทนปิ อนาปตฺติ ฯ วุฑฺฒึ ปโยเชนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ

อิมสฺส จ รูปิยสพฺโยหารสฺส ครุภาวทีปกํ อิทํ ปตฺตจตุกฺกํ เวทิตพฺพํ ฯ โย หิ รูปิยํ อุคฺคณฺหิตฺวา เตน อยพีชํ สมุฏฺฐาเปติ ตํ โกฏฺฏาเปตฺวา เตน โลเหน ปตฺตํ กาเรติ อยํ ปตฺโต มหาอกปฺปิโย นาม น สกฺกา เกนจิ อุปาเยน กปฺปิโย กาตุํ ฯ

๑. วิ. มหาวิภงฺค. ๒/๔๗.

สเจ หิ ตํ วินาเสตฺวา ถาลกํ กาเรติ ตํปิ อกปฺปิยํ ฯ วาสึ กาเรติ ตาย ฉินฺนํ ทนฺตกฏฺฐํปิ อกปฺปิยํ ฯ พลิสํ กาเรติ เตน มาริตา มจฺฉาปิ อกปฺปิยา ฯ วาสีผลํ ตาเปตฺวา อุทกํ วา ขีรํ วา อุณฺหาเปติ ตํปิ อกปฺปิยเมว ฯ โย ปน รูปิยํ อุคฺคณฺหิตฺวา เตน ปตฺตํ กีณาติ อยํปิ ปตฺโต อกปฺปิโย ปญฺจนฺนํปิ สห-ธมฺมิกานํ น กปฺปตีติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ สกฺกา ปน กปฺปิโย กาตุํ ฯ โส หิ มูเล มูลสามิกานํ ปตฺเต จ ปตฺตสฺสามิกานํ ทินฺเน กปฺปิโย โหติ ฯ กปฺปิยภณฺฑํ ทตฺวา คเหตฺวา ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ โยปิ รูปิยํ อุคฺคณฺหาเปตฺวา กปฺปิยการเกน สทฺธึ กมฺมารกุลํ คนฺตฺวา ปตฺตํ ทิสฺวา อยํ มยฺหํ รุจฺจตีติ วทติ ฯ กปฺปิยการโก จ ตํ รูปิยํ ทตฺวา กมฺมารํ สญฺญาเปติ ฯ อยํปิ ปตฺโต กปฺปิยโวหาเรน คหิโต ทุติยปตฺตสทิโสเยว มูลสฺส สมฺปฏิจฺ-ฉิตตฺตา อกปฺปิโยว ฯ กสฺมา เสสานํ น กปฺปตีติ ฯ มูลสฺส อนิสฺสฏฺฐตฺตา ฯ โย ปน รูปิยํ อสมฺปฏิจฺฉิตฺวา เถรสฺส ปตฺตํ กีณิตฺวา เทหีติ ปหิตกปฺปิยการเกน สทฺธึ กมฺมารกุลํ คนฺตฺวา ปตฺตํ ทิสฺวา อิเม กหาปเณ คเหตฺวา อิมํ เทหีติ กหาปเณ ทาเปตฺวา คหิโต อยํ ปตฺโต เอตสฺเสว ภิกฺขุโน น วฏฺฏติ ทุพฺพิจาริตตฺตา ฯ อญฺเญสํ ปน วฏฺฏติ มูลสฺส อสมฺปฏิจฺฉิตตฺตา ฯ มหาสุมตฺเถรสฺส กิร อุปชฺฌาโย อนุรุทฺธตฺเถโร นาม อโหสิ ฯ โส อตฺตโน เอวรูปํ ปตฺตํ สปฺปิสฺส ปูเรตฺวา สงฺฆสฺส นิสฺสชฺชิ ฯ ตปิฏฺฐกจูฬนาคตฺเถรสฺสปิ สทฺธิวิหาริกานํ เอวรูโป ปตฺโต อโหสิ ฯ

ตํ เถโร สปฺปิสฺส ปูราเปตฺวา สงฺฆสฺส นิสฺสชฺชาเปสีติ ฯ อิทํ อกปฺปิยปตฺตจตุกฺกํ ฯ สเจ ปน รูปิยํ อสมฺปฏิจฺฉิตฺวา เถรสฺส ปตฺตํ กีณิตฺวา เทหีติ ปหิตกปฺปิยการเกน สทฺธึ กมฺมารกุลํ คนฺตฺวา ปตฺตํ ทิสฺวา อยํ มยฺหํ รุจฺจตีติ วา อิมาหํ คเหสฺสามีติ วา วทติ กปฺปิยการโก จ ตํ รูปิยํ ทตฺวา กมฺมารํ สญฺญาเปติ อยํ ปตฺโต สพฺพกปฺปิโย พุทฺธานํปิ ปริโภคารโห ฯ

อรูปิเย รูปิยสญฺญีติ ขรปตฺตาทีสุ สุวณฺณาทิสญฺญี ฯ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ สเจ เตน อรูปิยํ เจตาเปติ ทุกฺกฏาปตฺติ โหติ ฯ เอส นโย เวมติเก ฯ อรูปิยสญฺญิสฺส ปน ปญฺจหิ สหธมฺมิเกหิ สทฺธึ อิทํ คเหตฺวา อิทํ เทถาติ กยวิกฺกยํ กโรนฺตสฺสาปิ อนาปตฺติ ฯ เสสํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

ฉสฺสมุฏฺฐานํ กิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ

รูปิยสพฺโยหารสิกฺขาปทํ นิฏฺฐิตํ ฯ

เตน สมเยนาติ กยวิกฺกยสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ กตีหิปิ ตฺยายนฺติ กติ เต อยํ ฯ หิกาโร ปเนตฺถ ปทปูรโณ ปิกาโร ครหายํ ฯ อยํ ทุพฺพลา สงฺฆาฏิ ตว กติทิวสานิ ภวิสฺสตีติ อตฺโถ ฯ อถวา กติหํปิ ตฺยายนฺติปิ ปาโฐ ฯ ตตฺถ กติหนฺติ กติอหานิ กติทิวสานีติ วุตฺตํ โหติ ฯ เสสํ วุตฺตนยเมว ฯ กตีหิปิ มฺยายนฺติ อิทํ เอเตเนว นเยน เวทิตพฺพํ ฯ คิหีปิ นํ คิหิสฺสาติ เอตฺถ นนฺติ นามตฺเถ นิปาโต คิหีปิ นาม คิหิสฺสาติ วุตฺตํ

โหติ ฯ นานปฺปการกนฺติ จีวราทีนํ กปฺปิยภณฺฑานํ วเสน อเนกวิธํ ฯ เตเนวสฺส ปทภาชเน จีวรํ อาทึ กตฺวา ทสิกสุตฺต- ปริโยสานํ กปฺปิยภณฺฑเมว ทสฺสิตํ ฯ อกปฺปิยภณฺฑปริวตฺตนํ หิ กยวิกฺกยสงฺคหํ น คจฺฉติ ฯ กยวิกฺกยนฺติ กยญฺเจว วิกฺกยญฺจ ฯ อิมินา อิมํ เทหีติ อาทินา นเยน ปรสฺส กปฺปิยภณฺฑํ คณฺหนฺโต กยํ สมาปชฺชติ อตฺตโน กปฺปิยภณฺฑํ เทนฺโต วิกฺกยํ ฯ อชฺฌา- จรตีติ อภิภวิตฺวา จรติ ฯ วีติกฺกมวาจํ ภาสตีติ อตฺโถ ฯ ยโต กยิตญฺจ โหติ วิกฺกีตญฺจาติ ยทา กยิตญฺจ โหติ ปรภณฺฑํ อตฺตโน หตฺถคตํ กโรนฺเตน วิกฺกยิตญฺจ อตฺตโน ภณฺฑํ ปรหตฺถคตํ กโรนฺเตน ฯ อิมินา อิมนฺติอาทิวจนานุรูปโต ปน ปาโจ ปรมํ อตฺตโน ภณฺฑํ ทสฺสิตํ ฯ นิสฺสชฺชิตพฺพนฺติ เอวํ ปรสฺส หตฺถโต กยวิกฺกยวเสน คหิตํ กปฺปิยภณฺฑํ นิสฺสชฺชิตพฺพํ ฯ อยํ หิ กยวิกฺกโย ฐเปตฺวา ปญฺจ สหธมฺมิเก อวเสเสหิ คิหิปพฺพชิเตหิ อนฺตมโส มาตาปิตูหิปิ สทฺธึ น วฏฺฏติ ฯ

ตตฺรายํ วินิจฺฉโย ฯ วตฺเถน วา วตฺถํ โหตุ ภตฺเตน วา ภตฺตํ ยงฺกิญฺจิ กปฺปิยํ อิมินา อิมํ เทหีติ วทติ ทุกฺกฏํ ฯ เอวํ วตฺวา มาตุยาปิ อตฺตโน ภณฺฑํ เทติ ทุกฺกฏา ฯ อิมินา อิมํ เทหีติ วุตฺโต วา อิมํ เทหิ อิมํ เต ทสฺสามีติ วตฺวา วา มาตุยาปิ ภณฺฑํ อตฺตโน คณฺหาติ ทุกฺกฏํ ฯ อตฺตโน ภณฺเฑ ปรหตฺถํ ปรภณฺเฑ จ อตฺตโน หตฺถํ สมฺปตฺเต นิสฺสคฺคิยํ ฯ มาตรํ ปน ปิตรํ วา อิมํ เทหีติ วทโต วิญฺญตฺติ น โหติ ฯ

อิมํ คณฺหาหีติ วทโต สทฺธาเทยฺยวินิปาตนํ น โหติ ฯ อญฺญาตกํ อิมํ เทหีติ วทโต วิญฺญตฺติ โหติ ฯ อิมํ คณฺหาหีติ วทโต สทฺธาเทยฺยวินิปาตนํ โหติ ฯ อิมินา อิมํ เทหีติ กยวิกฺกยํ อาปชฺชโต นิสฺสคฺคิยํ ฯ ตสฺมา กปฺปิยภณฺฑํ ปริวตฺตนฺเตน มาตาปิตูหิ สทฺธึ กยวิกฺกยํ อญฺญาตเกหิ สทฺธึ ติสฺโส อาปตฺติโย โมเจนฺเตน ปริวตฺเตตพฺพํ ฯ ตตฺรายํ ปริวตฺตนวิธิ ฯ ภิกฺขุสฺส ปาเถยฺยตณฺฑุลา โหนฺติ ฯ โส อนฺตรามคฺเค ภตฺตหตฺถปุริสํ ทิสฺวา อมฺหากํ ตณฺฑุลา อตฺถิ น จ โน อิเมหิ อตฺโถ ภตฺเตน ปน อตฺโถติ วทติ ฯ ปุริโส ตณฺฑุเล คเหตฺวา ภตฺตํ เทติ วฏฺฏติ ฯ ติสฺโสปิ อาปตฺติโย น โหนฺติ ฯ อนฺตมโส นิมิตฺตกมฺมมตฺตํปิ น โหติ ฯ กสฺมา ฯ มูลสฺส อตฺถิตาย ฯ ปรโต จ วุตฺตเมว อิทํ อมฺหากํ อตฺถิ อมฺหากญฺจ อิมินา จ อิมินา จ อตฺโถติ ภณตีติ ฯ โย ปน เอวํ อกตฺวา อิมินา อิมํ เทหีติ ปริวตฺเตติ ยถาวตฺถุกเมว ฯ วิฆาสาทํ ทิสฺวา อิมํ โอทนํ ภุญฺชิตฺวา รชนํ วา ทารูนิ วา อาหราติ เทติ รชนฉลฺลิคณนาย จ ทารุคณนาย จ นิสฺสคฺคิยานิ โหนฺติ ฯ อิมํ โอทนํ ภุญฺชิตฺวา อิทนฺนาม กโรถาติ ทนฺตการาทีหิ สิปฺปิเกหิ ธมกรกาทีสุ ตํ ตํ ปริกฺขารํ กาเรติ รชเกหิ วา วตฺถํ โธวาเปติ ยถาวตฺถุกเมว ฯ นหาปิเตน เกเส ฉินฺทาเปติ กมฺมกาเรหิ นวกมฺมํ กาเรติ ยถาวตฺถุกเมว ฯ สเจ ปน อิทํ ภตฺตํ ภุญฺชิตฺวา อิทํ กโรถาติ น วทติ อิทํ ภตฺตํ ภุญฺช ภุตฺโตสิ ภุญฺชิสฺสสิ อิทํ นาม กโรหีติ วทติ

วฏฺฏติ ฯ เอตฺถ จ กิญฺจาปิ วตฺถโธวเน วา เกสจฺเฉทเน วา ภูมิโสธนาทินวกมฺเม วา ปรภณฺฑํ อตฺตโน หตฺถคตํ นิสฺสชฺชิตพฺพํ นาม นตฺถิ มหาอฏฺฐกถายํ ปน ทพฺพํ กตฺวา วุตฺตตฺตา น สกฺกา เอตํ ปฏิกฺขิปิตุํ ตสฺมา ยถา นิสฺสคฺคิยวตฺถุมฺหิ ปริภุตฺเต วา นฏฺเฐ วา ปาจิตฺติยํ เทเสติ เอวํ อิธาปิ เทเสตพฺพํ ฯ

กยวิกฺกเย กยวิกฺกยสญฺญีติ อาทิมฺหิ โย กยวิกฺกยํ สมาปชฺชติ โส ตสฺมึ กยวิกฺกยสญฺญี วา ภวตุ เวมติโก วา นกยวิกฺกย-สญฺญี วา นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยเมว ฯ จูฬตฺติเก ทฺวีสุ ปเทสุ ทุกฺกฏเมวาติ เอวมตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ อคฺฆํ ปุจฺฉตีติ อยํ ตว ปตฺโต กึ อคฺฆตีติ ปุจฺฉติ ฯ อิทํ นามาติ วุตฺเต ปน สเจ ตสฺส กปฺปิยภณฺฑํ มหคฺฆํ โหติ เอวญฺจ นํ ปฏิวทติ อุปาสก มม อิทํ วตฺถุ มหคฺฆํ ตว ปตฺตํ อญฺญสฺส เทหีติ ฯ ตํ สุตฺวา อิตโร อญฺญํ ถาลกํปิ ทสฺสามีติ วทติ คณฺหิตุํ วฏฺฏติ ฯ อิทํ อมฺหากํ อตฺถีติ วุตฺตลกฺขเณ ปติ ฯ สเจ โส ปตฺโต มหคฺโฆ ภิกฺขุโน วตฺถุ อปฺปคฺฆํ ปตฺตสฺสามิโก จสฺส อปฺปคฺฆภาวํ น ชานาติ ปตฺโต น คเหตพฺโพ ฯ มม วตฺถุ อปฺปคฺฆนฺติ อาจิกฺขิตพฺพํ ฯ มหคฺฆภาวํ วตฺวา วญฺเจตฺวา คณฺหนฺโต หิ ภณฺฑํ อคฺฆาเปตฺวา กาเรตพฺพตํ อาปชฺชติ ฯ สเจ ปตฺตสฺสามิโก โหตุ ภนฺเต เสสํ มม ปุญฺญํ ภวิสฺสตีติ เทติ วฏฺฏติ ฯ กปฺปิย-การกสฺส อาจิกฺขตีติ ยสฺส หตฺถโต ภณฺฑํ คณฺหาติ ตํ ฐเปตฺวา อญฺญํ อนฺตมโส ตสฺส ปุตฺตภาตุกํปิ กปฺปิยการกํ กตฺวา อิมินา

อิทนฺนาม คเหตฺวา เทหีติ อาจิกฺขติ ฯ โส เจ เฉโก โหติ ปุนปฺปุนํ อปเนตฺวา วิวเทตฺวา คณฺหาติ ตุณฺหีภูเตน ฐาตพฺพํ ฯ โน เจ เฉโก โหติ น ชานาติ คเหตุํ วาณิชโก ตํ วญฺเจติ มา คณฺหาติ วตฺตพฺโพ ฯ อิทํ อมฺหากํ อตฺถีติ อาทิมฺหิ อิทํ ปฏิคฺคหิตํ เตลํ วา สปฺปิ วา อมฺหากํ อตฺถิ อมฺหากญฺจ อญฺเญน อปฏิคฺคหิตเกน อตฺโถติ ภณติ ฯ สเจ โส ตํ คเหตฺวา อญฺญํ เทติ ปฐมํ อตฺตโน เตลํ น มินาเปตพฺพํ ฯ กสฺมา ฯ เตลนาฬิยมฺหิ อวสิฏฺฐํ เตลํ โหติ ตํ ปจฺฉา มินนฺตสฺส อปฏิคฺคหิตกํ ทูเสยฺยาติ ฯ เสสํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

ฉสฺสมุฏฺฐานํ กิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ

กยวิกฺกยสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

นิฏฺฐิโต จ ทุติโย วคฺโค ฯ

เตน สมเยนาติ ปตฺตสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ ปตฺตวณิชฺชนฺติ คามนิคมาทีสุ วิจรนฺตา ปตฺตวณิชฺชํ วา กริสฺสนฺติ อามตฺติกาปณํ วาติ อามตฺตานิ วุจฺจนฺติ ภาชนานิ ฯ ตานิ เยสํ ภณฺฑนฺติ เต อามตฺติกา ฯ เตสํ อามตฺติกานํ อาปณํ อามตฺติกาปณํ ฯ กุลาลภณฺฑวาณิชกาปณนฺติ อตฺโถ ฯ

ตโย ปตฺตสฺส วณฺณาติ ตีณิ ปตฺตสฺส ปมาณานิ ฯ อฑฺฒาฬฺหโกทนํ คณฺหาตีติ มคธนาฬิยา ทฺวินฺนํ ตณฺฑุลนาฬีนํ โอทนํ คณฺหาติ ฯ มคธนาฬี นาม อฑฺฒเตรสปลฺลา โหตีติ อนฺธกฏฺฐ-กถายํ วุตฺตํ ฯ สีหลทีเป ปกตินาฬี มหนฺตา ทมิฬนาฬี ขุทฺทกา

มคธนาฬี ปมาณยุตฺตา ฯ ตาย มคธนาฬิยา ทิยฑฺฒนาฬี เอกา สีหลนาฬี โหตีติ มหาอฏฺฐกถายํ วุตฺตํ ฯ จตุพฺภาคขาทนียนฺติ โอทนสฺส จตุตฺถภาคปฺปมาณํ ขาทนียํ ฯ ตํ หตฺถหาริยสฺส มุคฺค-สูปสฺส วเสน เวทิตพฺพํ ฯ ตทุปิยญฺจ พฺยญฺชนนฺติ ตสฺส โอทนสฺส อนุรูปํ มจฺฉมํสสากผลกฬีราทิพฺยญฺชนํ ฯ ตตฺรายํ วินิจฺฉโย ฯ อนุปหตปุราณสาลิตณฺฑุลานํ สุโกฏฺฏิตปริสุทฺธานํ เทฺว มคธนาฬิโย คเหตฺวา เตหิ ตณฺฑุเลหิ อนุตฺตณฺฑุลมกิลินฺนมปิณฺฑิตํ สุวิสุทฺธํ กุณฺฑมกุลราสิสทิสํ อวสฺสาวิโตทนํ ปจิตฺวา นิรวเสสํ ปตฺเต ปกฺขิปิตฺวา ตสฺส โอทนสฺส จตุตฺถภาคปฺปมาโณ นาติฆโน นาติตนุโก หตฺถหาริโย สพฺพสํภารสงฺขโต มุคฺคสูโป ปกฺขิปิตพฺโพ ฯ ตโต อาโลปสฺส อาโลปสฺส อนุรูปํ ยาวปรมาโลปปโหนกํ มจฺฉมํสาทิพฺยญฺชนํ ปกฺขิปิตพฺพํ ฯ สปฺปิเตลตกฺกรสกญฺชิกาทีนิ ปน คณนูปคานิ น โหนฺติ ฯ ตานิ หิ โอทนคติกาเนว เนว หาเปตุํ น วฑฺเฒตุํ สกฺโกนฺติ ฯ เอวเมตํ สพฺพมฺปิ ปกฺขิตฺตํ สเจ ปตฺตสฺส มุขวฏฺฏิยา เหฏฺฐิมราชิสมํ ติฏฺฐติ สุตฺเตน วา หิเรน วา ฉินฺทนฺตสฺส สุตฺตสฺส วา หิรสฺส วา เหฏฺฐิมนฺตํ ผุสติ อยํ อุกฺกฏฺโฐ นาม ปตฺโต ฯ สเจ ตํ ราชึ อติกฺกมฺม ถูปีกตํ ติฏฺฐติ อยํ อุกฺกฏฺโฐมโก นาม ปตฺโต ฯ สเจ ตํ ราชึ น สมฺปาปุณาติ อนฺโตคตเมว โหติ อยํ อุกฺกฏฺฐุกฺกฏฺโฐ นาม ปตฺโต ฯ นาฬิโกทนนฺติ มคธนาฬิยา เอกาย ตณฺฑุลนาฬิยา โอทนํ ฯ ปตฺโถทนนฺติ มคธนาฬิยา อุปฑฺฒนาฬิโกทนํ ฯ เสสํ วุตฺตนเยเนว

เวทิตพฺพํ ฯ อยํ ปน นามมตฺเต วิเสโส ฯ สเจ นาพิโกทนาทิ สพฺพํปิ ปกฺขิตฺตํ วุตฺตนเยเนว เหฏฺฐิมราชิสมํ ติฏฺฐติ อยํ มชฺฌิโม นาม ปตฺโต ฯ สเจ ตํ ราชึ อติกฺกมฺม ถูปีกตํ ติฏฺฐติ อยํ มชฺฌิโมมโก นาม ปตฺโต ฯ สเจ ตํ ราชึ น สมฺปาปุณาติ อนฺโตคตเมว โหติ อยํ มชฺฌิมุกฺกฏฺโฐ นาม ปตฺโต ฯ สเจ ปตฺโถทนาทิ สพฺพํปิ ปกฺขิตฺตํ เหฏฺฐิมราชิสมํ ติฏฺฐติ อยํ โอมโก นาม ปตฺโต ฯ สเจ ตํ ราชึ อติกฺกมฺม ถูปีกตํ ติฏฺฐติ อยํ โอม-โกมโก นาม ปตฺโต ฯ สเจ ตํ ราชึ น สมฺปาปุณาติ อนฺโตคตเมว โหติ อยํ โอมกุกฺกฏฺโฐ นาม ปตฺโตติ เอวเมเต นว ปตฺตา เวทิตพฺพา ฯ เตสุ เทฺว อปตฺตา อุกฺกฏฺฐุกฺกฏฺโฐ จ โอมโกมโก จ ฯ ตโต อุกฺกฏฺโฐ อปตฺโต โอมโก อปตฺโตติ อิทํ หิ เอเต สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อุกฺกฏฺฐุกฺกฏฺโฐ หิ เอตฺถ อุกฺกฏฺฐโต อุกฺกฏฺฐตฺตา ตโต อุกฺกฏฺโฐ อปตฺโตติ วุตฺโต ฯ โอมโกมโก จ โอมกโต โอมกตฺตา ตโต โอมโก อปตฺโตติ วุตฺโต ฯ ตสฺมา เอเต ภาชนปริ-โภเคน ปริภุญฺชิตพฺพา น อธิฏฺฐานูปคา น วิกปฺปนูปคา ฯ อิตเร ปน สตฺต อธิฏฺฐหิตฺวา วา วิกปฺเปตฺวา วา ปริภุญฺชิตพฺพา ฯ

เอวํ อกตฺวา ตํ ทสาหํ อติกฺกามยโต นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยนฺติ ตํ สตฺตวิธํปิ ปตฺตํ ทสาหปรมํ กาลํ อติกฺกามยโต นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ ฯ นิสฺสคฺคิยํ ปตฺตํ อนิสฺสชฺชิตฺวา ปริภุญฺชตีติ ยาคุํ ปิวิตฺวา โธเต ทุกฺกฏํ ชชฺชกํ ขาทิตฺวา ภตฺตํ ภุญฺชิตฺวา โธเต ทุกฺกฏนฺติ เอวํ ปโยเค ปโยเค ทุกฺกฏํ ฯ

อนาปตฺติ อนฺโตทสาหํ อธิฏฺเฐติ วิกปฺเปตีติ เอตฺถ ปน ปมาณยุตฺตสฺสาปิ อธิฏฺฐานวิกปฺปนูปคตฺตํ เอวํ เวทิตพฺพํ ฯ อโยปตฺโต ปญฺจหิ ปาเกหิ มตฺติกาปตฺโต ทฺวีหิ ปาเกหิ ปกฺโก อธิฏฺฐานูปโค ฯ อุโภปิ ยํ มูลํ ทาตพฺพํ ตสฺมึ ทินฺเนเยว สเจ เอโกปิ ปาโก อูโน โหติ กากณิกมตฺตํปิ วา มูลํ อทินฺนํ น อธิฏฺฐานูปคา ฯ สเจ ปตฺตสฺสามิโก วทติ ยทา ตุมฺหากํ มูลํ ภวิสฺสติ ตทา ทสฺสถ อธิฏฺฐหิตฺวา ปริภุญฺชถาติ ฯ เนว อธิฏฺฐานูปโค โหติ ฯ ปากสฺส หิ อูนตฺตา ปตฺตสงฺขยํ น คจฺฉติ มูลสฺส สกลสฺส วา เอกเทสสฺส วา อทินฺนตฺตา สกภาวํ น อุเปติ อญฺญสฺเสว สนฺตโก โหติ ตสฺมา ปาเก จ มูเล จ นิฏฺฐิเตเยว อธิฏฺฐานูปโค โหติ ฯ โย อธิฏฺฐานูปโค เสฺวว วิกปฺปนูปโค ฯ โส หตฺถํ อาคโตปิ อนาคโตปิ อธิฏฺฐาตพฺโพ วิกปฺเปตพฺโพ วา ฯ ยทิ หิ ปตฺตการโก มูลํ ลภิตฺวา สยํ วา ทาตุกาโม หุตฺวา อหํ ภนฺเต ตุมฺหากํ ปตฺตํ กตฺวา อสุกทิวเส นาม ปจิตฺวา ฐเปสฺสามีติ วทติ ภิกฺขุ จ เตน ปริจฺฉินฺนทิวสโต ทสาหํ อติกฺกาเมติ นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ ฯ สเจ ปน ปตฺตการโก อหํ ตุมฺหากํ ปตฺตํ กตฺวา ปจิตฺวา สาสนํ เปเสสฺสามีติ วตฺวา ตเถว กโรติ เตน เปสิตภิกฺขุ ปน ตสฺส ภิกฺขุโน น อาโรเจติ อญฺโญ ทิสฺวา วา สุตฺวา วา ตุมฺหากํ ภนฺเต ปตฺโต นิฏฺฐิโตติ อาโรเจติ เอตสฺส อาโรจนํ นปฺปมาณํ ฯ ยทา ปน เตน เปสิโตเยว อาโรเจติ ตสฺส วจนํ สุตทิวสโต ปฏฺฐาย ทสาหํ อติกฺกามยโต นิสฺสคฺคิยํ

ปาจิตฺติยํ ฯ สเจ ปตฺตการโก อหํ ตุมฺหากํ ปตฺตํ กตฺวา ปจิตฺวา กสฺสจิ หตฺเถ ปหิณิสฺสามีติ วตฺวา ตเถว กโรติ ปตฺตํ คเหตฺวา อาคตภิกฺขุ ปน อตฺตโน ปริเวเณ ฐเปตฺวา ตสฺส น อาโรเจติ อญฺโญ โกจิ ภณติ อปิ ภนฺเต อธุนา อาคโต ปตฺโต สุนฺทโรติ กุหึ อาวุโส ปตฺโตติ อิตฺถนฺนามสฺส หตฺเถ เปสิโตติ เอตสฺสปิ วจนํ นปฺปมาณํ ฯ ยทา ปน โส ภิกฺขุ ปตฺตํ เทติ ลทฺธทิวสโต ปฏฺฐาย ทสาหํ อติกฺกามยโต นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ ฯ ตสฺมา ทสาหํ อนติกฺกมิตฺวา อธิฏฺฐาตพฺโพ วิกปฺเปตพฺโพ วา ฯ

ตตฺถ เทฺว ปตฺตสฺส อธิฏฺฐานา กาเยน วา อธิฏฺฐาติ วาจาย วา อธิฏฺฐาติ ฯ เตสํ วเสน อธิฏฺฐหนฺเตน อิมํ ปตฺตํ ปจฺจุทฺธรามีติ วา เอตํ ปตฺตํ ปจฺจุทฺธรามีติ วา เอวํ สมฺมุเข วา ปรมฺมุเข วา ฐิตํ ปุราณปตฺตํ ปจฺจุทฺธริตฺวา อญฺญสฺส วา ทตฺวา นวปตฺตํ ยตฺถกตฺถจิ ฐิตํ หตฺเถน ปรามสิตฺวา อิมํ ปตฺตํ อธิฏฺฐามีติ จิตฺเตน อาโภคํ กตฺวา กายวิการํ กโรนฺเตน กาเยน วา อธิฏฺฐาตพฺโพ วจีเภทํ กตฺวา วาจาย วา อธิฏฺฐาตพฺโพ ฯ ตตฺร ทุวิธํ อธิฏฺฐานํ ฯ สเจ หตฺถปาเส โหติ อิมํ ปตฺตํ อธิฏฺฐามีติ วาจา ภินฺทิตพฺพา ฯ อถ อนฺโตคพฺเภ วา อุปริปาสาเท วา สามนฺตวิหาเร วา โหติ ฐปิตฏฺฐานํ สลฺลกฺเขตฺวา เอตํ ปตฺตํ อธิฏฺฐามีติ วาจา ภินฺทิตพฺพา ฯ อธิฏฺฐหนฺเตน ปน เอกเกน อธิฏฺฐาตตปิ วฏฺฏติ ฯ อญฺญสฺส สนฺติเก อธิฏฺฐาตตปิ วฏฺฏติ ฯ อญฺญสฺส สนฺติเก อยมานิสํโส ฯ สจสฺส อธิฏฺฐิโต นุโข เม

โนติ วิมติ อุปฺปชฺชติ อิตโร สาเรตฺวา วิมตึ ฉินฺทิสฺสติ ฯ สเจ โกจิ ทส ปตฺเต ลภิตฺวา สพฺเพว อตฺตนาว ปริภุญฺชิตุกาโม โหติ น สพฺเพ อธิฏฺฐาตพฺพา ฯ เอกํ ปตฺตํ อธิฏฺฐาย ปุนทิวเส ตํ ปจฺจุทฺธริตฺวา อญฺโญ อธิฏฺฐาตพฺโพ ฯ เอเตน อุปาเยน วสฺสสตํปิ ปริหริตุํ สกฺกา ฯ เอวํ อปฺปมตฺตสฺส ภิกฺขุโน สิยา อธิฏฺฐาน-วิชหนนฺติ ฯ สิยาติ ฯ สเจ หิ อยํ ปตฺตํ อญฺญสฺส วา เทติ วิพฺภมติ วา สิกฺขํ วา ปจฺจกฺขาติ กาลํ วา กโรติ ลิงฺคํ วาสฺส ปริวตฺตติ ปจฺจุทฺธรติ วา ปตฺเต วา ฉิทฺทํ โหติ อธิฏฺฐานํ วิชหติ ฯ วุตฺตํปิ เจตํ

> ทินฺนวิพฺภนฺตปจฺจกฺขา กาลกฺริยกเตน จ
> ลิงฺคปจฺจุทฺธรา เจว ฉิทฺเทน ภวติ สตฺตมนฺติ ฯ

โจราหรณวิสฺสาสคฺคาเหหิปิ วิชหติเยว ฯ กิตฺตเกน ฉิทฺเทน อธิฏฺฐานํ ภิชฺชติ ฯ เยน กงฺคุสิฏฺฐํ นิกฺขมติ เจว ปวิสติ จ ฯ อิทํ หิ สตฺตนฺนํ ธญฺญานํ ลามกธญฺญสิฏฺฐํ ฯ ตสฺมึ อยจุณฺเณน วา อาณิยา วา ปฏิปากติเก กเต ทสาหพฺภนฺตเร ปุน อธิฏฺฐาตพฺโพ ฯ อยนฺตาว อนฺโตทสาหํ อธิฏฺเฐติ วิกปฺเปตีติ เอตฺถ อธิฏฺฐาเน วินิจฺฉโย ฯ

วิกปฺปเน ปน เทฺว วิกปฺปนา สมฺมุขา วิกปฺปนา จ ปรมฺมุขา วิกปฺปนา จ ฯ กถํ สมฺมุขา วิกปฺปนา โหติ ฯ ปตฺตานํ เอกพหุภาวํ สนฺนิหิตาสนฺนิหิตภาวญฺจ ญตฺวา อิมํ ปตฺตนฺติ วา อิเม ปตฺเตติ วา เอตํ ปตฺตนฺติ วา เอเต ปตฺเตติ วา วตฺวา

ตุยฺหํ วิกปฺเปมีติ วตฺตพฺพํ ฯ อยเมกา สมฺมุขา วิกปฺปนา ฯ เอตฺตาวตา นิเธตุํ วฏฺฏติ ปริภุญฺชิตุํ ปน วิสฺสชฺเชตุํ วา อธิฏฺฐาตุํ วา น วฏฺฏติ ฯ มยฺหํ สนฺตกํ ปริภุญฺช วา วิสฺสชฺเชหิ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรหีติ เอวํ ปน วุตฺเต ปจฺจุทฺธาโร นาม โหติ ฯ ตโต ปภูติ ปริโภคาทโยปิ วฏฺฏนฺติ ฯ อปโร นโย ฯ ตเถว ปตฺตานํ เอกพหุภาวํ สนฺนิหิตาสนฺนิหิตภาวญฺจ ญตฺวา ตสฺเสว ภิกฺขุโน สนฺติเก อิมํ ปตฺตนฺติ วา อิเม ปตฺเตติ วา เอตํ ปตฺตนฺติ วา เอเต ปตฺเตติ วา วตฺวา ปญฺจสุ สหธมฺมิเกสุ อญฺญตรสฺส อตฺตนา อภิรุจิตสฺส ยสฺส กสฺสจิ นามํ คเหตฺวา ติสฺสสฺส ภิกฺขุโน วิกปฺเปมีติ วา ติสฺสาย ภิกฺขุนิยา สิกฺขมานาย ติสฺสสฺส สามเณรสฺส ติสฺสาย สามเณริยา วิกปฺเปมีติ วา วตฺตพฺพํ ฯ อยํ อปราปิ สมฺมุขา วิกปฺปนา ฯ เอตฺตาวตา นิเธตุํ วฏฺฏติ ปริโภคาทีสุ ปน เอกํปิ น วฏฺฏติ ฯ เตน ปน ภิกฺขุนา ติสฺสสฺส ภิกฺขุโน สนฺตกํ ฯเปฯ ติสฺสาย สามเณริยา สนฺตกํ ปริภุญฺช วา วิสฺสชฺเชหิ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรหีติ วุตฺเต ปจฺจุทฺธาโร นาม โหติ ฯ ตโต ปภูติ ปริโภคาทโยปิ วฏฺฏนฺติ ฯ กถํ ปรมฺมุขา วิกปฺปนา โหติ ฯ ปตฺตานํ ตเถว เอกพหุภาวํ สนฺนิหิตาสนฺนิหิตภาวญฺจ ญตฺวา อิมํ ปตฺตนฺติ วา อิเม ปตฺเตติ วา เอตํ ปตฺตนฺติ วา เอเต ปตฺเตติ วา วตฺวา ตุยฺหํ วิกปฺปนตฺถาย ทมฺมีติ วตฺตพฺพํ ฯ เตน วตฺตพฺโพ โก เต มิตฺโต วา สนฺทิฏฺโฐ วาติ ฯ ตโต อิตเรน ปุริมนเยเนว ติสฺโส ภิกฺขูติ

วา ฯเปฯ ติสฺสา สามเณรีติ วา วตฺตพฺพํ ฯ ปุน เตน ภิกฺขุนา อหํ ติสฺสสฺส ภิกฺขุโน ทมฺมีติ วา ฯเปฯ ติสฺสาย สามเณริยา ทมฺมีติ วา วตฺตพฺพํ ฯ อยํ ปรมฺมุขา วิกปฺปนา ฯ เอตฺตาวตา นิเธตุํ วฏฺฏติ ปริโภคาทีสุ ปน เอกํปิ น วฏฺฏติ ฯ เตน ภิกฺขุนา ทุติยสมฺมุขาวิกปฺปนายํ วุตฺตนเยเนว อิตฺถนฺนามสฺส สนฺตกํ ปริภุญฺช วา วิสฺสชฺเชหิ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรหีติ วุตฺเต ปจฺจุทฺธาโร นาม โหติ ฯ ตโต ปภูติ ปริโภคาทโยปิ วฏฺฏนฺติ ฯ อิมาสํ ปน ทฺวินฺนํ วิกปฺปนานํ นานากรณํ อวเสโส จ วณฺณนากฺกโม สพฺโพ ปรมกจินสิกฺขาปทวณฺณนายํ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพ สทฺธึ สมุฏฺฐานาทีหีติ ฯ

ปตฺตสิกฺขาปทํ นิฏฺฐิตํ ฯ

เตน สมเยนาติ อูนปญฺจพนฺธนสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ น ยาเปตีติ โส กิร ยทิ อริยสาวโก นาภวิสฺส อญฺญถตฺตํปิ อคมิสฺส เอวํ เตหิ อุพฺพาฬฺโห ฯ โสตาปนฺนตฺตา ปน เกวลํ สรีเรเนว น ยาเปติ ฯ เตน วุตฺตํ อตฺตนาปิ น ยาเปติ ปุตฺตทาราปิสฺส กิลมนฺตีติ ฯ อูนปญฺจพนฺธเนนาติ เอตฺถ อูนานิ ปญฺจ พนฺธนานิ อสฺสาติ อูนปญฺจ-พนฺธโน ฯ นาสฺส ปญฺจ พนฺธนานิ ปูเรนฺตีติ อตฺโถ ฯ เตน อูนปญฺจ-พนฺธเนน ฯ อิตฺถมฺภูตสฺส ลกฺขเณ กรณวจนํ ฯ ตตฺถ ยสฺมา อพนฺธนสฺสาปิ ปญฺจ พนฺธนานิ น ปูเรนฺติ สพฺพโส นตฺถิตาย ตสฺมา ปทภาชเน อพนฺธโน วาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ อูนปญฺจพนฺธเนนาติ จ วุตฺตตฺตา ยสฺส ปญฺจพนฺธโน ปตฺโต โหติ ตสฺส โส อปตฺโต

ตสฺมา อญฺญํ วิญฺญาเปตุํ วฏฺฏติ ฯ พนฺธนญฺจ นาเมตํ ยสฺมา พนฺธโนกาเส สติ โหติ อสฺติ น โหติ ตสฺมา ตสฺส ลกฺขณํ ทสฺเสตุํ อพนฺธโนกาโส นามาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ทฺวงฺคุลราชิ น โหตีติ มุขวฏฺฏิโต เหฏฺฐา ทฺวงฺคุลปฺปมาณา เอกาปิ ราชิ น โหติ ฯ ยสฺส ทฺวงฺคุลราชิ โหตีติ ยสฺส ปน ตาทิสา เอกา ราชิ โหติ โส ตสฺสา ราชิยา เหฏฺฐิมปริยนฺเต ปตฺตเวธเกน วิชฺฌิตฺวา ปจิตฺวา สุตฺตรชฺชุกมกจิรชฺชุกาทีหิ วา ติปุสุตฺตเกน วา พนฺธิตพฺโพ ฯ ตํ พนฺธน อามิสสฺส อลคฺคนตฺถํ ติปุปฏฺฏเกน วา เกนจิ พนฺธสิเลเสน วา ปฏิจฺฉาเทตพฺพํ ฯ โส จ ปตฺโต อธิฏฺฐหิตฺวา ปริภุญฺชิตพฺโพ ฯ สุขุมํ วา ฉิทฺทํ กตฺวา พนฺธิตพฺโพ ฯ สุทฺเธหิ ปน มธุสิฏฺฐกลาขาสชฺชุลสาทีหิ พนฺธิตุํ น วฏฺฏติ ฯ ผาณิตํ ฌาเปตฺวา ปาสาณจุณฺเณน พนฺธิตุํ วฏฺฏติ ฯ มุขวฏฺฏิสมีเป ปน ปตฺตเวธเกน วิชฺฌิยมาโน กปาลสฺส พหลตฺตา ภิชฺชติ ตสฺมา เหฏฺฐา วิชฺฌิตพฺโพ ฯ ยสฺส ปน เทฺว ราชิโย เอกาเยว วา จตุรงฺคุลา ตสฺส เทฺว พนฺธนานิ ทาตพฺพานิ ฯ ยสฺส ติสฺโส เอกาเยว วา ฉฬงฺคุลา ตสฺส ตีณิ ฯ ยสฺส จตสฺโส เอกาเยว วา อฏฺฐงฺคุลา ตสฺส จตฺตาริ ฯ ยสฺส ปญฺจ เอกาเยว วา ทสงฺคุลา โส พนฺโธปิ อพนฺโธปิ อปตฺโตเยว อญฺโญ วิญฺญาเปตพฺโพ ฯ เอส ตาว มตฺติกาปตฺเต วินิจฺฉโย ฯ อโยปตฺเต ปน สเจปิ ปญฺจ วา อติเรกานิ วา ฉิทฺทานิ โหนฺติ ตานิ จ อยจุณฺเณน วา อาณิยา วา โลหมณฺฑลเกน วา พทฺธานิ มฏฺฐานิ โหนฺติ เสฺวว

ปตฺโต ปริภุญฺชิตพฺโพ อญฺโญ น วิญฺญาเปตพฺโพ ฯ อถ ปน เอกํปิ ฉิทฺทํ มหนฺตํ โหติ โลหมณฺฑลเกน พทฺธํปิ มฏฺฐํ น โหติ ปตฺเต อามิสํ ลคฺคติ อกปฺปิโย โหติ อยํ อปตฺโต อญฺโญ วิญฺญาเปตพฺโพ ฯ เถโร วตฺตพฺโพติ ปตฺเต อานิสํสํ ทสฺเสตฺวา อยํ ภนฺเต ปตฺโต ปมาณยุตฺโต สุนฺทโร เถรานุรูโป ตํ คณฺหาถาติ วตฺตพฺโพ ฯ โย น คณฺเหยฺยาติ อนุกมฺปาย อคณฺหนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ โย ปน สนฺตุฏฺฐิยา กึ เม อญฺเญน ปตฺเตนาติ น คณฺหาติ ตสฺส อนาปตฺติ ฯ ปตฺตปริยนฺโตติ เอวํ ปริวตฺเตตฺวา ปริยนฺเต ฐิตปตฺโต ฯ อเทเสติ มญฺจปีฐจฺฉตฺตนาค- ทนฺตกาทิเก อเทเส น นิกฺขิปิตพฺโพ ฯ ยตฺถ ปุริมํ สุนฺทรํ ปตฺตํ ฐเปติ ตตฺเถว ฐเปตพฺโพ ฯ ปตฺตสฺส หิ นิกฺขิปนเทโส อนุชานามิ ภิกฺขเว อาธารกนฺติ[๑] อาทินา นเยน ขนฺธเก วุตฺโตเยว ฯ น อโภเคนาติ ยาคุรนฺธนรชนปจนาทินา อโภเคน น ภุญฺชิตพฺโพ ฯ อนฺตรามคฺเค ปน พฺยาธิมฺหิ อุปฺปนฺเน อญฺญสฺมึ ภาชเน อสติ มตฺติกาย ลิมฺปิตฺวา ยาคุํ วา ปจิตุํ อุทกํ วา ตาเปตุํ วฏฺฏติ ฯ น วิสฺสชฺเชตพฺโพติ อญฺญสฺส น ทาตพฺโพ ฯ สเจ ปน สทฺธิวิหาริโก วา อนฺเตวาสิโก วา อญฺญํ วรปตฺตํ ฐเปตฺวา อยํ มยฺหํ สารุปฺโป อยํ เถรสฺสาติ คณฺหาติ วฏฺฏติ ฯ อญฺโญ วา ตํ คเหตฺวา อตฺตโน ปตฺตํ เทติ วฏฺฏติ ฯ มยฺหเมว ปตฺตํ อาหราติ วตฺตพฺพกิจฺจํ นตฺถิ ฯ ปวาริตานนฺติ เอตฺถ จ สงฺฆวเสน ปวาริตฏฺฐาเน ปญฺจ- พนฺธเนเนว วฏฺฏติ ปุคฺคลวเสน ปวาริตฏฺฐาเน อูนปญฺจพนฺธเนนาปิ

๑. วิ. จุลฺลวคฺค. ๗/๑๙. ปาลิยเมว ปตฺตาธารกนฺติ ทิสฺสติ.

วฏฺฏีติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานตฺถเมว ฯ ฉสฺสมุฏฺฐานํ กิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ

อูนปญฺจพนฺธนสิกฺขาปทํ ฯ

เตน สมเยนาติ เภสชฺชสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ อตฺโถ ภนฺเตติ ราชา ภิกฺขู อุยฺยุตฺตปฺปยุตฺเต เถรสฺส เลณตฺถาย ปพฺภารํ โสเธนฺเต ทิสฺวา อารามิกํ ทาตุกาโม ปุจฺฉิ ฯ ปาฏิเยกฺโกติ วิสุํ เอโก ฯ มาลากิเตติ กตมาเล มาลธาเร กุสุมมาลาปฏิ-มณฺฑิเตติ อตฺโถ ฯ ติณณฺฑูปกนฺติ ติณจุมฺพิฏกํ ฯ ปฏิมุญฺจีติ ฐเปสิ ฯ สา อโหสิ สุวณฺณมาลาติ ทาริกาย สีเส ฐปิตมตฺตาเยว เถรสฺส อธิฏฺฐานวเสน สุวณฺณปทุมมาลา อโหสิ ฯ ตญฺหิ ติณณฺฑูปกํ สีเส ฐปิตมตฺตเมว สุวณฺณมาลา โหตูติ เถโร อธิฏฺฐาสิ ฯ ทุติยมฺปิ โข ฯเปฯ อุปสงฺกมีติ ทุติยทิวเสเยว อุปสงฺกมิ ฯ สุวณฺณนฺติ อธิมุจฺจีติ โสวณฺณมโย โหตูติ อธิฏฺฐาสิ ฯ ปญฺจนฺนํ เภสชฺชานนฺติ สปฺปิอาทีนํ ฯ พาหุลฺลิกาติ ปจฺจย-พาหุลฺลิกตาย ปฏิปนฺนา ฯ โกลุมฺเพปิ ฆเฏปีติ เอตฺถ โกลุมฺพา นาม มหามุขปาฏิโย วุจฺจนฺติ ฯ โอลีนวิลีนานีติ เหฏฺฐา จ อุภโต ปสฺเสสุ จ คลิตานิ ฯ โอกิณฺณวิกิณฺณาติ สปฺปิอาทีนํ คนฺเธน ภูมึ ขนนฺเตหิ โอกิณฺณา ภิตฺติโย จ ขนนฺเตหิ อุปริ สญฺจรนฺเตหิ จ วิกิณฺณา ฯ อนฺโตโกฏฺฐาคาริกาติ อพฺภนฺตเร สํวิหิต-โกฏฺฐาคารา ฯ

ปฏิสายนียานีติ ปฏิสายิตพฺพานิ ฯ ปริภุญฺชิตพฺพานีติ อตฺโถ ฯ เภสชฺชานีติ เภสชฺชกิจฺจํ กโรนฺตุ วา มา วา เอวํ ลทฺธโวหารานิ ฯ โคสปฺปีติ อาทีหิ โลเก ปากฏํ ทสฺเสตฺวา เยสํ มํสํ กปฺปตีติ อิมินา อญฺเญสํปิ มิคโรหิตสสาทีนํ สปฺปึ สงฺคเหตฺวา ทสฺเสติ ฯ เยสํ หิ ขีรํ อตฺถิ สปฺปิปิ เตสํ อตฺถิเยว ฯ ตํ ปน สุลภํ วา โหตุ ทุลฺลภํ วา อสมฺโมหตฺถํ วุตฺตํ ฯ เอวํ นวนีตํปิ ฯ สนฺนิธิการกํ ปริภุญฺชิตพฺพานีติ สนฺนิธึ กตฺวา นิทหิตฺวา ปริภุญฺชิตพฺพานิ ฯ กถํ ปาลิยา อาคตสปฺปิอาทีสุ สปฺปิ ตาว ปุเรภตฺตํ ปฏิคฺคหิตํ ตทหุปุเรภตฺตํ สามิสมฺปิ นิรามิสมฺปิ ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ ปจฺฉาภตฺตโต ปฏฺฐาย สตฺตาหํ นิรามิสํ ปริภุญฺชิตพฺพํ ฯ สตฺตาหาติกฺกเมปิ สเจ เอกภาชเน ฐปิตํ เอกํ นิสฺสคฺคิยํ ฯ สเจ พหูสุ วตฺถุคณนาย นิสฺสคฺคิยานิ ฯ ปจฺฉาภตฺตํ ปฏิคฺคหิตํ สตฺตาหํ นิรามิสเมว วฏฺฏติ ฯ ปุเรกภตฺตํ วา ปจฺฉาภตฺตํ วา อุคฺคหิตกํ กตฺวา นิกฺขิตฺตํ อชฺโฌหริตุํ น วฏฺฏติ ฯ อพฺภญฺชนาทีสุ อุปเนตพฺพํ ฯ สตฺตาหาติกฺกเมปิ อนาปตฺติ อนชฺโฌหรณียตํ อาปนฺนตฺตา ฯ ปฏิสายนียานีติ หิ วุตฺตํ ฯ สเจ อนุปสมฺปนฺโน ปุเรภตฺตํ ปฏิคฺคหิตนวนีเตน สปฺปึ กตฺวา เทติ ปุเรภตฺตํ สามิสํ วฏฺฏติ ฯ สเจ สยํ กโรติ สตฺตาหํปิ นิรามิสเมว วฏฺฏติ ฯ ปจฺฉาภตฺตํ ปฏิคฺคหิตนวนีเตน ปน เยนเกนจิ กตสปฺปิ สตฺตาหํปิ นิรามิสเมว วฏฺฏติ ฯ อุคฺคหิตเกน กเต ปุพฺเพ วุตฺตสุทฺธสปฺปิ-นเยเนว วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ ปุเรภตฺตํ ปฏิคฺคหิตขีเรน วา

ทธินา วา ตกสปฺปิ อนุปสมฺปนฺเนน กตํ สามิสํปิ ตทหุปุเรภตฺตํ วฏฺฏติ ฯ สยํ กตํ นิรามิสเมว วฏฺฏติ ปจฺฉาภตฺตํ น วฏฺฏติ ฯ นวนีตํ ตาเปนฺตสฺส หิ สามปาโก น โหติ ฯ สามปกฺเกน ปน เตน สทฺธึ อามิสํ น วฏฺฏติ ฯ ปจฺฉาภตฺตโต ปฏฺฐาย น วฏฺฏติเยว ฯ สตฺตาหาติกฺกเมปิ อนาปตฺติ สวตฺถุกสฺส ปฏิคฺคหิตตฺตา ฯ ตานิ ปฏิคฺคเหตฺวาติ หิ วุตฺตํ ฯ ปจฺฉาภตฺตํ ปฏิคฺคหิเตหิ กตํ ปน อพฺภญฺชนาทีสุ อุปเนตพฺพํ ฯ ปุเรภตฺตํปิ อุคฺคหิตเกหิ กตํ ฯ อุภเยสํปิ สตฺตาหาติกฺกเม อนาปตฺติ ฯ เอเสว นโย อกปฺปิยมํสสปฺปิมฺหิ ฯ อยํ ปน วิเสโส ฯ ยตฺถ ปาลิยํ อาคตนวนีตสปฺปินา นิสฺสคฺคิยํ ตตฺถ อิมินา ทุกฺกฏํ ฯ อนฺธกฏฺฐกถายํ การณปฏิรูปกํ กตฺวา มนุสฺสสปฺปิญฺจ นวนีตญฺจ ปฏิกฺขิตฺตํ ฯ ตํ ทุปฺปฏิกฺขิตฺตํ สพฺพอฏฺฐกถาสุ อนุญฺญาตตฺตา ฯ ปรโต จสฺส วินิจฺฉโยปิ อาคมิสฺสติ ฯ ปาลิยํ อาคตนวนีตํปิ ปุเรภตฺตํ ปฏิคฺคหิตํ ตทหุปุเรภตฺตํ สามิสํปิ วฏฺฏติ ปจฺฉาภตฺตโต ปฏฺฐาย นิรามิสเมว ฯ สตฺตาหาติกฺกเม นานาภาชเนสุ ฐปิเต ภาชนคณนาย เอกภาชเนปิ อมิสฺเสตฺวา ปิณฺฑปิณฺฑวเสน ฐปิเต ปิณฺฑคณนาย นิสฺสคฺคิยานิ ฯ ปจฺฉาภตฺตํ ปฏิคฺคหิตํ สปฺปินเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ เอตฺถ ปน ทธิคุฬิกาโยปิ ตกฺกวินฺทูนิปิ โหนฺติ ตสฺมา โธตํ วฏฺฏิสฺสตีติ อุปฑฺฒตฺเถรา อาหํสุ ฯ มหาสีวตฺเถโร ปน ภควตา อนุญฺญาตกาลโต ปฏฺฐาย ตกฺกโต อุทฺธฏมตฺตเมว ขาทึสูติ อาห ฯ ตสฺมา นวนีตํ ปริภุญฺชนฺเตน โธวิตฺวา ทธิตกฺกมกฺขิกา-

กิปิลิกาทีนิ อปเนตฺวา ปริภุญฺชิตพฺพํ ฯ ปจิตฺวา สปฺปึ กตฺวา ปริภุญฺชิตุกาเมน อโธตํปิ ปจิตุํ วฏฺฏติ ฯ ยํ ตตฺถ ทธิคตํ วา ตกฺกคตํ วา ตํ ขยํ คมิสฺสติ ฯ เอตฺตาวตา หิ สวตฺถุก- ปฏิคฺคหิตํ นาม น โหตีติ อยเมตฺถ อธิปฺปาโย ฯ อามิเสน สทฺธึ ปกฺกตฺตา ปน ตสฺมึปิ กุกฺกุจฺจายนฺติ กุกฺกุจฺจกา ฯ อิทานิ อุคฺคหิตฺวา ฐปิตนวนีเต จ ปุเรภตฺตํ ขีรทธีนิ ปฏิคฺคเหตฺวา กตนวนีเต จ ปจฺฉาภตฺตํ ตานิ ปฏิคฺคเหตฺวา กตนวนีเต จ อุคฺคหิตเกหิ กตนวนีเต จ อกปฺปิยมํสนวนีเต จ สพฺโพ อาปตฺตานาปตฺติปริโภคา- ปริโภคนโย สปฺปิมฺหิ วุตฺตกฺกเมเนว คเหตพฺโพ ฯ เตลภิกฺขาย ปวิฏฺฐานํ ภิกฺขูนํ ตตฺเถว สปฺปึปิ นวนีตํปิ ปกฺกเตลํปิ อปกฺกเตลํปิ อากีรนฺติ ฯ ตตฺถ ตกฺกทธิพินฺทูนิปิ ภตฺตสิฏฺฐานิปิ ตณฺฑุลกณานิปิ มกฺขิกาทโยปิ โหนฺติ ฯ อาทิจฺจปากํ กตฺวา ปริสฺสาเวตฺวา คหิตํ สตฺตาหกาลิกํ โหติ ฯ ปฏิคฺคเหตฺวา ฐปิตเภสชฺเชหิ สทฺธึ ปจิตฺวา นตฺถุปานํ จ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ วทฺทลิกสมเย ลชฺชิสามเณโร ยถา ตตฺถ ปติตตณฺฑุลกณาทโย น ปจฺจนฺติ เอวํ สามิสปากํ โมเจนฺโต อคฺคิมฺหิ วิลียาเปตฺวา ปริสฺสาเวตฺวา ปุน ปจิตฺวา เทติ ปุริมนเยเนว สตฺตาหํ วฏฺฏติ ฯ เตเลสุ ติลเตลํ ตาว ปุเรภตฺตํ ปฏิคฺคหิตํ ปุเรภตฺตํ สามิสํปิ วฏฺฏติ ฯ ปจฺฉา- ภตฺตโต ปฏฺฐาย นิรามิสเมว ฯ สตฺตาหาติกฺกเมนสฺส ภาชนคณนาย นิสฺสคฺคิยภาโว เวทิตพฺโพ ฯ ปจฺฉาภตฺตํ ปฏิคฺคหิตํ สตฺตาหํ นิรามิสเมว วฏฺฏติ ฯ อุคฺคหิตกํ กตฺวา นิกฺขิตฺตํ อชฺโฌหริตุํ น

วฏฺฏติ ฯ สีสมกฺขนาทีสุ อุปเนตพฺพํ ฯ สตฺตาหาติกฺกเมปิ อนาปตฺติ ฯ ปุเรภตฺตํ ติเล ปฏิคฺคเหตฺวา กตเตลํ ปุเรภตฺตํ สามิสํ วฏฺฏติ ฯ ปจฺฉาภตฺตโต ปฏฺฐาย อนชฺโฌหรณียํ โหติ ฯ สีสมกฺขนาทีสุ อุปเนตพฺพํ ฯ สตฺตาหาติกฺกเมปิ อนาปตฺติ ฯ ปจฺฉาภตฺตํ ติเล ปฏิคฺคเหตฺวา กตเตลํ อนชฺโฌหรณียเมว สวตฺถุกปฏิคฺคหิตตฺตา ฯ สตฺตาหาติกฺกเมปิ อนาปตฺติ ฯ สีสมกฺขนาทีสุ อุปเนตพฺพํ ฯ ปุเรภตฺตํ วา ปจฺฉาภตฺตํ วา อุคฺคหิตกติเลหิ กตเตเลปิ เอเสว นโย ฯ ปุเรภตฺตํ ปฏิคฺคหิตกติเล ภชฺชิตฺวา ติลปิฏฺฐํ เสเทตฺวา วา อุณฺโหทเกน วา เตเมตฺวา กตเตลํ สเจ อนุปสมฺปนฺเนน กตํ ปุเรภตฺตํ สามิสํปิ วฏฺฏติ ฯ อตฺตนา กตํ นิพฺพฏฺฏิตตฺตา ปุเรภตฺตํ นิรามิสํเยว วฏฺฏติ ฯ สามํ ปกฺกตฺตา สามิสํ น วฏฺฏติ ฯ สวตฺถุกปฏิคฺคหิตตฺตา ปน ปจฺฉาภตฺตโต ปฏฺฐาย อุภยํปิ อนชฺโฌ-หรณียํ สีสมกฺขนาทีสุ อุปเนตพฺพํ ฯ สตฺตาหาติกฺกเมปิ อนาปตฺติ ฯ ยทิ ปน อปฺปํ อุณฺโหทกํ โหติ ตํ อพฺภุกฺกีรณมตฺตํ อพฺโพหาริกํ โหติ สามปากคณนํ น คจฺฉติ ฯ สาสปเตลาทีสุปิ สวตฺถุกปฏิคฺคหิเตสุ อวตฺถุกติลเตเล วุตฺตสทิโสว วินิจฺฉโย ฯ สเจ ปน ปุเรภตฺตํ ปฏิคฺคหิตานํ สาสปาทีนํ จุณฺเณหิ อาทิจฺจปาเกน สกฺกา เตลํ กาตุํ ตํ ปุเรภตฺตํ สามิสํปิ วฏฺฏติ ฯ ปจฺฉาภตฺตโต ปฏฺฐาย นิรามิสเมว ฯ สตฺตาหาติกฺกเม นิสฺสคฺคิยํ ฯ ยสฺมา ปน สาสปมธุกจุณฺณาทีนิ เสเทตฺวา เอรณฺฑกฏฺฐีนิ จ ภชฺชิตฺวา เอวํ เตลํ กโรนฺติ ตสฺมา เตสํ เตลํ อนุปสมฺปนฺเนหิ กตํ ปุเรภตฺตํ

สามิสํปิ วฏฺฏติ ฯ วตฺถูนํ ยาวชีวิกตฺตา ปน สวตฺถุกปฏิคฺคหเณ
โทโส นตฺถีติ ฯ อตฺตนา กตํ สตฺตาหํ นิรามิสปริโภเคเนว
ปริภุญฺชิตพฺพํ ฯ อุคฺคหิตเกหิ กตํ อนชฺโฌหรณียํ พาหิรปริโภเค
วฏฺฏติ ฯ สตฺตาหาติกฺกเมปิ อนาปตฺติ ฯ เตลกรณตฺถาย สาสป-
มธุกเอรณฺฑฏฺฐีนิ วา ปฏิคฺคเหตฺวา ตทเหว กตํ เตลํ สตฺตาห-
กาลิกํ ทุติยทิวเส กตํ ฉาหํ วฏฺฏติ ตติยทิวเส กตํ ปญฺจาหํ
วฏฺฏติ ฯ จตุตฺถปญฺจมฉฏฺฐสตฺตมทิวเส ปน กตํ ตทเหว
วฏฺฏติ ฯ สเว ยาว อรุณสฺส อุคฺคมนา ติฏฺฐติ นิสฺสคฺคิยํ ฯ
อฏฺฐมทิวเส กตํ อนชฺโฌหรณียํ อนิสฺสคฺคิยตฺตา ปน พาหิร-
ปริโภเค วฏฺฏติ ฯ สเจปิ น กโรติ เตลตฺถาย คหิตสาสปาทีนํ
สตฺตาหาติกฺกเม ทุกฺกฏเมว ฯ ปาลิยํ ปน อนาคตานิ อญฺญานิปิ
นาฬิเกรนิมฺพโกสมฺพกรมนฺทาตสิอาทีนํ เตลานิ อตฺถิ ฯ ตานิ
ปฏิคฺคเหตฺวา สตฺตาหํ อติกฺกามยโต ทุกฺกฏํ โหติ ฯ อยเมเตสุ
วิเสโส ฯ เสสํ ยาวกาลิกวตฺถุํ ยาวชีวิกวตฺถุํ จ สลฺลกฺเขตฺวา สาม-
ปากสวตฺถุกปุเรภตฺตปจฺฉาภตฺตปฏิคฺคหิตกอุคฺคหิตวตฺถุกวิธานํ สพฺพํ
วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ วสาเตลนฺติ อนุชานามิ ภิกฺขเว
ปญฺจ วสานิ อจฺฉวสํ มจฺฉวสํ สุสุกาวสํ สูกรวสํ คทฺรภวสนฺติ[๑]
เอวํ อนุญฺญาตวสานํ เตลํ ฯ เอตฺถ จ อจฺฉวสนฺติ วจเนน
ฐเปตฺวา มนุสฺสวสํ สพฺเพสํ อกปฺปิยมํสานํ วสา อนุญฺญาตา ฯ
มจฺฉคฺคหเณน จ สุสุกาปิ คหิตา โหนฺติ ฯ พาฬมจฺฉตฺตา ปน
วิสุํ วุตฺตา ฯ มจฺฉาทิคฺคหเณนตฺถ สพฺเพสํปิ กปฺปิยมํสานํ วสา

๑. วิ. มหาวคฺค. ๕/๔๑. ปาลิยเมว อนุชา...วสานิ เภสชฺชานีติ ทิสฺสติ ฯ

อนุญฺญาตา ฯ มํเสสุ หิ ทส มนุสฺส หตฺถิ อสฺส สุนข อหิ สีห-
พฺยคฺฆทีปิอจฺฉตรจฺฉานํ มํสานิ อกปฺปิยานิ ฯ วสาสุ เอกา
มนุสฺสวสา ฯ ขีราทีสุ อกปฺปิยนฺนาม นตฺถิ ฯ อนุปสมฺปนฺเนหิ
กตนิพฺพฏฺฏิตวสาเตลํ ปุเรภตฺตํ ปฏิคฺคหิตํ ปุเรภตฺตํ สามิสํปิ วฏฺฏติ ฯ
ปจฺฉาภตฺตโต ปฏฺฐาย สตฺตาหํ นิรามิสเมว วฏฺฏติ ฯ ยํ ปน ตตฺถ
สุขุมรชสทิสํ มํสํ วา นหารุ วา อฏฺฐิ วา โลหิตํ วา โหติ ตํ
อพฺโพหาริกํ ฯ สเจ ปน วสํ ปฏิคฺคเหตฺวา สยํ กโรติ ปุเรภตฺตํ
ปฏิคฺคเหตฺวา ปจิตฺวา ปริสฺสาเวตฺวา สตฺตาหํ นิรามิสปริโภเคน
ปริภุญฺชิตพฺพํ ฯ นิรามิสปริโภคํ หิ สนฺธาย อิทํ วุตฺตํ กาเล
ปฏิคฺคหิตํ กาเล นิปฺปกฺกํ กาเล สํสฏฺฐํ[๑] เตลปริโภเคน ปริภุญฺชิตุนฺติ[๒] ฯ
ตตฺราปิ อพฺโพหาริกเมว ฯ ปจฺฉาภตฺตํ ปน ปฏิคฺคเหตฺ
วา ตาเปตุํ วา น วฏฺฏติเยว ฯ วุตฺตํ เหตํ วิกาเล เจ
ภิกฺขเว ปฏิคฺคหิตํ วิกาเล นิปฺปกฺกํ วิกาเล สํสฏฺฐํ ตํ
เจ ปริภุญฺเชยฺย อาปตฺติ ติณฺณํ ทุกฺกฏานํ กาเล เจ ภิกฺขเว
ปฏิคฺคหิตํ วิกาเล นิปฺปกฺกํ วิกาเล สํสฏฺฐํ ตํ เจ ปริภุญฺเชยฺย
อาปตฺติ ทฺวินฺนํ ทุกฺกฏานํ กาเล เจ ภิกฺขเว ปฏิคฺคหิตํ กาเล
นิปฺปกฺกํ วิกาเล สํสฏฺฐํ ตํ เจ ปริภุญฺเชยฺย อาปตฺติ ทุกฺ-
กฏสฺส กาเล เจ ภิกฺขเว ปฏิคฺคหิตํ กาเล นิปฺปกฺกํ กาเล
สํสฏฺฐํ ตํ เจ ปริภุญฺเชยฺย อนาปตฺตีติ[๓] ฯ อุปติสฺสตฺเถรํ ปน
อนฺเตวาสิกา ปุจฺฉึสุ ภนฺเต สปฺปินวนีตวสานิ เอกโต ปจิตฺวา

๑. สํสฏฺฐํ. อิโต ปรํ เอวํ เวทิตพฺพํ. ๒. ๓. วิ. มหาวคฺค. ๕/๔๑.

มิสฺสิตฺวา นิพฺพฏฺฏิตานิ วฏฺฏนฺติ น วฏฺฏนฺตีติ ฯ น วฏฺฏนฺติ อาวุโสติ ฯ เถโร กิเรตฺถ ปกฺกเตลกสเฏ วิย กุกฺกุจฺจายติ ฯ ตโต นํ อุตฺตรึ ปุจฺฉึสุ ภนฺเต นวนีเต ทธิคุฬิกา วา ตกฺกวินฺทุ วา โหติ เอตํ วฏฺฏตีติ ฯ เอตมฺปิ อาวุโส น วฏฺฏตีติ ฯ ตโต นํ อาหํสุ ภนฺเต เอกโต ปจิตฺวา สํสคฺคานิ เตชวนฺตานิ โหนฺติ โรคํ นิคฺคณฺหนฺตีติ ฯ สาธาวุโสติ เถโร สมฺปฏิจฺฉิ ฯ มหาสุมตฺเถโร ปนาห กปฺปิยมํสวสา สามิสปริโภเค วฏฺฏติ อิตรา นิรามิสปริโภเค วฏฺฏตีติ ฯ มหาปทุมตฺเถโร ปน อิทํ กินฺติ ปฏิกฺขิปิตฺวา นนุ วาตาพาธิกา ภิกฺขู ปญฺจมูลกสาวยาคุยํ อจฺฉ- สูกรเตลาทีนิ ปกฺขิปิตฺวา ยาคุํ ปิวนฺติ สา เตชุสฺสทตฺตา โรคํ นิคฺคณฺหาตีติ วตฺวา วฏฺฏตีติ อาห ฯ มธุ นาม มกฺขิกามธูติ มธุกรีหิ นาม มธุมกฺขิกาหิ ขุทฺทกมกฺขิกาหิ ภมรมกฺขิกาหิ จ กตํ มธุ ฯ ตํ ปุเรภตฺตํ ปฏิคฺคหิตํ ปุเรภตฺตํ สามิสปริโภคํปิ วฏฺฏติ ฯ ปจฺฉาภตฺตโต ปฏฺฐาย สตฺตาหํ นิรามิสปริโภคเมว วฏฺฏติ ฯ สตฺตาหาติกฺกเม สเจ สิเลสสทิสํ มหามธุ ขณฺฑาขณฺฑํ กตฺวา ฐปิตํ อิตรํ วา นานาภาชเนสุ วตฺถุคณนาย นิสฺสคฺคิยานิ ฯ สเจ เอกเมว ขณฺฑํ เอกภาชเน วา อิตรํ เอกเมว นิสฺสคฺคิยํ ฯ อุคฺคหิตกํ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ อรุมกฺขนาทีสุ อุปเนตพฺพํ ฯ มธุปฏลํ วา มธุสิฏฺฐกํ วา สเจ มธุนา อมกฺขิตํ ปริสุทฺธํ ยาวชีวิกํ ฯ มธุมกฺขิตํ ปน มธุคติกเมว ฯ จิริกา นาม สปกฺขา ทีฆมกฺขิกา ตุมฺพลนามิกา จ อฏฺฐิปกฺขา กาฬมหาภมรา โหนฺติ ฯ

เตสํ อาสเยสุ นิยฺยาสสทิสํ มธุ โหติ ฯ ตํ ยาวชีวิกํ ฯ ผาณิตนฺ-
นาม อุจฺฉุมฺหา นิพฺพตฺตนฺติ อุจฺฉุรสํ อุปาทาย อปกฺกา วา
อวตฺถุกปกฺกา วา สพฺพาปิ อวตฺถุกา อุจฺฉุวิกติ ผาณิตนฺติ
เวทิตพฺพา ฯ ตํ ปุเรภตฺตํ ปฏิคฺคหิตํ ปุเรภตฺตํ สามิสํปิ วฏฺฏติ ฯ
ปจฺฉาภตฺตโต ปฏฺฐาย สตฺตาหํ นิรามิสเมว วฏฺฏติ ฯ สตฺตาหา-
ติกฺกเม วตฺถุคณนาย นิสฺสคฺคิยํ ฯ พหูปิ ปิณฺฑา จุณฺเณตฺวา
เอกภาชเน ปกฺขิตฺตา โหนฺติ ฆนสนฺนิเวสา เอกเมว นิสฺสคฺคิยํ ฯ
อุคฺคหิตกํ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ ฆรธูปนาทีสุ อุปเนตพฺพํ ฯ
ปุเรภตฺตํ ปฏิคฺคหิเตน อปริสฺสาวิตอุจฺฉุรเสน กตผาณิตํ สเจ
อนุปสมฺปนฺเนน กตํ สามิสํปิ วฏฺฏติ ฯ สยํ กตํ นิรามิสเมว
วฏฺฏติ ฯ ปจฺฉาภตฺตโต ปฏฺฐาย ปน สวตฺถุกปฏิคฺคหิตตฺตา
อนชฺโฌหรณียํ ฯ สตฺตาหาติกฺกเมปิ อนาปตฺติ ฯ ปจฺฉาภตฺตํ
อปริสฺสาวิตปฏิคฺคหิเตน กตํปิ อนชฺโฌหรณียเมว ฯ สตฺตาหา-
ติกฺกเมปิ อนาปตฺติ ฯ เอส นโย อุจฺฉุ ปฏิคฺคเหตฺวา กตผาณิเตปิ ฯ
ปุเรภตฺตํ ปน ปริสฺสาวิตปฏิคฺคหิเตน กตํ สเจ อนุปสมฺ-
ปนฺเนน กตํ ปุเรภตฺตํ สามิสํปิ วฏฺฏติ ฯ ปจฺฉาภตฺตโต ปฏฺฐาย
สตฺตาหํ นิรามิสเมว ฯ สยํ กตํ ปุเรภตฺตํปิ นิรามิสเมว ปจฺฉา-
ภตฺตโต ปฏฺฐาย สตฺตาหํ นิรามิสเมว ฯ ปจฺฉาภตฺตํ ปริสฺสาวิต-
ปฏิคฺคหิเตน กตํ ปน นิรามิสเมว สตฺตาหํ วฏฺฏติ ฯ อุคฺคหิตกํ
วุตฺตนยเมว ฯ ฌามอุจฺฉุผาณิตํ วา โกฏฺฏิตอุจฺฉุผาณิตํ วา
ปุเรภตฺตเมว วฏฺฏตีติ มหาอฏฺฐกถายํ วุตฺตํ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน

เอตํ สวตฺถุกปกฺกํ วฏฺฏติ โน วฏฺฏตีติ ปุจฺฉํ กตฺวา อุจฺฉุผาณิตํ ปจฺฉาภตฺตํ โน วฏฺฏนกนฺนาม นตฺถีติ วุตฺตํ ฯ ตํ ยุตฺตํ ฯ สีโตทเกน กตํ มธุกปุปฺผผาณิตํ ปุเรภตฺตํ สามิสํปิ วฏฺฏติ ปจฺฉาภตฺตโต ปฏฺฐาย สตฺตาหํ นิรามิสเมว ฯ สตฺตาหาติกฺกเม วตฺถุคณนาย ทุกฺกฏํ ฯ ขีรํ ปกฺขิปิตฺวา กตํ มธุกผาณิตํ ปน ยาวกาลิกํ ฯ ขณฺฑสกฺกรํ ปน ขีรชลิกํ อปเนตฺวา อปเนตฺวา โสเธนฺติ ตสฺมา ตํ วฏฺฏติ ฯ มธุกปุปฺผํ ปน ปุเรภตฺตํปิ อลฺลํ วฏฺฏติ ภชฺชิตํ วฏฺฏติ ภชฺชิตฺวา ติลาทีหิ มิสฺสํ วา อมิสฺสํ วา กตฺวา โกฏฺฏิตํ วฏฺฏติ ฯ ยทิ ปน ตํ คเหตฺวา เมรยตฺถาย โยเชนฺติ โยชิตํ พีชโต ปฏฺฐาย น วฏฺฏติ ฯ กทลี ขชฺชูรี-อมฺพลพุชปนสจิญฺจาทีนํ สพฺเพสํ ยาวกาลิกผลานํ ผาณิตํ ยาวกาลิกเมว ฯ มริจิปกฺเกหิ ผาณิตํ กโรนฺติ ตํ ยาวชีวิกํ ฯ ตานิ ปฏิคฺคเหตฺวาติ สเจ สพฺพานิปิ ปฏิคฺคเหตฺวา เอกฆเฏ อวินิพฺโภคานิ กตฺวา นิกฺขิปติ สตฺตาหาติกฺกเม เอกเมว นิสฺสคฺคิยํ วินิพฺภุตฺเตสุ ปญฺจ ฯ สตฺตาหํ ปน อนติกฺกมิตฺวา คิลาเนนปิ อคิลาเนนปิ วุตฺตนเยน ยถาสุขํ ปริภุญฺชิตพฺพํ ฯ

สตฺตวิธํ หิ อุทฺทิสฺสํ นาม พฺยาธิอุทฺทิสฺสํ ปุคฺคโลทฺทิสฺสํ กาโลทฺทิสฺสํ สมโยทฺทิสฺสํ เทโสทฺทิสฺสํ วโสทฺทิสฺสํ เภสชฺโชทฺทิสฺสนฺติ ฯ ตตฺถ พฺยาธิอุทฺทิสฺสนฺนาม อนุชานามิ ภิกฺขเว อมนุสฺสิกาพาเธ อามกมํสํ อามกโลหิตนฺติ[๑]) เอวํ พฺยาธึ อุทฺทิสฺส อนุญฺญาตํ ฯ ตํ เตเนว อาพาเธน อาพาธิกสฺส วฏฺฏติ น อญฺญสฺส ฯ

๑. วิ. มหาวคฺค. ๕/๔๕.

ตญฺจโข กาเลปิ วิกาเลปิ กปฺปิยํปิ อกปฺปิยํปิ วฏฺฏติเยว ฯ ปุคฺคโลทฺทิสฺสนฺนาม อนุชานามิ ภิกฺขเว โรมฏฺฐกสฺส โรมฏฺฐํ น จ ภิกฺขเว พหิมุขทฺวารา นีหริตฺวา อชฺโฌหริตพฺพนฺติ[๑] เอวํ ปุคฺคลํ อุทฺทิสฺส อนุญฺญาตํ ฯ ตํ ตสฺเสว วฏฺฏติ น อญฺญสฺส ฯ กาโลทฺทิสฺสํ นาม อนุชานามิ ภิกฺขเว จตฺตาริ มหาวิกฏานิ คูถํ มุตฺตํ ฉาริกํ มตฺติกนฺติ[๒] เอวํ อหิฑฏฺฐกาลํ อุทฺทิสฺส อนุญฺญาตํ ฯ ตํ ตสฺมึเยว กาเล อปฏิคฺคหิตกํปิ วฏฺฏติ น อญฺญสฺมึ ฯ สมโยทฺทิสฺสนฺนาม คณโภชเน อญฺญตฺร สมยาติ-[๓] อาทินา นเยน ตํ ตํ สมยํ อุทฺทิสฺส อนุญฺญาตา อนาปตฺติโย ฯ ตา ตสฺมึ ตสฺมึเยว สมเย อนาปตฺติโย โหนฺติ น อญฺญทา ฯ เทโสทฺทิสฺสนฺนาม อนุชานามิ ภิกฺขเว เอวรูเปสุ ปจฺจนฺติเมสุ ชนปเทสุ วินยธรปญฺจเมน คเณน อุปสมฺปทนฺติ[๔] เอวํ ปจฺจนฺตปฺปเทเส อุทฺทิสฺส อนุญฺญาตานิ อุปสมฺปทาทีนิ ฯ ตานิ ตตฺเถว วฏฺฏนฺติ น มชฺฌิมปฺปเทเส ฯ วโสทฺทิสฺสนฺนาม อนุชานามิ ภิกฺขเว วสานิ เภสชฺชานีติ[๕] เอวํ วสานาเมน อนุญฺญาตํ ฯ ตํ ฐเปตฺวา มนุสฺสวสํ สพฺเพสํ กปฺปิยากปฺปิยวสานํ ตทตฺถิกานํ เตลปริโภเคน ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ เภสชฺโชทฺทิสฺสํ นาม อนุชานามิ ภิกฺขเว ปญฺจ เภสชฺชานีติ[๖] เอวํ เภสชฺชนาเมน อนุญฺญาตานิ อาหารตฺถํ ผริตุํ สมตฺถานิ สปฺปินวนีตเตลมธุผาณิตานิ ฯ ตานิ ปฏิคฺคเหตฺวา ตทหุปุเรภตฺตํ ยถาสุขํ ปจฺฉาภตฺตโต ปฏฺฐาย สติ ปจฺจเย วุตฺตนเยเนว สตฺตาหํ ปริภุญฺชิตพฺพานิ ฯ

๑. วิ. จุลฺลวคฺค. ๗/๕๘ ตตฺเถว พหิมุขทฺวารนฺติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

๒. วิ. มหาวิภงฺค. ๒/๓๑๒. ๓. ๔. ๕. ๖. วิ. มหาวคฺค. ๕/๕๑-๓๖-๔๑-๓๙.

สตฺตาหาติกฺกนฺเต อติกฺกนฺตสญฺญี นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยนฺติ สเจปิ สาสปมตฺตํ โหติ สกึ วา องฺคุลิยา คเหตฺวา ชิวฺหาย สายนมตฺตํ นิสฺสชฺชิตพฺพเมว ปาจิตฺติยญฺจ เทเสตพฺพํ ฯ น กายิเกน ปริโภเคน ปริภุญฺชิตพฺพนฺติ กาโย วา กาเย อรุ วา น มกฺเขตพฺพํ ฯ เตหิ มกฺขิตานิ กาสาวกตฺตรยฏฺฐิอุปาหนปาทกฏฺฐลิก-มญฺจปีฐาทีนิปิ อปริโภคานิ ฯ ทฺวารวาตปานกวาเฏสุปิ หตฺเถน คหณฏฺฐานํ น มกฺเขตพฺพนฺติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ กสาเว ปน ปกฺขิปิตฺวา ทฺวารวาตปานกวาฏานิ มกฺขิตพฺพานีติ มหาอฏฺฐกถายํ วุตฺตํ ฯ อนาปตฺติ อนฺโตสตฺตาหํ อธิฏฺเฐตีติ สตฺตาหพฺภนฺตเร สปฺปิ จ เตลญฺจ วสญฺจ มุทฺธนิ เตลํ วา อพฺภญฺชนํ วา มธุํ อรุมกฺขนํ ผาณิตํ ฆรธูปนํ อธิฏฺเฐติ อนาปตฺติ ฯ สเจ อธิฏฺฐิตเตลํ อนธิฏฺฐิตเตลภาชเน อากีริตุกาโม โหติ ภาชเน เจ สุขุมฉิทฺทํ ปวิฏฺฐปวิฏฺฐํ เตลํ ปุราณเตเลน อชฺโฌตฺถรียติ ปุน อธิฏฺฐาตพฺพํ ฯ อถ มหามุขํ โหติ สหสาว พหุเตลํ ปวิสิตฺวา ปุราณเตลํ อชฺโฌตฺถรติ ปุน อธิฏฺฐานกิจฺจํ นตฺถิ ฯ อธิฏฺฐิต-คติกเมว หิ ตํ โหติ ฯ เอเตน นเยน อธิฏฺฐิตเตลภาชเน อนธิฏฺฐิตเตลอากีรณมฺปิ เวทิตพฺพํ ฯ วิสฺสชฺเชตีติ เอตฺถ สเจ ทฺวินฺนํ สนฺตกํ เอเกน ปฏิคฺคหิตํ อวิภตฺตํ โหติ สตฺตาหาติกฺกเม ทฺวินฺนํปิ อนาปตฺติ ปริภุญฺชิตุํ ปน น วฏฺฏติ ฯ สเจ เยน ปฏิคฺคหิตํ โส อิตรํ ภณติ อาวุโส อิมํ เตลํ สตฺตาหํ ปตฺตํ ปริภุญฺช นํ ตฺวนฺติ โส จ ปริโภคํ น กโรติ กสฺส อาปตฺติ ฯ

น กสฺสจิปิ อาปตฺติ ฯ กสฺมา ฯ เยน ปฏิคฺคหิตํ เตน วิสฺสชฺชิตตฺตา อิตรสฺส อปฏิคฺคหิตตฺตา ฯ วินสฺสตีติ อปริโภคํ โหติ ฯ จตฺเตนาติ อาทีสุ เยน จิตฺเตน เภสชฺชํ จตฺตํ จ วนฺตํ จ มุตฺตํ จ โหติ ตํ จิตฺตํ จตฺตํ วนฺตํ มุตฺตนฺติ วุจฺจติ ฯ เตน จิตฺเตน ปุคฺคโล อนเปกฺโข วุจฺจติ ฯ เอวํ อนเปกฺโข สามเณรสฺส ทตฺวาติ อตฺโถ ฯ อิทํ กสฺมา วุตฺตํ ฯ เอวํ อนฺโตสตฺตาเห ทตฺวา ปจฺฉา ปฏิลภิตฺวา ปริภุญฺชนฺตสฺส อนาปตฺติทสฺสนตฺถนฺติ มหาสุมตฺเถโร อาห ฯ มหาปทุมตฺเถโร ปนาห นยิทํ ยาจิตพฺพํ อนฺโตสตฺตาเห ทินฺนสฺส หิ ปุน ปริโภเค อาปตฺติเยว นตฺถิ สตฺตาหาติกฺกนฺตสฺส ปน ปริโภเค อนาปตฺติทสฺสนตฺถมิทํ วุตฺตํ[๑] ตสฺมา เอวํ ทินฺนเภสชฺชํ สเจ สามเณโร อภิสงฺขริตฺวา วา อนภิสงฺขริตฺวา วา ตสฺส ภิกฺขุโน นตฺถุกมฺมตฺถํ ทเทยฺย คเหตฺวา นตฺถุกมฺมํ กาตพฺพํ ฯ สเจ พาโล โหติ ทาตุํ น ชานาติ อญฺเญน ภิกฺขุนา วตฺตพฺโพ อตฺถิ เต สามเณร เตลนฺติ ฯ อาม ภนฺเต อตฺถีติ ฯ อาหร เถรสฺส เภสชฺชํ กริสฺสามาติ ฯ เอวํปิ วฏฺฏติ ฯ เสสํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

กถินสมุฏฺฐานํ อกิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ

เภสชฺชสิกฺขาปทํ นิฏฺฐิตํ ฯ

๑. อิโต ปรํ อิติสทฺโท อิจฺฉิตพฺโพ.

เตน สมเยนาติ วสฺสิกสาฏิกสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ วสฺสิกสาฏิกา อนุญฺญาตาติ จีวรกฺขนฺธเก วิสาขาวตฺถุสฺมึ อนุญฺญาตา ฯ ปฏิกจฺเจวาติ ปุเรเยว ฯ มาโส เสโส คิมฺหานนฺติ จตุนฺนํ คิมฺหมาสานํ เอโก ปจฺฉิมมาโส เสโส ฯ กตฺวาติ สิพฺพนรชน-กปฺปปริโยสาเนน นิฏฺฐาเปตฺวา ฯ กโรนฺเตน จ เอกเมว กตฺวา สมเย อธิฏฺฐาตพฺพํ เทฺว อธิฏฺฐาตุํ น วฏฺฏติ ฯ อติเรกมาเส เสเส คิมฺหาเนติ คิมฺหานนามเก อติเรกมาเส เสเส ฯ อติเรกฑฺฒมาเส เสเส คิมฺหาเน กตฺวา นิวาเสตีติ เอตฺถ ปน ฐตฺวา วสฺสิกสาฏิกาย ปริเยสนกฺเขตฺตํ กรณกฺเขตฺตํ นิวาสนกฺเขตฺตํ อธิฏฺฐานกฺเขตฺตนฺติ จตุพฺพิธํ เขตฺตํ กุจฺฉิสมโย ปิฏฺฐิสมโยติ ทุวิโธ สมโย ปิฏฺฐิสมยจตุกฺกํ กุจฺฉิสมยจตุกฺกนฺติ เทฺว จตุกฺกานิ จ เวทิตพฺพานิ ฯ ตตฺถ เชฏฺฐมูลปุณฺณมาสิยา ปจฺฉิมปาฏิปททิวสโต ปฏฺฐาย ยาว กาฬปกฺขูโปสถา อยเมโก อฑฺฒมาโส ปริเยสนกฺ-เขตฺตญฺเจว กรณกฺเขตฺตญฺจ ฯ เอตสฺมึ หิ อนฺตเร วสฺสิกสาฏิกํ อลทฺธํ ปริเยสิตุํ ลทฺธํ กาตุญฺจ วฏฺฏติ นิวาเสตุํ อธิฏฺฐาตุญฺจ น วฏฺฏติ ฯ กาฬปกฺขูโปสถสฺส ปจฺฉิมปาฏิปททิวสโต ปฏฺฐาย ยาว อาสาฬฺหปุณฺณมา อยเมโก อฑฺฒมาโส ปริเยสนกรณนิวาสนานํ ติณฺณํปิ เขตฺตํ ฯ เอตสฺมึ หิ อนฺตเร อลทฺธํ ปริเยสิตุํ ลทฺธํ กาตุํ จ นิวาเสตุํ จ วฏฺฏติ อธิฏฺฐาตเยว น วฏฺฏติ ฯ อาสาฬฺหปุณฺณมาสิยา ปจฺฉิมปาฏิปททิวสโต ปฏฺฐาย ยาว กตฺติกปุณฺณมา อิเม จตฺตาโร มาสา ปริเยสน กรณ นิวาสน-

อธิฏฺฐานานํ จตุนฺนํปิ เขตฺตํ ฯ เอตสฺมึ หิ อนฺตเร อลทฺธํ ปริเยสิตุํ ลทฺธํ วา กาตุํ นิวาเสตุํ อธิฏฺฐาตุญฺจ วฏฺฏติ ฯ อิทํ ตาว จตุพฺพิธํ เขตฺตํ เวทิตพฺพํ ฯ กตฺติกปุณฺณมาสิยา ปน ปจฺฉิมปาฏิปททิวสโต ปฏฺฐาย ยาว เชฏฺฐมูลปุณฺณมา อิเม สตฺตมาสา ปิฏฺฐิสมโย นาม ฯ เอตสฺมึ หิ อนฺตเร กาโล วสฺสิกสาฏิกายาติ อาทินา นเยน สตุปฺปาทํ กตฺวา อญฺญาตกอปฺ-ปวาริตฏฺฐานโต วสฺสิกสาฏิกจีวรํ นิปฺผาเทนฺตสฺส อิมินา สิกฺขาปเทน นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ เทถ เม วสฺสิกสาฏิกจีวรนฺติ อาทินา นเยน วิญฺญตฺตึ กตฺวา นิปฺผาเทนฺตสฺส อญฺญาตกวิญฺญตฺติสิกฺขาปเทน นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ ฯ วุตฺตนเยเนว สตุปฺปาทํ กตฺวา ญาตก-ปริวาริตฏฺฐานโต นิปฺผาเทนฺตสฺส อิมินาว สิกฺขาปเทน นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ วิญฺญตฺตึ กตฺวา นิปฺผาเทนฺตสฺส อญฺญาตกวิญฺญตฺติ-สิกฺขาปเทน อนาปตฺติ ฯ วุตฺตํ เหตํ ปริวาเร

มาตรํ จีวรํ ยาเจ โน จ สงฺเฆ ปริณตํ
เกนสฺส โหติ อาปตฺติ อนาปตฺติ จ ญาตเก
ปญฺหาเมสา กุสเลหิ จินฺติตาติ[๑]) ฯ

อยํ หิ ปญฺโห อิมมตฺถํ สนฺธาย วุตฺโตติ ฯ เอวํ ปิฏฺฐิสมยจตุกฺกํ เวทิตพฺพํ ฯ เชฏฺฐมูลปุณฺณมาสิยา ปน ปจฺฉิมปาฏิปททิวสโต ปฏฺฐาย ยาว กตฺติกปุณฺณมา อิเม ปญฺจมาสา กุจฺฉิสมโย นาม ฯ เอตสฺมึ หิ อนฺตเร วุตฺตนเยเนว สตุปฺปาทํ กตฺวา อญฺญาตกอปฺปวาริตฏฺฐานโต วสฺสิกสาฏิกจีวรํ นิปฺผาเทนฺตสฺส วตฺตเภเท ทุกฺกฏํ ฯ เย มนุสฺสา

๑. วิ. ปริวาร. ๘/๕๓๕. ตตฺเถว โน จ สงฺฆสฺสาติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

ปุพฺเพปิ วสฺสิกสาฏิกจีวรํ เทนฺติ เต ปน สเจปิ อตฺตโน อญฺญาตกอปฺปวาริตา โหนฺติ วตฺตเภโท นตฺถิ เตสุ สตุปฺปาท-กรณสฺส อนุญฺญาตตฺตา ฯ วิญฺญตฺตึ กตฺวา นิปฺผาเทนฺตสฺส อญฺญาตก-วิญฺญตฺติสิกฺขาปเทน นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ ฯ กสฺมา ฯ เย มนุสฺสา ปุพฺเพ วสฺสิกสาฏิกจีวรํ เทนฺติ เต อุปสงฺกมิตฺวา เอวมสฺส วจนียาติ วุตฺตตฺตา ฯ อิทํ ปน ปกติยา วสฺสิกสาฏิก-ทายเกสุปิ โหติเยว ฯ วุตฺตนเยเนว สตุปฺปาทํ กตฺวา ญาตกปวาริตฏฺ-ฐานโต นิปฺผาเทนฺตสฺส อิมินา สิกฺขาปเทน อนาปตฺติ วิญฺญตฺตึ กตฺวา นิปฺผาเทนฺตสฺส อญฺญาตกวิญฺญตฺติสิกฺขาปเทน อนาปตฺติ ฯ น วตฺตพฺพา เทถ เมติ อิทํ หิ ปริเยสนกาเล อญฺญาตกอปฺปวาริเต-เยว สนฺธาย วุตฺตํ ฯ เอวํ กุจฺฉิสมยจตุกฺกํ เวทิตพฺพํ ฯ นคฺโค กายํ โอวสฺสาเปติ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ เอตฺถ อุทกผุสิต-คณนาย อกตฺวา นหานปริโยสานวเสน ปโยเค ปโยเค ทุกฺกเฏน กาเรตพฺโพ ฯ โส จ โข วิวฏงฺคเณ อากาสโต ปติต-อุทเกเนว นหายนฺโต ฯ นหานโกฏฺฐกวาปีอาทีสุ ฆเฏหิ อาสิตฺต-อุทเกน วา นหายนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ วสฺสํ อุกฺกฑฺฒียตีติ เอตฺถ สเจ กตปริโยสิตาย วสฺสิกสาฏิกาย กิมฺหานํ ปจฺฉิม-มาสํ เขเปตฺวา ปุน วสฺสานสฺส ปฐมมาสํ อุกฺกฑฺฒิตฺวา กิมฺหานํ ปจฺฉิมมาสเมว กโรนฺติ วสฺสิกสาฏิกา โธวิตฺวา นิกฺขิปิตพฺพา ฯ อนธิฏฺฐิตา อวิกปฺปิตา เทฺว มาเส ปริหารํ ลภติ ฯ วสฺสูปนายิก-ทิวเส อธิฏฺฐาตพฺพา ฯ สเจ สติสมฺโมเสน วา อปฺปโหนกภาเวน

วา อกตา โหติ เต จ เทฺว มาเส วสฺสานสฺส จาตุมฺมาสนฺติ ฉมฺมาเส ปริหารํ ลภติ ฯ สเจ ปน กตฺติกมาเส กถินํ อตฺถรียติ อปเร จตฺตาโร มาเส ลภติ ฯ เอวํ ทส มาสา โหนฺติ ฯ ตโต ปรํปิ สติยา ปจฺจาสาย มูลจีวรํ กตฺวา ฐเปนฺตสฺส เอกมาสนฺติ เอวํ เอกาทสมาเส ปริหารํ ลภติ ฯ สเจ ปน เอกาหทฺวีหาทิวเสน ยาว ทสาหา อนาคตาย วสฺสูปนายิกาย อนฺโตวสฺเส วา ลทฺธา เจว นิฏฺฐิตา จ กทา อธิฏฺฐาตพฺพาติ ฯ เอตํ อฏฺฐกถาสุ น วิจาริตํ ฯ ลทฺธทิวสโต ปฏฺฐาย อนฺโตทสาเห นิฏฺฐิตา จ ปน ตสฺมึเยว อนฺโตทสาเห อธิฏฺฐาตพฺพา ฯ ทสาหาติกฺกเม นิฏฺฐิตา ตทเห อธิฏฺฐาตพฺพา ทสาเห อปฺปโหนฺเต จีวรกาลํ นาติกฺ-กเมตพฺพาติ อยํ โน อตฺตโน มติ ฯ กสฺมา ฯ อนุชานามิ ภิกฺขเว ติจีวรํ อธิฏฺฐาตุํ น วิกปฺเปตุํ วสฺสิกสาฏิกํ วสฺสานํ จาตุมฺมาสํ อธิฏฺฐาตุํ ตโต ปรํ วิกปฺเปตุนฺติ[๑] หิ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา วสฺสูปนายิกโต ปุพฺเพ ทสาหาติกฺกเมปิ อนาปตฺติ ฯ ทสาหปรมํ อติเรกจีวรํ ธาเรตพฺพนฺติ[๒] หิ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา เอกาหทฺวีหาทิวเสน ยาว ทสาหา อนาคตาย วสฺสูปนายิกาย อนฺโตวสฺเส วา ลทฺธา เจว นิฏฺฐิตา จ วุตฺตนเยเนว อนฺโตทสาเห วา ตทหุ วา อธิฏฺฐาตพฺพา ทสาเห อปฺปโหนฺเต จีวรกาลํ นาติกฺกเมตพฺพา ฯ ตตฺถ สิยา วสฺสานํ จาตุมฺมาสํ อธิฏฺฐาตุนฺติ วจนโต จาตุมฺมาสพฺภนฺตเร ยทา วา ตทา วา อธิฏฺฐาตุํ วฏฺฏตีติ ฯ ยทิ เอวํ กณฺฑุ-ปฏิจฺฉาทึ ยาว อาพาธา อธิฏฺฐาตุนฺติ วุตฺตํ สาปิ จ ทสาหํ

๑. วิ. มหาวคฺค. ๕/๒๑๘. ๒. วิ. มหาวิภงฺค ๒/๓.

อติกฺกเมตพฺพา สิยา เอวญฺจ สติ ทสาหปรมํ อติเรกจีวรํ ธาเร-
ตพฺพนฺติ[๑] อิทํ วิรุชฺฌติ ตสฺมา ยถาวุตฺตเมว คเหตพฺพํ ฯ อญฺญํ
วา อจลการณํ ลภิตฺวา ฉฑฺเฑตพฺพํ ฯ อปิจ กุรุนฺทิยํปิ นิสฺสคฺคิยา-
วสาเน วุตฺตํ กทา อธิฏฺฐาตพฺพา ลทฺธทิวสโต ปฏฺฐาย อนฺโต-
ทสาเห นิฏฺฐิตา จ ปน ตสฺมึเยว อนฺโตทสาเห อธิฏฺฐาตพฺพา ยทิ
นปฺปโหติ ยาว กตฺติกปุณฺณมา ปริหารํ ลภตีติ ฯ อจฺฉินฺน-
จีวรสฺสาติ เอตํ วสฺสิกสาฏิกเมว สนฺธาย วุตฺตํ ฯ เตสํ หิ
นคฺคานํ กาโยวสฺสาปเน อนาปตฺติ ฯ เอตฺถ จ มหคฺฆํ วสฺสิก
สาฏิกํ นิวาเสตฺวา นหายนฺตสฺส โจรูปทฺทโว อาปทา นาม ฯ
เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ

ฉสฺสมุฏฺฐานํ กิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติ-
วชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ

วสฺสิกสาฏิกสิกฺขาปทํ นิฏฺฐิตํ ฯ

เตน สมเยนาติ จีวรอจฺฉินฺทนสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ ยํปิ ตฺยาหนฺติ
ยํปิ เต อหํ ฯ โส กิร มม ปตฺตจีวรอุปาหนปจฺจตฺถรณาทีนิ
วหนฺโต มยา สทฺธึ จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ อทาสิ ฯ เตเนวมาห ฯ
อจฺฉินฺทีติ พลกฺกาเรน อคฺคเหสิ ฯ สกสญฺญาย คหิตตฺตา ปนสฺส
ปาราชิกํ นตฺถิ ฯ กิลเมตฺวา คหิตตฺตา อาปตฺติ ปญฺญตฺตา ฯ สยํ
อจฺฉินฺทติ นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยนฺติ เอกํ จีวรํ เอกาพทฺธานิ จ
พหูนิ อจฺฉินฺทโต เอกา อาปตฺติ ฯ เอกโต อพทฺธานิ วิสุํ ฐิตานิ
จ พหูนิ อจฺฉินฺทโต สงฺฆาฏึ อาหร อุตฺตราสงฺคํ อาหราติ เอวํ

๑. วิ. มหาวิภงฺค. ๒/๓.

อาหราปยโต จ วตฺถุคณนาย อาปตฺติโย ฯ มยา ทินฺนานิ สพฺพานิ อาหราติ วทโตปิ เอกวจเนเนว สมฺพหุลา อาปตฺติโย ฯ อญฺญํ อาณาเปติ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ จีวรํ คณฺหาติ อาณาเปติ เอกํ ทุกฺกฏํ ฯ อาณตฺโต พหูนิ คณฺหาติ เอกํ ปาจิตฺติยํ ฯ สงฺฆาฏึ คณฺห อุตฺตราสงฺคํ คณฺหาติ วทโต วาจาย วาจาย ทุกฺกฏํ ฯ มยา ทินฺนานิ สพฺพานิ คณฺหาติ วทโต เอกวาจาย สมฺพหุลา อาปตฺติโย ฯ อญฺญํ ปริกฺขารนฺติ วิกปฺปนูปคํ ปจฺฉิมํ จีวรํ ฐเปตฺวา ยงฺกิญฺจิ อนฺตมโส สูจึปิ ฯ เวเฐตฺวา ฐปิตสูจิสฺปิ วตฺถุคณนาย ทุกฺกฏานิ ฯ สิถิลเวฐิตาสุ เอวํ ฯ คาฬฺหํ กตฺวา พทฺธาสุ ปน เอกเมว ทุกฺกฏนฺติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ สูจิฆเร ปกฺขิตฺตาสุปิ เอเสว นโย ฯ ถวิกาย ปกฺขิปิตฺวา สิถิลพทฺธคาฬฺหพทฺเธสุ ติกฏุกาทิ-เภสชฺเชสุปิ เอเสว นโย ฯ โส วา เทตีติ ภนฺเต ตุมฺหากํเยว อิทํ สารุปฺปนฺติ เอวํ วา เทติ ฯ อถวา เตน ปน อาวุโส มยํ ตุยฺหํ วตฺตปฏิปตฺตึ กริสฺสติ อมฺหากํ สนฺติเก อุปชฺฌํ คณฺหิสฺสติ ธมฺมํ ปริยาปุณิสฺสตีติ จีวรํ อทมฺหา โส ทานิ ตุวํ น วตฺตํ กโรสิ น อุปชฺฌํ คณฺหาสิ น ธมฺมํ ปริยาปุณาสีติ เอวมาทีนิ วุตฺโต ภนฺเต จีวรตฺถาย มญฺเญ ภณถ อิทํ โว จีวรนฺติ เทติ ฯ เอวํปิ โส วา เทติ ฯ ทิสาปกฺกนฺตํ วา ปน ทหรํ นิวตฺเตถ นนฺติ ภณติ ฯ โส น นิวตฺตติ ฯ จีวรํ คเหตฺวา รุนฺธถาติ ฯ เอวํ เจ นิวตฺตติ สาธุ ฯ สเจ ปตฺตจีวรตฺถาย มญฺเญ ตุมฺเห ภณถ คณฺหาถ นนฺติ เทติ จ เอวํปิ โสเยว วา เทติ ฯ วิพฺภนฺตํ วา

ทิสฺวา มยํ ตุยฺหํ วตฺตํ กริสฺสตีติ ปตฺตจีวรํ อทมฺหา โส ทานิ ตฺวํ วิพฺภมิตฺวา จรสีติ วทติ ฯ อิตโร คณฺหาถ ตุมฺหากํ ปตฺต-จีวรนฺติ เทติ ฯ เอวมฺปิ โสเยว วา เทติ ฯ มม สนฺติเก อุปชฺฌํ คณฺหนฺตสฺเสว เต เทมิ อญฺญตฺถ คณฺหนฺตสฺส น เทมิ วตฺตํ กโรนฺตสฺเสว เทมิ อกโรนฺตสฺส น เทมิ ธมฺมํ ปริยาปุณนฺตสฺเสว เทมิ อปริยาปุณนฺตสฺส น เทมิ อวิพฺภมนฺตสฺเสว เทมิ วิพฺภมนฺตสฺส น เทมีติ เอวมฺปน ทาตุํ น วฏฺฏติ ฯ ททโต ทุกฺกฏํ ฯ อาหราเปตุํ ปน วฏฺฏติ ฯ จชิตฺวา ทินฺนํ อจฺฉินฺทิตฺวา คณฺหนฺโต ภณฺฑคฺเฆน กาเรตพฺโพ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

ติสมุฏฺฐานํ กายจิตฺตโต วาจาจิตฺตโต กายวาจาจิตฺตโต จ สมุฏฺฐาติ กิริยา สญฺญาวิโมกฺขํ สจิตฺตกํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ อกุสลจิตฺตํ ทุกฺขเวทนนฺติ ฯ

จีวรอจฺฉินฺทนสิกฺขาปทํ ฯ

เตน สมเยนาติ สุตฺตวิญฺญตฺติสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ โขมนฺติ โขมวาเกหิ กตสุตฺตํ ฯ กปฺปาสิกนฺติ กปฺปาสโต นิพฺพตฺตํ ฯ โกเสยฺยนฺติ โกสิยํสูหิ กนฺติตฺวา กตสุตฺตํ ฯ กมฺพลนฺติ เอฬกโลมสุตฺตํ ฯ สาณนฺติ สาณวากสุตฺตํ ฯ ภงฺคนฺติ ปาเฏกฺกํ วากสุตฺตเมวาติ เอเก ฯ เอเตหิ ปญฺจหิปิ มิสฺเสตฺวา กตสุตฺตํ ปน ภงฺคนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ วายาเปติ ปโยเค ทุกฺกฏนฺติ สเจ ตนฺตวายสฺส ตุริเวมาทีนิ นตฺถิ ตานิ อรญฺญโต อาหริสฺสามีติ วาสึ วา ผรสุํ วา นิเสติ ตโต ปฏฺฐาย ยํยํ อุปกรณตฺถาย วา จีวรวายนตฺถาย

วา กโรติ สพฺพตฺถ ตนฺตวายสฺส ปโยเค ปโยเค ภิกฺขุสฺส ทุกฺกฏํ ฯ ทีฆโต วิทตฺถิมตฺเต ติริยญฺจ หตฺถมตฺเต วีเต นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน ยาวปริโยสานํ วายาเปนฺตสฺส ผลเก ผลเก นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยนฺติ วุตฺตํ ฯ ตมฺปิ อิทเมว ปมาณํ สนฺธาย วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ วิกปฺปนูปคํ ปจฺฉิมํ หิ จีวรสงฺขยํ คจฺฉตีติ ฯ

อปิเจตฺถ เอวํ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ สุตฺตนฺตาว สามํ วิญฺญาปิตํ อกปฺปิยํ ฯ เสสํ ญาตกาทิวเสน อุปฺปนฺนํ กปฺปิยํ ฯ ตนฺตวาโยปิ อญฺญาตกอปฺปวาริโต วิญฺญตฺติยา ลทฺโธ อกปฺปิโย ฯ เสโส กปฺปิโย ฯ ตตฺถ อกปฺปิยสุตฺตํ อกปฺปิยตนฺตวาเยน วายาเปนฺตสฺส ปุพฺเพ วุตฺตนเยน นิสฺสคฺคิยํ ฯ เตเนว ปน กปฺปิยสุตฺตํ วายาเปนฺตสฺส ยถา ปุพฺเพ นิสฺสคฺคิยเมว ทุกฺกฏํ ฯ เตเนว กปฺปิยญฺจ อกปฺปิยญฺจ สุตฺตํ วายาเปนฺตสฺส ยทิ ปจฺฉิมจีวรปฺปมาเณน เอโก ปริจฺเฉโท สุทฺธกปฺปิยสุตฺตมโย เอโก อกปฺปิยสุตฺตมโยติ เอวํ เกทารกพทฺธํ วิย จีวรํ โหติ ฯ อกปฺปิยสุตฺตมเย ปริจฺเฉเท ปริจฺเฉเท ปาจิตฺติยํ ฯ อิตรสฺมึ ตเถว ทุกฺกฏํ ฯ ยทิ ตโต อูนา ปริจฺเฉทา โหนฺติ อนฺตมโส อจฺฉิมณฺฑลปฺปมาณาปิ สพฺพปริจฺเฉเทสุ ปริจฺเฉทคณนาย ทุกฺกฏํ ฯ อถ เอกนฺตริเกน วา สุตฺเตน ทีฆโต วา กปฺปิยํ ติริยํ อกปฺปิยํ กตฺวา วีตํ โหติ ผลเก ผลเก ทุกฺกฏํ ฯ กปฺปิยตนฺตวาเยน หิ อกปฺปิยสุตฺตํ วายาเปนฺตสฺส ยถา ปุพฺเพ นิสฺสคฺคิยเมว ทุกฺกฏํ ฯ เตเนว กปฺปิยญฺจ อกปฺปิยญฺจ สุตฺตํ วายาเปนฺตสฺส สเจ ปจฺฉิมจีวรปฺปมาณา วา อูนกา วา อกปฺปิย-

สุตฺตปริจฺเฉทา โหนฺติ เตสุ ปริจฺเฉทคณนาย ทุกฺกฏํ ฯ กปฺปิยสุตฺตปริจฺเฉเทสุ อนาปตฺติ ฯ อถ เอกนฺตริเกน วา สุตฺเตน ทีฆโต วา กปฺปิยํ ติริยํ อกปฺปิยํ กตฺวา วีตํ โหติ ผลเก ผลเก ทุกฺกฏํ ฯ ยทิ ปน เทฺว ตนฺตวายา โหนฺติ เอโก กปฺปิโย เอโก อกปฺปิโย สุตฺตญฺจ อกปฺปปิยํ เต เจ วาเรน วีนนฺติ อกปฺปิย-ตนฺตวาเยน วีเต ผลเก ผลเก ปาจิตฺติยํ อูนกตเร ทุกฺกฏํ ฯ อิตเรน วีเต อุภยตฺถ ทุกฺกฏํ ฯ สเจ เทฺวปิ เวมํ คเหตฺวา เอกโต วีนนฺติ ผลเก ผลเก ทุกฺกฏํ ฯ อถ สุตฺตํ กปฺปิยํ จีวรญฺจ เกทารกพนฺธาทีหิ สปริจฺเฉทํ อกปฺปิยตนฺตวาเยน วีเต ปริจฺเฉเท ปริจฺเฉเท ทุกฺกฏํ ฯ อิตเรน วีเต อนาปตฺติ ฯ สเจ เทฺวปิ เวมํ คเหตฺวา เอกโต วีนนฺติ ผลเก ผลเก ทุกฺกฏํ ฯ อถ สุตฺตํปิ กปฺปิยญฺจ อกปฺปิยญฺจ เต เจ วาเรน วีนนฺติ อกปฺปิยตนฺตวาเยน อกปฺปิยสุตฺตมเยสุ ปจฺฉิมจีวรปฺมาเณสุ ปริจฺเฉเทสุ วีเตสุ ปริจฺเฉท-คณนาย ปาจิตฺติยํ ฯ อูนกตเรสุ จ กปฺปิยสุตฺตมเยสุ จ ทุกฺกฏํ ฯ กปฺปิยตนฺตวาเยน อกปฺปิยสุตฺตมเยสุ ปมาณยุตฺเตสุ วา อูนเกสุ วา ทุกฺกฏเมว ฯ กปฺปิยสุตฺตมเยสุ อนาปตฺติ ฯ อถ เอกนฺตริเกน วา สุตฺเตน ทีฆโต วา อกปฺปิยํ ติริยํ กปฺปิยํ กตฺวา วีนนฺติ อุโภปิ วา เวมํ คเหตฺวา เอกโต วีนนฺติ อปริจฺเฉเท จีวเร ผลเก ผลเก ทุกฺกฏํ ฯ สปริจฺเฉเท ปริจฺเฉทวเสน ทุกฺกฏานีติ อยํ ปนตฺโถ มหาอฏฺฐกถายํ อปากโฏ มหาปจฺจริยาทีสุ ปากโฏ อิธ สพฺพาการเรเนว ปากโฏ ฯ สเจ สุตฺตํปิ กปฺปิยํ ตนฺตวาโยปิ กปฺปิโย ญาตก-

ปริวาริโต วา มูเลน วา ปโยชิโต วายาปนปจฺจยา อนาปตฺติ ฯ ทสาหาติกฺกมนปจฺจยา ปน อาปตฺตึ รกฺขนฺเตน วิกปฺปนูปคปฺปมาณ- มตฺเต วีเต ตนฺเต วีตญฺเญว อธิฏฺฐาตพฺพํ ฯ ทสาหาติกฺกเมน นิฏฺฐาปิยมานํ หิ นิสฺสคฺคิยํ ภเวยฺยาติ ฯ ญาตกาทีหิ ตนฺตํ อาโรเปตฺวา ตุมฺหากํ ภนฺเต อิมํ จีวรํ คณฺเหยฺยาถาติ นิยฺยาทิเตปิ เอเสว นโย ฯ สเจ ตนฺตวาโย เอวํ ปโยชิโต วา สยํ ทาตุกาโม วา หุตฺวา อหํ ภนฺเต ตุมฺหากํ จีวรํ อสุกทิวเส นาม วายิตฺวา ฐเปสฺสามีติ วทติ ภิกฺขุ จ เตน ปริจฺฉินฺนทิวสโต ทสาหํ อติกฺกาเมติ นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ ฯ สเจ ปน ตนฺตวาโย อหํ ตุมฺหากํ จีวรํ วายิตฺวา สาสนํ เปเสสฺสามีติ วตฺวา ตเถว กโรติ เตน เปสิตภิกฺขุ ปน ตสฺส ภิกฺขุโน น อาโรเจติ อญฺโญ ทิสฺวา วา สุตฺวา วา ตุมฺหากํ ภนฺเต จีวรํ นิฏฺฐิตนฺติ อาโรเจติ เอตสฺส อาโรจนํ นปฺปมาณํ ฯ ยทา ปน เตน เปสิโตเยว อาโรเจติ ตสฺส วจนํ สุตทิวสโต ปฏฺฐาย ทสาหํ อติกฺกามยโต นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ ฯ สเจ ตนฺตวาโย อหํ ตุมฺหากํ จีวรํ วายิตฺวา กสฺสจิ หตฺเถ ปหิณิสฺสามีติ วตฺวา ตเถว กโรติ จีวรํ คเหตฺวา คตภิกฺขุ ปน อตฺตโน ปริเวเณ ฐเปตฺวา ตสฺส น อาโรเจติ อญฺโญ โกจิ ภณติ อปิ ภนฺเต อธุนา อาคตํ จีวรํ สุนฺทรนฺติ กุหึ อาวุโส จีวรนฺติ อิตฺถนฺนามสฺส หตฺเถ เปสิตนฺติ เอตสฺสาปิ วจนํ นปฺปมาณํ ฯ ยทา ปน โส ภิกฺขุ จีวรํ เทติ ลทฺธทิวสโต ปฏฺฐาย ทสาหํ อติกฺกามยโต นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ ฯ สเจ ปน

วายาปนมูลํ อทินฺนํ โหติ ยาว กากณิกมตฺตํปิ อวสิฏฺฐํ ตาว รกฺขติ ฯ

อนาปตฺติ จีวรํ สิพฺพิตุนฺติ จีวรํ สิพฺพนตฺถาย สุตฺตํ วิญฺญาเปนฺตสฺส อนาปตฺตีติ อตฺโถ ฯ อาโยเคติ อาทีสุปิ นิมิตฺตตฺเถ ภุมฺมวจนํ ฯ อาโยคาทินิมิตฺตํ วิญฺญาเปนฺตสฺส อนาปตฺตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานตฺถเมวาติ ฯ

ฉสฺสมุฏฺฐานํ กิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ

สุตฺตวิญฺญตฺติสิกฺขาปทํ ฯ

เตน สมเยนาติ มหาเปสการสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ สุตฺตํ ธารยิตฺวาติ สุตฺตํ ตุเลตฺวา ปลปริจฺเฉทํ กตฺวา ฯ อปฺปิตนฺติ ฆนํ ฯ สุวีตนฺติ สุฏฺฐุ วีตํ สพฺพฏฺฐาเนสุ สมํ กตฺวา วีตํ ฯ สุปฺปวายิตนฺติ สุฏฺฐุ ปวายิตํ สพฺพฏฺฐาเนสุ สมํ กตฺวา ตนฺเต ปสาริตํ ฯ สุวิเลขิตนฺติ เลขินิยา สุฏฺฐุ วิลิขิตํ ฯ สุวิตจฺฉิตนฺติ โกจฺเฉน สุฏฺฐุ วิตจฺฉิตํ ฯ สุนิทฺโธตนฺติ อตฺโถ ฯ ปฏิพทฺธนฺติ เวกลฺลกํ ฯ ตนฺเตติ ตนฺเต ทีฆโต ปสารเณเยว อุปเนตฺวาติ อตฺโถ ฯ ตตฺร เจโส ภิกฺขูติ ยตฺร คาเม วา นิคเม วา เต ตนฺตวายา ตตฺร ฯ วิกปฺปํ อาปชฺเชยฺยาติ วิสิฏฺฐกปฺปํ อธิกวิธานํ อาปชฺเชยฺย ฯ ปาลิยํ ปน เยนาการเนน วิกปฺปํ อาปนฺโน โหติ ตํ ทสฺเสตุํ อิทํ โข อาวุโสติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ธมฺมํปิ ภณตีติ ธมฺมกถํ กเถติ ฯ ตสฺส วจเนน อายตํ วา วิตฺถตํ วา อปฺปิตํ วาติ สุตฺตวฑฺฒนอาการเมว

ทสฺเสติ ฯ ปุพฺเพ อปฺปวาริโตติ จีวรสฺสามิเกหิ อปฺปวาริโต หุตฺวา ฯ เสสํ อุตฺตานตฺถเมวาติ ฯ ฉสฺสมุฏฺฐานํ กิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ

มหาเปสการสิกฺขาปทํ ฯ

เตน สมเยนาติ อจฺเจกจีวรสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ ทสาหานาคตนฺติ ทส อหานิ ทสาหํ ฯ เตน ทสาเหน อนาคตา ทสาหานาคตา ฯ ทสาเหน อสมฺปตฺตาติ อตฺโถ ฯ ตํ ทสาหานาคตํ ฯ อจฺจนฺตสํโยควเสน ภุมฺมตฺเถ อุปโยควจนํ ฯ เตเนวสฺส ปทภาชเน ทสาหานาคตายาติ วุตฺตํ ฯ ปวารณายาติ อิทํ ปน ยา ทสาหานาคตาติ วุตฺตา ตํ สรูปโต ทสฺเสตุํ อสมฺโมหตฺถํ อนุปฺปโยควจนํ ฯ กตฺติกเตมาสิปุณฺณมนฺติ ปฐมกตฺติกเตมาสิปุณฺณมํ ฯ อิธาปิ ปฐมปทสฺส อนุปฺปโยคตฺตา ปุริมนเยเนว ภุมฺมตฺเถ อุปโยควจนํ ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ ยโต ปฏฺฐาย ปฐมมหาปวารณา ทสาหานาคตาติ วุจฺจติ สเจปิ ตานิ ทิวสานิ อจฺจนฺตเมว ภิกฺขุโน อจฺเจกจีวรํ อุปฺปชฺเชยฺย อจฺเจกํ อิทนฺติ ชานมาเนน ภิกฺขุนา สพฺพํปิ ปฏิคฺคเหตพฺพนฺติ ฯ เตน ปวารณมาสสฺส ชุณฺหปกฺขปญฺจมิโต ปฏฺฐาย อุปฺปนฺนสฺส จีวรสฺส นิธานกาโล ทสฺสิโต โหติ ฯ กามํ เจส ทสาหปรมํ อติเรกจีวรํ ธาเรตพฺพนฺติ อิมินาว สิทฺโธ อตฺถุปฺปตฺติวเสน[๑] อปุพฺพํ วิย อตฺถํ ทสฺเสตฺวา สิกฺขาปทํ ฐปิตํ ฯ อจฺเจกจีวรนฺติ อจฺจายิกจีวรํ วุจฺจติ ฯ ตสฺส ปน อจฺจายิกภาวํ

๑. อิโต ปรํ ปน นิปาโต อิจฺฉิตพฺโพ ฯ

ทสฺเสตุํ เสนาย วา คนฺตุกาโม โหตีติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ สทฺธาติ อิมินา สทฺธามตฺตกเมว ทสฺสิตํ ฯ ปสาโทติ อิมินา สุปฺปสนฺนา พลวสทฺธา ฯ เอตํ อจฺเจกจีวรํ นามาติ เอตฺถ อิเมหิ การเณหิ ทาตุกาเมน ทูตํ วา เปเสตฺวา สยํ วา อาคนฺตฺวา วสฺสาวาสิกํ ทสฺสามีติ เอวํ อาโรจิตจีวรํ อจฺเจกจีวรํ นาม โหตีติ ฯ ฉฏฺฐิโต ปฏฺฐาย ปนฺปฺปนฺนํ อนจฺเจกจีวรํปิ ปจฺจุทฺธริตฺวา ฐปิตติจีวรํปิ เอตํ ปริหารํ ลภติเยว ฯ สญฺญาณํ กตฺวา นิกฺขิปิตพฺพนฺติ กิญฺจิ นิมิตฺตํ กตฺวา ฐเปตพฺพํ ฯ กสฺมา เอตํ วุตฺตํ ฯ ยทิ หิ ตํ ปุเร ปวารณาย วิภชนฺติ เยน คหิตํ เตน ฉินฺนวสฺเสน น ภวิตพฺพํ ฯ สเจ ปน ฉินฺนวสฺโส โหติ จีวรํ สงฺฆิกเมว โหติ ฯ ตโต สลฺลกฺเขตฺวา สุขํ ทาตุํ ภวิสฺสตีติ ฯ อจฺเจกจีวเร อจฺเจกจีวรสญฺญีติ เอวมาทิ วิภชิตฺวา คหิตเมว สนฺธาย วุตฺตํ ฯ สเจ ปน อวิภตฺตํ โหติ สงฺฆสฺส วา ภณฺฑาคาริกจีวรํ สมยาติกฺกเมปิ อนาปตฺติ ฯ อิติ อติเรกจีวรสฺส ทสาหํ ปริหาโร ฯ ติจีวรสฺส เอกทิวสมฺปิ ปริหาโร นตฺถิ ฯ อกตสฺส วสฺสิกสาฏิกจีวรสฺส อนตฺถเต กฐิเน ปญฺจ มาสา วสฺเส อุกฺกฏฺฐิเต ฉมฺมาสา อตฺถเต กฐิเน อปเร จตฺตาโร มาสา เหมนฺตสฺส ปจฺฉิเม ทิวเส สติยา ปจฺจาสาย มูลจีวราธิฏฺฐานวเสน อปโรปิ เอโก มาโสติ เอกาทสมาสา ปริหาโร ฯ อจฺเจกจีวรสฺส อนตฺถเต กฐิเน เอกาทสทิวสาธิโก มาโส อตฺถเต กฐิเน เอกาทสทิวสาธิกา ปญฺจมาสา ตโต ปรํ เอกทิวสมฺปิ ปริหาโร นตฺถีติ เวทิตพฺพํ ฯ

อนจฺเจกจีวเรติ อจฺเจกจีวรสทิเส อญฺญสฺมึ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมวาติ จ กฐินสมุฏฺฐานํ อกิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ

อจฺเจกจีวรสิกฺขาปทํ ฯ

เตน สมเยนาติ สาสงฺกสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ วุฏฺฐวสฺสา อารญฺญเกสูติ เต ปุพฺเพปิ อรญฺเญเยว วิหรึสุ ฯ ทุพฺพลจีวรตฺตา ปน ปจฺจยวเสน คามนฺตเสนาสเน วสฺสํ วสิตฺวา นิฏฺฐิตจีวรา หุตฺวา อิทานิ นิปฺปลิโพธา สมณธมฺมํ กริสฺสามาติ อารญฺญเกสุ เสนาสเนสุ วิหรนฺติ ฯ กตฺติกโจรกาติ กตฺติกมาเส โจรา ฯ ปริปาเตนฺตีติ อุปทฺทวนฺติ ตตฺถ ตตฺถ อาธาวิตฺวา อุตฺตาเสนฺติ ปลาเปนฺติ ฯ อนฺตรฆเร นิกฺขิปิตุนฺติ อนฺโตคาเม นิกฺขิปิตุํ ฯ ภควา ยสฺมา ปจฺจยา นาม ธมฺเมน สเมน ทุลฺลภา สลฺเลขวา หิ ภิกฺขุ มาตรํปิ วิญฺญาเปตุํ น สกฺโกติ ตสฺมา จีวรคุตฺตตฺถํ อนฺตรฆเร นิกฺขิปิตุํ อนุชานาติ ฯ ภิกฺขูนํ ปน อนุรูปตฺตา อรญฺญวาสํ น ปฏิกฺขิปิ ฯ อุปวสฺสํ โข ปนาติ เอตฺถ อุปวสฺสนฺติ อุปวสฺส ฯ อุปวสิตฺวาติ วุตฺตํ โหติ ฯ อุปสมฺปชฺชนฺติ อาทีสุ วิย หิ เอตฺถ อนุนาสิโก ทฏฺฐพฺโพ ฯ วสฺสํ อุปคนฺตฺวา วสิตฺวา จาติ อตฺโถ ฯ อิมสฺส จ ตถารูเปสุ ภิกฺขุ เสนาสเนสุ วิหรนฺโตติ อิมินา สมฺพนฺโธ ฯ กึ วุตฺตํ โหติ ฯ วสฺสํ อุปคนฺตฺวา วสิตฺวา จ ตโต ปรํ ปจฺฉิมกตฺติกปุณฺณมปริโยสานกาลํ ยานิ โข ปน ตานิ อารญฺญกานิ เสนาสนานิ สาสงฺกสมฺมตานิ สปฺปฏิภยานิ

ตถารูเปสุ ภิกฺขุ เสนาสเนสุ วิหรนฺโต อากงฺขมาโน ติณฺณํ จีวรานํ อญฺญตรํ จีวรํ อนฺตรฆเร นิกฺขิเปยฺยาติ ฯ ยสฺมา ปน โย วสฺสํ อุปคนฺตฺวา ยาวปจฺฉิมกตฺติกปุณฺณมํ วสติ โส วุฏฺฐวสฺสานํ อพฺภนฺตโร โหติ ตสฺมา อิมํ อติคหนํ พฺยญฺชนวิจารณํ อกตฺวา ปทภาชเน เกวลํ จีวรนิกฺเขปารหํ ปุคฺคลํ ทสฺเสตุํ วุฏฺฐวสฺสานนฺติ วุตฺตํ ฯ ตสฺสาปิ ภิกฺขุ เสนาสเนสุ วิหรนฺโตติ อิมินา สมฺพนฺโธ ฯ อยํ หิ เอตฺถ อตฺโถ วุฏฺฐวสฺสานํ ภิกฺขูนํ เสนาสเนสุ วิหรนฺโตติ ฯ เอวรูปานํ ภิกฺขูนํ อพฺภนฺตเร โย โกจิ ภิกฺขูติ วุตฺตํ โหติ ฯ อรญฺญลกฺขณํ อทินฺนาทานวณฺณนายํ วุตฺตํ ฯ อยํ ปน วิเสโส ฯ สเจ วิหาโร ปริกฺขิตฺโต โหติ ปริกฺขิตฺตสฺส คามสฺส อินฺทขีลโต อปริกฺขิตฺตสฺส ปริกฺเขปารหฏฺฐานโต จ ปฏฺฐาย ยาว วิหารปริกฺเขปา มินิตพฺพํ ฯ สเจ วิหาโร อปริกฺขิตฺโต โหติ ยํ สพฺพปจฺฉิมํ เสนาสนํ วา ภตฺตสาลา วา ธุวสนฺนิปาตฏฺฐานํ วา โพธิ วา เจติยํ วา ทูเร เจปิ เสนาสนโต โหติ ตํ ปริจฺเฉทํ กตฺวา มินิตพฺพํ ฯ สเจปิ อาสนฺเน คาโม โหติ วิหาเร ฐิเตหิ ฆรมานุสฺสกานํ สทฺโท สุยฺยติ ปพฺพตนทีอาทีหิ ปน อนฺตริตตฺตา น สกฺกา อุชุ คนฺตุํ โย จสฺส ปกติมคฺโค โหติ สเจปิ นาวาย สญฺจริตพฺโพ เตน มคฺเคน คามโต ปญฺจธนุสติกํ คเหตพฺพํ ฯ โย ปน อาสนฺนคามสฺส องฺคสมฺปาทนตฺถํ ตโต ตโต มคฺคํ ปิทหติ อยํ ธุตงฺคโจโรติ เวทิตพฺโพ ฯ สาสงฺกสมฺมตานีติ สาสงฺกานีติ สมฺมตานิ ฯ เอวํ ญาตานีติ อตฺโถ ฯ ปทภาชเน

ปน เยน การเณน ตานิ สาสงฺกสมฺมตานิ ตํ ทสฺเสตุํ อาราเม อารามูปจาเรติ อาทิ วุตฺตํ ฯ สห ปฏิภเยน สปฏิภยานิ ฯ สนฺนิหิตพลวภยานีติ อตฺโถ ฯ ปทภาชเน ปน เยน การเณน ตานิ สปฏิภยานิ ตํ ทสฺเสตุํ อาราเม อารามูปจาเรติ อาทิ วุตฺตํ ฯ สมนฺตา โคจรคาเม นิกฺขิเปยฺยาติ อารญฺญกสฺส เสนาสนสฺส สมนฺตา สพฺพทิสาภาเคสุ อตฺตนา อภิรุจิเต โคจรคาเม สติยา องฺคสมฺปตฺติยา นิกฺขิเปยฺย ฯ ตตฺรายํ องฺคสมฺปตฺติ ฯ ปุริมิกาย อุปคนฺตฺวา มหาปวารณาย ปวาริโต โหติ อิทเมกํ องฺคํ ฯ สเจ ปจฺฉิมิกาย วา อุปคโต โหติ ฉินฺนวสฺโส วา นิกฺขิปิตุํ น ลภติ ฯ กตฺติกมาโสเยว โหติ อิทํ ทุติยํ องฺคํ ฯ กตฺติกมาสโต ปรํ น ลภติ ฯ ปญฺจธนุสติกํ ปจฺฉิมเมว ปมาณยุตฺตํ เสนาสนํ โหติ อิทํ ตติยํ องฺคํ ฯ อูนปฺปมาเณ วา คาวุตโต อติเรกปฺปมาเณ วา น ลภติ ฯ ยตฺร หิ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปุน วิหารํ ภตฺตเวลายํ สกฺกา อาคนฺตุํ ตเทว อิธ อธิปฺเปตํ ฯ นิมนฺติโต ปน อฑฺฒโยชนํปิ โยชนํ ปิ คนฺตฺวา วสิตุํ ปจฺเจติ อิทมปฺปมาณํ ฯ สาสงฺกสปฏิภยเมว โหติ อิทํ จตุตฺถํ องฺคํ ฯ อนาสงฺกอปฏิภเย หิ องฺคยุตฺเตปิ เสนาสเน วสนฺโต นิกฺขิปิตุํ น ลภตีติ ฯ อญฺญตฺร ภิกฺขุสมฺมติยาติ ยา อุทฺโทสิตสิกฺขาปเท โกสมฺพิกสมฺมติ อนุญฺญาตา ตสฺมา สมฺมติยา อญฺญตฺร ฯ สเจ หิ สา ลทฺธา โหติ ฉารตฺตาติเรกํปิ วิปฺปวสิตุํ วฏฺฏติ ฯ ปุน คามสีมํ โอกฺกมิตฺวาติ สเจ โคจรคามโต ปุรตฺถิมาย ทิสาย

เสนาสนํ อยญฺจ ปจฺฉิมทิสํ คโต โหติ เสนาสนํ อาคนฺตฺวา สตฺตมํ อรุณํ อุฏฺฐาเปตุํ อสกฺโกนฺเตน คามสีมํปิ โอกฺกมิตฺวา สภายํ วา ยตฺถ กตฺถจิ วา วสิตฺวา จีวรปฺปวุตฺตึ ญตฺวา ปกฺกมิตุํ วฏฺฏตีติ อตฺโถ ฯ เอวํ อสกฺโกนฺเตน ตเตฺรว จิเตน ปจฺจุทฺธริตพฺพํ ฯ อติเรกจีวรฏฺฐาเน ฐสฺสตีติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ กฐินสมุฏฺฐานํ กายวาจโต กายวาจาจิตฺตโต จ สมุฏฺฐาติ อกิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ

สาสงฺกสิกฺขาปทํ ฯ

เตน สมเยนาติ ปริณตสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ ปูคสฺสาติ สมูหสฺส ฯ ธมฺมคณสฺสาติ อตฺโถ ฯ ปฏิยตฺตนฺติ ปฏิยาทิตํ ฯ พหู สงฺฆสฺส ภตฺตาติ สงฺฆสฺส พหูนิ ภตฺตานิ อเนกานิ ลาภมุขานิ น สงฺฆสฺส เกนจิ ปริหานีติ ทีเปนฺติ ฯ โอโณเชถาติ เทถ ฯ กึ ปเนวํ วตฺตุํ วฏฺฏตีติ ฯ กสฺมา น วฏฺฏตีติ ฯ อยํ หิ อภิหฏ- ภิกฺขา อภิหริตฺวา เอกสฺมึ โอกาเส สงฺฆสฺสตฺถาย ปฏิยตฺตา ฯ อภิหฏปฏิยตฺเต จ อุทฺทิสฺส ฐปิตภาเค จ ปยุตฺตวาจา นาม นตฺถิ ฯ สงฺฆิกนฺติ สงฺฆสฺส สนฺตกํ ฯ โส หิ สงฺฆสฺส ปริณตตฺตา หตฺถํ อนารุฬฺโหปิ เอเกน ปริยาเยน สงฺฆสฺส สนฺตโก โหติ ฯ ปทภาชเน ปน สงฺฆิกํ นาม สงฺฆสฺส ทินฺนํ โหติ ปริจฺจตฺตนฺติ เอวํ อตฺถุทฺธาร- วเสน นิปฺปริยายโตว สงฺฆิกํ ทสฺสิตํ ฯ ลาภนฺติ ลภิตพฺพวตฺถุํ อาห ฯ เตเนวสฺส นิทฺเทเส จีวรํปีติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ปริณตนฺติ

สงฺฆสฺส ทินฺนํ สงฺฆสฺส โปณํ สงฺฆสฺส ปพฺภารํ หุตฺวา ฐิตํ ฯ เยน ปน การเณน โส ปริณโต โหติ ตํ ทสฺเสตุํ ทสฺสาม กริสฺสามาติ วาจา ภินฺนา โหตีติ ปทภาชนํ วุตฺตํ ฯ ปโยเค ทุกฺกฏนฺติ ปริณตลาภสฺส อตฺตโน ปริณามิตปฺปโยเค ทุกฺกฏํ ฯ ปฏิลาเภน ตสฺมึ หตฺถํ อารุฬฺเห นิสฺสคฺคิยํ ฯ สเจ ปน สงฺฆสฺส ทินฺนํ โหติ ตํ คเหตุํ น วฏฺฏติ สงฺฆสฺเสว ทาตพฺพํ ฯ โย หิ อารามิเกหิ สทฺธึ เอกโต ขาทติ ตํ ภณฺฑํ อคฺฆาเปตฺวา กาเรตพฺโพ ฯ ปริณตํ ปน สหธมฺมิกานํ วา คิหีนํ วา อนฺตมโส มาตุสนฺตกํปิ อิทํ มยฺหํ เทหีติ สงฺฆสฺส ปริณตภาวํ ญตฺวา อตฺตโน ปริณาเมตฺวา คณฺหนฺตสฺส นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺตยํ ฯ อิมสฺส ภิกฺขุโน เทหีติ เอวํ อญฺญสฺส ปริณาเมนฺตสฺส สุทฺธิกปาจิตฺติยํ ฯ เอกํ ปตฺตํ วา จีวรํ วา อตฺตโน เอกํ อญฺญสฺส ปริณาเมติ นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยญฺเจว สุทฺธิกปาจิตฺติยญฺจ ฯ เอเสว นโย พหูสุ ฯ วุตฺตมฺปิ เจตํ

นิสฺสคฺคิเยน อาปตฺตึ ขุทฺทเก ปาจิตฺติยํ
อาปชฺเชยฺย เอกโต ปญฺหาเมสา กุสเลหิ จินฺติตาติ[๑] ฯ

อยํ หิ ปริณามนํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ โยปิ วสฺสิกสาฏิกสมเย มาตุฆเรปิ สงฺฆสฺส ปริณตํ วสฺสิกสาฏิกํ ญตฺวา อตฺตโน ปริณาเมติ นิสฺสคฺคิยํ ปรสฺส ปริณาเมติ สุทฺธิกปาจิตฺติยํ ฯ มนุสฺสา สงฺฆภตฺตํ กริสฺสามาติ สปฺปิเตลาทีนิ อาหรนฺติ ฯ คิลาโน เจปิ ภิกฺขุ สงฺฆสฺส ปริณตภาวํ ญตฺวา กิญฺจิ ยาจติ นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยเมว ฯ สเจ ปน โส ตุมฺหากํ สปฺปิอาทีนิ อาภฏานิ อตฺถีติ ปุจฺฉิตฺวา อาม อตฺถีติ วุตฺเต มยฺหํปิ เทถาติ วทติ วฏฺฏติ ฯ อถาปิ นํ กุกฺกุจฺจายนฺติ อุปาสกา วทนฺติ

๑. วิ. ปริวาร. ๘/๕๓๑.

สงฺโฆปิ อมฺเหหิ ทินฺนเมว ลภติ คณฺหถ ภนฺเตติ เอวํปิ วฏฺฏติ ฯ สงฺฆสฺส ปริณตํ อญฺญสงฺฆสฺสาติ เอกสฺมึ วิหาเร สงฺฆสฺส ปริณตํ อญฺญํ วิหารํ อุทฺทิสิตฺวา อมุกสฺมึ นาม วิหาเร สงฺฆสฺส เทถาติ ปริณาเมติ ฯ เจติยสฺส วาติ กึ สงฺฆสฺส ทินฺเนน เจติยสฺส ปูชํ กโรถาติ เอวํ เจติยสฺส วา ปริณาเมติ ฯ เจติยสฺส ปริณตนฺติ เอตฺถ นิยเมตฺวา อญฺญเจติยสฺส อตฺถาย โรปิตมาลาวจฺฉโต อญฺญเจติยมฺหิ ปุปฺผํปิ อาโรเปตุํ น วฏฺฏติ ฯ เอกสฺส เจติยสฺส ปน ฉตฺตํ วา ปฏากํ วา อาโรเปตฺวา ฐิตํ ทิสฺวา เสสกํ อญฺญเจติยสฺส ทาเปตุํ วฏฺฏติ ฯ ปุคฺคลสฺส ปริณตนฺติ อนฺตมโส สุนขสฺสาปิ ปริณตํ อิมสฺส สุนขสฺส มา เทหิ เอตสฺส เทหีติ เอวํ อญฺญปุคฺคลสฺส ปริณาเมติ ทุกฺกฏํ ฯ สเจ ปน ทายกา มยํ สงฺฆสฺส ภตฺตํ ทาตุกามา เจติยปูชํ กาตุกามา เอกสฺส ภิกฺขุโน ปริกฺขารํ ทาตุกามา ตุมฺหากํ รุจิยา ทสฺสาม ภณถ กตฺถ เทมาติ วทนฺติ เอวํ วุตฺเต เตน ภิกฺขุนา ยตฺถ อิจฺฉถ ตตฺถ เทถาติ วตฺตพฺพา ฯ สเจ ปน เกวลํ กตฺถ เทมาติ ปุจฺฉนฺติ ปาลิยํ อาคตนเยเนว วตฺตพฺพํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ ติสมุฏฺฐานํ กายจิตฺตโต วาจาจิตฺตโต กายวาจาจิตฺตโต จ สมุฏฺฐาติ กิริยา สญฺญาวิโมกฺขํ สจิตฺตกํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ อกุสลจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ

สมนฺตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณนาย ปริณตสิกฺขาปทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ตึสกกณฺฑํ นิฏฺฐิตํ ฯ

ขุทฺทกกณฺฑวณฺณนา

เยสํ นวหิ วคฺเคหิ สงฺคโห สุปติฏฺฐิโต

ขุทฺทกานํ อยํ ทานิ เตสํ ภวติ วณฺณนา ฯ

ตตฺถ มุสาวาทวคฺคสฺส ตาว ปฐมสิกฺขาปเท ฯ หตฺถโกติ ตสฺส เถรสฺส นามํ ฯ สกฺยานํ ปุตฺโต สกฺยปุตฺโต ฯ พุทฺธกาเล กิร สกฺยกุลโต อสีติปุริสสหสฺสานิ ปพฺพชึสุ ฯ เตสํ โส อญฺญตโรติ ฯ วาทกฺขิตฺโตติ วาทํ กริสฺสามีติ เอวํ ปริวิตกฺกิเตน วาเทน ปรวาทีนํ สนฺติกํ ขิตฺโต ปกฺขิตฺโต ปหิโต เปสิโตติ อตฺโถ ฯ วาทมฺหิ วา สเกน จิตฺเตน ขิตฺโต ยตฺร ยตฺร วาโท ตตฺร ตเตฺรว สนฺทิสฺสตีติปิ วาทกฺขิตฺโต ฯ อวชานิตฺวา ปฏิชานาตีติ อตฺตโน วาเท กิญฺจิ โทสํ สลฺลกฺเขนฺโต นายํ มม วาโทติ อวชานิตฺวา ปุน กเถนฺโต กเถนฺโต นิทฺโทสตํ สลฺลกฺเขตฺวา มเมว อยํ วาโทติ ปฏิชานาติ ฯ ปฏิชานิตฺวา อวชานาตีติ กิสฺมิญฺจิเทว วจเน อานิสํสํ สลฺลกฺเขนฺโต อยํ มม วาโทติ ปฏิชานิตฺวา ปุน กเถนฺโต กเถนฺโต ตตฺถ โทสํ สลฺลกฺเขตฺวา นายํ มม วาโทติ อวชานาติ ฯ อญฺเญนญฺญํ ปฏิจรตีติ อญฺเญน การเณน อญฺญํ การณํ ปฏิจรติ ปฏิจฺฉาเทติ อชฺโฌตฺถรติ รูปํ อนิจฺจํ ชานิตพฺพโตติ วตฺวา ปุน ชาติธมฺมโตติ อาทีนิ วทติ ฯ กุรุนฺทิยํ ปน เอตสฺส ปฏิฉาทนเหตุ อญฺญํ พหุํ กเถตีติ วุตฺตํ ฯ ตตฺรายํ อธิปฺปาโย ยนฺตํ ปฏิชานนญฺจ

อวชานนญฺจ ตสฺส ปฏิจฺฉาทนตฺถํ โก อาห กึ อาห กิสฺมึ อาหาติ เอวมาทึ พหุํ ภาสตีติ ฯ ปุน มหาอฏฺฐกถายํ อวชานิตฺวา ปฏิชานนฺโต ปฏิชานิตฺวา อวชานนฺโต เอว จ อญฺเญนญฺญํ ปฏิ-จรตีติ วุตฺตํ ฯ สมฺปชานมุสา ภาสตีติ สมฺปชานนฺโต มุสา ภาสติ ฯ สงฺเกตํ กตฺวา วิสํวาเทตีติ ปุเรภตฺตาทีสุ อสุกสฺมึ นาม กาเล อสุกสฺมึ นาม ปเทเส วาโท โหตูติ สงฺเกตํ กตฺวา สงฺเกตโต ปุเร วา ปจฺฉา วา คนฺตฺวา ปสฺสถ โภ ติตฺถิยา น อาคตา ปราชิตาติ ปกฺกมติ ฯ สมฺปชานมุสาวาเทติ ชานิตฺวา ชานนฺตสฺส จ มุสา ภณเน ฯ วิสํวาทนปุเรกฺขารสฺสาติ วิสํวาทนจิตฺตํ ปุรโต กตฺวา วทนฺตสฺส ฯ วาจาติ มิจฺฉาวาจาปริยาปนฺนวจนสมุฏฺฐาปิกา เจตนา ฯ คีราติ ตาย เจตนาย สมุฏฺฐาปิตํ สทฺทํ ทสฺเสติ ฯ พฺยปโถติ วจนปโถ ฯ วาจาเยว หิ อญฺเญสํปิ ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชนฺตานํ ปถภูตโต พฺยปโถติ วุจฺจติ ฯ วจีเภโทติ วจีสญฺญิตาย วาจาย เภโท ฯ ปเภทคตา วาจาเอว เอวํ วุจฺจติ ฯ วาจสิกา วิญฺญตฺตีติ วจีวิญฺญตฺติ ฯ เอวํ ปฐมปเทน สุทฺธเจตนาว มชฺเฌ ตีหิ ตํสมุฏฺฐิตสทฺทสหิตา อนฺเต เอเกน วิญฺญตฺติสหิตา เจตนา กถิตาติ เวทิตพฺพา ฯ อนริยโวหาราติ อนริยานํ พาลปุถุชฺชนานํ โวหารา ฯ เอวํ สมฺปชานมุสาวาทํ ทสฺเสตฺวา อิทานิ อนฺเต วุตฺตานํ สมฺปชานมุสาวาทสงฺขาตานํ อนริยโวหารานํ ลกฺขณํ ทสฺเสนฺโต อทิฏฺฐํ นามาติ อาทิมาห ฯ ตตฺถ อทิฏฺฐํ ทิฏฺฐํ เมติ เอวํ วทโต วจนํ ตํสมุฏฺฐาปิกา วา เจตนา เอโก อนริยโวหาโรติ อิมินา

นเยน อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ อปิเจตฺถ จกฺขุวเสน อคฺคหิตารมฺมณํ อทิฏฺฐํ โสตวเสน อคฺคหิตํ อสุตํ ฆานาทิวเสน ตีหิ อินฺทฺริเยหิ เอกาพทฺธํ วิย กตฺวา อคฺคหิตํ อมุตํ อญฺญตฺร ปญฺจหิ อินฺทฺริเยหิ สุทฺเธน วิญฺญาเณเนว อคฺคหิตํ อวิญฺญาตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ ปาลิยํ ปน อทิฏฺฐํ นาม น จกฺขุนา ทิฏฺฐนฺติ เอวํ โอฬาริเกเนว นเยน เทสนา กถิตาติ ฯ ทิฏฺฐาทีสุ จ อตฺตนาปิ ปเรนปิ ทิฏฺฐํ ทิฏฺฐเมว ฯ เอวํ สุตมุตวิญฺญาตานิ ฯ อยเมโก ปริยาโย ฯ อปโร ปน ยํ อตฺตนา ทิฏฺฐํ ทิฏฺฐเมว ตํ ฯ เอส นโย สุตาทีสุ ฯ ยํ ปน ปเรน ทิฏฺฐํ ตํ อตฺตนา สุตฏฺฐาเน ติฏฺฐติ ฯ เอวํ สุตาทีนิปิ ฯ อิทานิ เตสํ อนริยโวหารานํ วเสน อาปตฺตึ อาโรเปตฺวา ทสฺเสนฺโต ตีหากาเรหีติ อาทิมาห ฯ ตสฺสตฺโถ ตีหา-กาเรหิ ปฐมํ ฌานํ สมาปชฺชินฺติ สมฺปชานมุสา ภณนฺตสฺส อาปตฺติ ปาราชิกสฺสาติ เอวมาทิจตุตฺถปาราชิกปาลิวณฺณนายํ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพ ฯ เกวลํ หิ ตตฺถ ปฐมํ ฌานํ สมาปชฺชินฺติ อิธ อทิฏฺฐํ ทิฏฺฐํ เมติ ฯ ตตฺถ จ อาปตฺติ ปาราชิกสฺสาติ อิธ อาปตฺติ ปาจิตฺติยสฺสาติ ฯ เอวํ วตฺถุมตฺเต อาปตฺติมตฺเต จ วิเสโส ฯ เสสํ เอกลกฺขณเมวาติ ฯ ตีหากาเรหิ ทิฏฺเฐ เวมติโกติ อาทีนํปิ อตฺโถ ทิฏฺฐสฺส โหติ ปาราชิกํ ธมฺมํ อชฺฌาปชฺชนฺโต ทิฏฺเฐ เวมติโกติ เอวมาทิทุฏฺฐโทสปาลิวณฺณนายํ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพ ฯ ปาลิมตฺตเมว หิ เอตฺถ วิเสโส ฯ อตฺเถ ปน สตฺเถรวาเท กิญฺจิ นานากรณํ นตฺถิ ฯ สหสา ภณตีติ อวีมํสิตฺวา